

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

POSTMODERN SİYASİ SÖYLEMLER
ÇERÇEVESİNDE 1990 SONRASI GÜRCİSTAN-
RUSYA İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ

(DOKTORA TEZİ)

Burcu GÜÇLÜ AKPINAR

BURSA-2019

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**POSTMODERN SİYASİ SÖYLEMLER
ÇERÇEVESİNDE 1990 SONRASI GÜRCİSTAN-
RUSYA İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ**

(DOKTORA TEZİ)

Burcu GÜÇLÜ AKPINAR

Danışman:

Prof.Dr. Ömer Göksel İŞYAR

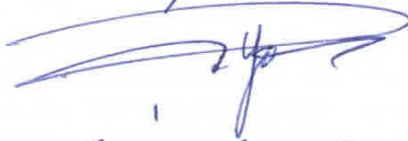
BURSA-2019

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda Anabilim/Anasanat Dalı, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı'nda 711016005 numaralı Burcu GÜÇLÜ AKPINAR'ın hazırladığı "Postmodern Siyasi Söylemler Çerçevesinde 1990 Sonrası Gürcistan-Rusya İlişkilerinin Analizi" konulu Doktora tezi çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, .14../.01./2019 günü .11.30 - .13.30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **BAŞARILI** (başarılı/başarısız) olduğuna **OYBİRLİĞİ** (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

ÜYE

Prof. Dr. Ö. Gökşel İsyf

Prof. Dr. Baki Özcan

ÜYE

ÜYE

Prof. Dr. Tayyar Arı

Doç. Dr. İsmail İpekçi

ÜYE

Doç. Dr. Zeynep Yılmaz

ÜYE

.14../.01./2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER. ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 24/12/2018

Tez Başlığı / Konusu Postmodern Siyasi Söylemler Çerçevesinde 1990 Sonrası Gürcistan- Rusya İlişkilerinin Analizi
Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 259 sayfalık kısmına ilişkin, 24./12./2018 tarihinde şahsım tarafından TURNITIN adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygularıyla arz ederim.

24/12/2018

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Burcu GÜÇLÜ AKPINAR
Öğrenci No: 711016005
Anabilim Dalı: Uluslararası ilişkiler
Programı: Uluslararası ilişkiler
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
(Adı, Soyad, Tarih)

Prof. Dr. Ö. Göksel İŞYAR

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

Yemin Metni

Doktora tezi olarak sunduğum "Postmodern Siyasi Söylemler Çerçevesinde 1990 Sonrası Gürcistan-Rusya İlişkilerinin Analizi" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

24.12.2018

Adı Soyadı	Burcu GÜÇLÜ AKPINAR
Öğrenci No	711016005
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler
Programı	Uluslararası İlişkiler
Statüsü	☐ Yüksek Lisans ☒ Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Burcu GÜÇLÜ AKPINAR
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Tezin Niteliği : Doktora
Sayfa Sayısı : xv+ 293
Mezuniyet Tarihi : 14/01/2019
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ömer Göksel İŞYAR

POSTMODERN SİYASİ SÖYLEMLER ÇERÇEVESİNDE 1990 SONRASI GÜRCİSTAN-RUSYA İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ

Bu tez postmodern siyasi söylemler çerçevesinde Gürcistan'ın Rusya ile olan ilişkilerini ele almaktadır. Çalışmada postmodern/post-yapısalcı görüşe bağlı kalınmıştır. Bu yaklaşım içerisinde tez konusuna en uygun görülen metodolojik çerçeve ise Michel Foucault'nun sorunsallaştırma, nesneleştirme ve özneleştirme perspektifidir. Bu yöntem esas alınarak Gürcistan'ın iç ve dış politik durumu incelenmiştir. İlk olarak Gürcistan'ın iç ve dış politikası sorunsallaştırılmış ve Gürcistan'ın iç siyasetinde uyguladığı nesneleştirme pratiklerinin dış siyasetine nasıl yön verdiği ele alınmıştır. Bunun yanı sıra Gürcistan'ın farklı iki bilgi/iktidar ekseninde bir bilgi nesnesi haline dönüştüğüne de değinilmiş, bu durumun özneleşme süreçleri üzerinde yarattığı etki tartışılmıştır. Sonuç olarak Gürcistan-Rusya ilişkileri sorunsallaştırılmış, daha sonra nesneleştirme ve özneleştirme pratikleri üzerinden analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler : Postmodern Siyaset, Michel Foucault, Nesneleştirme-Özneleştirme Pratikleri, Gürcistan, Rusya

ABSTRACT

Name and Surname : Burcu GÜÇLÜ AKPINAR
University : Bursa Uludağ University
Institution : Social Sciences Institute
Field : International Relations
Branch : International Relations
Degree Awarded : PhD
Page Number : xv+ 293
Degree Date : 14/01/2019
Supervisor : Prof. Dr. Ömer Göksel İŞYAR

THE ANALYSIS OF GEORGIAN-RUSSIAN RELATIONS AFTER THE PERIOD OF 1990 WITHIN THE FRAMEWORK OF POSTMODERN POLITICAL DISCOURSES

This thesis deals with the relations between Georgia and Russia within the framework of postmodern political discourses after the period of 1990. The postmodern approach was adhered to in the study. In this approach the most appropriate methodological framework for the thesis is; Michel Foucault's perspective of problematization, objectification and subjectivity. Based on this methodology, the internal and external political situation of Georgia has been examined. First of all, the internal and external political situation of Georgia have been problematized and then how objectification practices in Georgia's internal politics directed foreign policy have been discussed. Besides, it has been mentioned that Georgia has become an information object on two different axes of knowledge/power and the effect of this situation on the process of subjectivity has been argued. As a result, the relations between Georgia and Russia were problematized and then analyzed through objectification and subjectification practices.

Keywords : Postmodern Politics, Michel Foucault, Objectification-Subjectivation Practices, Georgia, Russia.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında; Postmodern siyasi söylemler çerçevesinde Gürcistan'ın Rusya ile olan ilişkileri, Michel Foucault'nun sorunsallaştırma, nesneleştirme ve özneleştirme metodolojisi kullanılarak incelenmiştir.

İlk olarak Gürcistan'ın yekpare tarihi sorunsallaştırılmış ve ayrılıkçı bölgeler ile ilişkisi irdelenmiştir. Bu bölgelerin nasıl birer bilgi nesnesi haline dönüştükleri ve Resmi Gürcistan tarih söyleminden uzaklaşarak nasıl bir karşı tarih tezi ürettikleri üzerinde durulmuştur. Bu oluşum sırasında hangi nesneleştirme pratikleriyle karşı karşıya kaldıkları araştırılmıştır. Ayrıca, nesneleştirme pratiklerinin Gürcistan iç ve dış politikasına olan yansımalarıyla Rusya ile olan ilişkilerinde yarattığı etkiler de ele alınmıştır. Son olarak ise özneleştirme sürecinin nasıl orataya çıktığı ve bu özneleşmenin hem minör hem de makro politikada ne gibi etkiler yarattığı tartışılmıştır.

Tezin amacı; bağımsızlığından günümüze kadarki süreçte Gürcistan iç politikasında meydana gelen değişimlerin postmodern bakış açısıyla eleştiriye tabi tutularak, modernitenin yaratmış olduğu iklime karşı yapılan bir postmodern okumayla mevcut sorunların çözümü yolunda bir katkı sağlamaktır. Özellikle Gürcistan'ın Rusya ile olan ilişkilerini yeniden gözden geçirmesi ve toprak bütünlüğünü koruması hususlarında farklı bir düşünüş şekli ortaya koymaktadır.

Öncelikle bu tezin konusunun seçiminde beni destekleyen ve ufku genişleten, bakış açımı derinleştiren, tezin yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve bilgisini benimle paylaşan sayın danışman hocam Prof. Dr. Ömer Göksel İŞYAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Tezin geliştirilmesinde bilgi paylaşımlarını esirgemeyen sayın jüri hocalarım Prof. Dr. Tayyar ARI, Prof. Dr. Barış ÖZDAL, Doç. Dr. Gökhan ÖZKAN ve Doç. Dr. Zeynep YÜCEL'e şükranlarımı sunarım.

Yurtdışındaki saha araştırmalarım sırasında bana yardımcı olan tüm Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurumlarına, Gürcistan'ın iç ve dış politika analizinde derin bilgilerini paylaşan Georgian Foundation for Strategic and International Studies (GFSIS) başkanı merhum Prof. Dr. Alexander RONDELİ'ye, ayrıca çalışma süresince zengin kaynaklarını sunan GFSIS kurum ve çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca beni bu günlere getirip, yetiştiren; her zaman sevgilerini benden esirgemeyen; üzerimde çok büyük emekleri olan aileme; başta rahmetli babam Nuri GÜÇLÜ'ye teşekkür ederim. Sevgili annem Fatma GÜÇLÜ ve ağabeyim Murat Can GÜÇLÜ'ye ise ne kadar teşekkür etsem az kalır.

Son olarak tüm sıkıntılı zamanlarımda sürekli yanımda, bana her konuda yardımcı olan ve bu tez çalışması boyunca maddi, manevi desteğini benden esirgemeyen can dostum, eşim, hayat arkadaşım Eyüp AKPINAR'a sonsuz teşekkür ederim.

Burcu GÜÇLÜ AKPINAR
Ocak 2019
Bursa

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar.....	xii
GRAFİKLER.....	xii
RESİMLER.....	xiii
HARİTALAR.....	xiii
KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ALTYAPI: POSTMODERNİZM VE POSTMODERN SİYASİ SÖYLEMLER

1. POSTMODERNİTENİN MODERN TANIMLAMALARI.....	7
2. POSTMODERN SÖYLEMİN TEMEL DİNAMİKLERİ	12
2.1. AYDINLANMA ELEŞTİRİSİ	12
2.2. BÜYÜK ANLATILARIN TERKİ	16
2.3. ÖZNE / NESNE AYRIMININ REDDİ	19
2.4. FARKLILIKLARA VURGU	21
3. POSTMODERN SİYASET	23
3.1. POSTMODERN SİYASETİN ANALİZ SEVİYELERİ	27

3.1.1. <i>Postmodern Birey ve Toplum</i>	28
3.1.2. <i>Postmodern Devlet (Siyasal İktidar)</i>	30
3.1.3. <i>Postmodern Uluslararası Sistem</i>	33
3.2. POSTMODERN SİYASETİN AÇMAZLARI VE POSTMODERN SİYASETE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER	37
4. METODOLOJİ	40
4.1. SORUNSALLAŞTIRMA, NESNELEŞTİRME VE ÖZNELEŞTİRME BAĞLAMINDA FOUCAULT METODOLOJİSİ	41
4.2. FOUCAULT METODOLOJİSİNİN GÜRCİSTAN MESELESİNE UYARLANMASI	57

İKİNCİ BÖLÜM

POSTMODERN SİYASİ ANLAYIŞIN GÜRCİSTAN İÇ POLİTİKASINDA YARATTIĞI ETKİLER

1. GENEL DEĞERLENDİRMELER	63
2. GÜRCÜ SİYASETİNDE MİLLİYETÇİ BAĞLAM VE TOPRAK BÜTÜNLÜĞÜ İLİŞKİSİ	69
3. AYRILIKÇI BÖLGELERİ YENİDEN KAZANMA ÇABALARI VE DİĞER SORUNSAK ALANLARI ÇÖZME ARAYIŞI	70
3.1. ABHAZYA'DAKİ GELİŞMELER	73
3.2. GÜNEY OSETYA İÇİN YAPILAN SOSYO-KÜLTÜREL REFORMLAR	82
3.3. ACARİSTAN'DA YAPILAN EKONOMİK KALKINMA ÇALIŞMALARI	89
3.4. CAVAHETİ ERMENİLERİ VE BAĞIMSIZLIK İSTENCİ	92
3.5. AHİSKA TÜRKLERİNİN GERİ DÖNÜŞ MESELESİ	98
4. GÜRCÜ SİYASETİNDE ULUSALCI SÖYLEMLERİN BASTIRILMASI	103

5. GÜRCİSTAN'DA POSTMODERN SİYASETİN TOPLUM ÜZERİNDE YARATTIĞI ETKİLER	105
5.1. SİYASİ İKTİDARA GÜVENSİZLİK	106
5.2. SİYASİ PARTİLERİN BİR İDEOLOJİ UNSURU OLMAKTAN ÇIKMASI	108
5.3. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN SİYASET ÜZERİNDE ETKİNLİĞİNİ ARTTIRMASI.....	111
5.4. SİYASİ TERCİHLERDE İKİLEM: TOPLUMUN DİYALEKTİK SORUNU	114
6. GÜRCİSTAN'DA POSTMODERN SİYASETİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR	117
6.1. DEMOKRATİKLEŞ(EME)ME SORUNU.....	118
6.2. SİYASİ TEMSİL, EŞİTLİK VE ÖZGÜRLÜK SORUNLARI	121
6.3. SOSYO-EKONOMİK SORUNLAR	123
6.3.1. <i>Ortodoks-Gürcü Kimliği Dışında Kalan Kimliklerin Bastırılması</i>	124
6.3.2. <i>Ekonomik Sorunlar</i>	127
6.3.3. <i>Suç ve Yolsuzluk Sorunu</i>	130

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİYASAL NESNELEŞTİRME PRATİKLERİNİN GÜRCİSTAN DIŞ POLİTİKASINDA YARATTIĞI ETKİLER

1. DEVLETİN DIŞ POLİTİKADA KARŞILAŞTIĞI TAM BAĞIMSIZLIK SORUNU: RUSYA/ABD İKİLEMİ	137
2. GÜRCİSTAN'DA SİYASAL İKTİDARIN GÜVENLİK ANLAYIŞI.....	139
2.1. İÇ GÜVENLİK.....	140
2.2. DIŞ GÜVENLİK.....	142
3. RUSYA'NIN UYGULADIĞI NESNELEŞTİRME POLİTİKALARI	144
3.1. YAKIN ÇEVRE SORUNU VE GÜRCİSTAN	144

3.2. RUSYA’NIN GÜVENLİKÇİ YAKLAŞIMI VE GÜRCİSTAN	148
3.3. GÜRCİSTAN MESELESİNE NEO-AVRASYACI YAKLAŞIM	152
4. ABD’NİN NESNELEŞTİRME POLİTİKALARI	157
4.1. ABD’NİN YENİ GÜVENLİK POLİTİKASI VE GÜRCİSTAN.....	157
4.2. BÖLGESEL GÜVENLİK BAĞLAMINDA GÜRCİSTAN’IN ÖNEMİ.....	160
4.2.1. Ortadoğu ve Karadeniz Güvenliği.....	161
4.2.2. Hazar Enerji Kaynaklarının Taşınması ve Enerji Güvenliği.....	162
4.2.3. Bir Nesneleştirme Aracı Olarak NATO.....	165
5. YENİ BİR NESNELEŞTİRME SÜRECİ: AB POLİTİKALARI VE GÜRCİSTAN.....	171
6. GÜRCİSTAN’IN TÜRKİYE İLE OLAN İLİŞKİLERİ	178
7. NESNELEŞTİRME PRATİKLERİ KARŞISINDA GÜRCİSTAN’IN YENİ DIŞ POLİTİKA KONSEPTİ	181

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

POSTMODERN SİYASETİN GÜRCİSTAN-RUSYA FEDERASYONU İLİŞKİLERİNE OLAN YANSIMALARI

1. BİR BİLGİ/İKTİDAR EKSENİ OLARAK RUSYA FEDERASYONU’NUN GÜRCİSTAN DIŞ POLİTİKASINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ	186
2. 1991-2003 DÖNEMİ İKİLİ İLİŞKİLER	187
3. GÜL DEVRİMİ VE SONRASI İLİŞKİLER.....	190
4. İKİLİ NESNELEŞTİRME PRATİKLERİNİN GETİRDİKLERİ: RUSYA- GÜRCİSTAN SAVAŞI	193
4.1. SAVAŞ ÖNCESİ DURUM	193
4.2. RUSYA-GÜRCİSTAN SAVAŞI’NIN POSTMODERN NİTELİKLERİ	195
4.3. RUSYA-GÜRCİSTAN SAVAŞININ SEBEPLERİ.....	200

4.4. SAVAŞIN SONUÇLARI	204
4.4.1. Savaşın İki Ülke Üzerinde Yarattığı Sonuçlar	204
4.4.2. Savaşın Uluslararası Sonuçları ve Yansımaları	210
5. 2008 SAVAŞI SONRASI GÜRCİSTAN-RUSYA İLİŞKİLERİNDE YAŞANAN GELİŞMELER	215
6. 2012 YILI PARLAMENTO SEÇİMLERİ IVANİŞVİLİ’NİN GÜRCİSTAN RÜYASI: ÖZNELEŞME YOLUNDA YENİ BİR ADIM	219
7. 2013 YILI BAŞKANLIK SEÇİMİ VE MARGVELAŞVİLİ’NİN ZAFERİ: ÖZNELEŞME İÇİN BİLGİ/İKTİDARI TERS YÜZ ETMEK	224
8. 2016 PARLAMENTO SEÇİMİ	230
9. 2018 BAŞKANLIK SEÇİMLERİ	233
SONUÇ	235
EK-1	244
KAYNAKLAR	253
ÖZGEÇMİŞ	291

TABLÖLAR

Tablo-1:	Gürcistan'a Ait 2016-2017 Yılı Genel Göstergeleri.....	64
Tablo-2:	Gürcistan'a Ait 2017-2018 Yılı Genel Göstergeleri.....	65
Tablo-3:	Gürcistan'a Ait Ceza-Suç İstatistiği.....	133
Tablo-4:	2012 Parlamento Seçimleri ve Oy Oranları.....	220
Tablo-5:	Gürcistan 2013 Başkanlık Seçim Sonuçları (27 Ekim 2013).....	225
Tablo-6:	8 Ekim 2016 Gürcistan Parlamento Seçimleri: Seçime Katılım Oranları.....	230
Tablo-7:	8 Ekim 2016 Gürcistan Parlamento Seçimleri: Siyasi Partilere Göre Milletvekili Dağılımı.....	231
Tablo-8:	Gürcistan 2018 Başkanlık Seçimleri İlk Tur Sonuçları.....	233

GRAFİKLER

Grafik-1:	2008-2018 Yılları Arasındaki İşsizlik Oranları.....	129
Grafik-2:	Yolsuzluk Algılama Endeksi.....	134
Grafik-3:	İsveç Sınırından Yapılan Sığınmacı Geçişleri (2007-2017).....	177
Grafik-4:	Gürcistan'ın Rusya'ya İhracatı (1995-2017).....	217
Grafik-5:	Gürcistan'ın Rusya'dan İthalatı (1995-2017).....	218
Grafik-6:	2018 yılı Gürcistan Başkanlık Seçimleri İkinci Tur Seçim Sonuçları 28 Kasım 2018.....	234

RESİMLER

Resim-1:	Gürcistan'ın 1951'den Günümüze Kadar Kullandığı Ulusal Bayrakları.....	67
Resim-2:	Batum'da Gürcistan ve Acaristan Bayrakları.....	68
Resim-3:	Gürcistan'ın Dış Politika Öncelik Alanı Olarak NATO'yu Gördüğüne Dair Tiflis Caddelerindeki Bir Afiş.....	181
Resim-4:	Gürcistan Eski Parlamento Binası Önünde Yan Yana Dalgalandıran AB ve Gürcistan Bayrakları.....	200

HARİTALAR

Harita-1:	1320 Tarihli Karadeniz Havzası Haritası.....	245
Harita-2:	Gürcistan İdari Haritası.....	246
Harita-3:	Gürcistan Haritası (Özerk ve Otonom Bölgeler).....	247
Harita-4:	Ahıska Türklerinin Buldukları Ülkeler.....	248
Harita-5:	Gürcistan'da Etnik Azınlıkların Durumu.....	249
Harita-6:	Gürcistan Kara ve Demir Yolları Haritası.....	250
Harita-7:	Gürcistan Kara Yolları Haritası.....	251
Harita-8:	Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu.....	252

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
A.g.e.	Adı geçen eser
A.g.m.	Adı geçen makale
A.g.k.	Adı geçen kaynak
A.yer.	Aynı yer
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AEB	Avrasya Ekonomik Birliği
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BTC	Bakü-Tiflis-Ceyhan
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
ENPI	European Neighbourhood Policy Instrument
G.	Güney (Örneğin: Güney Osetya)
GDP	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (Gross Domestic Product)
GUAM	Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan, Moldova
IDPs	Internally Displaced Persons
K.	Kuzey (Örneğin: Kuzey Osetya)
Km	Kilometre
LNG	Liquid Natural Gas
MAP	Membership Action Plan
MENA	Middle East North Africa (Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgeleri)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
NGO	Non-Governmental Organization (Hükümet-dışı Organizasyon)
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı)
RF	Rusya Federasyonu
RT	Russia Today
s.	Sayfa
ss.	Sayfa aralığı
SPPD	Strategic Pipeline Protection Department
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

Kısaltma**Bibliyografik Bilgi**

UNHCR

United Nations High Commissioner For Refugees
(BM Mülteciler Yüksek Komiserliği)

USAID

The United States Agency For International Development
(Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı)

vb.

Ve benzeri

yy.

Yüzyıl

GİRİŞ

Uluslararası ilişkilerin ve onun muhteva ettiği aktörlerin büyük değişimlerle karşı karşıya kaldığı günümüz dünyasında gelişim, dönüşüm ve yeniden oluşum kavramları gündem belirleyici başlıklar haline gelmiştir. Özellikle bilimsel anlamda yaşanan gelişimler toplumlar arası iletişim olanaklarının artmasına neden olurken, dünya kendini çift taraflı olarak hem “küreselden-yerele” hem de “yerelden-küresele” doğru hızlı bir şekilde etkileşim sürecinin içinde bulmuştur. Yaşanan bu çok yönlü etkileşim birçok değişimi de beraberinde getirmiştir. Özellikle kitlesel olarak tüm insanlığa hitab eden basım, yayın ve dağıtım kanallarının oluşması, internetin daha etkin kullanılmasına yol açarken, teknolojik gelişmelerin de birçok eski kavramın altını oyup yeni kavramlar ve düşünsel işleyişler ortaya çıkarması değişim halinde bir süreklilik oluşturmuştur. Bugün birçok alanda yaşanan bu değişim birey ve toplum üzerinde direkt olarak çeşitli yönde etkiler bırakmaktadır.

Genel anlamda yaşanan tüm bu olaylar politik yaşamın geleneksel çizgisinden çıkarak yepyeni bir şekil almasına da neden olmaktadır. Öyle ki değişim tüm dünyada eş zamanlı bir yapı içinde vuku bulmamaktadır. Niteliği ve derecesine göre değişim de kendi içinde bir değişim arz etmektedir. Yer ve zaman bakımından bağdaşım göstermeyen olaylar fraktal bir hal almaktadır. Bir yerde var olan bir durumun yarattığı etki, diğer bir mekân söz konusu olduğunda aynı olmamaktadır. Bazen de yüzlerce km uzaklıktaki bir alanda meydana gelen bir olayın etkisi altına girmek, oldukça basit bir hal almaktadır. Bu açıdan bakıldığında hem mekânsal varoluş hem de zamansal akış eskiden anlaşıldığından daha farklı bir kavrayışla karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda modernist çerçeveye tanımlanmış tüm geleneksel unsurlar tek tek sorgulanır hale gelir ve yaşanan değişim-dönüşüm çizgisinde yeniden ele alınmaya başlanır. Uluslararası ilişkilerin ana aktörü olan ulus-devlet de bu değişimle birlikte anlamını ve bilim içerisindeki o eski önemli konumunu yitirmeye başlar. Buna bağlı olarak uluslararası ilişkiler de genel anlamda değişikliğe uğramıştır. Artık uluslararası ilişkiler içinde ekonomik, siyasi ve sosyal vb. alanlarda farklı formlarda ilişkilerin ortaya çıktığı kaydedilmiştir. İlişki kanalları devletleri aşmıştır. Devlete nazaran çok daha küçük örgütlenme yapısı bulunan fakat etkisi ve potansiyeli daha büyük olan

çeşitli yeni aktörler türemiştir. Bu örgütlenmelere karşı uygulanacak yeni politik gereksinimlere ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Yani yeni aktörler ve yeni ilişki tarzları, bir nevi siyasi algının değişmesine genel çerçevede ise uluslararası ilişkilerin dönüşüm yaşanmasına ön ayak olmaktadır. Örneğin; kurulduğundan bu yana Facebook, Twitter vb. gibi üye sayısı milyarları bulan sosyal medya hesapları muazzam bir istihbarat ağı yaratırken, potansiyel bir silah görevi görmektedirler.

İçinde bulunduğumuz 21.yy'da yaşanan bu genel değişim/dönüşüm çizgisi ulus-devlet yapılanmalarına da etki ederek bu alanda yeni bir dönemin başlamasına vesile olmuştur. Özellikle son dönemlerde ulus-devletin çalışma alanını sosyo-kültürel çevreye doğru kaydırıldığı gözlenmektedir.

Soğuk Savaş'ın bitimi ile birlikte uluslararası sistemde ciddi anlamda değişimlerin yaşandığına tanık olunmuştur. Bu dönem, yapısı itibariyle toplumsal hareketlerin yoğun olarak yaşandığı bir sürece işaret etmektedir. Bu süreçte toplum güçlenerek siyasi erk üzerinde büyük etkiler yaratan bir güç unsuru haline dönüşmüştür. Fakat bu tarih bir geçiş sürecine tekabül ettiği için toplumun sahip olduğu ve kullanabilir olan gücü sınırlı düzeyde kalmıştır. Tüm eski Sovyet Bölgesi'nde yaşanan değişimden Güney Kafkaslar da nasibini almıştır. Bu bölgede jeopolitik ve jeostratejik anlamda önemli bir konumu olan Gürcistan'ın da bu değişimden etkilendiği gözlenmiştir. Sovyetler Birliği içerisinde belki de en ayrıcalıklı bir alan ve yönetime sahip olan Gürcistan Sovyetleri, SSCB'nin dağılması ve ardından yaşanan bağımsızlık ilanı ile farklı bir siyasi konuma geçmiştir. Eski Sovyet ülkelerinin yaşamış oldukları gibi Gürcistan'da da ekonomik alan başta olmak üzere birçok alanda sorunlar baş göstermiştir. Gürcistan daha çok etnik ve milli anlamda siyasi çekişmeler ile gündeme gelmiştir. Ekonomiden çok topraksal bütünleşmeye ve ayrılıkçı hareketler ile mücadele etmeye önem veren yönetimler halkın sosyo-ekonomik durumunu göz ardı etmiş ve kalkınma arka planda kalmıştır. Siyasal bütünleşmenin ön plana alınması, diğer tüm alanları önemsiz hale getirmiştir. Bu durum Gürcistan'da toplumun 12 sene sonra bir karşı duruş ruhuna kapılmasına sebep olmuştur.

Öyle ki 2003 yılının Kasım ayında yapılan parlamento seçimlerinin sonuçları hem ulusal hem de uluslararası mecralaca şaibeli bulunmuş ve akabinde tüm Gürcistan'da bu duruma karşı protestolar baş göstermiştir. 22 Kasım'da Şevardnadze

yeni parlamentonun açılışını yaparken Saakaşvili liderliğindeki halk meclis içine ellerinde güller ile gelmiş ve Şevardnadze'den yönetimi bırakmasını talep etmiştir. Bu olaya güvenlik birimlerinin müdahale etmemesi üzerine Şevardnadze görevi bıraktığını duyurmuştur.

Fakat temelde siyasi bir boyutta gerçekleşen Gül Devrimi'nin giderek sosyo-ekonomik bir hal alması oldukça dikkat çekmiştir. Gürcistan'da halk, siyasi yönetimin güçlü bir şekilde insanı gözeten ve ona değer veren bir çizgiye ulaşmasını, sosyo-ekonomik sıkıntılarının karşılamasını talep etmiştir. Aslında bu noktada devrim, seçimlerde yapılan hileye karşı değil yozlaşmış sisteme karşı bir duruştur. Bu duruş modern düzenden bir kopuş, yapının bozumu ve mevcut düzene karşı bir direnç olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu algı beraberinde postmodern siyasi yönelimlerin Gürcistan'da yaratmış olduğu etkiler üzerinde düşünüp çalışmayı gerekli kılmıştır.

Bu çalışma da postmodern/postyapısal yaklaşım bağlamında Michel Foucault'un sorunsallaştırma, nesneleştirme ve özneleştirme metodolojisi çerçevesinde Gürcistan-Rusya ilişkilerini incelemek üzere kalme alınmıştır. Gürcistan'da yaşanan postmodern değişimin yönetim üzerinde ne yönde etkiler yarattığı, bu postmodern siyasi anlayışın Gürcistan iç ve dış politikası üzerinde yarattığı etkilerin Rusya ile olan ilişkilerinde ne derece önemli olduğunun incelenmesi çalışmanın özünü oluşturması bakımından önemlidir. Sadece Gürcistan'ın değil aynı zamanda Rusya'nın da bu siyasi anlayış çerçevesinde politikalar ürettiği kaydedilmiştir.

Şöyle ki Rusya'nın Gürcistan iç politikasından beslenerek dış politik duruşunda postmodern eğilimlerde bulunduğu ve özelde ayrılıkçı bölgeleri kimlik-aidiyet ve kültür tabanlı destekleyerek hareketlendirdiği gözlenmiştir. Kendi iç meselelerinde bu politik duruşun aksine daha sıkı ve sert tutumlar sergilerken dış politikada bunun tam tersi olan bir ilkeyle hareket edebildiği açıkça anlaşılmaktadır. Bu durum büyük güçlerin küçük devletleri bir nevi kapatma, yani onları nesneleştirici pratikler vasıtası ile sahip oldukları bilgi/iktidarın birer bilgi nesnesi haline getirdiklerine dair bir örnektir. Konumuz olan her iki devletin de bu pratikleri iç politikalarında uygulamalarının yanı sıra dış politikada da birbirlerine karşı birer silah olarak tanzim etmeleri oldukça dikkat çekicidir. Zaman zaman bu durum çerçevesinde oluşan dış politik kavga ve sataşmaların yerini, çatışma ve savaşa bıraktığı gözlenmektedir.

Nitekim 2008 yılında Gürcistan ile yaşanan savaş esnasında da postmodern savaş taktik ve uygulamalarının kullanılması, özellikle iletişim araçlarından internet ve medyanın tarafların haklılığını belirsizleştirmesi ve bulanıklaştırmasıyla birlikte savaşın cepheden çok cephe gerisinde yaşandığı algısı oluşmuştur. Her iki tarafın da söylemleri dikkate alındığında savaşın sebep ve sonuçlarının tek bir söylem içinde değerlendirilmesi imkânsız hale gelmektedir. Bu bağlamda kazanan ve kaybedenin ya da kazanmak ve kaybetmenin önemsiz bir hale geldiği anlaşılmış, günün politikasının hayat bulduğu bir dönemde Gürcistan-Rusya ilişkilerinin de postmodern yaklaşım çerçevesinden değerlendirmesine ihtiyaç doğmuştur.

Çalışmanın ilk bölümü temel kavram ve kavrayışlara yer vermenin yanı sıra uluslararası ilişkiler bilimi içerisinde postmodernitenin açmış olduğu yeni bir boyuta da dikkat çekmektedir. Bu boyut içerisinde yer alan birçok metodolojik çalışma arasından bu tezin konusuna uygun olduğu düşünülen, Michel Foucault'nun sorunsallaştırma, nesnelleştirme ve öznelendirme bağlamında eserlerinde kullanmış olduğu Foucault'ya özgü metodoloji seçilmiştir. Bu tez Foucault'cu metodolojinin tarihten, sosyolojiden ve siyaset biliminden sonra uluslararası ilişkiler biliminde de kullanılabileceğini açıkça göstermesi açısından önemlidir. Teorik ve metodolojik çerçeveyi kapsayan bu bölümünde ayrıca Gürcistan-Rusya ilişkilerinin bu yöneme nasıl uyarlandığıyla ilgili bir alt başlık bulunmaktadır.

İkinci bölümde ise postmodern söylemlerin Gürcistan'ın iç politikasında ne gibi değişimler yaşattığı ele alınmıştır. İlk olarak Gürcistan'ın SSCB'den bağımsızlığını kazanması aşamasında temel aldığı aşırı milliyetçi çizgi sorunsallaştırılmış ve bunun iç siyasette günümüze kadar yaratmış olduğu etkiler incelenmiştir. Bu bağlamda ayrılıkçı bölgeler ile sorunsal hale gelmesi muhtemel olan alanların Gürcistan devletince nasıl nesneleştirildikleri ve aynı anda nasıl özgür özne haline geldikleri tartışılmıştır.

Diğer taraftan devlet organlarının ve diğer siyasal kurumların postmodern söylemlerden ne derece etkilendikleri ele alınmıştır. Bunun dışında siyasi dönüşümlerde aktif rol oynadıkları bilinen sivil toplum kuruluşlarının bu postmodern çağda, Gürcistan'da modern siyasete nasıl hizmet ettikleri eleştirilmiştir. Diğer taraftan, Gürcistan toplumundaki siyasi iktidara/partilere duyulan güvensizlik, ideolojinin modern dönemde siyasette kapladığı yeri konu/sorun (çevre,sağlık-göç,yoksulluk)

temelli politikalara bırakması vb. konular değerlendirilmiştir. Bu bölümde son olarak postmodern siyasetin karşılaştığı sorunlara değinilmiş ve Gürcistan'da demokratikleşme, siyasi temsil, ekonomi gibi alanlardaki etkileri üzerinde durulmuştur. Yukarıda değinilen tüm bu konular içinde nesneleştirme pratiklerinin nasıl olup da birey/toplum ekseninde bir değişime neden olduğu tarihsel olarak incelenmiştir.

Üçüncü bölüm ise iç politikadan ziyade dış politik süreçte meydana gelen olayların bu kez Gürcistan'ın nesneleştirilmesini yani bir bilgi/iktidar ekseninde bilgi nesnesi haline dönüşmesini incelemiştir. Gürcistan'da iç politik süreçte yaptığı nesneleştirme hareketlerinin kendi özneleşmesinin önünde nasıl birer engele dönüştüğü açıklanmıştır.

Ayrıca Gürcistan'ın iç dinamiklerinde ayrılıkçı bölgeler üzerinde yürütmüş olduğu politikaların dış politikasında yaratmış olduğu siyasal çıkmaza vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda tam bağımsız dış politika sergileyemediği farklı bilgi/iktidar eksenleri arasında kaldığı değerlendirilmiştir. Ana bilgi/iktidar alanları olarak Rusya, ABD ve AB'nin Gürcistan dış politikasında etkin olmak için hangi nesneleştirme pratiklerine başvurdukları incelenmiştir. Bu nesneleştirme pratiklerinin ise Gürcistan'ın özneleşmesine ne yönde katkı sağladıkları tartışılmıştır. Ayrıca Rusya, ABD, AB arasındaki güç mücadelesinde ortada kalan Gürcistan'ın aslında tüm Kafkasya hatta geniş manada Avrupa, Orta Asya ve Orta Doğu bölgeleri için ne derece önem arz ettiği detaylıca belirtilmiştir. Bununla birlikte farklı bilgi/iktidar eksenlerinin Gürcistan dış politikasında karar verme mekanizmalarına da etki ettikleri dile getirilmiştir.

Dördüncü bölümde ise Gürcistan-Rusya ilişkilerine değinilmiş ve bunun postmodern söylemler çerçevesinde nasıl geliştiği, postmodern durumun ikili ilişkilere nasıl etki ettiği incelenmiştir. Diğer yandan iki ülkenin savaşın eşğine nasıl geldikleri araştırılmış, savaş öncesinde, sırasında ve sonunda yaşanan gelişmelere yer verilmiştir. Özellikle bu bölümde ikili ilişkilerde geleneksel tutum ve anlayışın hüküm sürmediği belirtilmiştir.

Özellikle Gül Devrimi sonrasında Rusya'nın bilgi/iktidar ekseninden uzaklaşan bir Gürcistan'la karşı karşıya kalınmıştır. Bilgi/iktidarın ABD ve NATO'nun yer aldığı Atlantik ile AB'nin yer aldığı Avrupa eksenine doğru kaydığı anlaşılmıştır. İktidarların karşı karşıya kaldığı 2008 Savaşı ve ardından Gürcistan-Rusya ilişkilerinin uluslararası

bir boyut kazandığı, üçüncü tarafların etki derecelerini arttırdığı gözlenmiştir. Bu kez aynı zamanda Gürcistan iç siyasi tercihlerinde yaşanan değişimlerin Gürcistan-Rusya ilişkilerinde etkili olduğu, içte yaşanan değişimle birlikte bu duruma karşı yeni nesneleştirme süreçlerinin işlemeye başladığı tespit edilmiştir. Bu bakımdan Gürcistan-Rusya arasındaki ikili ilişkilerin düzeltilmesi ve eski haline dönmelerinin önünde diğer iktidar alanlarının (Avrupa ve ABD'nin) hala etkin bir şekilde rol aldığı değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, Gürcistan-Rusya ilişkilerinin Foucault'nun nesneleştirme ve özneleştirme pratikleri çerçevesinde incelenmesi mevcut duruma bir eleştiri ortaya koymaktadır. Bu eleştiri, bir ülkenin nesneleştirme pratikleriyle iç siyasetini organize ederken diğer devletler ile ilişkilerinde nasıl bir bilgi nesnesi haline dönüştüğünü açıkça ortaya koyması bakımından önemli görülmüştür.

Ayrıca araştırma boyunca taraflara ait karşılıklı okumaların yapılarak hem Gürcistan hem de Rusya'nın olayları yorumlama tekniklerine dikkat edilmiştir. İngilizce kaynaklar yanında Rusça kaynaklara da yer verilmesi bu tarihlerin ortaya çıkartılmasında oldukça faydalı olmuştur. Gürcistan'da alan incelemesi yapılmış ve ülkenin içerisinde bulunduğu durumu yakından incelenme şansı yakalanmıştır. Tezin oluşumunda detaylı kaynak taraması yapılarak konuyla ilgili kitap, dergi, akademik makale, rapor, gazete makalesi vb. yazılı metaryeller kullanılmıştır. Bu kaynakların bir kısmı alan çalışması sırasında Tiflis'ten bir kısmı da Kars, Ankara, İstanbul ve Bursa'da yer alan devlet kütüphaneleri ile üniversite kütüphanelerinden, ayrıca internet ağı üzerinden elde edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ALTYAPI: POSTMODERNİZM VE POSTMODERN SİYASİ SÖYLEMLER

1. POSTMODERNİTENİN MODERN TANIMLAMALARI

Schreiber geçtiğimiz yüzyılda bilimde yaşanan gelişmelerin ve değişimin bilgiye erişimi kolaylaştıran tekniklerin artmasıyla tüm alanlarda etkin bir biçimde gözlemlendiğine değinmiştir.¹ Bu gelişim içinde bulunduğumuz 21.yy'da yadsınamaz bir dereceye varmış ve bilimdeki gelişmeler dolaylı ve dolaysız yollardan siyasal hayata da etki etmiştir. Kavramların üzerine yüklenen anlamların da kendiliğinden değişim gösterdiği bu durumda tanımlamanın da ayrı bir sorunsal olarak ortaya çıktığı anlaşılmıştır.

Modernist bakış açısına göre tanımlanan her duygu ve düşünüş hali de paradigma farklılıkların kabul edilmesiyle birlikte kimi kesimlerde ya reddedilmiş ya da belirli bir takım değişimlere sahne olmuştur. Postmodern bakış bu farklılıkların ortaya çıkmasında önemli rol üstlenmiştir. Ayrıca değişim algısı insanoğlunu bilimsel bilginin oluşması sürecinde faydalanılan metot ve değerler hususunda da düşünmeye sevk etmiştir. Arı'nın da ifade ettiği gibi, bilimde egemen olan teorilerin eleştirilmesi ve bu teorilerin inşa edildiği temellerin sarsılması konusunda postmodernizm oldukça etkili olmuştur.² Bu derin eleştiri bilimin de sorgulanır hal almasına sebep olmuştur. Bu bağlamda bilimsel bir tanımlama yapmanın da sakıncalı olacağı fikri ortaya çıkmıştır. Gregorios'un değimiyle sübjektif (öznel) olmayan objektiflikten (nesnel) söz edilemeyeceği gibi hiçbir bilimsel teori de insanın öznelliğinden ayrılamaz ve bu bakımdan tarafsız, nesnel bir bilginin olamayacağı varsayılmıştır.³

¹ J-J.Servan-Schreiber, *Bir Toplumun Uyanışı: Fransa'da ve Dünyada Mayıs-Haziran 1968 Gençlik Hareketleri*, çev. Necdet Sander, İstanbul: Sander Kitabevi, 1968, s. 30.

² Tayyar Arı, "Uluslararası İlişkilerde Büyük tartışmalar ve Post-Modern Teoriler", *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri-2: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar*, der. Tayyar Arı, Bursa: Dora Yayınları, 2014, s.23.

³ Paulos Mar Gregorios, "Foreword", Raghendra Pratap Singh, *Philosophy Modern and Postmodern*, New Delhi: Intellectual Book Corner Pvt. Ltd., 1997, s. viii.

Tanımlar post-modernistlerin üzerinde bir hayli tartıştığı nesnellik niteliğini üzerlerinde taşıdıklarındandır ki Kumar, postmodernist yazar ya da filozofların postmodernizmin ne olduğuyla ilgili bir tanımlama yapmakta ısrar etmediklerini çünkü bilimsel tanımlamaların modernist söylemlerle ilişkin olduğunu dile getirmiştir.⁴ Burada tanımlamanın ve onu yorumlamanın yaratacağı negatif durum bir bakıma Derrida'nın çalışmalarında bahsettiği dil oyunları ve anlamsal eklemelere gönderme yapmaktadır.

Örneğin, Derrida dil üzerine yapmış olduğu çalışmasında okumaların içsel ve metne bağlı kalması gerektiğinden, metnin dışına çıkarak göndermeler yapan herhangi bir eklemenin tehlike arz ettiğini dile getirmektedir. Bu bağlamda bir slogan haline gelen "metnin dışında birşey yoktur"⁵ cümlesini kurarak bir dizi tartışmayı da peşinden sürüklemiştir.⁶ Derrida modernizmin kıskacında yoğrulmuş olan "konuşma" ve "yazı" pratiklerinin ikili dikotomisine karşı bir duruş sergileyerek Batı'nın yazıya karşı konuşma üzerindeki hiyerarşik üstünlüğü tanımına yönelik oluşan ön kabulü yapıbozuma uğratmaktadır.⁷

Böylelikle Postmodern söylemin temel dinamikleri arasında yer alan anlam ve yorum daha da önem kazanırken farklılığa ve çeşitliliğe vurgu yapılmaya başlanmıştır. Derrida "Positions" adlı eserinde "différance" kelimesine birkaç farklı anlam yüklemiştir. Bunlardan bir tanesinde ise différance'ın farklı şeyler üreten ve farklılaştıran hareketi kastettiğini ifade ederek dil içerisinde oluşturulan tüm karşıt kavramların üretilmesine dikkat çekmiştir.⁸ Derrida dil üzerinde etkin olan sesler ve sembollerin ilişkiselliği üzerinden analizler yapmıştır. Derrida'nın dil eleştirilerinin yanı sıra hakikat ile anlamın Batı felsefesi geleneğinde yorumlanma şekillerine yönelik eleştirileri de bulunmaktadır.⁹

⁴ Krishan Kumar, *Sanayi Sonrası Toplumdan Post-Modern Topluma: Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları*, 4. Baskı, çev. Mehmet Küçük, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2013, s. 129.

⁵ "il n'y a pas de hors-texte" orijinal metinde geçen şeklidir. Yazar bu söylemini "Of Grammatology" adlı eserinde açıkça ifade eder.

⁶ Jacques Derrida, *Of Grammatology*, (Corrected Edition) Translated by Gayatri Chakravorty Spivak, Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1997, ss.158-159.

⁷ Neville Wakefield, *Postmodernism: The Twilight of the Real*, London: Pluto Press, 1990, s. 25.

⁸ Jacques Derrida, *Positions*, Translated and annotated by Alan Bass, Chicago: The University of Chicago Press, 1981, ss. 8-9.

⁹ Victor E. Taylor, "General Commentary", *Postmodernism: Critical Concepts*, ed. Victor E. Taylor and Charles E. Winquist, London: Routledge, 1998, s. xv.

Derrida'nın bu çözümlemesi Postmodern sosyal alanda da etkisini göstermiştir. Derrida ile başlayan bu farklılıkları olumlama vurgusu anlayış ve kavrayış çeşitliliğinin de gün yüzüne çıkmasına ön ayak olmuştur. Toplumdan topluma, bireyden bireye değişen tanımlamalar için ortak bir zemin bulunamaz hale gelmiş ve kesin yargılar yerine genel geçer hususlar üzerinde daha çok durulması gerektiği esas alınmıştır. Bu bağlamda Postmodernizmin aslında ilk etapta yapmak istediği şey, kesin tanımlamaların düşünce ve algı üzerinde yapmış olduğu derin izleri göstermek olmuştur.

Bunun dünya üzerindeki diğer bir yansıması ise, Batı felsefesine ve batılı göstergelere dayanan bir hegemonyanın artık son bulması gerektiği, dünyada batılı olmayan söylemlerin de yer aldığı, artık batının hiyerarşik üstünlüğünün kabul edilemeyeceği vb. fikirlerin yaygınlaşması şeklinde tezahür etmiştir. Yeni bir düşünüş ve algılayış biçimi olarak birçok alanda yaygın hale gelen bu postmodern anlayış aynı zamanda kendini birçok bağlamda ifade etmenin yollarını aramaya başlamıştır. Örneğin Knutsen çalışmasında Sovyet tarzı komünizmle beraber Soğuk Savaş'ın ortadan kalkmasını modern tarihin sonu olarak değerlendirmiştir. 20. yy'ın Batı'nın hâkim konumunu yitirdiği bir zaman dilimi olarak belirtirken bunun nedenlerini 1. ve 2. Dünya Savaşları ile Soğuk Savaş'a bağlamıştır.¹⁰ Bu şekilde düşünüldüğünde ise Modernitenin bitiminin tarihsel olaylar referans alınarak anlatılmaya çalışıldığı kaydedilmektedir.

“Postmodernizm”in terimsel olarak kullanım yaygınlığı oldukça çeşitli olduğundan anlamlandırılması ve anlaşılması daha da zorlaşmaktadır. Fakat birçok farklı alandan farklı bakış açılarıyla ele alınması bu kelimenin anlam bakımından zenginleşmesine de katkı sağlamıştır. Harvey'in söylemiyle postmodernizm modernizmle ilişkisinde yaşadığı zıtlıklar ve ayrılıklar bağlamında ele alınmaya başlanmıştır.¹¹ Bazen de postmodern söylem Aydınlanmayla birlikte ortaya çıkan modernitenin artık insani ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmesi sonucunda O'na karşı, bir karşı duruş şeklinde de algılanmaktadır.¹²

¹⁰ Torbjorn L. Knutsen, *A history of International Relations Theory*, Second Edition, Manchester: Manchester University Press, 1997, ss. 266-267.

¹¹ David Harvey, *Postmodernliğin Durumu*, Çev. Sungur Savran, 6. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları, 2012, s. 21.

¹² Roberta Garner, *Contemporary Movements and Ideologies*, New York: McGraw-Hill, 1996, ss. 97-99.

Ward'ın değimiyle postmodernizm ilk önce sanat alanında ortaya çıkararak diğer alanlar üzerinde etki etmeye başlamıştır. Özellikle toplum bilimlerine olan etkisini arttırmaya başladığı anda değişim ve dönüşüm kavramlarına yön veren ve onları açıklayan bir terim olarak ele alınmaya başlanmıştır.¹³

Postmodernizmin sosyo-kültürel ve siyasal değerlendirmelerinin yanı sıra genel olarak ne ifade ettiğini anlamlandırmak gerekmektedir. Bu yüzden çeşitli alanlarda yer alan postmodernite tanımlarına kısaca göz atmanın faydalı olacağı değerlendirilmiştir. Cooper'ın ifadesiyle “(...) *postmodernite genellikle post-yapısalcılık, post-ampirizm, post-metafizik, post-sanayileşme ve post-hıristiyan gibi isim ve sıfatlarla ilişkilendirilmektedir.*”¹⁴ Bu yüzden terimlerin vurguladığı olgulara da dikkat etmek gerekmektedir. Burada ‘post’ ekinin zamansal mı yoksa durumsal mı olduğu tartışmalı bir hal almaktadır.

Postmodernizimle ilişkili tartışmalarda postmodernizmi anti-modernizm olarak tanımlayan argümanlara da rastlanmaktadır. Bunu iddia edenler, post-modernizmin esas olarak modernizmin savunduğu temel varsayımlara karşı bir başkaldırı şeklinde oluştuğunu varsaymışlardır.¹⁵ Zeka, Postmodernizm: Jameson Lyotard Habermas Zeka adlı eserinde postmodernizmi modernlikle bir hesaplaşma şeklinde yorumlamıştır.¹⁶ Bu hesaplaşmayı yapan belki de en önemli düşünür modernitenin kendine temel aldığı meta anlatıların artık işlevselliğini yitirdiğini savunan Lyotard olmuştur. Lyotard çalışmasında postmodern kelimesini toplumun bilgi durumunu tanımlamak için kullandığını belirtirse de; terim 19. Yüzyılın sonundan beri bilimde, edebiyatta ve sanattaki kuralların değişimiyle birlikte bunu takip eden kültürel dönüşümlerin durumunu belirlemek için de kullanılmıştır.¹⁷

¹³ Glenn Ward, *Theach Yourself Understand Postmodernism*, London: McGraw-Hill, 2010, s. 1.

¹⁴ Barry Cooper, *The Restoration of Political Science and the Crisis of Modernity*, New York: The Edwin Mellen Press, 1989, s. 109.

¹⁵ P. Stuart Robinson, “Individualism, Identity, and Community in Globalizing Postmodern Society”, *International Relations and the Third Debate: Postmodernism and Its Critics*, ed. Darryl S. L. Jarvis, Westport: Praeger Publishers, 2002, s. 174.

¹⁶ Necmi Zeka, *Postmodernizm: Jameson Lyotard Habermas Zeka*, çev. Gülengül Naliş ve Dumlul Sabuncuoğlu, İstanbul: Kıyı Yayınları, 1990, s. 10.

¹⁷ Daha fazla bilgi için bkz. Jean-François Lyotard, “The Postmodern Condition”, ed. Stephen Eric Bronner, *Twentieth Century Political Theory*, 2nd. Edition, Newyork: Routledge, 2006, s. 399.

Fakat yine de postmodernizmin tanımlanması için modern anlatıya gerek duyulmakta ve onun bilime sağlamış olduğu kavram ve değerler çerçevesinde postmodernizm anlamlandırılmaya çalışılmaktadır. Bu yüzden Postmodern anlatı kendisini bir düşünce akımı ya da bir teori olarak görmeden söylem üzerinden açıklama yapmayı tercih etmektedir. Örneğin, Goodchild çalışmasında, Deleuze ve Guattari tarafından ortaya atılan söylem sorunsalına vurgu yaparak bunun farklı bir boyutta ele alınması gerektiğinden bahsetmektedir. Söylemin nesnelleştirici bir şey olarak algılanmasını eleştirmektedir.¹⁸ Bu bağlamda söylem sonuç odaklı olmaktan çok ucu açık, objektif olmaktan çok subjektif, kesin olmaktan çok genel geçer olan postmodern özellikleri üzerinde taşımaktadır.

Alvesson'a göre söylemler; dünyayı, aynı zamanda bireyin öznelliğini şekillendirirken onlara yaşadıkları dünyada belirli bir kimlik ve varoluş sunmaktadırlar. Bu bağlamda kimliklendirme ile ilgili birçok şey söylemin içinde kurgulanmıştır.¹⁹ Evre'de “(...)varolanların oluşturulduğunu/inşâ edildiğini îmâ etmektedir. Dolayısıyla, şeyler, mutlak, aşkın ve ebedi değildir; tam tesine değışkendirler.”²⁰

Bu değışken duruma yönelik olarak postmodern söylem, bilimsel düşüncenin ortaya çıkarmış olduğu üst-anlatıların meşrulaştırılmasında öne sürülen temellerin sarsılmasına neden olmuştur.²¹ Üst-anlatıların çeşitli disiplinlerde sunmuş oldukları kesin yargılar da bu şüphecilikten etkilenerak değışim göstermiş ve uluslararası ilişkiler, siyaset gibi bilimlerde teorik açılımların oluşmasına sebep olmuştur. Realizm, neo-realizme; liberalizm, neo-liberalizme; marksizm-noe-marksizm'e geçiş yapmıştır. Fakat yine de postmodern ruhun karşısında üst-anlatıların yok olmadıkları bu duruma karşı direnerek, çağa ayak uydurarak anlam tazelemesine geçtiği gözlenmiştir.

Postmodernizm bir teori olmaktan uzaktır. Çünkü postmodern olan kesin ve değışmez yargılar, prensipler üzerine kurulu olmaktan ziyade sürekli değışerek evrim

¹⁸ Philip Goodchild, *Deleuze&Guattari: Arzu Politikasına Giriş*, çev. Rahmi G. Ögdül, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005, s. 226.

¹⁹ Mats Alvesson, *Postmodernism and Social Research*, Buckingham: Open University Press, 2002, s. 49.

²⁰ Bülent Evre, *Postmodern Paradoks ve Siyaset*, Ankara: Adımlar Yayınevi, 2009, s. 94.

²¹ Bkz. Alvesson, a.g.e., s. 54-55.

geçirdiği için sabit bir bakış açısına ihtiyaç duymamaktadır.²² Postmodernizm bu bağlamda nesnel gerçekliği, bilgi için gerekli görülen sağlam temelleri reddederek temel kuramlara karşı olumsuz değerlendirmelerde bulunmaktadır.²³ Zaten “*postmodernistler, “herşeyin teorisini” yazmanın artık imkânsız olduğunu savunur (...).*”²⁴ Bu bağlamda modernitenin üzerinde hassasiyetle durduğu nesnellikten ziyade postmodernde öznelliğe doğru bir kayma söz konusudur. Kendi özüne dönüş, öz benliği nesneleştirmekten uzak yalın haliyle anlayış ve kavrayış formu üzerinde yükselmektedir.

Kimi yazarlar tarafından Postmodernizm modernitenin bir tekrarı onun bir uzantısı olarak görülse de postmodernizmin dünyaya modernitenin hâkim olduğu dönemlerden oldukça farklı bir anlayış ve işleyiş getirdiği düşünülmektedir.

Bauman’ın değindiği üzere “*Postmodernite kendine belli bir mesafeden bakan, kayıp ve kazançlarının envanterini çıkaran, kendi psikanalizini yapan, değersiz ve yersiz bulunup daha önce asla dile getirilmeyen bir takım niyetleri keşfetme olgunluğuna erişen modernitedir*”.²⁵ Sonuç olarak bu dönem zamansal olarak ele alınsa bile içinde bir takım yenilik ve değişim barındırdığı için bir önceki dönemden farklı olarak değerlendirilmektedir.

2. POSTMODERN SÖYLEMİN TEMEL DİNAMİKLERİ

2.1. AYDINLANMA ELEŞTİRİSİ

Postmodernizm, Sim’in ifadesinde ise moderniteyle birlikte anılan aydınlanma döneminin sonuna işaret etmektedir.²⁶

Postmodernistler modern çağın izlerini Aydınlanma fikrinde bulmaktadır. Bu fikir tüm bir kıta üzerinde bilimden sanata, siyasetten ekonomiye birçok alanda gelişimin sağlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Aklın ön plana çıkmasıyla

²² Ward, a.g.e., s. 2.

²³ Stephanie Lawson, *International Relations*, Second Edition, Cambridge: Polity Press, 2012, s. 55.

²⁴ Glenn Ward, *Postmodernizmi Anlamak*, çev. Tufan Göbekçin, İstanbul: Optimist Kitap, 2014, s. 266.

²⁵ Zygmunt Bauman, *Modernity and Ambivalence*, New York: Cornell University Press, 1991, s. 272.

²⁶ Stuart Sim, *Postmodern Düşüncenin Eleştirel Sözlüğü*, çev. Mukadder Erkan ve Ali Utku, Ankara: Ebabil Yayınları, 2006, s. 209.

Ortaçağ'ın halkalara dayatmış olduğu dogmatik pratikler önemini yitirmiştir. Çünkü aydınlanma ile birlikte rasyonel aklın kendini yeniden tanımladığı öngörülmüştür. Akıl sayesinde insanın sanatta, siyasette, felsefede kendine daha özgür bir alan yaratabileceği fikri hâkim olmuştur.

Aydınlanma ile ilgili en önemli eseri 1784 yılında Immanuel Kant kaleme almıştır. Kant Aydınlanmayı insanoğlunun kendi kendini maruz bıraktığı vesayetten kurtulması olarak tanımlamıştır. Vesayeti ise insanoğlunun bir başkası olmaksızın kavrama becerisini kullanamaması hali olarak yorumlamıştır.²⁷ Fakat aydınlanmayla birlikte eş anılan modernite bireyin aklını özgürce kullanmasına izin vermeyen ve onu belirli rasyonel sınırlarla kuşatan başka bir aklın domine ettiği siyasal bir sistemin yerleşmesine zemin hazırlayarak, bireysel özgürlüğün üzerinde bir hayal kırıklığı oluşturmuştur. Nitekim Fransız İhtilali ile birlikte batılı ülkeler siyasi anlamda bu fikri kullanmaya devam etmişler ve aydınlanma fikrine farklı bir yorum getirilmiştir.

Kant aynı çalışmada insanoğlunun kendi kendini vesayete maruz bırakmasına akıl eksikliğinin neden olmadığını ifade etmiş, fakat bunun nedenini insanoğlunun akli kendi başına kullanma kararlılığı ve cesaretinden yoksun olmasına bağlamıştır. Bu yüzden ilk olarak Romalı Şair Horece'nin yazılarında kullandığı Latince "Sapare Aude!"²⁸ kalıbını kullanarak bunun aydınlanmanın mottosu olduğunu dile getirmiştir.²⁹

Kant'ın hangi kısıtlamaların aydınlanmaya engel olup olamayacağıyla ilgili vermiş olduğu görüşünde aklın kamusal kullanımının her daim özgür kalması gerektiğini, aklın kişisel/özel kullanımının ise aydınlanmaya helal getirmeyecek şekilde bir sınırlama altına alınabileceğini savunmuştur.³⁰

Postmodern dönemde akli sınırlamaya tabi tutulan modern düşünceye karşı bir eleştiri dalgası doğmuştur. Foucault Kant'ın Aydınlanma fikrine değinerek aklın meşru

²⁷ Immanuel Kant, "What is Enlightenment?", 1784, http://www.indiana.edu/~cahist/Readings/2010Fall/Islam_and_Modernity/Kant_Enlightenment.pdf, s.1, (3.12.2018).

²⁸ Sapare Aude söz grubu "bilmeye cesaret et" anlamında kullanılmaktadır, Roma'da daha çok moral anlamda desteklemek için söylenen bir sözcük kalıbıdır. Kant'ın kullanımı ise : Bilmeye cesaret et! "Kendi aklını kullanman için cesaretin var!" şeklindedir. Bkz. http://www.wikiwand.com/en/Sapere_aude, (3.12.2018).

²⁹ Kant, a.g.m., s.1.

³⁰ a.g.m., s.2.

olmayan ve meşru kullanımları arasındaki ifade ayırımına dikkat çekmiştir. Kant'ın aydınlanma tanımı ile aklın meşru kullanımının bağlı olacağı şartların hangi otorite tarafından belirleneceği bir eleştirel boyut ortaya çıkartmaktadır.³¹

Foucault'cu perspektiften bakıldığında Kant'ın tanımladığı Aydınlanmanın da belirli şartlara ve otoriteye bağlandığı aslında bireye sunduğu aklın özgürce kullanım anlayışını bir takım koşullar altında tahakküm altına aldığı anlaşılmaktadır. Norris'in değerlendirmesine göre Foucault, Feodal dönemle Modern dönemin kıyaslanarak insanoğlunun kısmen uygarlaştığını savunan fikri Aydınlanma hatası olarak değerlendirmiştir.³² Oysaki her dönemin kendine özgü bir takım özelliklere sahip olduğu bu yüzden o dönemin koşulları çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği bilinmektedir.

Fransız Devrimi'yle başlayan siyasi süreçte de ulus-devlet, üst anlatılara dayanarak gücünü maksimize etmeye devam ederek insanlığın yönetimdeki rolünü ikinci dereceye atmıştır. Touraine'nin belirttiği gibi nihayetinde “*yolunu akıldan ayıran bireysel özne siyasi ve ekonomik anlamda egemen olan güce tabi olmuştur*”.³³ İnsanoğlu Foucault'nun büyük kapatılma diye bahsettiği bir sistem içerisinde iktidar tarafından hapsedilirken aynı zamanda bu iktidar ilişkisinin bir tarafı olarak kendi kendisini hapsedmiştir.

Aydınlanma, batı tarzı düşünce mantığının köklerini kendisinde bulduğu kamu aklı, laik liberalizm, demokrasi ve moderniteyle eşleştirilen bir üst söylem alanı yaratan, Batı'nın haklılığına hizmet eden bir anlayış olarak yorumlanmıştır.³⁴

Bilimi ve teknolojiyi de yanına alan modernitenin tüm dünyada pozitif bir etki gösterdiğine yönelik bir inanç oluşmuştur. Aydınlanmadan önce gelenek ve dinin baskın olduğu dönemlerde ilerleme kavramından bahsedilmediği, aydınlanmayla beraber ortaya çıkan ilerleme fikri deneysel yöntemi esas alan pozitivistliğe bağlanmıştır. Pozitivist bilginin kaynağında da bilim olmasından dolayı ilerleme bilimle

³¹ Michel Foucault, “What is Enlightenment?” ed. Paul Rabinow, *The Foucault Reader*, New York: Pantheon Books, 1984, ss. 36-38.

³² Christopher Norris, *The Truth About Postmodernism*, Oxford: Blackwell Publishers, 1993, s. 257.

³³ Bkz. Alain Touraine, *Critique of Modernity*, Massachusetts: Blackwell Publishing, 1995, s. 152.

³⁴ Michael A. Peters, “The Enlightenment and its Critics I”, *Educational Philosophy and Theory*, 13 Nov 2018, To link to this article: <https://doi.org/10.1080/00131857.2018.1537832>, (3.12.2018).

ilişkilendirilmiştir.³⁵ Fakat Ward'ın da eleştirdiği üzere, aslında bilimin çevreye vermiş olduğu zarar çok fazladır. Bilimin insanlığın hizmetine bir dizi kolaylık ve fayda getirdiği inkâr edilmemekle birlikte bunun yanı sıra, insanlığın yıkımında etkili olmuş nükleer ve kimyasal silahların da ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda bilimin ilerlemeyle eş tutulmasına karşı büyük bir eleştiri doğmuştur.³⁶ Bu bağlamda Aydınlanmaya karşı büyük bir şüphe duyulmaya başlanmış ve modernliğin sunduğu bilginin sorgulandığı kaydedilmiştir.

Diğer yandan Eagleton'a göre postmodernistlerin ilerlemeye olan inançları yoktur, çünkü ilerleme fikri tarihselliğe vurgu yaparak onu tek bir perspektiften incelemeyi ve bütün olarak kabul etmeyi gerektirmektedir.³⁷

Ayrıca aydınlanma ile temelleri atılan pozitif bilim ve teknolojik gelişmelerin tüm dünya üzerinde paralel bir etki yaratmadığı, yaratsa bile çok farklı etkiler ortaya çıkardığı kaydedilmiştir. Özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nın tüm insanlığa yaşatmış olduğu derin acılar aydınlanma ile gelen ilerleme fikrinin her zaman iyi yönde gerçekleşmediğini açıkça ortaya koymuştur.

Adams'ın ifade ettiği gibi modernliği bir proje olarak gören postmodernistlere göre bu ilerleme fikri gerçeği yansıtmadığı için iflas etmiştir ve modernitenin oldukça üzerinde durduğu bu fikrin inandırıcılığı sorgulanmaya başlanmıştır. Artık bir nevi modernite devri kapanmış ve postmodern bir çağ başlamıştır.³⁸

Ek olarak Mouffe çalışmasında Batı'nın ortaya atmış olduğu evrensel bir modernite'nin olamayacağını bunun dışında dünya üzerinde farklı biçimlerde oluşmuş modernitelerin bulunduğu gerçeğini dile getirmiş ve çoğulculuğa dikkat çekmiştir.³⁹ Bu bağlamda dünyada salt Batı felsefesi ve dogmalarının ön kabulüne dayanan bir sistemin hâkim olmadığının farkına varılması ile birlikte, değerler ve kavramlar üzerinde de

³⁵ Kenneth Allan, *Contemporary Social and Sociological Theory: Visualizing Social Worlds*, Second Edition, Los Angeles: Sage, 2011, ss. 4-5.

³⁶ Ward, *Postmodernizmi Anlamak*, s. 260.

³⁷ Terry Eagleton, *Kuramdan Sonra*, çev. Uygur Abacı, 2. Baskı, İstanbul: Literatür Yayınları, 2006, s. 183.

³⁸ Ian Adams, *Political Ideology Today*, 2.Edition, Manchester: Manchester University Press, 2001, s. 290.

³⁹ Bkz. Chantal Mouffe, *Siyasal Üzerine*, 2.Baskı, çev. Mehmet Ratip, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013, ss.141-143.

değişimlerin olduğu gözlenmiştir. Örneğin Ruby'e göre modernite zamanında icat edilmiş ve tanımlanmış özne, ulus, sınır vb. bir dizi kavramın revizyona uğradığı ve tekrardan ele alındığı kaydedilmiştir.⁴⁰

Erdem'e göre, Aydınlanma felsefesi ile Batı'da oluşan tekelci görüş, Postmodernizm savunucuları tarafından ciddi anlamda eleştiriye tabi tutulmuştur. Özellikle batı dışı topluluklarda batının sahip olduğu rasyonalite ile ideolojiler, medeniyet ve kültür dayatması çeşitli açılardan yapıbozumuna uğratarak, reddedilmiştir.⁴¹

Postmodernliği modernliğin radikalleşmesi olarak gören Giddens da Batı'nın merkezi konumunu yitirmesiyle birlikte sistemsel değişimlerin yaşandığına dikkat çekmiş ve bunu değişen güvenlik algısıyla ilişkilendirmiştir.⁴² Modern dönem tüm insanlık için sunmuş olduğu yeniliklerin yanısıra daha fazla güvenlik ve daha fazla risk mefhumunu beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda postmodernistler temelde aydınlanmaya karşı yaptıkları eleştirileri modernistlere yönelttikleri eleştiriyle birleştirmişlerdir.

2.2. BÜYÜK ANLATILARIN TERKİ

Malpas, siyasal ya da dini olsun tüm büyük anlatıların dünyanın işleyişiyle alakalı olan birtakım inanç ve bilgi sistemleri kurarak, öznenin bu dünyadaki yerini konumlandığını ve nasıl davranması gerektiğiyle ilgili hükümler sunduğunu ifade etmiştir.⁴³

Harvey'e göre postmodern anlayış bütünleştiren tüm tanımlamaların karşısında yer almaktadır. Büyük anlatıların bütünleştirici temellerinin sarsıldığı bu dönemde

⁴⁰ Bkz. Christian Ruby, *Siyaset Felsefesine Giriş*, çev. Aziz Ufuk Kılıç, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012, s. 95.

⁴¹ Bkz. Tevfik Erdem, "Postmodernizmin "Ötekisi" Hangi "Öteki" ?", Ankara, *Düşünen Siyaset: Postmodernizm*, Sayı. 21, 2005, ss. 106-107.

⁴² Anthony Giddens, *Modernliğin Sonuçları*, 4. Baskı, çev. Ersin Kuşdil, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010, ss. 51-54

⁴³ Simon Malpas, "Introduction", *Postmodern Debates*, ed. Simon Malpas, Basingstoke and New York: Palgrave, 2001, ss.7-8.

postmodern düşünüşün de türdeş olmayan fikirleri çevresine topladığına değinmiştir.⁴⁴ Postmodernite birçok alana yayılmış fikirler seti olarak da değerlendirilmektedir.⁴⁵ Bu setin içerisinde özellikle ele alacağımız şey toplumun siyasi tercihlerini belirleyen büyük ideolojilerin yerini artık günün politikasını kuran söylemlerle pratik politikaların aldığıdır.

Lyotard “Aydınlanma” sonrası bir dizi büyük anlatının sisteme hâkim olmaya başladığını, fakat batının en eski ve en kapsamlı büyük anlatısı olarak görülen Hıristiyanlığın dahi diğer büyük anlatılar gibi 20.yy’da bu görevi bıraktığını ve son olarak Marksizm’in de Berlin Duvarı’nın yıkılmasıyla işlevsiz hale geldiğini dile getirilmiştir.⁴⁶ Fransız filozof Jean François Lyotard da meta teorilerin artık önemini yitirdiğini belirtmektedir.

Adams çalışmasında, Lyotard’ın tüm bütüncül düşünme yollarını reddetmesini, belli bir zamanda belli bir grup için doğru ya da rasyonel olarak kabul gören bir şeyin, başka bir zamanda başka bir grup için aynı şeyi ifade edemeyebileceği görüşüyle ilişkilendirerek görecelilik fikri üzerinde durmuştur.⁴⁷ Lyotard’ın evrensellik içeren terimlere ve genelleştirmelere karşı sergilediği duruşu, insanlığı evrensel bir proje olarak ele alan Habermas düşüncesine karşı da sergilemiştir. Lyotard bu tarz düşüncenin başlangıçta hatalı olduğunu vurgulayarak buradaki dil oyunlarının farklı yapılara gönderme yaptığına dikkat çekmektedir.⁴⁸ Yani bir anlamda meta teorinin sunduğu bilgi düzlemine karşı görecelik düzleminde oluşan tekil bilgi alanlarına önem verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda modern ideolojiler çerçevesinde ele alınan evrensel geçerlilik iddialarının problematik olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ek olarak; Adams modern toplumu, çok sayıda farklı bakış açısını içinde barındırıyor olmasından dolayı çoğulcu olarak tanımlamaktadır. Çoğulcu bir toplumda ise salt bir anlayış ya da kimliklendirmenin toplumun bütünleşmesini sağlayamayacağı

⁴⁴ Harvey, a.g.e., s. 21.

⁴⁵ Gerard Delanty, *Modernity and Postmodernity: Knowledge, Power and the Self*, London: Sage Publications, 2000, s. 132.

⁴⁶ Jean-François Lyotard, *Political Writings*, Translated by Bill Readings with Kevin Paul Geiman, London: UCL Press Limited, 1993, s. 114.

⁴⁷ Adams, a.g.e., s. 291

⁴⁸ Jean-François Lyotard, “The Postmodern Condition”, ed. Steven Seidman, *The Postmodern Turn: New perspectives on social theory*, Cambridge: Cambridge University Press, 1994, s. 36.

fikri üzerinde durmaktadır.⁴⁹ Çünkü Ontolojik olarak kimlikler görece bir hal sergilemektedirler ve kimliklerin bağlı buldukları sistemlerin de bu özelliği üzerinde taşıdığı düşünülmektedir. Taylor'ın değindiği gibi görecelik mefhumu bireyle ilişkili bir durumdur çünkü temelde her birey kendine özgü değer, tutum, ahlak vb. içsel niteliklere sahiptir.⁵⁰ Bu bağlamda bireyin kimlik vasıtasıyla topluma dönüştürülmesinin hatalı olduğu düşünülmektedir.

Schreiber'da büyük anlatıların değişim dalgası karşısında pasif kaldıklarından ve bu anlatıların temel dinamiklerinin toplumsal ihtiyaçları karşılayamadığından söz etmiştir.⁵¹ Günümüzde büyük ideolojiler; insan doğası, siyasi yapılanmalar, sistemik gereklilikler gibi tüm değişken olgular üzerinde sabit bir yaklaşımın hüküm süremeyeceğini artık kabul etmiş gözükmektedirler.

Büyük anlatıların yerini söyleme bırakmasıyla birlikte sistemi karakterize eden teorik temellerde sarsılmaya başlamıştır. Şaylan, postmodernistlerin toplumu tek bir perspektif üzerinden anlamlandırmanın sınırlılığı üzerinde durduklarını ve yapılacak herhangi bir değerlendirmenin de yorumsal kalacağını belirttiklerini ifade etmiştir.⁵² Diğer yandan, Harvey'de toplumun tek bir mekân üzerinden anlaşılamayacağına değinerek mekânın parçalılığına vurgu yapmıştır. Bu bağlamda "*her bir mekânda ne olup bittiği, herşeyi kapsayan genel bir teori aracılığıyla anlaşılabilir.*"⁵³ Berktaş'a göre ise dünyaya Postmodern pencereden bakmak demek bir nevi büyük anlatıların yapı bozuma uğratılarak öznelliklerin ortaya çıkmasını izlemektir.⁵⁴

⁴⁹ Adams, a.g.e., ss. 291-292.

⁵⁰ Charles Taylor, *Modernliğin Sıkıntıları*, 2. Baskı, çev. Uğur Canbilen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011, s. 19.

⁵¹ Schreiber, a.g.e., s. 108.

⁵² Gencay Şaylan, *Postmodernizm*, 4. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2009, ss. 288-289.

⁵³ Harvey, a.g.e., s. 61.

⁵⁴ Fatmagül Berktaş, *Politikanın Çağrısı*, 3. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012, s. 152.

2.3. ÖZNE / NESNE AYRIMININ REDDİ

Küçükalp'in belirttiği gibi modernite, öznenin ve nesnenin birbirinden ayrı tutulduğu bir bilgi alanı oluşturmak istemiştir.⁵⁵ Modernitede bilimsel görüş insanın bireysel algılarına yer vermemektedir. Bu nedenle de bilim nesnelliği sağlayacak şekilde inşa edilmiştir. Modernite nesnel bilgi üzerinde yükselmektedir. Oysaki bilimsel bilgiyi de etkileyebilecek bir takım değer yüklü edimler Goodchild'ın ifadesiyle, “alışkanlıklar, inançlar, uzlaşımlar ve kodlar biçiminde üretilen “bilgi” türleri, gayri şahsi ve nesnel değildir; bunlar tümüyle kendi belleğimizle ilişkilidir.”⁵⁶ Bilginin doğruluğu bu bağlamda sübjektif nitelik kazanmaktadır. Sübjektiflik öznenin kendine has düşünüş yoluyla eyleme geçtiği zaman ortaya çıkmaktadır.

Turan'ın çalışmasında üzerinde durmuş olduğu gibi yapısalcı toplum kuramı kendisine edilgen bir konum verilmiş olan özne üzerine inşa edilmiştir.⁵⁷ Jameson'un değindiği üzere bireysel açıdan öznelerin birbirleriyle benzer hale gelerek “pastiche” denilen bir olgunun içinde standartlaşmanın sinyallerini vermektedir.⁵⁸ Modernite ile birey ve toplumun üzerine eklemlenen özgürlüğün, sorunsal bir hal aldığı gözlenmektedir. Aydınlanma ile birlikte bireye sunulan özgürlüğün ardında, siyasal iktidar eliyle onu baskılayarak yöneten bir düzenin oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bu bir bakıma 18.yy'da Jeremy Bentham'ın panoptikon teorisi⁵⁹ ile eşleşen bir hal almaktadır. Postmodern söylemler bu düzen üzerinde oldukça eleştirel bir konumda yer almaktadır.

Jameson, öznenin modernitede yer verildiği şekliyle artık pasif bir konumda yer almadığını, bilakis çevresini bağımsız olarak algılayabilme ve bilişsel olarak kendi yerini belirleyebilme özelliklerine sahip olduğunu belirtmiştir.⁶⁰ Dolayısıyla bu yeni

⁵⁵ Kasım Küçükalp, *Nietzsche & Postmodernizm*, İstanbul: Paradigma Yayınları, 2003, s. 58.

⁵⁶ Goodchild, a.g.e., ss. 51-52.

⁵⁷ Bkz. Müslüm Turan, *Postmodern Teori*, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2011, s. 173.

⁵⁸ Fredric Jameson, *Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Mantiği*, çev. Nuri Plümer, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994, s. 45.

⁵⁹ “Panoptikon'da ortada bir kule ve etrafında mahkûmların hücreleri bulunmaktadır. Kuleden bakan kişi mahkûmlara görülmeden onları izliyor, mahkûmlar da onu görmeden izlendiklerini düşünüyorlar; yani burada kendi kendine işleyen merkezi bir sistem söz konusudur.”bkz. Ali Akay, *Postmodernizm'in ABC'si*, İstanbul: Say Yayınları, 2010, s. 129.

⁶⁰ Jameson, a.g.e., s. 74.

insan türü postmodern kategoride tahlil edilmeye başlanmıştır. Bireyin kendi özüne dönmesi şeklinde vuku bulan bu bilinçlenme durumunda modernist olan özne-nesne ayırımı yetersiz kalmaktadır. Bilimsel bilgi içinde nesneleştirilen öznenin, Yukarıda Jameson'un üzerinde durduğu yetiler vasıtasıyla özneleşebileceği ve onu kuşatan bilimin dışında kendini konumlandırabileceği tahmin edilmektedir.

Bununla birlikte Kuhn'da belirli bir takım bireysel inançların ve mitlerin de belirli aşamalardan geçerek bilimsel bilginin öncüleri olabileceğine değinerek antik Yunan'da ortaya çıkmış Aristoteles dinamiği, termodinamik vb. örnekler sunmuştur. Bu durum modern bilimin öne sürdüğü nesnellik konusunda başından itibaren öznel karakterler taşıdığı fikrini ortaya çıkartmaktadır. Ayrıca bu örneklerin yıllar sonra bilime yön verdiklerine değinmiştir.⁶¹

Hauss'ın Kepler ve Kopernik örneklerinden anlaşılacağı üzere, söz konusu zaman diliminde iktidar tarafından reddedilmiş olan paradigmanın üzerinden yıllar geçtikten sonra sistemi bir şekilde yeniden yapılandırmayı başardığı gözlenmiştir. Çünkü insanoğlunun geleneksel mantıkla ters düşen birçok yeni bulgu ve fikirle karşılaşması sonucu bir paradigma değişikliğinin mümkün hale geldiği anlaşılmaktadır.⁶² Paradigmasal değişimlerden de anlaşılacağı üzere toplumun her safında özneye etki eden ve öznenin de etki ettiği bir alanın olduğu değerlendirilmektedir.

Postmodern söylemde insan doğasının özünde yer alan benlik hususu ön planda incelenmiştir. Benliğin ortaya sunmuş olduğu öznelikte bu bağlamda sorgulanır hale gelmektedir. Fakat Best ve Kellner; Deleuze ve Guattari'nin nesnel ve öznel konumlandırmalarını ele alarak bireysel özneliğin siyasal olarak oluşturulduğuna ve diğer yandan, bireyin kendi hayatı ile siyasete yön verebileceğine değinmektedir.⁶³ Bu durumda siyasete yön verebilen öznenin modernitenin üzerinde durduğu nesnel bilginin oluşması sürecindeki rolü sorunsal hale gelmektedir.

⁶¹ Thomas S. Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions*, Third edition, Chicago: University of Chicago Press, 1996, s. 3.

⁶² Charles Hauss, *Beyond Confrontation: Transforming the New World Order*, Westport: Praeger, 1996, s. 154.

⁶³ Steven Best ve Douglas Kellner, *Postmodern Teori*, 2. Baskı, çev. Mehmet Küçük, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011, s.121.

Goodchild'ın çalışmasında belirttiği üzere Deleuze ve Guattari, ayrı ayrı hem öznel hem de nesnel düşünüş algılamalarına karşı olumsuz bir tavır içinde bulunmaktadır.⁶⁴ Bu bağlamda nesnel/öznel ayırma olumsuzlanmaktadır. Algısal uzam doğrultusunda her birinin farklı etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. En nihayetinde postmodern anlayışın nesnel bilginin öznel alan olmadan gerçekleşmeyeceği fikri üzerinde durduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda nesnellik arz eden toplumsal durumun, derin bir özne/nesne ayırımı söz konusu olduğunda öznel bir duruma nasıl indirgeneceği sorunsal bir hal almaktadır.

2.4. FARKLILIKLARA VURGU

Giddens günün bilgisi üzerinden, dünyayı nasıl farklı yorumladığımızın kaynağını algı üzerinden tarif etmeye çalışmıştır.⁶⁵ Postmodern dönemde önemli görülen şey farklılıkların birbirini olumsuzlamadığı bir alanın oluşmasıdır. Bireyler arasında benzerlik ve farklılıkları karşılaştırılabilen bir model olmasına rağmen bu modelin farklılığı benzerliğin zıttı olarak tanımlamada yeterli görülmediği anlaşılmıştır.⁶⁶ Bu bağlamda farklılık ve benzerliğin de algılarımızın tarafından oluşturuldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

İnsanın sosyolojik doğasında “farklılık” her zaman olmuştur. Farklılık zaman ve mekânı da kapsayan bir terimdir. Bu terim ancak olumsuz bir bakış açısı içerisinde sorunsal hale gelmektedir. Bu bağlamda bireysel ve toplumsal farklılığın nasıl yönetileceği büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yönetim sorunsalı ortaya çıkınca bir yönetici erk sorunu da beraberinde gelmektedir. Yönetici erk ya da adına iktidar diyebileceğimiz bu gücün, sahip olduğu bilgi çerçevesinde Foucault'nun çalışmalarında çokça bahsettiği disipline etme ve normalleştirme yöntemlerini kullanarak toplumsal örgütlenme sürecini işlettiği gözlenmektedir. Toplumunu oluşturan bu şeyin temel olarak bireyi de kuşattığı anlaşılmaktadır.

⁶⁴ Goodchild, a.g.e., s. 182.

⁶⁵ Anthony Giddens, *Toplumun Kuruluşu*, çev. Hüseyin Özel, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999, s. 93.

⁶⁶ Sabrina Simmons, Zachary Estes, “Individual Differences in the Perception of Similarity and Difference” *Cognition*, 108 (2008), s. 794, <http://didattica.unibocconi.it/mypage/download.php?nomefile=SIMMONSESTES20120730112931.PDF>, (18.12.2018).

Funk'un da bahsettiği gibi bireyin başta kendisi olmak üzere hayatında yer kaplayan diğer şeylerle kurmuş olduğu ilişkide bir bağımlı olma durumu söz konusuysa, bu birey üzerinde bir baskı oluşturuyorsa, egemenin baskısı itaatkârın eylemleri üzerinde belirleyici rol oynar ve onu kendi düzeni içerisinde konumlandırmaya ve karakterize etmeye çalışır.⁶⁷

Birey/itaatkâr hem toplum hem de siyasi iktidar/egemen tarafından aşırı bir baskı ile çevrelendiğinde ise çıkış yolu ya otoriteye karşı koyma veya yeni egemenlik ilişkisi inşa etme yolunda gerçekleşmektedir.⁶⁸ Bunun ardından oluşacak kimlik bilinci tüm toplum üzerinde etkili olan bir değişim dalgası uyandırır. Bu dalganın da koruma psikolojisiyle birlikte milliyetçi duygulanımları arttırarak kendisini diğerlerinden ayrı tuttuğu, yalıtılmış üstün bir alan açma riski de bulunmaktadır.⁶⁹ Diğer taraftan Bauman edinilen kimliğin nasıl korunacağından ziyade, kimliğin yok olacağına duyulan endişenin daha fazla olduğunu ifade edilmiştir.⁷⁰ Yeni inşa döneminde kimliğin aslına uygun olmayan farklı özelliklerle de yoğrulabileceği ve özünü kaybedebileceği değerlendirilmiştir.

*“(…) Postmodern teori, bizi farklı bireyler, gruplar ve özne konumları arasındaki farklılık ve heterojenliğe dikkat etmeye zorlamaktadır.”*⁷¹ Habermas'ın değindiği gibi, moderniteyle ortaya çıkan devlet yapılanmaları yerini günün politikasını esas alan çoğulcu yapılanmalara bırakmıştır.⁷² Modern toplumlarda artık çok kültürlü bir yapının var olduğu kuşkusuzdur. Postmodern anlayışta bu yapıyı sorunsuz bir biçimde işletmek için bir takım hususlara ihtiyaç duyulmaktadır. Vattimo açısından farklılıklara ve lehçelere sunulan özgürlük bireylerin kimliklerinde bir özgürleşim sağlar fakat bu yine de diğer kimliklerin farkında olmayı gerektirir.⁷³

⁶⁷ Rainer Funk, *Ben ve Biz: Postmodern İnsanın Psikanalizi*, 3. Baskı, çev. Çağlar Tanyeri, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2013, s. 133.

⁶⁸ Daha fazla bilgi için bkz. a.g.e., ss. 133-135.

⁶⁹ Best ve Kellner, a.g.e., s. 259.

⁷⁰ Bkz. Zygmunt Bauman, *Bireyselleşmiş Toplum*, 2. Baskı, çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011, s. 182.

⁷¹ Best ve Kellner, a.g.e., s. 257.

⁷² Jürgen Habermas, *“Öteki” olmak, “Öteki”yle Yaşamak*, 6. Baskı, çev. İlnur Aka, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012, s. 26.

⁷³ Gianni Vattimo, *Şeffaf Toplum*, çev. Ümit Hüsrev Yolsal, İstanbul: Say Yayınları, 2012, s. 18.

Bauman çalışmasında Bernard Crick'in Aristoteles siyasetine gönderme yaparak 'iyi şehir' anlayışında yer alan bir birliğe atıfta bulunmuştur. Burada bahsedilen birlik anlayışı farklılığın olumlu doğasına vurgu yapan çoğulcu bir yapıdır. Farklılıkların olumlanması himaye ve tahakküm etme fikirlerini dışarıda bırakmaktadır.⁷⁴ Burada farklılıkları dışlamaktan ziyade içerseleyen bir hayat alanına gönderme yapılmaktadır.

Habermas marjinal ve azınlık grupların siyasal hayata dahil edilmelerinin yeni bir siyasal düzen oluşturacağından ve bu düzende ise zorlamanın yer almamasının önem arz ettiğinden bahsetmiştir.⁷⁵ Bu görüş açısı postmodern düşünürlerin farklılık konusuna yaptıkları vurgu ile örtüşmektedir. En nihayetinde moderniteyi daha bitmemiş bir proje⁷⁶ olarak gören Habermas bile farklılıkların saygı çerçevesinde ele alınması taraftarı olmuştur.

Bunun yanında radikal bir postmodern anlayış ise bireyin yalnızlaşma yolunda ilerlemesine sebep olmakta, onun ortak siyasal meseleler hakkında bir görüş bildirmesinin önünde engel teşkil etmektedir. Bu görüş anarşizm ile analogik bir oyuna sokulmaktadır. Fakat en nihayetinde Newman'ın vurguladığı gibi postyapısalcı anlayış ile anarşizm arasında ortak olan değerlerden biri de bireyin sahip olduğu farklılığın korunması ve olumlanmasıdır.⁷⁷

3. POSTMODERN SİYASET

Bauman postmodernitenin tarihin sonu olmadığı gibi politikanın da sonu olmayacağını, bu fikrin tam tersine postmodernitenin bireysel ve toplumsal düzeyde daha fazla siyasal etkinlik, daha fazla siyasal katılım gerektirdiğini ve bunun daha fazla

⁷⁴ Bkz. Bernard Crick, "Meditation on democracy, politics, and citizenship" den aktaran, Zygmunt Bauman, *Liquid Modernity*, Cambridge: Polity Press, 2011, ss. 177-178.

⁷⁵ Habermas, a.g.e., s.47.

⁷⁶ Bkz. Jürgen Habermas, "Modernity: An Unfinished Project", ed. Maurizio Passerin d'Entrèves and Seyla Benhabib, *Habermas and the Unfinished Project of Modernity*, Cambridge: MIT Press, 1997, ss.38-55.

⁷⁷ Saul Newman, *Bakunin'den Lacan'a Anti-Otoriteryanizm ve İktidarın Altüst Oluşu*, çev. Kürşad Kızıltuğ, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2006, s. 261.

siyaset anlamına geleceğini dile getirmektedir.⁷⁸ Postmodern anlayışta siyaset ortadan kalkmamış aksine yoğunluğunu daha da arttırmıştır.

1980'lerde postmodernizm neo-liberalizmle birlikte anılmaya başlanmıştır. Neo-liberal teorinin siyaset ve ekonomide etkili olduğu postmodernizmin ise sosyal alana yönelerek daha çok kültürle ilgilendiği kaydedilmiştir.⁷⁹ Bu durumda postmodern bakış açısı daha çok kimlik, kültür, toplum gibi sosyal olgularla ilgili çalışmalar yürütmüştür. Fakat özünde sosyal kabul edilen bu olgular ve onlara bağlı olarak gelişen olaylar çok geçmeden siyasi alan içerisinde de yer almaya başlamıştır.

Postmodern siyasetin burada dikkat ettiği husus liberal anlayışın sunmuş olduğu bakış açısıyla karıştırılmamak olmuştur. Schmitt'e göre, "*Liberalizmin sistematik teorisi, hemen her zaman devlet gücüne karşı iç politikada yürütülen mücadeleye ilişkin olmuştur. Bu teori, bireysel özgürlüklerin ve özel mülkiyetin korunması için devlet gücünün sınırlandırılmasına ve kontrol edilmesine hizmet eden, (...) birçok usul sunar.*"⁸⁰

Bu bağlamda liberalizmin postmodernizmle kısmen uyduğu gözlemlenebilir. Fakat postmodernistler liberal ya da neoliberal anlayışa farketmeksizin tepkisel yaklaşmaktadırlar. İlk olarak bunlar meta anlatılar olarak kabul edilmekte ve toplumu belirli bir takım tahakkümler altına girmeye zorlamaktadırlar. Baskı yöntemiyle siyasi iktidar gücünü maksimize ederken yönetmek istediği birim üzerinde yeni bir hegemonik düzen⁸¹ kurma ve buna bağlı bir istikrar sağlama amacıyla hareket etmektedir. Bu bağlamda diğer meta anlatılar gibi liberal teoriler de özgürlük kavramını daraltarak bir yapı kurma peşinde oldukları için postmodern düşünceden ayrılmaktadır. Ayrıca Küçükalp'in değindiği üzere pozitif özgürlük anlayışını düzenleyen liberal demokrasinin tek tipleştirici özelliği vardır ve bu farklılıkların görmezden gelindiğini belirtir.⁸²

⁷⁸ Bauman, *Modernity and Ambivalence*, s. 276.

⁷⁹ Bkz. Delanty, a.g.e, s. 146-147.

⁸⁰ Bkz. Carl Schmitt, *Siyasal Kavramı*, İkinci Baskı, çev. Ece Göztepe, İstanbul: Metis Yayınları, 2012, s. 101.

⁸¹ Hegemonik düzen için bkz. Atila Eralp, "Hegemonya", *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*, der. Atila Eralp, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005, ss. 155-181.

⁸² Bkz. Derda Küçükalp, *Siyaset Felsefesi*, İstanbul: Say Yayınları, 2011, ss. 155-157.

Siyaset alanının ve aktörlerinin çeşitlilik göstermesiyle birlikte Hollinger'ın savunduğu şekliyle siyaset günümüzle özdeşleşen yeni koşullar çerçevesinde yeniden gözden geçirilmelidir.⁸³

Karmaşıklaşan sosyal olaylar karşısında siyasal öznenin de değişim geçirmesiyle birlikte siyasal alan farklı bir hal almaya başlamıştır. Öyle ki kitle tabanlı siyasal partiler ile ideolojilerin gözden düşmesine ek olarak demokratik bir değer olarak kabul edilen seçmenin siyasete yönelik olarak artan ilgisizliği postmodern siyasal alanın kapılarını aralamıştır.⁸⁴

Cupitt dünyada sistematik olmayan politik ve etik alanın varlığından söz ederken, insanların artık ideolojiye ilgi duymadığını, idoloji yerine siyasal kuşkuculuğun, düzensizliğin hüküm sürdüğü ve azınlıklar, çevre, göç gibi sorun temelli politikaların ön planda olduğu sistemsiz bir siyasal hayata dikkat çekmiştir.⁸⁵

Siyaset ayrıca sadece devletin yönetimi meselesine giren konuların değil çevre, kadın, eşcinsel gibi nesnelere mikro politik alan içinde yer aldığı bir düzlem olarak görülmektedir.⁸⁶ Mevcut modernist yapı postmodern karşısında bir söküme uğramaya başlamıştır.

Giddens'in da sözünü ettiği gibi, “(...) yoksullukla savaş; bozulan çevrenin onarılması; keyfi iktidara karşı mücadele; sosyal hayatta şiddet ve kuvvetin etkisinin azaltılması”⁸⁷ konuları radikal politika içinde değerlendirilmektedir. Bu politikaların uygulanması sırasında geleneksel siyasi durumda kullanılan araçlar dışında bir yapılanmaya gereksinim duyulmaktadır.

Örneğin, Postmodern düşünürlerden Foucault tarih araştırmalarında soykütüsel (genealogic) bir yaklaşımda bulunarak bazı hakikat rejimlerinin diğerleri üzerinde nasıl

⁸³ Robert Hollinger, “Postmodernism and Politics”, *Paradigms in Political Theory*, ed. Steven Jay Gold, Iowa: Iowa State University Press, 1993, s. 172.

⁸⁴ Bkz. Roger Burbach, *Globalization and Postmodern Politics: From Zapatistas to High-Tech Robber Barons*, Kingston: Pluto Press and Arawak Publications, 2001, s. 72.

⁸⁵ Don Cupitt, “Unsystematic Ethics and Politics”, *Shadow of Spirit: Postmodernism and Religion*, ed. Philippa Berry and Andrew Wernick, London: Routledge, 1992, s.154.

⁸⁶ Bkz. Mehmet AKKAYA, *Filozofça: Tarihsel Süreçte Politikanın Evrimi*, İstanbul: Belge Yayınları, 2013, ss. 346-347.

⁸⁷ Anthony Giddens, *Sağ ve Solun Ötesinde: Radikal Politikaların Geleceği*, çev. Müge Sözen ve Sabir Yücesoy, 2. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları, 2009, s. 246.

baskın hale geldiğini ortaya çıkarmıştır.⁸⁸ Bu bağlamda Foucault'nun bilgi ve iktidar arasındaki bağı ve bunun hakikat üzerindeki etkisini incelemesi postmodern siyaset için yeni bir düşünce yapısı ortaya koyması bakımından önemli bir örnektir.

Bielskis de bireyin tarihsel-söylemsel bağlamda üretildiğini dile getirmiş, bireyin kendi kurulmuşluğunun farkına varıp bu durumun bir ön kabul olamayacağını, inşa sürecinde kendi payının da var olduğu gerçeğini ortaya çıkarması durumunda mikro siyasetin direniş aşamasına geçeceğini ve tüm normalleştirmelerin uzağında bireyin gerçek öznelliğine kavuşabileceğini ifade etmiştir.⁸⁹ Bu durum Foucault'nun kendilik diye tanımladığı, kişinin kendi kendisiyle kurduğu ilişkiye bir gönderme niteliği taşımakta ve geleneksel siyaset anlayışı dışında eleştirel boyutta yer almaktadır.

Bu bakış açısı ile soy kütüğü, diğer geleneksel büyük anlatılardan uzak bir hal almaktadır. Herşey perspektival, hakikat ise göreceli bir konuma yükseltilmektedir. Hakikat yoktur fakat farklı bakış açıları mevcuttur. Bu söylem büyük anlatıların genelleştirme misyonlarına karşı büyük bir eleştiri taşır.

Diğer taraftan White'ın yorumladığı üzere Derrida da, savunduğu yapısöküm ya da yapıbozum fikriyle sadece yapısalcılığı eleştirmemiş, sorgulanmayan belirli bir takım "ikili karşıtlıkların" Batı düşüncesini hâkimiyeti altına aldığını ortaya çıkartmıştır.⁹⁰ Derrida da mevcut batı'lı bilgiye karşı radikal fikirler ortaya çıkartarak çizgisini geleneksel siyaset dışına taşımıştır. Derrida yapmış olduğu çalışmalarıyla, Batı'nın icat ettiği bu ikili karşıtlıkların temellerinden sarsılması gerektiğini düşünmemize ön ayak olmuştur.

Siyasal ve toplumsal alanda oluşturulan ikili karşıtlıklara büyük bir eleştiri taşıyan Oryantalizm adlı eseriyle, Edward Said Oryantal düşüncenin, ötekileştirme nosyonuyla Batılı ve Doğulu fenomenleri birbirinden nasıl ayırdığını, sosyo-ekonomik ve siyasi kurumlarla nasıl yakın bağlar içerisinde olduğunu vurgulamıştır.⁹¹ Bu

⁸⁸ John Baylis ve Steve Smith, *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, 3. Baskı, New York: Oxford University Press, 2005, s. 287.

⁸⁹ Andrius Bielskis, *Towards a Post-Modern Understanding of the Political: From Genealogy to Hermeneutics*, New York: Palgrave Macmillan, 2005, s. 165.

⁹⁰ Stephen K. White, *Political Theory and Postmodernism*, New York: Cambridge University Press, 1996, s. 15.

⁹¹ Bkz. Edward W. Said, "Orientalism", *Twentieth Century Political Theory: a reader*, ed., Stephen Eric Bronner 2. Edition, New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2006, s. 414.

bağlamda modernist Batı düşüncesi içinde oluşan geleneksel uluslararası ilişkiler teorisi, Doğu'yu kendi hafızasında konumsallaştırarak (nesneleştirerek) bu bölge üzerinde siyasal zeminini meşrulaştıracak olanlara hizmet etmiştir.

Gibbins ve Reimer ise Postmodern siyasetin yerellik ve farklılık ile karakterize edileceğinden söz etmiştir. Yerel ve bölgesel siyasi çarelerin liderlik, örgütlenme, gündem, destek gibi konularda farklılık göstereceği dile getirilmektedir. Bu yüzden postmodern siyaset tekil olmak yerine çoğulluğu ön plana çıkaran bir karaktere sahiptir.⁹²

Siyasi erdem teorisinin (Virtue theory) bahsettiği gibi, siyaset sahnesinin önemli bileşenleri olarak siyasi öznelerin ve öznelliklerin artması çok önemli görülmektedir. Çünkü öznelerin çoğalması ile birlikte kimlikler ve öznellikler de artış gösterecek bu durumda herhangi bir kimliğin siyasi düzen içerisinde hegemon hale gelmesi de zorlaşacaktır.⁹³ Bu düşünceye göre kimliklerin baskılanması da bir şekilde engellenmiş olacaktır.

Hollinger'ın belirttiği gibi “*siyasalın postmodernist kavranışı ütopyik ya da bütünleştirici olmaktan uzak, hümanist siyasal fikirlerin ötesinde hareket eder*” ve bu bağlamda yeni bir siyaset anlayışına ihtiyaç duyulur.⁹⁴ Çünkü modernitenin sunmuş olduğu düzende yer alan siyasi öznelerin hepsi değişim geçirmiştir. Bundan dolayı politik programlar dönüşüme uğramıştır. Ayrıca değişen zaman ve şartlar politika sahnesinin farklı konular ve öznelerle birlikte evrildiğini göstermiştir.

3.1. POSTMODERN SİYASETİN ANALİZ SEVİYELERİ

Postmodern siyaset incelenirken Uluslararası ilişkiler disiplininde geleneksel olan 3 analiz düzeyi esas alınmıştır. Burada devleti temel aktör olarak gören meta anlatıların tersine, ilk olarak birey ve topluma önem verilmiştir. Ardından devlet ve uluslararası sistem açısından değerlendirilmeler yapılmıştır.

⁹² John R. Gibbins ve Bo Reimer, *The Politics of Postmodernity: An Introduction to Contemporary Politics and Culture*, London: Sage Publications, 1999, s. 141.

⁹³ Bonnie Honig, *Political Theory and the Displacement of Politics*, New York: Cornell University Press, 1993, s. 186.

⁹⁴ Hollinger, “Postmodernism and Politics”, s. 169.

3.1.1. Postmodern Birey ve Toplum

Strange'ın değindiği gibi, günümüze kadar siyaset çalışma alanını devletler ve onların yönetimleri çerçevesinde ele almıştır. Oysaki siyaset sadece devletlerin alanına giren bir edinim değildir.⁹⁵ Bireylerin de doğrudan eylemde bulunabileceği bir alana dönüşen postmodern siyaset tamamiyle zgr politika hassasiyeti ile işlerlik kazanmaktadır. Bu bağlamda oluşacak siyasi sorunların çözümleri de yeni düzenlemeler gerektirmektedir. Bireyin zgr politika yapmasının nnn açılması ve bu hakkının da korunması söz konusudur.

Wallerstein'ın da postmodern durumda modern döneme ait olan siyasal pratiklerin işlemeyeceğini bu yüzden yeniliklere ve dönüşümlere ihtiyaç olacağını dile getirmiştir.⁹⁶ Yukarıda değinildiği gibi bu durumun farklılıklara dayanan birçok sebepten kaynaklanabileceğini fakat en çok mevcut düzenin beşeri ihtiyaçlar karşısında yetersiz kalmasından etkileneceğini göstermektedir.

Bu bakımdan düzenin, toplumların ihtiyaçlarına karşılıklı verir bir düzeye eriştirilmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Postmodern toplumdaki birey yeni siyasi sahalarda içerisinde eşitlikçi, gerçek hak ve özgürlükler temelinde kendi ihtiyaçlarının karşılanması adına aktif siyasete katılabilmenin yollarını aramıştır.

Liberalizm ile birlikte önem kazanan bireysellik ve bireysel özgürlük anlayışı postmodern dşnrlere göre bu güne kadar bireyi kısıtlayan ve onun belirli bir kalıp içinde yaşamasına neden olan, özünde köleleştiren ve tahakküm altına alan bir yapı sergilemektedir. Bu yapı bilgi/iktidar ilişkileri sonucu ortaya çıkmıştır. Siyasi iktidar bireyin toplumdaki yerini belirlemiş ve sınırlarını hukuki düzenlemelerle ortaya koymuştur. Bu yapı ile bireyin baskılandığını savunan postmodernlere göre, Aydınlanma ağında üzerinde vurgu yapılan birey ve onun özgürlüğü bir şekilde yok edilmiş ve sindirilmiş olarak kabul edilmiştir. Bu durumda özgürlük verili/inşa edilmiş bir şey olarak hayatlarımıza girmiştir.

⁹⁵ Bkz. Susan Strange, *The Retreat of the State*, Cambridge: Cambridge University Press, 1996, s. 169.

⁹⁶ Immanuel Wallerstein, *21.YY'da Siyaset*, ev. Taylan Doğan ve Ender Abadoğlu, 2. Baskı, İstanbul: Aram Yayıncılık, 2005, ss. 144-145.

İşte bu özgürlük temelinde tartışılan siyasal bilinç belki de bizi tüm devirlerin en önemli toplumsal sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır. Rosen ve Wolff'ın "Erdem ve Yurttaşlık" başlığı altında değindikleri fikirlerin en çarpıcısı özgürlüğün yurttaşlık erdemleriyle ilişkilendirilmesidir. Yurttaşlık erdemlerini yerine getirmek adına bize 'sunulan özgürlüğü' desteklememiz için bir baskı unsuruyla karşılaşabileceğimiz fikrini ortaya atmışlardır.⁹⁷ Postmodern anlayışta özgürlük nosyonu modern dönemlerde bireyin üzerine yüklenmiş bir olgu olarak kabul edilmekte, kendiliğinden var olan değil, yapılı, bireyin üzerine yüklenen yapay bir karakter olarak değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda; "Özgür birey" modern düşüncenin ürünü olarak kabul edilmektedir. Bu özgür birey modern kapsamda oluşturulan kimliği ile postmodern alanda sorunsal hale gelmektedir. Kahraman'ın değindiği gibi, "*Postmodernite, modernitenin öngördüğü tanımlanmış ve sonul olan bir kimlik düşüncesinden uzaklaşır. Kimliğin bir süreçlenme olduğunu varsayar.*"⁹⁸

Çubuklu'nun da belirttiği üzere farklılıklara vurgu yapan postmodernizm sadece makro boyutta değerlendirebileceğimiz ulusal kimliğe etkide bulunmayarak sahip olduğumuz mikro kimlikler üzerinde de bir yapı söküm uygulamaktadır.⁹⁹

Örneğin; günümüzde hükümsel olmayan gruplarla çeşitli bağımsız grupların etkili olduğu bir diğer alan, modern liberal teorinin çıkmaza soktuğu ve baskıladığı cinsel alandır. Yıllarca kadın kimliğinin yıpratılarak ötekileştirilmesi, cinsiyet tercihlerinde bireyin özgür kılınmaması ve bu grupların siyaset içerisinde bir yer edinme haklarının ihlâl edilmesi gibi meseleler siyasi gündem içerisine bile alınmamıştır. Ayrıca bu grupların toplumda karşılaştıkları çeşitli sorunlar postmodern dönemde sorgulanır hale gelmiştir. Fraser'in çalışmasında ele aldığı Anita Hill'in cinsiyet mücadelesi örneği¹⁰⁰ modernitenin kadın kimliği üzerindeki baskılayıcı özelliğini vurgulaması bakımından önemli görülmüştür.

⁹⁷ Michael Rosen ve Jonathan Wolff, *Siyasal Düşünce*, çev. Sevda Çalışkan ve Hamit Çalışkan, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006, s. 223.

⁹⁸ Hasan Bülent Kahraman, *Postmodernite ile Modernite Arasında Türkiye: 1980 sonrası Zihinsel, Toplumsal, Siyasal Dönüşüm*, İstanbul: Everest Yayınları, 2002, s. 19.

⁹⁹ Yaşar Çubuklu, *Postmodern Toplumda Kriz ve Siyaset*, İstanbul: Kanat Kitap, 2004, s. 88.

¹⁰⁰ Bkz. Nancy Fraser, "Politics, Culture and the Public Sphere: Toward a Postmodern Conception", *Social Postmodernism Beyond Identity Politics*, ed. Linda Nicholson ve Steven Seidman, Cambridge: Cambridge University Press, 1995, ss. 296-300.

Bunun yanında herhangi bir ırkı, dini, etniği temel alarak diğerlerini baskılama yolunda kontrol etmek isteyen yönetim ve gruplar da postmodern siyasetin eleştirdiği özneler olarak karşımıza çıkmaktadır. Murphy'nin çalışmasında bilimin postmodern eleştirisinde bahsettiği gibi “(...) hiç bir fikir diğer fikirler üzerinde kayda değer bir otonomiye sahip olamaz.”¹⁰¹ Bu bağlamda farklılıkların ötelenmesi ya da baskı altına alınması postmodern siyasetin önündeki en önemli hususlardan biri olarak kabul edilmiştir.

Bilimsel bilginin dahi değer ve yargılardan ayrılamayacağını savunan postmodern düşünüş; ancak farklılıkları olumlayan, sadece “var olmak” temelinde kendisini tanımlayan ve hakikatinin peşinde koşan bireylerin oluşturacakları bilgi çerçevesinde yeni bir siyaset düzleminin oluşabileceğini umut etmektedir. Böylece postmodern birey ve toplumun gerçek politik alana kavuşacağı düşünülmektedir.

3.1.2. Postmodern Devlet (Siyasal İktidar)

Langlois, uluslararası ilişkiler disiplini tarihinde temel aktör olarak devletin kabul edildiğini, fakat çağdaş koşullar göz önüne alındığında devletin uluslararası sistemdeki yeri ve konumunun sürdürülebilmesinin oldukça güç olduğunu dile getirmektedir.¹⁰² Campbell'in savunduğu gibi, devletlerin kimliklerinin bireylerin kimlikleri gibi olduğu, söylem vasıtasıyla anlamlandırıldıkları ve bu yolla yeniden üretildikleri¹⁰³ savı postmodern siyasetin temel varsayımlarından biri olmuştur.

Örneğin, Cooper çalışmasında Napolyon döneminden sonra oluşan devletin, sınırları içinde yaşayan tüm halkları birleştirip tek tip bir yapı ortaya koyduğunu belirtmiştir. Bu yapının birçok kesimden insanın farklılıklarının baskılanmasını öngörmekte olduğu fakat bu söylemlerin yanında kişinin herkes tarafından tanınmasına

¹⁰¹ John W. Murphy, *Postmodern Social Analysis and Criticism*, Connecticut: Greenwood Press, 1989, s. 135.

¹⁰² Anthony J. Langlois, “Worldviews and International Political Theory”, *International Relations Theory for the Twenty-First Century: An Introduction*, ed. Martin Griffiths, Oxon: Routledge Taylor and Francis Group, 2007, s. 147.

¹⁰³ Martin Griffiths, Steven C. Roach ve M. Scott Salamon, *Fifty Key Thinkers in International Relations Uluslararası İlişkilerde Temel Düşünürler ve Teoriler*, çev. Cesran, Ankara: Nobel Yayınları, 2011, s. 259.

olanak sunduğunu da vurgulanmıştır.¹⁰⁴ Modern siyasi anlayışın ortaya koymuş olduğu bu devlet fikri, aktörlerin artması, siyasal olayların çeşitlenmesi, uluslararası güçlerle birlikte keskin sınırların ortadan kalkması gibi bir dizi nedenlerle değişim göstermiştir. Bundan dolayı devlet yapısal olarak bir reform istenci içerisine girmiştir.

Honig'e göre “sosyal dünyaların içindeki ve arasındaki mücadele siyasi ve hukuki kurumlara içseldir.”¹⁰⁵ Bu yüzden kurumsal bir yeniden düzenlenme ihtiyacı duyulmaktadır. Phillips “Politics in Isolation” adlı çalışmasında 1960 yılında Sheldon Wolin’in Batı’nın siyasal düşüncesi üzerine yapmış olduğu çalışmaya değindiği, bu çalışmada da siyasal düzenin benzersiz olduğu hissini kaybettiğimize, siyasetin her yerde olabileceğine ve vatandaşların kendi faaliyetlerinin siyasi olmayan dernek ya da grupların faaliyetlerinden ayrı düşünülemediğine¹⁰⁶ yaptığı vurgu dikkat çekici bulunmuştur.

Arditi’de bu görüşü desteklemektedir. Arditi’de günün koşullarında oluşan postmodern siyasetin artık sivil toplumla birlikte anıldığına ve ulus-devletin kapsama alanı dışına uzanarak tüm küresel camiada kendine yeni bir form oluşturduğuna değinmiştir.¹⁰⁷ Bu siyasi alan içerisinde geleneksel siyasi temsil yapıları da sorgulanır hale gelmektedir. Örneğin, Mouffe geleneksel siyasi yapılardan biri olan siyasal partilere olan ilgisizliğin yerini daha çok etnik ve dini kimlikler çerçevesinde yer alan gruplaşmaların yer aldığı farklı oluşumlara bırakacağını dile getirmektedir.¹⁰⁸ Bazen bu kimliklerin doğrudan sosyal hareketler içerisinde kendilerini gösterdiğine tanık olunmaktadır. Bu durum bireyin ihtiyaçlarının karşılanamadığı durumlarda mikro alanda aktifleşmesinin bir ürünü olarak görülmektedir. Örneğin; Hart tarafından

¹⁰⁴ Cooper, a.g.e., ss. 124-125.

¹⁰⁵ Honig, a.g.e., ss. 197-198.

¹⁰⁶ Anne Phillips, “Politics in Isolation? Recent Developments in Political Theory”, *Critical Political Studies: Debates and Dialogues from the Left*, ed. Abigail B. Bakan ve Eleanor Macdonald, Montreal: McGill Queen’s University Press, 2002, s. 355.

¹⁰⁷ Benjamin Arditi, *Liberalizm Kıyılarında Siyaset: Farklılık, Popülizm, Devrim, Ajitasyon*, çev. Emine Ayhan, İstanbul: Metis Yayınları, 2010, ss. 182-183.

¹⁰⁸ Mouffe, *Siyasal Üzerine*, s.39.

doğrudan eylem ve sivil direnişe Doğu Avrupa, Filipinler ve Güney Afrika'nın demokratikleşme hareketleri örnek gösterilmiştir.¹⁰⁹

Diğer taraftan Çubuklu'ya göre “*postmodern toplumda seçmenler, politikaya ve politik kesime (modern şartlarda oluşturulan) olan inançlarını ve saygılarını yitirmelerine karşın olan biteni bir gösteri izliyormuşçasına seyrederekler.*”¹¹⁰ Tüm bu hareketler modernitenin temellerini attığı politik alanın sıradanlaştığının birer göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Örneğin; 1950'lerden günümüze kadar demokratik yapılanmanın önemli elemanları olarak kabul edilen seçimlere katılım ve siyasal partilere ilginin batılı demokrasilerde gittikçe azaldığı kaydedilmiştir.¹¹¹ Siyasi partiler yerine sivil toplum kuruluşları çevresinde etkinleşen bireyler ve topluluklar geleneksel siyaset metotlarından ve araçlarından uzaklaşmışlardır.

Postmodern durum devlete ve siyasal organlara karşı aşırı kayıtsızlığı beraberinde getirmiştir. Oysaki siyasetin temeli karşılıklı anlaşmada hayat bulmaktadır. Bu bağlamda siyasal iktidar ve yönetilen halk arasında ortak zemin arayışının ötelendiği kaydedilmiştir. Clasters'ın belirttiği gibi, modern siyasal iktidar hiyerarşi ve otoriteyi gösteren emir-itaat ilişkisi çerçevesinde oluşmuştur.¹¹²

Bu emir-itaat ilişkisinin, müşteri-patron ilişkisine dönüşmesi 1980'lerde açık pazar ekonomisi ile örtüşen yeni bir siyasal yapının ortaya çıkmasıyla gerçekleşmiştir. Bu yapıda vatandaş hükümetin hizmetlerini talep eden bir müşteri şeklinde algılanmıştır. Partilerin de bu müşteriye elde etmek adına aralarında kıyasıya rekabet içine girmeleri bir bakıma neo-liberal tarafların bireysel ve kapitalist tutumları ile özdeşleşmiştir.¹¹³ Modern siyasal sistemin temel öğeleri arasında yer alan siyasal partilerin postmodern durumu batılı devletin doğasını da etkilemeye başlamıştır.

¹⁰⁹ Lindsay Hart, “Radikal Doğrudan Eylemi Savunurken: Sivil itaatsizlik, sabotaj ve şiddetsizlik üzerine düşünceler”, *21. Yüzyıl Anarşizmi: Yeni Binyıl için Ortodoks Olmayan Fikirler*, ed. Jon Purkis, James Bowen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1998, s. 64.

¹¹⁰ Çubuklu, a.g.e., s. 99.

¹¹¹ Adams, a.g.e., s.287.

¹¹² Pierre Clastres, *Devlete Karşı Toplum*, çev. Mehmet Sert ve Nedim Demirtaş, 3. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011, s. 15.

¹¹³ Adams, a.g.e., ss. 287-288.

Fakat postmodernistler en nihayetinde devleti siyasal yaşama ilişkin hâkim bir yapı olarak görmeye devam etmektedirler. Sadece bu yapıya odaklanmak yerine ona siyasi eleştiride bulunarak, devletin dönüştürülmesi, diğer bir anlamda ehlileştirilmesi taraftarı olmuşlardır.¹¹⁴ Devlet dışı siyasi aktörlerin de önemsellik kazandığı, siyasi hareketlerin çeşitlenerek arttığı, her konunun siyasal alana girebileceği bir vaziyet öngörmüşlerdir.

Aynı zamanda halkının güvenliğini sağlamakla sorumlu olan devletin konumu/kimliği bu yeni durum içerisinde yeniden sorgulanır hale gelmiştir. Örneğin son dönemlerde “ulusal güvenlik ve çıkarlar ile ulusal kimlik arasındaki bağlantının ortaya çıkması”¹¹⁵ kimliğin de bilgi/iktidar ekseninde oluşturulmuş bir kavram olarak anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

Sonuç olarak Postmodern siyasette devletin yeni politikayı uygulayan organlardan birisi konumunda yerini korumaya devam edeceği fakat devletin yanında siyasi olay ve duruma göre ortaya çıkan diğer aktörlerin de devlet kadar etkin bir pozisyona sahip olabileceği değerlendirilmektedir. Bu yüzden devlet anlayışında ve yapılanmasında sürekli revizyona ihtiyaç duyulacağı tahmin edilmektedir. Çünkü Farrell’ın değindiği gibi bilgi/iktidar rejimleri benlikleri inşa ederken onların ihtiyaçlarını da gözetmektedirler.¹¹⁶ Bu durum devlet ve onun alt kurumları için sürekli bir yapılandırma gerektirmektedir.

3.1.3. Postmodern Uluslararası Sistem

Clastres, Siyaset Bilimi’nin bugüne kadar aşamadığı epistemolojik engelin, “Batı düşüncesinin, Batılı olmayan toplumları egzotik bir bakışla ele almaya dayanan kültürel etnosantrizminden”¹¹⁷ kaynaklandığını dile getirmektedir. Bu bağlamda batılı olan daima sistemin merkezinde yer almıştır. Batılı düşünüş ve batılı değerler ise

¹¹⁴ Robinson, a.g.m., s. 172.

¹¹⁵ Zerrin Ayşe Öztürk, “Uluslararası İlişkilerde Güvenliği Yeniden Düşünmek: Geleneksel ve Alternatif Yaklaşımlar”, *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar 2*, der. Tayyar Arı, Bursa: Dora Yayınları, 2014, s. 170.

¹¹⁶ Frank B. Farrell, *Subjectivity, Realism, and Postmodernism-The Recovery of the World*, Cambridge: Cambridge University Press, 1994, s. 271.

¹¹⁷ Clastres, a.g.e., s. 19.

uluslararası politikanın şekillenmesine ön ayak olmuştur. Her daim batılı anlayışın tüm dünya için varolduğu fikri yayılcı bir şekilde kendini göstermiştir.

Örneğin, Uluslararası örgütlerin tüm uluslar için bir yasal form niteliği kazanması bir nesneleştirme (örn. totalize etme) düşüncesinin ürünüdür. Bennett'in vurgulamış olduğu gibi “*modernite Avrupa'nın ve Amerika'nın emperyalist ve kolonyalist projelerinden ayrı tutulamaz ve (...) dünya çapında yan yana var olan birçok moderniteden*”¹¹⁸ söz edilebilir. Dünyadaki siyaset sahnesinde farklı çıkarlar çerçevesinde oluşturulan bilgi/iktidar sistemlerinin farklı moderniteler üretmesi doğal kabul edilmektedir. Batılı olmayan toplumların da kendilerine özgü tahakküm, denetim, baskı, zorlama vb. teknikleri uygulayarak bir yapı oluşturma yönünde girişimleri olduğu bilinmektedir.

Uluslararası sistemin postmodern yorumlanmasının temelinde birden fazla paradigmanın sistemi ayrı ayrı ele alış şeklinin olabileceği fikri yer almaktadır. Paradigma farklılıkları ile birlikte dönüşüme uğrayan siyasi yapılar da, sistemde farklılıkların yaşanmasına neden olmaktadır. 21. Yüzyılın Uluslararası sistemine baktığımızda geçmişte göstermiş olduğu özelliklerden çok farklı bir durum içerisinde olduğu gözlenmektedir. Bu yeni hal sistemik olarak tüm dengelerin değişim-dönüşüm-yenileşim çizgisinde hareket etmesine neden olurken, uluslararası ilişkilerin yeniden ele alınmasına olanak sunmaktadır. Her yeniden ele alış biçimi yeni karakteristik özellikler sergileyeceğinden ilişkiler üzerinde tahmin yürütmek ya da uzun vadeli politikalar belirlemek, uluslararası aktörleri bunların uygulanmaları konusunda sıkıntıya düşürebileceği tahmin edilmektedir. Bu bağlamda modernitenin siyaset sahnesine sunmuş olduğu ideolojiler ve üst anlatılar problematize edilmeye başlanmıştır.

Meta anlatılar olarak nitelendirilen bu üzerinde durulan ideolojiler ve üst anlatıların sosyal bilimler için yaratmış olduğu en önemli olgulardan biri de öngörülerdir değerlendirmesinde bulunan Hughes'a göre: “*bu tür genellemeler teorilerin test edilmesinde bize yardım ederler.*”¹¹⁹ Kesinlik taşıyamayan öngörüler ve ihtimaller dâhilinde karar almanın ya da politika üretmenin modernist bakış açılarına

¹¹⁸ Jane Bennett, “Modernity and It's Critics”, *The Oxford Handbook of Political Science*, ed. Robert E. Goodin, Wiltshire: Oxford University Press, 2009, ss. 128-129.

¹¹⁹ Barry B. Hughes, *Continuity and Change in World Politics: Competing Perspectives*, 4. Baskı, New Jersey: Prentice Hall, 2000, s. 412.

göre rasyonel bir davranış olarak görülmeyeceği düşünülmektedir. Modernite gerçekleri ile yoğrulmuş üst anlatıların bu pozisyonda çelişkiye düştüğü gözlenmektedir.

Ayrıca Hughes, çağdaş siyasal sistemin büyük oranda etkilendiği, biyolojik ve fiziksel çevrelerin neden olduğu birçok olay karşısında öngörülerin işe yaramayacağından ve sadece futurist bakış açısına yakın senaryo analizleri yapılabileceğinden bahsetmektedir.¹²⁰ Öngörüler ile siyasal karar almak ve uygulamak postmodern dönemde en çok tartışılan hususlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yüzyıl içerisinde yaşanan ABD'nin öncülüğünde meydana gelen Afganistan ve Irak Savaşları bu durum için uygun birer örnek teşkil etmektedir. Literatürde önleyici vuruş (Pre-emptive strike) olarak adlandırılan doktrinle hareket eden bu strateji amacının dışında uluslararası sistemin modernist yapısının sorgulanmasına da hizmet etmiştir.

Diğer yandan, bireysel özgürlüğü savunan ve geleneksel siyasi anlayışı reddeden postmodern düşünürler politik alanının genişlemesi (çevre politikaları, öğrenci politikaları, kadın politikaları, eşcinsel politikaları, hayvan hakları, azınlık politikaları, yerli halkları, dini politikalar vd.) ile buna bağlı olarak artan siyasi beklentilerin karşılanamadığı durumlarda yeni sosyal hareketlerde artış gözlenmiştir. Bu durum sivil toplumun elinin güçlenmesine neden olurken, bireyin devlet içinde yer alan rolünü de arttırmıştır.¹²¹

Bunun dışında yaşam için siyaset felsefesi ile yola çıkan yeşiller gibi gruplar da uluslararası sistemi ilgilendiren yenilenebilir enerji, ulaşım, geri dönüşüm, çevre kirliliği, evsizlik, işsizlik, sağlık hizmetleri vb. pek çok konuda geleneksel güç, ekonomi ve diplomasi politikalarının dışında postmodern çizgide yer almışlardır.¹²² Bu gibi politikalar mekânsızlığı vurgulayarak uluslararası sistemin salt sınırlarla çevrili devletlerin güç etkileşimlerinden ibaret olmadığını ileri sürmektedir. Ayrıca artık tüm insanlık devlet eli olmadan, birbirleri ile sosyal bir iletişim ağının içinde etkileşim alanı yaratabilmektedir.

¹²⁰ Bkz. a.yer.

¹²¹ Bkz. Garner, a.g.e., ss. 99-100.

¹²² Bkz. Derek Wall, *Yeşil Politika: Tarihi, paydaşları ve kavramları ile...*, çev. İlnur Urkun Kelso, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 2013, ss. 101-117.

İnternet ve Medya bu etkileşimi sağlayan postmodern araçlardan en önemlileridir. “Medya, artık gerçeğin içinde üretildiği tüm bir bağlamdır.”¹²³ Medya bu bağlamda mekânın ve zamanın bir biri içine geçtiği yeni alanlar oluşturmaktadır. Bu haliyle sosyal medya siyasi bir araç halinde düşünülmektedir. Bu durumdan uluslararası siyasetin de ciddi anlamda etkilendiği kaydedilmiştir.

Nitekim son yıllarda meydana gelen devrimler ve direniş eylemleri medya ve internet üzerinde kendilerine yaşam alanları açarak kitlelere ulaşma şansı yakalamıştır. Örneğin, Tunus’tan başlayarak tüm Ortadoğu’ya yayılan ve Arap Baharı olarak nitelenen muhalif tutum ve devrimler sosyal medya sayesinde hayat bulmuştur. Tüm dünyaya etkileri kısa sürede yayılan bu durum karşısında politik alanda meydana gelen yeni oluşumlar bir dizi olayı da beraberinde getirmiştir.¹²⁴

Nitekim uluslar ve iç sistemler gibi uluslararası sistem de gelişen yaşam koşulları çerçevesinde kendi yapıbozumuna şahit olmuştur. Her gün internet, medya, televizyon gibi iletişim kanalları çerçevesinde kısa süreler içinde sistemik dengelerin tekrar tekrar değiştiği gözlemlenebilmektedir. Bu bağlamda herhangi bir meta anlatının sistemi hegemonyası altına almasının ve süreklilik arz etmesinin önünün kesildiği anlaşılmaktadır.

Örneğin, devletlerin sahip oldukları dış politika doktrinleri birtakım yararlı amaçlara hizmet etse dahi bunların gerçeklerle örtüşmesi genelde sorgulanır bir hal almıştır. Haas, tüm dış politikayı kapsayacak bir dış politika doktrininin olamayacağını ifade etmiştir.¹²⁵ Haas’ın uluslararası sistemin dinamik yapısına yapmış olduğu vurgu temelinde, Postmodernizmin devletsel boyutta olduğu gibi sistemsel boyutta da gücü tek elde toplayan oluşumları olumlamadığı anlaşılmaktadır.

Postmodern uluslararası sistem bu bağlamda; çok taraflı güç mücadeleleri içerisinde, çok aktörlü bir yapı ile çok çeşitli politik konular çerçevesinde oluşan,

¹²³ Kahraman, a.g.e., s. 188.

¹²⁴ Sarah Lange, “The End of Social Media Revolutions”, *The Fletcher Forum of World Affairs*, Vol. 38: 1, 2014, ss. 47-68. https://static1.squarespace.com/static/579fc2ad725e253a86230610/t/57ec77fabe6594808a454108/1475115002886/38-1_Lange1.pdf, (09.11.2018)

¹²⁵ Richard N. Haas, *Yeni Amerika Dış Politika İçeride Başlar*, çev. Mehmet Talha Paşaoğlu, İstanbul: Tuti Kitap, 2014. s. 93.

sürekli bir değişim ve dönüşüm çizgisine maruz kalan karma bir üst-alt yaşam alanı olarak kendini oluşturmaktadır.

3.2. POSTMODERN SİYASETİN AÇMAZLARI VE POSTMODERN SİYASETE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER

Postmodernizm genel itibariyle bir takım açmazları da beraberinde taşımaktadır. Bu açmazlar siyasetin yapısı dolayısıyla çeşitlilik göstermektedir. İlk etapta Postmodern anlayışın klasik Siyaset Bilimi ile uyumsuzluk gösterdiği düşünülmektedir. Postmodern siyasi söyleme göre eski siyaset tanımı geçersiz kalmaktadır. Çünkü bu tanım temelde devleti tek otorite kurumu olarak görmekte ve temel inceleme alanı içerisinde devletin otoriter gücünü ele almaktadır. Nitekim Çam'ın da belirttiği üzere siyaset konusunda yapılacak herhangi bir tanımlamanın "*iktidar, otorite, devlet ve güç gibi alt kavramlara başvurduğu*"¹²⁶ anlaşılmaktadır. Postmodern siyaset ise herhangi bir tanımlamayı kabul etmemesi yanında söylemsel temelde var olduğunu iddia etmektedir. İnceleme alanı içerisinde ise sadece devlet bulunmamaktadır. Siyasetin devletle sınırlanmayacağını birey ve toplumun yanında, sivil toplum kuruluşlarının, çeşitli bağımsız grupların siyasetin temel özneleri olarak görülebileceğini varsaymaktadır. Fakat liberal anlayış içerisinde yer alan buna benzer teorik temeller postmodernizmin liberal görüşle eş tutulması fikrini de beraberinde getirmiştir.

Bunun dışında postmodern düşüncenin klasik devlet eleştirisi temelinde yer alan özgürleşme ve baskıcı otoriteye karşı gelme tavrı diğer ideolojilerle de karıştırılmaktadır. Cantzen'in vurguladığı şekilde devlet eleştirisini kendisine temel alan, özgürlükçü, sosyal dayanışmanın politik alanda yer alması gerektiğini savunan, adem-i merkezi yapıyı savunan anarşizm¹²⁷ ile postmodernizm bu gibi özellikler çerçevesinde birbirine yakınlaşmaktadır. Jun'un ifadesine göre ise klasik anarşistler postmodern düşünürlerin ortaya attıkları bir dizi fikri daha önce deneyimleme ve

¹²⁶ Esat Çam, *Siyaset Bilimine Giriş*, Genişletilmiş Yedinci Basım, İstanbul: Der Yayınları, 2000, s.23.

¹²⁷ Bkz. Rolf Cantzen, *Daha Az Devlet Daha Çok Toplum: Özgürlük/ Ekoloji/ Anarşizm*, çev. Veysel Atayman, 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000, ss. 209-217.

uygulama fırsatı yakalamışlardır bu bağlamda klasik anarşizm postmodern siyaset felsefesinden ayrı düşünülemez.¹²⁸

Diğer taraftan anarşizmin fikirsel altyapısı postmodern düşünceyi besleyerek belirli bir noktada postmodern anlayışın kaynağında yer almaktadır. Postmodern Anarşizm olarak tanımlanan bu yeni anarşi anlayışı tüketim kültürüne, gözetleme sistemlerinin artmasıyla birlikte özel hayatın ihlal edilmesine, toplumları tehdit eden çevresel bozulmalara açıkça karşı çıkması vb. fikirlerle de postmodern söylemlere yaklaşmaktadır.¹²⁹

Ayrıca Waever Postmodernizmin mutlak rakip olarak ve radikal bir meydan okuyuşla Marksizm'in yerini aldığı¹³⁰ dile getirmektedir. Bu bağlam postmodernizmin Marksizm'in çağdaş bir devamı şeklinde algılanmasına da hizmet etmektedir.

Diğer yandan neo liberallerin pragmatik değerlendirmeleri postmodern söylemlerle bazen örtüşür gözükmekte ve bu durum postmodernitenin neo liberalizmi beslediği yönündeki eleştirilere tabi tutulmasına yol açmaktadır. Her safhasında postmodern düşünce dinamik bir yapısı olduğunu vurgulamakta, değişim mefhumuna önem vermekte ve kesin genellemeler yapmaktan çekinmektedir. Fakat bu durum postmodernizm ile neo-liberalizmin ortak birtakım noktalara sahip olmayacağı anlamına gelmemektedir. Nitekim Hans van Zon'un da dile getirdiği gibi neo-liberalizmle postmodernizm arasında ortak birtakım noktalar bulunmaktadır:

Her iki düşünce de toplumu bir arada tutacak prosedürlerin (rule of law/hukukun üstünlüğü prensibi) önemini vurgulamaktadırlar, her ikisi de sınırlardan hoşlanmaz (sınırlar sadece geçiş için olmalı), bireysel haklara önem verirler, düşünsel geleneklerin ortadan kalkması gerektiğini savunur çünkü tüm düşünce akımlarının geçmişle problemlili ilişkilere sahip olduğunu düşünür, neoliberaler ekonomik alanın serbestleşmesi gerektiğini savunurken postmodernistler kültürel alanın serbestleşmesi gerektiğini savunur, her iki düşünce akımı da yalıtılmış bireyi merkeze koyar her birey kendi özel kültürüne sahiptir ve toplumdaki ayrıdır, sosyal gelişimin planlanabilir olma

¹²⁸ Nathan Jun, *Anarchism and Political Modernity*, New York: Continuum International Publishing Group, 2012, s. 165.

¹²⁹ Lewis Call, *Postmodern Anarchism*, Lanham: Lexington Books, 2002, s. 11.

¹³⁰ Ole Waever, "Figures of International Thought: Introducing Persons Instead of Paradigms", *The Future of International Relations: Masters in the Making?*, ed. Iver B. Neumann ve Ole Waever, London: Routledge, 1997, ss. 20-21.

*olasılığını reddederler ve her bireyin kendi gelişimini kendisinin yaratacağını savunurlar.*¹³¹

Ortak bir takım noktaların dışında ikisi arasındaki keskin fark postmodernlerin hiçbir zaman bir model, bir teori, üzerinde durmadığı ve söylemlerinde kesin ve genel yargılar oluşturmaktan sakındıklarıdır. Bu durum daha çok verili/mevcut bir yapının eleştirisi üzerine inşa edilen bir duruma göndermede bulunur ki bu da Avrupa’da daha çok post-yapısalcılık adı altında inceleme alanı bulmuştur. Yukarıda belirtilen ideolojik benzeşimlerin dışında daha birçok fikir ve anlayışın postmodernizmle eş, benzer ya da yakın konumda değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Bundan dolayı postmodern düşünceye pejoratif anlamda eklektik nitelendirmesi yapılmaktadır.

Ayrıca postmodern siyaset insanı ve yaşamı ilgilendiren herhangi bir konunun siyasi olduğunu iddia etmektedir. Böyle bir durumda çoğulluk arz eden siyasi özneler ve olaylar için politika oluşturmak da başlı başına bir sorun teşkil etmektedir. Ayrıca bu siyasi alanlar üzerinde yapılan incelemeler kesin yargı ve sonuçlara ulaşmanın zor olduğunu, bunun için genel geçer hükümlere yer verildiğini ifade etmektedir. Tüm bunlar postmodern siyasetin açmazları olarak değerlendirilmektedir.

Aynı zamanda Habermas ve Giddens’in da postmodernizme ve postmodernistlere karşı bir duruş sergilediği; Habermas’ın siyasi sorumluluk, Giddens’in ise şüphecilik kavramları üzerinden eleştiriler yaptığı gözlenmiştir.¹³²

Bunlara ilave olarak Postmodern yaklaşımlar gerçek dünya ile ilişkili olmadıkları ve çok teorik oldukları gerekçesiyle suçlanmaktadırlar.¹³³ Bu suçlamalar birçok alanda kendini göstermektedir. Örneğin Waeber, birçok rasyonalistin Postmodernistler hakkındaki düşüncelerini “*tahripkâr, bilim karşıtı ve öğrenciler üzerinde kötü etkiler yaratan*”¹³⁴ fikirler dizisi şeklinde özetlemiştir.

¹³¹ Daha fazla bilgi için bkz. Hans van Zon, “The Unholy Alliance of Neoliberalism and Postmodernism”, *Politieke Filosofie*, Jaargang 47 Nummer 2, Zomer 2013, <http://www.imavo.be/vmt/13214-van%20Zon%20postmodernism.pdf>, s. 112, (26.05.2015).

¹³² David Lyon, *Concepts in Social Thought: Postmodernity*, 2. Edition, Minneapolis: University of Minnesota Press, 2008, s. 101.

¹³³ Baylis ve Smith, a.g.e., s. 287.

¹³⁴ Ole Waeber, “Figures of International Thought: Introducing Persons Instead of Paradigms”, *The Future of International Relations: Masters in the Making?*, ed. Iver B. Neumann ve Ole Waeber, London: Routledge, 1997, s. 22.

Tüm bunların dışında postmodernizme bir dizi eleştiri yöneltilmektedir. Bunlardan bazıları Ritzer tarafından şu şekilde özetlenmiştir:

Modern bilimsel standartlara ulaşamaması, net bir kavramsallaştırmadan yoksun olması, meta anlatıları ve bütünleştirici modern teorileri eleştirirken, onlar gibi kendi anlatılarını ve bütünleştiricilerini sunmaları, hüküm vermeyi sağlayacak herhangi bir etik değerden yoksun olmalarına rağmen modern toplumun ve siyasetin sahip olduğu özellikler hakkında eleştiri yapmaları, çok sık bir şekilde geçmiş hakkındaki iddiaları sorgulamaları, herhangi bir teorik kurama sahip olamaması, toplumun nasıl olması gerektiği hakkında ülkü sahibi olmadan toplumu eleştirmeleri, kötümserliğe yol açması, sosyal fenomenleri somutlaştırma eğilimleri, çalışmalarında uyguladıkları süreksizlik ile çözülemeyen/bekleyen sorunlara neden olmaları, birçok sosyal problem olduğunu söylerken günümüzdeki ana problemleri görmezden gelmeleri, geleneksel perspektiflerin destekçilerini kendi savduklarına ikna etmede başarısızlıkları, bazı durumlarda çalışma formlarının modernistlerden farklı olmaması, kısmen feministlerden eleştiri almalarıdır.¹³⁵

4. METODOLOJİ

Teorik kısımda üzerinde durulan Postmodern söylemin genel çerçevesinden hareketle çalışmanın metodolojisi “sorunsallaştırma, nesneleştirme ve özneleştirme kavramları çerçevesinde Foucault metodolojisi” olarak belirlenmiştir. Bu düşünüş şekli Araşan’ın eserinde açıkça bahsettiği üzere¹³⁶ Foucault’nun eserlerini ortaya çıkartırken nasıl bir düşünce şekli içerisinde olduğu üzerinde bize ışık tutmaktadır.

Açıksası metodolojik çözümleme Foucault’un başyapıtları olarak kabul edilen Deliliğin Tarihi, Hapishanenin Doğuşu, Kliniğin Doğuşu, Cinselliğin Tarihi gibi eserinde kullandığı arkeoloji ve soykütüksel incelemeyi esas almaktadır. Foucault eserlerini hazırlarken bu metod çerçevesinde hareket etmiş, birçok araştırma nesnesinin [(delilik, cinsellik, hastalık/(akıl hastalığı)] felsefik temellerini bulmak için bunların soykütüksel tarihini ortaya çıkarmayı hedeflemiştir.

Foucault üzerinde çalışmak istediği konuda ilk olarak onu problematik hale getirmeyi tercih etmektedir. Söz konusu konunun (öznenin) bilgi/iktidar ekseninde nasıl nesneleştirildiği ve bilginin nesnesi haline nasıl geldiği, disiplinler tekniklerden baskı, zorlama ve tahakküm etme yollarıyla nesneleşirken aynı zamanda içinde bulunduğu

¹³⁵ Bkz. George Ritzer, *Postmodern Social Theory*, New York: The McGraw-Hill, 1997, ss. 244-253.

¹³⁶ Ahmet Araşan “Kentsel Dönüşümün Ötesinde: Foucault’nun Sorunsallaştırma, Nesneleştirme ve Özneleştirme Kavramları Perspektifinden Türkiye’deki Kentsel Dönüşüm Söylem Oluşumuna Bakış”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (11.11.2018)

konjonktürel özellikler vasıtasıyla kendini nasıl özneleştirdiği inceleme alanının diğer aşamalarını oluşturmaktadır.

4.1. SORUNSALLAŞTIRMA, NESNELEŞTİRME VE ÖZNELEŞTİRME BAĞLAMINDA FOUCAULT METODOLOJİSİ

Yukarıda kısaca değinilen bu üç aşama, çalışmanın doğası gereği yöntem olarak belirlenmiştir. Bu aşamalardan ilki sorunsallaştırma (Problematization) basamağıdır. İkincisi nesneleştirme, üçüncü basamak ise özneleştirmedir.

Foucault'nun araştırmalarının temel amacında öznenin nasıl olup da bir bilgi nesnesi haline geldiğinin ortaya çıkarılması yer almaktadır. Nitekim bu bilgi nesnelerinin belli bir episteme¹³⁷ bağlı olarak dönemsel açıdan farklılıklar gösterdiği de söz konusu olmuştur. Bunun yanında Foucault'nun çalışmalarında tarihe yapmış olduğu vurgu, 17.yy'daki bir değerlendirmenin 20. Yüzyılda geçerliliğini hala nasıl koruyabildiği sorunuyla ilişkilendirilmiştir. Arkeolojik çalışmada tarihin süreklilik arz etmediğini, her dönemin yeniliklerle dolu olduğunu fakat bazı sistemlerin (özellikle Batı tarzı kültür ve yaşam tarzının) kendilerini yüzyıllar boyu muhafaza ettiklerini (en fazla ufak değişimler gösterdiklerini) vurgulamaktadır.

O'Neill'in disiplinler toplum adlı çalışmasında insanlığın disipline nasıl maruz kaldığını incelerken disiplinler bilimlerin ve onların teknolojilerinin söylemsel üretimlerini tersine çevirmenin yolunun bilgi/iktidarın arkeolojik çalışma metodu ile çözümlenerek tarihsel ve siyasal olarak sessizliğe gömülmüş, yüzey altında kalmış tüm öğeleri gün yüzüne çıkarmaktan geçtiğini dile getirmiştir.¹³⁸ Bu bağlamda Foucault tarihe derinlemesine inmekte ve hâkim söylem dışında kalan marjinal tarihlerin olduğuna dikkat çekmektedir. Bu durum bize bir zamanlar bir yerlerde iktidarlara karşı başka tarihlerin yaşamış olduklarını ve bu karşıtlıklar sayesinde hayat alanlarını koruduklarını açıkça göstermektedir. Bu yöntembilim bir anlamda mevcut hâkim yapının (bilgi/iktidar eksenin) sökümünü de yapmaktadır. Bunu yaparken ilk önce

¹³⁷ Episteme ile, aslında, Foucault farklı söylem tiplerini birbirine bağlayan ve belirli bir tarihsel döneme uygun düşen bir ilişkiler birliğini gösterir. Bkz. Judith Revel, *Foucault Sözlüğü*, çev. Veli Urhan, İstanbul: Say Yayınları, 2012, s. 67.

¹³⁸ John O'Neill, *The Poverty of Postmodernism*, London: Rotledge, 1995, ss. 44-45.

olguları sorunsal hale getirmektedir. Bunu bir dizi soru vasıtası ile yapmaktadır. Felsefik temellerini araştırarak ve konu üzerine sürekli soru sorarak oluşturmaktadır.

İşte bu bağlamda “Sorunsallaştırma” Foucault’nun çalışma ve analizlerindeki başlangıç noktasında başvurduğu bir aşama olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir nesne, olay ya da üzerinde çalışılacak herhangi bir şeyin tarihi yapısöküme uğratılacak ise, ilk olarak bu aşamayla problematik hale getirilmektedir.

Foucault’un bahsettiği gibi; “*sorunsallaştırma, herhangi bir şeyi doğru ve ya yanlış oyununa sokan ve onu (...) bir düşünce nesnesi olarak kuran söylemsel ya da söylemsel olmayan pratikler bütünüdür.*”¹³⁹

Bunu hem arkeoloji ile hem de soykütüksel (genealogy) metot ile ortaya çıkarmak mümkündür. Sorunsallaştırma, tüm araştırmanın felsefi manadaki temel buluş noktasını, fikirler sarmalının kaynağını açıkça işaret ettiği için aslında metodolojinin en önemli kısmıdır. Soykütüksel (Soybilimsel) araştırma ile tarihin derinliklerine inilir ve burada oluşan bir takım tahakkümlere/baskılamalara/kapatmalara hangi bilgi/iktidar ilişkilerinin sebep olduğu açıklanmaya çalışılır. Bu derinlik çalışması arkeoloji ile ilişkilendirilmiştir.

Strathern, Foucault’nun arkeolojik metottan kastının tarihsel olaylar incelenirken o mekânda hüküm süren ve o döneme ait bilginin toplumdaki iktidar ilişkilerine nasıl yerleştiğini ortaya çıkarmak olduğunu dile getirmiştir. Bu bağlamda toplumu şekillendiren derin bilgiyi arkeolojik kazı yaparmışçasına iktidar ilişkileri içerisinden gün yüzüne çıkarmayı dener.¹⁴⁰ Foucault Bilginin Arkeolojisi adlı eserinde karşıtlıklar adlı alt bölümde Arkeolojik analiz için, Linnaeus’un Fixist düşüncesiyle Buffon, Diderot, Bordeu ve Maillet gibi daha birçoklarının çalışmalarında yer alan evrimci düşünceyi örneklem olarak sunmuştur. Arkeoloji bu iki karşıt düşünce ekolü arasındaki ortak alana dikkat çekmiştir. Dikkat çekmedeki amaç bu iki karşıtlık için ortak bir zemin bulma girişiminden ziyade onları ayıran boşluğun kapsamını ve biçimini saptamak olmuştur. Son tahlilde Arkeoloji farklı türdeki karşıtlıkların, eşleştirilebilir olmasına

¹³⁹ Foucault, *Özne ve İktidar*, s. 86.

¹⁴⁰ Paul Strathern, *90 dakikada Foucault*, çev. Dilara Dilmen, İstanbul: Zeplin Kitap, 2016, s. 51.

göre farklı düzeylerin, uygulanabilirliğine göre farklı fonksiyonların analizi yerine geçmektedir.¹⁴¹

Paras'ın ifade ettiği şekliyle arkeoloji, verili bir zaman periyodunu esas alarak söylemin sürekliliğini ortaya çıkaracak bir biçimde mevcut tarihin eleştirisi sonucunda bilgi tarihinde alternatif olanakların açığa çıkmasına neden olacak bir deneyimdir. Bu deneyimde esas olan söylemin incelenmesi olmuştur fakat asıl amaç söylemin günümüz şartlarında da yaşayabiliyor olmasına neden olan yapıyı ifşa etmektir.¹⁴²

Bu söylemin ne şartlarda nasıl üretildiğine bakabilmek için ise dönemin epistemmesine yoğunlaşmak gerektiğinin altını çizmiştir. Epistem dönemin tarihsel özelliklerini belirtmek açısından önemlidir. Foucault'un epistem¹⁴³ kavramını tanıttığı zamanlarda, Kuhn'da paradigma adıyla bu kavramla büyük benzerlikler taşıyan bir fikir ortaya sunmuştur.¹⁴⁴ Belki de epistem; Einstein'in belirttiği gibi "(...) zamanın ruhu diye adlandırılan, belli bir neslin kafa yapısını, tavrını şekillendiren ve bir kişiden diğerine geçerek tüm toplumun ruh halini belirleyen bir şeydir (...)."¹⁴⁵ Bu alan bilginin oluşması için gerekli olan ortamı da hazırlar. Foucault arkeolojisi ve genealogy'si için temel olan bilgi/iktidar nesneleşme/özneleşme süreçlerini analiz etmede kullanılan yöntemin de gerekçesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda epistemin düzeyindeki söylem ve onu genelleyen bilgi sorunsallaştırmanın ana gövdesinde yer alır. Bu bilgi sorunsal hale getirilirken arkeoloji ve genealogy metodu devreye girmektedir.

Kısaca tanımlandığında Foucault'nun soybilim olarak adlandırdığı şey aşkın özne olarak belirttiği kurucu özneye değinilmeden belirli bir takım işleyiş çerçevesinde söylemlerin, özne ve nesne alanlarının oluşturulduğunu ortaya çıkaran bir tarihsel analiz

¹⁴¹ Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge*, Translated by A. M. Sheridan Smith, London and Newyork: Routledge, 2002, ss. 169-170.

¹⁴² Eric Paras, *Foucault Öznenin Yitiminden Yeniden Doğuşuna*, çev. Yunus Çetin, İstanbul: Kolektif Kitap, 2016, ss. 52-54.

¹⁴³ Foucault epistemiye belirtirken belli bir zamanda ve belli bir yerde bilimsel bilgi üretiminin temelindeki bilinçsiz yapıları refere etmektedir. Foucault'ya göre, belli bir zaman ve belli yerde bilgi oluşması için olasılık koşullarını düzenleyen epistomolojik bir alan vardır.

¹⁴⁴ Strathern, a.g.e., s. 62.

¹⁴⁵ Albert Einstein, *Benim Gözümünden Dünya*, çev. Demet Evrenesoğlu, 8. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları, 2016, s. 22.

şeklidir.¹⁴⁶ Bu verili bilginin altını oymakta ve altta yatan birçok saklı bilgiyi açığa çıkarmaktadır. Foucault soybilimi Nietzsche'nin kullandığı biçimden farklı olarak daha ayrıntılı ve deneysel yollardan kullanmıştır. Bu yüzden soybilim Foucault ile ünlenmiş ve O'nun çalışmalarında olgunluğa erişmiştir.¹⁴⁷

Keskine göre soybilim analizinin siyasal amacı bütünsellik sağlayan söylemlerin yerine yerelliği savunan söylemlerin ön plana gelmesine hizmet edecek ilişki ağlarını ortaya çıkartmaktır.¹⁴⁸ Bunun için gerekli olan tarihsel iz sürüşte iktidar olanın değil ama itaatkârın da tarihinin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.¹⁴⁹

Yerellik algısı bilgi/iktidar ilişkilerinde karşı tarihlerin de var olduğunu ortaya çıkartmak açısından önemlidir. Bilgi/iktidar ilişkileri içerisinde mekânsal olduğu kadar zamansal olarak da bir eleştiri alanı belirlemektedir. Bizim çalışmamızda da Gürcistan ve onun sınırları içerisinde varlığını sürdüren Abhazya, Osetya, Acarya gibi bölgelerin kendi yerellikleri çerçevesinde hâkim bilgi/iktidar eksenine karşı nasıl karşı bir tarih ürettiklerini ortaya koymak olacaktır. Tarihsel veriler vasıtası ile Gürcistan yönetiminin hâkim söylemi doğru ve yanlış oyununa sokulacaktır. Bu durumda tarih o dönem şartları çerçevesinde irdelenecektir. Bunun dışında Gürcistan-Rusya ilişkilerinde etki eden Gürcistan'ın dış politikada maruz kaldığı bilgi/iktidar düzlemlerinin nasıl birbirlerine karşı bir tarih oluşturdukları da incelemenin diğer bir ayağını oluşturacaktır.

Vayne'nin belirttiği gibi: “*Olay ancak dönemin normlarına göre olaydır; okur, tarihteki bütün tuhaf olaylar karşısında kendisine şunu sorar: “Bu onlar için de bizim için olduğu kadar tuhaf mıydı?” (...)* Her dönem kendi değerlerinden yola çıkılarak yargılanmalıdır (...).”¹⁵⁰ Tarihsel soykütük olaylara yönelik bakış açılarındaki farklılıklara vurgu yaparak söz konusu bilgi/iktidar ilişkilerini analiz etmeyi ve gerçek, tarafsız olan hakikati ortaya çıkarmayı amaç edinmektedir. Ve bize bahsi geçen iktidarın

¹⁴⁶ Michel Foucault, *Entelektüelin Siyasi İşlevi*, Çev. Işık Ergüden, Osman Akınhay, Ferda Keskin, 3. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011, s. 67.

¹⁴⁷ Call, a.g.e., s. 3.

¹⁴⁸ Ferda Keskin, “İktidar, Hakikat ve Entelektüelin Siyasi İşlevi”, *Entelektüelin Siyasi İşlevi*, Michel Foucault, Çev. Işık Ergüden, Osman Akınhay, Ferda Keskin, 3. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011, s. 28.

¹⁴⁹ Thomas Lemke, *Politik Aklın Eleştirisi: Foucault'nun Modern Yönetimsellik Çözümlemesi*, çev. Özge Karlık, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2016, s. 512.

¹⁵⁰ Paul Veyne, *Tarih Nasıl Yazılır?*, çev. Nihan Özyıldırım, İstanbul: Metis Yayınları, 2014, ss. 231-232.

çeşitli kapatılma yasaları dayatarak hem birey hem de toplum üzerinde oluşturduğu hakikatin perdesini aralama fırsatı sunmaktadır.

Foucault bu hakikatin oluşturulmasında en çok bireyin özneleştirilme süreçlerine etki eden tekniğe ve iktidar kalıplarına değinerek bunlar üzerinde derinlemesine araştırılma yapılması gerektiğinden bahsetmektedir. İktidar yapılarının bireyleri sınıflandırarak onları belirli bir benlik ve kimlikle bağladığı, üzerlerine kendilerinin ve diğerlerinin kabul edecekleri bir hakikat yasası yüklediğini dile getirmektedir. Bunun bir özneleştirme sürecine tekabül ettiği düşünülmüştür.¹⁵¹ Burada vurgulanmak istenen şeylerden birisi bireyin edilgen olarak özneleştirilmesinin dışında etken olarak özneleştirme sürecindeki rolüdür. Bidet, Foucault'nun iktidar hakkındaki düşüncelerini iki başlık altında ele almıştır. Bunlardan ilki iktidarın bireylerle olan ilişkisi diğeri ise toplumsala olan yansıması şeklinde ifade edilmektedir.¹⁵² Foucault iktidarın her yerde bulunduğunu dile getirdiğinde aslında özneye gönderme yaparak toplumsalın içinde oluşan öznenin, iktidarın tahakküm ve zorlamasıyla oluşacağı gibi bu öznenin sürece doğal katılımıyla birlikte iktidarın onu üretebileceği fikrinden de söz etmektedir.¹⁵³

Bu bağlamda Foucault'ya göre, günümüzde yapılacak olan şey bir bakıma kendimizin keşfi değil reddidir. Çünkü devletin yıllar boyunca bireyler üzerinde uyguladığı, aynı anda hem bireyselleştirip hem de bütünleştiren bir teknik vardır. Bu tekniğe karşı yeni bir özneleşme şeklinin geliştirilmesi için benliğin reddi gerekmektedir.¹⁵⁴

Foucault ayrıca iktidar ilişkilerini tek bir tarafın tahakkümü altında oluşan bir yapılaşma türünden ayırmaktadır. Foucault'ya göre,

“İktidardan ilk olarak kendi örgütlenmesini kurduğu ve işlettiği, her yerde hazır ve nazır bulunan güç ilişkilerinin çokluğunu anlamak gerekmektedir. Diğer yandan iktidar, bitmek bilmeyen mücadeleler ve çatışmalar vasıtasıyla güç ilişkilerini dönüştüren, güçlendiren ve tersine çeviren bir süreç; bir sistem oluşturacak ya da tam tersine birini diğerinden izole ederek ayırarak şekilde formüle eden güç ilişkilerine bir dayanak ve

¹⁵¹ Hubert L. Dreyfus and Paul Rabinow, *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics*, Second Edition With an Afterword by and an Interview with Michel Foucault, Chicago: The University of Chicago Press, 1983, s. 212.

¹⁵² Jacques Bidet, *Foucault'yu Marx'la Okumak*, çev. Zehra Cunillera, İstanbul: Metis Yayınları, 2016, s. 113.

¹⁵³ Strathern, a.g.e., s. 74.

¹⁵⁴ Dreyfus and Rabinow, a.g.e., s. 216.

son olarak, genel modeli ve kurumsal şekli devlet aygıtında, hukukun oluşumunda, çeşitli sosyal hegemonyalarda etkin olan stratejiler”¹⁵⁵ olarak belirtilmiştir.

Ayrıca bir şeyin hakikati yukarıdaki iktidar tanımında belirtildiği gibi bu güç ilişkileri çerçevesinde oluşmaktadır. Foucault hakikat üzerine yapmış olduğu incelemede de açıkça hakikatin ne olduğunu değil nasıl oluştuğunu sorgulamaktadır. Önemli olanın hakikatin kim tarafından ve nasıl oluşturulduğunu incelemek olarak vurgulamıştır. Burada bir önermenin doğru ya da yanlış olduğunu analiz etmek dışında hakikati söylemeyi bir rol olarak ele almıştır. Hakikati söyleme ve iktidarın uygulanması arasındaki ilişkiye de değinmiştir ¹⁵⁶

Foucault'nun 'hakikat oyunu' ndan kast ettiği aslında özne ve nesnenin ilişkisel olarak birbirlerine yönelik düşünüş şekillerinde aranmaktadır. Sorunsallaştırma ise bu hakikatlerin üzerinde yapılan eleştirel düşünüşle ortaya çıkar. Hakikat söylemi tarihsel kırılmalar çerçevesinde sorgulanır.¹⁵⁷ Birey üzerinde oluşturulan tahakkümün farkına varıp, kendisinin de bu tahakküm ilişkisine nasıl katılım yaptığını sorgulamasıyla yeni bir alan açılmaktadır. Bu alan; öznenin, bir bilgi nesnesi haline dönüştüğünü kavrayışıyla hayat bulmaktadır. Özne nasıl nesne hale geldiğini irdelemeye başlamaktadır.

Örneğin, ortak normlara göre tanımlanan bir suç ile belirli kriterler çerçevesinde tanımlanan suçlu cezalandırma eylemi altında, iktidar ilişkileri çerçevesinde ikili nesneleştirilenin odak noktasında yer almaktadır. Suçlunun herkes tarafından düşman olarak görülmesi, vatandaşlıktan men edilmesi, hain, deli, hasta vb. kimlikler altında anormal olarak tanımlanması, ileride tedavinin bir parçası olarak bir nesne haline gelmesi, bilimsel olarak bir nesneleştirmeye işaret ederken diğer taraftan işlediği suçun da kategorik hal alması başka bir nesneleştirme alanı ortaya çıkarmaktadır.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Michel Foucault, *The History of Sexuality: Volume I. An Introduction*, Translated from the French by Robert Hurley, New York: Pantheon Books, 1978, ss. 92-93.

¹⁵⁶ Michel Foucault, *Fearless Speech*, Edited by Joseph Pearson, Los Angeles: Scmiotext(e), 2001, ss. 169-170.

¹⁵⁷ Lemke, a.g.e., ss. 466-468.

¹⁵⁸ Michel Foucault, *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, Translated from the French by Alan Sheridan, Second Edition, New York: Vintage Books, 1995, s.101-102.

Foucault'ya göre “Nesneleştirme süreçleri iktidarın taktikleri ve onun uygulama düzeninden kaynaklanmaktadır.”¹⁵⁹ Akay'ın eserinde değindiği gibi Foucault Hapishanenin disipline edici rolünü Batı hegemonyasına bağlamaktadır. Burada iktidar arzu ettiği birey tipolojisini oluşturmak adına çeşitli disiplin tekniklerini kullanarak bedenler üzerinde hâkimiyet kurmaktadır.¹⁶⁰ Panoptikon gözetim ve gözlem, güvenlik ve bilgi, bireyselleştirme ve bütünleştirme, tecrit etme ve şeffaflaştırma eylemlerini aynı zamanda gerçekleştirerek bu eylemler iktidar uygulamalarında oldukça yaygın bir biçimde kullanılmıştır. Panoptikon temasının en başarılı şekilde kullanıldığı alan ise hapishane ve ceza infaz kurumları olmuştur.¹⁶¹ Foucault cezalandırma tekniğinin hapishane üzerinden tüm topluma aktarıldığına dikkat çekmiştir.¹⁶² Bu bağlamda Hapishane bir anlamda iktidara itaatkâr ve ona tabi bir toplum oluşturulmasının tekniğinin açıkça uygulamaya sokulduğu yer olması bakımından Foucault'nun araştırma nesnelereinden biri olmuştur.

Hapishanenin doğuşu eserinde Foucault belirli bir söylem içerisinde suçlu bireyin bilgi nesnesi olarak ortaya çıkmasının tarihsel çözümlemesini yapmaktadır. Foucault bu eserinde ilk olarak suçluya yönelik uygulanan ceza yöntemleri çerçevesinde bedenin hangi aşamalardan geçerek ehlileştirildiğine değinmektedir. Tarihsel süreksizlik içinde azap çektirme yönteminin nesnesi konumundaki bedenin en nihayetinde yerini ruha bıraktığına vurgu yapmaktadır.¹⁶³ Manevi alandaki özgürlük göz önüne alındığında ruhun bedene yapılan cezalandırıcı etkiden daha fazla bir etkiyi üzerinde hapsettiği kaydedilmiştir. Ruh bu bağlamda bedenlerin yerine geçmektedir. Akabinde ruhların eğitilmesi ve uyumlaştırılmaları söz konusu olmaktadır. Bu farklı bir disiplin tekniğine işaret etmektedir. Bu durumda bir anlamda disiplinin tarihsel olarak form değiştirdiği anlaşılmaktadır.

Akay'a göre Hapishanede uygulanan disiplin pratiklerinin nesneleştirici etkisi tüm topluma yansımaktadır. Hapishane bireyleri nesneleştirerek belli bir takım kalıplar

¹⁵⁹ a.g.e., s.102.

¹⁶⁰ Ali Akay, *Michel Foucault'da İktidar ve Direnme Odakları*, 3. Baskı, Ankara: Doğu-Batı Yayınları, 2016, ss. 134-135.

¹⁶¹ Bkz. Foucault, *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, s. 249.

¹⁶² Bkz. a.g.e., s. 298.

¹⁶³ Bkz. a.g.e., ss. 3-24.

çerçevesinde yaşamaları için normlar ortaya koymakta ve bu normlar esas alınarak arzu edilen birey yeniden üretilmektedir.¹⁶⁴ Disipliner iktidarda suçlu cezalandırılarak normalleştirilme¹⁶⁵ projesi içerisine dâhil edilmektedir. Suçlu hapishanede olduğu için dışarıdaki normal insandan ayrılmakta, başka bir deyişle farklılaştırılmaktadır. Diğer taraftan dışarıdaki hayat böylece kontrol altına alınmış olacaktır. İktidar disipline etme tekniği ile nesneleştirme ve özneleştirme sürecine bu şekilde adım atmaktadır. Foucault soybilimsel çalışmalarında vurguladığı nesneleştirme eylemlerinin hayatın birçok alanında yer aldığını eserlerinde ve demeçlerinde fazlasıyla dile getirmiştir.

Bu açıdan ele alındığında birey, toplum içinde mevcut bilgi/iktidar ilişkisi ile kuşatılmış ve bu bilgiye onun sunduğu özgürlük sınırında katılmış, kendi özünden feragat ederek bilginin nesnesi haline gelmiştir. Diğer yandan ise bilgi/iktidar ilişkisi içerisinde kendini nesneleşmiş olan diğerlerinden ayrı tutarak bir öznellik alanı oluşturan birey söz konusudur. Burada kimliklendirme denilen olgu ortaya çıkmaktadır. Belli bir bilgi/iktidar ekseninde oluşturulan kimliklendirme inisiyatifi dışında kalanlar bu eksene giderek yabancılaşmışlardır. Hâkim söyleme yabancılaşma sonunda kendi özneleşmesini yaratmıştır. Bu yabancılaşma tartışması bir nevi Foucault'nun akıl/akıl dışılık örneğindeki gibi bir arada var olma fikrini de ortaya koymuştur.

Bu ikili karşıtlık örneğini Deliliğin Tarihi adlı eserinde kaleme almıştır. Akıl bozukluğunu akılla ilişkilendiren Foucault aslında deliliği rasyonel olarak dayatılan modern aklın bir ürünü olarak görmüştür. Bu eserinde tarihsel olarak yaptığı incelemelere dayanarak deliliğin anlamı üzerinde meydana gelen dönemsel değişimleri de açıklığa kavuşturmuştur.¹⁶⁶ Bir hastalık olarak kabul edilen deliliğin tıbbi anlamda bir değerinin bulunmadığı bunun tarihsel ve politik bir sorun olarak değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Foucault çocukluğunda bile deliliğin tıbbi olarak organik bir temeli olmadığını ve bunun tıbbi biçimde ispatının ya da tanımlamasının

¹⁶⁴ Akay, *Michel Foucault'da İktidar ve Direnme Odakları*, ss. 115-117.

¹⁶⁵ Disiplin teknikleri belirli normalleştirme kıstasları ortaya koyarak nesneleştirme yolunda işlev görür. Normalleştirme teknikleri için bkz. Foucault, *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, ss. 182-183.

¹⁶⁶ Foucault'nun deliliğin meşrulaştırılması hakkında yazdıkları için detaylıca bkz. Michel Foucault, *History of Madness*, Edited by Jean Khalfa, Translated by Jonathan Murphy and Jean Khalfa, London: Routledge, 2006.

yapılamayacağını düşündüğünü dile getirmiştir.¹⁶⁷ Bu yüzden ikili karşıtlıklar üzerinde yükselen akıl ve onun karşısında yer alan deliliğin tarihini araştırmıştır. Deliliği tarihsel, yönetsel, sosyolojik ve politik temeller çerçevesinde çözümleyerek kısmen tıbbi alanın dışında bırakmıştır.

Foucault “Akıl, akıl dışılığın sahip olduğu hareket içinde yabancılaşır”¹⁶⁸ derken yaşamları birbirinin varlığıyla temellenen (birinin diğerine pozitif yönde mutlak bağımlılığı) fakat birbirini dışlayarak hayat süren (birinin diğerine negatif yönde mutlak bağımlılığı) tezatlıklara/karşıtlıklara/zıtlıklara/uyuşmazlıklara dikkat çekmek istemiştir.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere; “Nesne statüsü yabancılaşmış olarak tanımlanan her bir bireye zorla kabul ettirilmiştir (...).”¹⁶⁹ Bu bilgi/iktidar ekseninde onanan ve ötekileştirilen iki birbirine benzer, fakat aynı zamanda iki zıt nesnenin alanına tekabül etmektedir. Bu nesneleştirmenin yapıldığı alanda ötekinin kendilik pratikleriyle varlığını ilan etmesi söz konusu olmaktadır.

Foucault'nun üzerinde çalıştığı delilik, suça eğilim, cinsellik gibi alanlarda ortak çıkarsama yaptığı durumlar da oluşmuştur. Bunlar; bir nesnelliğin kurulması, bir kendilik siyasetinin ve yönetiminin oluşturulması ve bir kendilik ahlakı ile pratiğinin geliştirilmesidir.¹⁷⁰ Bu belirli kurallar ya da şartlara bağlayarak genelleştirme yöntemidir. Kural yapıcı ya da kanun koyucunun hükmettiği üzere genel çerçeve dışında kalan her birey ve her nesne yabancılaşmaya mahkûm olmaktadır. Genel olan doğru kabul edilirken hakikat denilen şeyin iktidara bağlı olarak değiştiği düşünülmektedir. İktidar hakikati yerleştirmekte kendi pratiklerini sınırsız özgürlükle kullanma önceliğine sahipken vesayet altına aldığı nesnenin sınırlı özgürlükle bu hakikate katıldığı anlaşılmaktadır. Foucault'nun Fransız psikiyatrist Dr. Leure'in hastası Bay. A.'ya yaptığı tedavi örneğinden anlaşılacağı gibi hastanın doktorun teşhisine zorla katıldığı, çünkü bilgi'nin doktorun emrinde olduğu ve teşhisle ilgili hakikati de onun yarattığı

¹⁶⁷ Bkz. Michel Foucault, *Güzel tehlike, Söyleşi: Claude Bonnefoy*, Çev. Savaş Kılıç, 3. Baskı, İstanbul: Metis yayınları, 2016, s. 39.

¹⁶⁸ Bkz. Foucault, *History of Madness*, s. 346.

¹⁶⁹ Bkz. Foucault, *History of Madness*, s. 462.

¹⁷⁰ Paul Rabinow, “Polemics, Politics, and Problemizations: An Interview with Michel Foucault”, ed. Paul Rabinow, *The Foucault Reader*, New York: Pantheon Books, 1984, ss. 387-388.

anlaşılmaktadır. Doktor zorlamayla hakikatini kabul ettirmiştir. Hasta deli olduğuna inandırılmış, doktorun bilgisinin nesnesi haline gelmiştir.¹⁷¹

Ayrıca, Foucault insanoğlunu özneye dönüştüren nesneleştirme modelleri üzerinde çalıştığını, asıl amacının ise birer bilgi nesnesi haline gelen bireylerin özneleşme süreçleri üzerine düşünmek olduğunu ifade etmiştir. “The Subject of Power” adlı çalışmasında insanları öznelere dönüştüren 3 ayrı nesneleştirme modeline değinmiştir. Bunlardan ilki öznenin bir bilimsel bilgide; örneğin dilbiliminde, ekonomide veya biyolojide nesneleştirilmesi, ikincisi öznenin hem kendi içinde, hem de diğerlerinden ayrıştırılarak yani bölücü pratikler vasıtasıyla nesneleştirilmesi, sonuncusu ise insanın kendini bir özneye dönüştürmesiyle oluşan nesneleştirilme biçimidir.¹⁷²

Foucault birbiriyle ilintili olarak işleyen bir sistematikliğe gönderme yaparak, bireyin bu üç alanda sırasıyla bilginin, iktidarın ve etiğin çerçevesinde nesneleşerek bir özneye dönüştüğünü göstermektedir. Burada bireyin denetim ilişkisi, etki ilişkisi ve kendisiyle olan ilişkisine dikkat çekmektedir.¹⁷³ Bu ilişkiler ancak bir bilgi/iktidar ekseninde oluşabilmektedir. Bilgi/iktidar nesneleştirme pratiklerini kullanarak bireyi aynı anda hem bütünleştiren mekanizmada hem de tekilleştiren mekanizmada konumlandırmayı keşfetmiştir. Foucault’nun da dikkat çektiği gibi bir anlamda devlet iktidarı hem bireyselleştirici hem de bütünselleştirici gücü kendinde muhafaza etmektedir. Foucault Söz konusu iktidar tipinin eski Çin toplumunda dahi bu denli birbiri içine geçmiş yapılaşma örneğine henüz rastlanmadığına değinerek batı tarzı oluşturulmuş devlet iktidarının oldukça karmaşık bir yapısı olduğunu ifade etmektedir.¹⁷⁴ Foucault’nun burada mevcut ulus-devlet mekanizmasına göndermede bulunarak bir eleştiri yaptığı kaydedilmektedir.

¹⁷¹ Michel Foucault, “About the Beginning of the Hermeneutics of the Self: Two Lectures at Dartmouth”, *Political Theory*, Vol, 21, No.2 (May, 1993), s. 200.

¹⁷² Michel Foucault, “The Subject of Power”, *Critical Inquiry*, Vol. 8, No. 4, (Summer, 1982), ss. 777-778.

¹⁷³ Bkz. Michel Foucault, “What is Enlightenment?” ed. Paul Rabinow, *The Foucault Reader*, New York: Pantheon Books, 1984, ss.48-49.

¹⁷⁴ Michel Foucault, “The Subject and Power”, ed. Paul Rabinow, *The Foucault Reader*, New York: Pantheon Books, 1984,s. 213.

Bir diğerk nesneleştirme eleştirisini Foucault'un "Bu bir Pipo Değildir" eserinde görmek mümkündür. Burada dile getirdiği gibi "Yazı ile onun imajının resmin içinde üst üste geldiği bir durumda ifade, figürün kimliğine ve ona vermeye hazırlandığımız ada karşı koymaktadır."¹⁷⁵ Bu durum imajların üzerine yüklenen adlandırmaların (ad vererek kimliklendirmelerin) bir eleştirisini yapmaktadır ve bir bakıma nesneleştirme olgusunu akla getirmektedir. Foucault bir imajın kimliklendirilmesindeki basit nesneleştirme pratiğine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda imajın üzerinde taşıdığı adla beraber kimliğini yitireceğini vurgulaması,¹⁷⁶ bir anlamda kimliksizleşmeyi, daha doğrusu belli bir tahakküm altında verili olan kimliğin reddini savunmaktadır. Böylelikle insan kendi özüne geri dönecek ve üzerine yüklenen tüm adlandırmalardan kaçınarak gerçek özgürlüğüne (negatif özgürlüğe)¹⁷⁷ kavuşacaktır.

Foucault, bireyin nesneleştirilmesi ile birlikte öznelliğine de kavuşabileceğinin altını çizmektedir. O'na göre bir söylemin nesnesi olan şey bir özne haline de gelebilecektir. Bunu gerçekleştirmek için verili bilginin tümünden reddedilmesinin gerekli olmadığını bununla birlikte yeniden örgütlenmeye ihtiyaç duyulduğunu dile getirmiştir.¹⁷⁸ Bu sayede birey bilginin içinde edilgenlikten etken duruma yükselerek bilim içindeki konumunu yenilemiştir. Veyne Foucault'nun yakın bir arkadaşı olarak O'nun özgürleşmiş özne üzerine yaptığı açıklamalarda öznenin doğal verili bir şey olmadığına, mevcut düzenin özneye sağlamış olduğu bireysel özgürlük derecesinde ve bir takım estetikleştirmelerle¹⁷⁹ bu oluşuma katkıda bulunduğuna inandığını, iddia etmiştir.¹⁸⁰ Açıkçası nesneleşme tek tarafın baskı ve kapatmasının dışında öznenin de buna iştiraki ile yani öznenin iktidar ile bir ilişkide bulunması yoluyla gerçekleştiği

¹⁷⁵ Michel Foucault, *This Is Not a Pipe*, With Illustrations and Letters by Rene Magritte, Translated and Edited by James Harkness, Berkeley: University of California Press, 1983, s.35.

¹⁷⁶ a.g.e., s.54.

¹⁷⁷ Negatif özgürlük, felsefi anlamda öznenin herhangi bir tahakküm ilişkisi içerisine girmeden eylemlerini kendi iradesi ile gerçekleştirebilmesi olarak ifade edilmektedir.

¹⁷⁸ Michel Foucault, *The Birth of Clinic: An Archaeology of Medical Perception*, Translated from the French by A.M.Sheridan, y.y., Routledge Taylor & Francis e-Library, 2003, s.xiv.

¹⁷⁹ "Veyne, Estetikleştirme'yi bir özgürlük inisiyatifi olarak ele almıştır. "Bunlar, dispozitifin, çevrenin nesneleştirmelerinin dayattığı varlık tarzları değildir (...) Kendi kendilerini dayatmayan icatlar, bireysel tercihler olarak kabul edilebilirler." Bkz. Paul Veyne, *Foucault Düşüncesi Kişiliği*, çev. Işık Ergüden, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014, s. 132.

¹⁸⁰ a.g.e., s. 129.

anlaşılmaktadır. Bu yüzden Foucault'nun çalışmalarında salt statik, verili bir özne anlayışından uzak durduğu gözlenmektedir.

Nitekim Foucault'nun a priori olarak verilmiş olan bir özneyi reddetmesinin sebebi, öznenin hiç birşeye katılmadan, üzerine yüklenen anlam çerçevesinde kurulmuşluğunu savunan algıyı ortadan kaldırmak olmuştur. Aslında özne ve nesne arasında etkileşimli bir ilişkinin var olduğunu, ayrıca bunların birbirlerini inşa ederken aynı zamanda değiştirdiklerini de ifade etmiştir.¹⁸¹

Foucault “*Her örnekte kendimize farkı bir ilişki biçimi kurar, her örnekte farklı bir biçim sergileriz. Beni ilgilendiren tam da bu farklı özne biçimlerinin hakikat oyunları ile ilişki içinde tarihsel olarak kurulmasıdır*”¹⁸² derken öznelerin de iktidar ile ilişki halinde belirli nesneleştirme kalıplarına uyum göstererek kendi kişiliklerinin inşasında yer alan paylarına dikkat çekmektedir.

Oysaki öznenin kendi hakikatini bulmasıyla bilgi/iktidar ekseninin tahakküm etme ve nesneleştirme eylemlerinden kurtulması söz konusudur. Değişim ve dönüşüm için bunun oluşmasına gerek duyulmaktadır. Örneğin Farrell, sosyal değişimin oluşmamasının nedenini kurumların değişen insan ihtiyaçlarına göre kendilerini uyarlayarak adapte etmesinden kaynaklanmadığını dile getirmiş, aslında insanın kendisini değişen yeni söyleme ve rejime göre yeniden inşa ederek bu adaptasyon sürecine katılım gösterdiğini vurgulamıştır.¹⁸³

Foucault özne/hakikat ilişkilerinde direnme odaklarına özel bir önem vermektedir. Bu direnme odakları olmadan tarihsel kopuşlar gerçekleşmemekte ve yeni bilgi/iktidar ekseni oluşmamaktadır. Bu yüzden öznenin tarih boyunca nasıl bilgi nesnesi haline gelip nesneleştiğini çözmek gerekmektedir. Bu da öznenin, bu ilişki içindeki kendi yapısökümünü yapması ile mümkün hale gelmektedir. Fakat teoride bunun gerçekleşebilmesi için öznenin tamamiyle bir yapı içinde hapsedilmemiş olması gerekmektedir. Buna bağlı olarak Foucault özneyi belirli bir baskı altında kurulan bir şey gibi görmemiştir bunu açığa çıkaracak olan iktidar ilişkileri ve diğer özneleşme pratiklerini analiz edebilmek için *a priori* özne kuramını kendisine temel almadığı

¹⁸¹ Michel Foucault, *Felsefe Sahnesi*, çev. Işık Ergüden, 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011, s. 353.

¹⁸² Foucault, *Özne ve İktidar*, s. 234.

¹⁸³ Farrell, *a.g.e.*, s. 271.

gözlenmiştir.¹⁸⁴ En nihayetinde Foucault konuşan öznenin nesneleşme oyununa kendi iradesi ve bilgisiyle dâhil olduğunu çözümlenmiştir. Özneyi sadece tahakküm tekniklerinden etkilenen edilgen öge olarak görmemiştir. Foucault'ya göre birey-öznenin ortaya çıkması önceden edilgen olan öznenin aslında etken olduğunun da varsayılmasıyla açığa çıkmıştır. Collège De France 1981-1982 dönemi derslerinin bağlamını kaleme alan Gros'a göre Foucault, son dönem çalışmalarında, birey-özneye yani belirli bir söylem çerçevesinde oluşan tahakküm teknikleri ile kendilik tekniklerinin ortak olarak nüfuz ettiği bir özneye işaret etmektedir.¹⁸⁵

Foucault bunlardan farklı olarak konuşan özne'yi bir *a priori*¹⁸⁶ olarak kabul etmemesinin nedenlerini “Bilginin Arkeolojisi” adlı eserinde belirtir. Foucault, aynı söylem düzeninde yer alan bireylerin de birbirinden farklı düşünce ve davranışlara sahip olabilecekleri hususuna dikkat çekmiştir.¹⁸⁷ Foucault'ya göre söylem analizi mevcut karşıtlıklar üzerinden çözümlenmektedir. Mevcut karşıtlıkların varlığını görmezden gelerek bu karşıtlıkların nasıl kurulduklarını analiz etmek ve karşıtlıklar arasında kurulan oyunu ortaya çıkartmaktır.¹⁸⁸ Örneğin cinsiyet söylemi analiz edilecek olunursa kadın ve erkek arasındaki ayrımın reddedilmesi ardından kadınlık ve erkeklik konumlarını belirleyen pratiklerin analiz edilmesi ve son olarak da kadın ve erkek kimliğinin birbirlerinin varlıklarından beslenerek kuruldukları karşıtlık oyununun ortaya çıkarılması gerekecektir. Amaç burada öznenin kadın ya da erkek konumunda nasıl nesneleştiğinin farkına varılmasını sağlamaktır.

Foucault böylece arkeolojik analiz yöntemini kullanarak öznenin nasıl bilginin nesnesi haline geldiğini açıklamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Foucault “*söylemsel pratikler neye dayanarak, konuşan, çalışan ve yaşayan özneyi bilginin olası bir nesnesi*

¹⁸⁴ Foucault, *Özne ve İktidar*, s. 234.

¹⁸⁵ Frederic Gros, “Course Context”, *The Hermeneutics of the Subject: Lectures at the College De France, 1981-82*, Michel Foucault, ed. Frederic Gros General ed., François Ewald and Alessandro Fontana, English Series Editor: Arnold I. Davidson Translated By Graham Burchell, New York: Palgrave Macmillan, 2005, ss.521-529.

¹⁸⁶ A priori, önceden verili olan bilgiye denir. Felsefede “deneyden önce olan” deneye gerek olmadan doğruluğu kabul edilen, bilinçte kendiliğinden var olan şeyi işaret eder.

¹⁸⁷ Foucault, *The Archaeology of Knowledge*, s. 220-221.

¹⁸⁸ a.g.e., ss. 168-169.

*halinde formüle etmiştir?”*¹⁸⁹ sorusunu sorarak bir anlamda öznenin nesneleşmesi sürecinde yer alan söylemin önemine vurgu yapmaktadır. Kısacası, söylem vasıtası ile nesneleşen özneye gönderme yapmaktadır.

Foucault 1 Mart 1978’de College de France’ta verdiği ders kapsamında öznenin pastoral iktidarla ilişkisindeki yönlendirilen/idare edilen konumuna diğer taraftan ise bu iktidar tipine karşı koyup bir direniş eylemiyle, itaat etmekten vazgeçip kendini yöneten/idare eden özne konumuna değinmektedir.¹⁹⁰ Bunun birisi bilgi/iktidarın nesneleştirme pratiklerinde temel aldığı özne iken diğeri ise nesneleşme dışında kalan kendi hakikatini bulan öznedir.

Akay, iktidarın nesneleştirme pratiklerine karşılık, bir karşı duruş pratiği olarak direnmenin varlığından söz eder. Bilgi/iktidar ekseninden ayrılan öznenin kendilik alanına çekilmesiyle direnme oluşur. Bu direnişe karşı iktidar da kendi nesneleştirme pratiklerini yeniden oluşturmaya başlar.¹⁹¹

Foucault’nun slogan haline gelen direnme ile ilgili “iktidarın olduğu her yerde direnme vardır” cümlesi bu konuda yeterli açıklamayı sunmamakla birlikte iktidar ilişkilerini anlatırken indirgenemez karşıtlıklar olarak tanımlanmıştır. Direnmeler iktidar ile ilişkilerinde dışsal bir konumda bulunmaz ve stratejik olarak değerlendirilmeleri gerekmektedir.¹⁹² Mevcut epistemenin yarattığı bilgi/iktidar eksenini karşısındaki eleştirel boyuttur. Özneleşmenin temellerini içinde barındıran bu eleştiri, nesnelliğin içinde (fakat ona karşı) gerçek özneliğin gün yüzüne çıkmasına sebep olmaktadır.

Lemke’ye göre, Foucault’nun eleştiriden kastı, üzerimize dayatılan normallığe ve buna bağlı oluşturulan kimliklendirilmeye yöneliktir. Bu açıdan değerlendirildiğinde cinsellik, suça eğilim vb. konularda yapmış olduğu çalışmalarda normal olarak dayatılan kimliklendirmelere karşı bir eleştiride bulunur ve bu eleştiri tamamiyle kişisel

¹⁸⁹ Michel Foucault, *The Courage of Truth, The Government of Self and Others II, Lectures at the College de France 1983-1984*, Edited by Frédéric Gros, General Editors: François Ewald and Alessandro Fontana, English Series Editor: Arnold I. Davidson, Translated By Graham Burchell, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011, s. 3.

¹⁹⁰ Michel Foucault, *Security, Territory, Population: Lectures At The Collège De France, 1977-78*, ed. Michel Senellart, General eds. François Ewald and Alessandro Fontana, English Series Editor: Arnold I. Davidson, Translated By Graham Burchell, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009, ss. 191-226.

¹⁹¹ Akay, *Michel Foucault’da İktidar ve Direnme Odakları*, ss. 194-197.

¹⁹² Foucault, *The History of Sexuality: Volume I. An Introduction*, ss. 95-96.

tecrübeleri ile ilişkilidir. Bu yüzden eleştirinin burada bilimsel olmaktan çok etik bir boyutta gerçekleştiği anlaşılmaktadır.¹⁹³

Foucault felsefi açıdan bireyin kendini kurabilmesi, kendi özüne dönebilmesi için yasadan çok hakikate bağlı hareket edilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Hakikate erişimde çilenin önemine değinirken bu kavramın Hıristiyanlıktaki anlamı ile felsefik anlamı arasındaki farka vurgu yapmaktadır. Hıristiyanlıkta çile çeken özne doğru bir söylemde kendisini nesneleştirmekte iken, felsefi alandaki özne ise doğru söylemi kendi üzerinde uygulayarak kendini özneleştirmektedir.¹⁹⁴ Burada Foucault'un üzerinde durduğu şey kendilik hakikati üzerinden benliğin kendisini bulmasıdır. Yani bireyin kendini herhangi bir nesneleştirme kalıbı içerisine tam anlamı ile dahil etmeden kendine has özel pratikler vasıtasıyla kendi özüne kavuşmasıdır.

Keskin'in dile getirdiği gibi, “*Öznellik insanın kendi varlığıyla bir bilinç ilişkisi kurması kendi varlığını zihninde belirli kavramlar altında temsil etmesidir.*”¹⁹⁵ Buna ek olarak Akay çalışmasında Foucault'nun, kendi kendini yönetmeyi bilgi/iktidar dışındaki üçüncü bir eksenle yani öznellik olarak adlandırılan eksenle ilişkilendirdiğinden bahsetmektedir. Bu eksen bireyi daha çok özgürleşmeye götürecek bir yol olarak algılanmaktadır. Ancak özgür bireyin bu edimi gerçekleştirebileceğini vurgulamaktadır.¹⁹⁶ Bu bağlamda nesneleşmiş öznenin kendilik pratikleriyle özneleşmesi ve özerk özne konumuna ulaşması esas olmalıdır.

Keskin'e göre, Foucault kurulu olan kimlikler çerçevesinde oluşturulmuş bireyin varlığını büyük bir problem olarak görmekte ve bunun bireye zorla dayatıldığını, bundan kurtulmak içinse öznellik sorununa gönderme yaptığını dile getirmektedir. Kimliğin bir çeşit özne yarattığını, kimliğin eleştirisinin ise bireyin kendisi ile olan ilişkisinde tesis edilebileceğini, aynılık yerine farklılık çerçevesinde ele alınacak bir

¹⁹³ Lemke, a.g.e., s. 501-505.

¹⁹⁴ Michel Foucault, *The Hermeneutics of the Subject: Lectures at the College De France, 1981-82*, ed. Frederic Gros General Edts: François Ewald and Alessandro Fontana, English Series Editor: Arnold I. Davidson Translated By Graham Burchell, New York: Palgrave Macmillan, 2005, ss.331-333.

¹⁹⁵ Ferda Keskin, “Foucault ve Öznellik”, *Felsefe Seminerleri Dizisi*, <https://www.youtube.com/watch?v=3ZTh8pKcVOY>, (05.04.2017).

¹⁹⁶ Akay, *Michel Foucault'da İktidar ve Direnme Odakları*, s. 159-162.

kendilik düzeninde işleyebileceğini dile getirmektedir.¹⁹⁷ Zaten Keskin'in ifadesi ile Batı'da insanın özneye dönüştürülme süreci öznel deneyim sonucunda gerçekleşmiştir, öznel deneyimle birlikte tanımlanmış olan kimlikler ve bu kimliklerin öznesi olmak sureti ile insanlar kendi kendilerine bir takım sınırlar getirmişlerdir. Kimliklerin içini dolduran öznel deneyimlerin tarihsel olduğunu ve öznenin de o deneyimin öznesi olduğunu söylemek ve göstermek gerekmektedir.¹⁹⁸ Bunun için Foucault, Kant'ın "Aydınlanma nedir?" adlı eserinde değinmiş olduğu bir kaç önemli soruya dikkat çekmektedir bunlar kısaca ; "bizim gerçekliğimiz (aktüalite) nedir? , Biz neyiz?, Bu gerçekliğin bir parçası olarak ne yapmamız gerekiyor? (...) Bu gerçeklikle ilgili olarak felsefenin özel görevi nedir?"¹⁹⁹ Bu sorulara odaklandığımız takdirde birçok nesneleşme alanından uzaklaşmamızın mümkün olacağına değinmektedir. Foucault bireyin kendi kendisinin esiri olduğunu ve bu durumdan ancak benliğin kendisini özgürleştirilmesiyle kurtulabileceğinin anlatmak istemiştir.²⁰⁰ Bu bağlamda önemli olan, bireyin herhangi bir bilgi çerçevesinde birçok iktidar ilişkisine bağlı olarak kurulmuş benliğine karşı koyarak kendi hakikati ekseninde özneleşmesini gerçekleştirmesidir.

Yaşamının son yıllarında vermiş olduğu kendinin ve başkalarının yönetimi adlı derslerinde kendilik hakikati ile özneleşme pratikleri arasında felsefi alt yapının işaretlerini vermiştir. Şöyle ki eski Yunan felsefesinden ödünç aldığı Parrhesia²⁰¹ terimiyle, özneleşme sürecinde hakikati dile getirmenin ne derecede büyük bir riski olursa olsun bunun gerçekleşmesinin önemli olduğunu ifade etmektedir.²⁰²

Sonuç olarak, Veyne'nin çalışmasında dile getirdiği biçimde, Foucault'nun ortaya çıkartmak istediği şey varlıkların bir takım tekniklerle nesneleştirildikleri ve

¹⁹⁷ Ferda Keskin, "İktidarın Gözü", *İktidarın Gözü*, Michel Foucault, çev. Işık Ergüden, 4. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015, s. 17-20.

¹⁹⁸ Ferda Keskin, "Foucault ve Öznellik", *Felsefe Seminerleri Dizisi*, <https://www.youtube.com/watch?v=3ZTh8pKcVOY>, (05.04.2017).

¹⁹⁹ Michel Foucault, "The Culture of the Self", *First Lecture, Part 1 of 7*, <https://www.youtube.com/watch?v=CaXb8c6jw0k>, (08.03.2017).

²⁰⁰ Millicent Dillon and Michel Foucault, "Conversation with Michel Foucault", *The Threepenny Review*, No.1, (Winter-Spring, 1980), s. 4.

²⁰¹ Eski Yunan ve Latin öğretilerinde hakikati söyleme yöntemi. Parrhesiast: doğruyu söyleyen kişidir. Fakat bunun için risk almaya cesaretli olmalıdır. Çünkü Parrhesia söyleyen kişi için risktir ve kişi bu riski kendiliğinden kabul etmiş demektir.

²⁰² Michel Foucault, *The Courage of Truth, The Government of Self and Others II, Lectures at the College de France 1983-1984*, ss. 2-19.

söylemin düzenine katıldıklarıdır. Bu yüzden söylemin içindeki bilincin bu düzenden kurtulup kendi kendisinin kurulduğunun ve buna bizatihi katkı sunduğunun farkına varması gerekmektedir.²⁰³

4.2. FOUCAULT METODOLOJİSİNİN GÜRCİSTAN MESELESİNE UYARLANMASI

Çalışmada bu metodolojik yöntemin kullanılması Gürcistan'ın özellikle iç politikada uygulamaya koyduğu bir takım söylemsel ve söylemsel olmayan pratiklerin, dış politika kararlarında ve Rusya ile ilişkilerinde nasıl bir etki yarattığını göstermesi bakımından yararlı görülmüştür.

Sovyet sisteminin ortadan kalkması ile beraber bağımsızlığını kazanan Gürcistan'da yükselen milliyetçilik olgusu yaşanabilir bir Gürcistan tahayyül etmenin önüne set çekmiştir. Bu durum yıllarca Gürcistan'ın tam bağımsız politikalar üretmesinin ve uygulamasının, değişim yerindeyse Gürcistan'ın kendi özneleşmesinin önünde büyük bir engel oluşturmuştur. Hem iç hem de dış politikadaki tarafgir yaklaşımların yanı sıra, kayırmacılık ve ötekileştirme pratikleri, barışçıl projelerin sürdürülmesini imkânsız kılmıştır. Gürcistan'da bağımsızlığın hemen ardından Sovyetler'in eski yönetim zihniyetinden bir an önce kaçmak pahasına güvenliği tehlikeye sokacak yeni tehditler ve risklerin ülkeye yerleşmesine göz yumulmuştur. Bu kez ABD ve AB'nin nesneleştirme süreçlerinin içine düşen ülke kendi öz dünyasından uzaklaşmıştır.

Foucault'un da değindiği gibi batı'da aydınlanma ile ortaya çıkan modernist söylemin yarattığı öznenin soykütüksel incelenmesi, sadece nesneleştirilme perspektifine bakılarak yapılmamalı aynı zamanda öznenin bu söylem içerisine kendi pratikleriyle nasıl eklemlendiği de ortaya çıkarılmalıdır.²⁰⁴ Yani herşey bir bakıma salt zorlama ve tahakküm değildir, bu durum oldukça üzerinde konuşulması gereken bir husustur fakat daha da önemlisi bu durumu kabullenip, içselleştirmek problematiktir.

²⁰³ Veyne, *Tarih Nasıl Yazılır?*, s. 394.

²⁰⁴ Michel Foucault, "About the Beginning of the Hermeneutics of the Self: Two Lectures at Dartmouth", *Political Theory*, Vol, 21, No.2 (May, 1993), s. 203.

Bu bağlamda kendilik denilen olgu sorunsal hale gelir ki bu da bizi “kendilik nedir?” sorusu üzerine düşünmeye sevk eder.

Foucault çalışmalarında öznenin soykütüğünü yaparken özellikle tarihsel dönemler içinde modern öznenin bilgi nesnesi haline gelmesinin dışında aynı zamanda özneleştirme süreciyle kurulmasına da değinmektedir. Maynell’in de değindiği gibi Foucault, “Disiplin ve Ceza” adlı eserinde modern öznelere kapitalizm yapılarını gönüllü olarak desteklediğini ifade etmiştir.²⁰⁵

Modern öznenin en çok Hıristiyan örgütlenmesi çerçevesinde kurulduğuna, bu anlayışın içinde “kendiliğin” insanın içinde keşfedilmesi gereken saklı birşeymiş gibi gösterdiğine, insanın kendisine şüpheyle yaklaşmasıyla verili kimliğinden aynı zamanda nesneleşmiş olan eski özne konumlamasından kopuş yaşadığına dikkat çeker. Ayrıca Hıristiyanlığın yeni bir kimlikleştirme çabası içinde bulunarak antik öznenin yerine modern öznenin kurulmasında büyük rol oynadığını belirtir.²⁰⁶

Burada söz konusu olan şey yüzyıllar boyunca belli bir episteme çerçevesinde inşa edilen öznedir. Fakat özne dışarıdan inşa edilmenin dışında aynı zamanda kendi kendini de inşa etmiştir. (İçselleştirme olayı ile tamamiyle bireyin kendisine bağlı oluşan bir durum söz konusudur.) Burada tam anlamı ile bilgi nesnesi haline gelen bir özne söz konusudur. Yani karşımızda nesneleşmiş bir özne vardır, bu özne iktidarın bilgisi çerçevesinde düşünmekte, onun çizgisinde hareket etmektedir. Mevcut bilgi/iktidar ekseninde kalmayı kendine uygun görmüştür. Gürcistan’daki siyasi durum da buna işaret eder. İç politikada birey, dış politikada ise toplum nesneleşmiş bir özne konumu elde etmiştir.

Foucault bugünün siyasi konumunda ise “kendiliğin” etik pratik çerçevede şekillenmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu yüzden yaygın olan iktidar tipine karşı tepkisel bir düşünüşle yeni öznellik biçimleri kurmanın gerekliliği üzerinde durur.

²⁰⁵ Hugo A. Meynell, *Postmodernism and the New Enlightenment*, Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 1999, s. 88.

²⁰⁶ James W. Bernauer, *Foucault’nun Özgürlük Serüveni Bir Düşünce Etiğine Doğru*, çev. İsmail Türkmen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005, ss. 300-302.

Foucault tam olarak kendiliklerimizin tarihsel ontolojisini yapar, etik özneler olarak nasıl kurulduğumuzu inceler, bize kendi kendimizi kurabileceğimizi de düşündürür.²⁰⁷

Foucault'nun bahsettiği kendilik prensibini Gürcistan üzerinde düşünüldüğünde Gürcistan'ın tek bir bilgi/iktidar etkisinde olmadığı kavranmaktadır. Gürcistan'ın ilişkili olduğu iki farklı episteme, iki ayrı hakikat durumu söz konusudur ve bu durum O'nu her iki bilgi/iktidar düzleminde bilginin nesnesi durumuna sokmaktadır. Gürcistan'ın bu durumda yapması gereken ise kendi özneleşmesini gerçekleştirmek adına harekete geçmektir.

Foucault, öznellik hakkındaki düşüncelerinin bizlerin kendi üzerimize olan düşünüş vasıtasıyla oluşacağını, bunun için belirli bir epistem içinde oluşan benliğin, bir bakıma eleştirel bakışla analiz edilmesi gerektiğini salık vermektedir. Bunu gerçekleştirebilmek için öznenin soykütüğü üzerine derin çalışmalar yapmıştır. Foucault kendilik hermenötiğine (bireyin mevcut dönemdeki bilgi içerisinde nesneleşme-özneleşme birlikteliğiyle kendini kurması, yorumlaması) vurgu yaparak, benliğin Hıristiyan öğretilerde kendini feda etme zorunluluğu ile kurulduğuna, modern dönemdeki kendiliğin hermenötiğinde ise kendini feda etme zorunluluğunun ortadan kalktığına vurgu yapmaktadır.²⁰⁸

Modern dönemde bireylerin kendilerini gerçekleştirmeleri için hangi metodları uygulayacakları konusunda açık yöntemlere sahip olmasalar da Foucault bunun yine de gerçekleşebileceğini dile getirmektedir. Kısaca söylemek gerekirse, nesneleşme sürecinin dışına çıkıp kendiliğin bir öz eleştirisini yapan bireyin kendi öznelleşme sürecine yaklaşacağını ifade etmektedir. Bu durum bir çeşit kendi özünü bulma deneyimi olarak nitelendirilmektedir. Fakat bunun dışında bir adım ileri giderek üzerine nesneleştirme yoluyla yüklenen kendilik kimliğini bozması gerekmektedir. Bu deneyime birey/toplum temelinde oluşacak bir katılımın Gürcistan'da hem iç hem de dış politikada değişim getireceği öngörülebilir. Ayrıca devlet politikası olarak ele alınacak bu tür deneyimin Gürcistan'da bilgi/iktidar ekseninde yenilikler getirmesinin de mümkün olacağı düşünülmektedir.

²⁰⁷ a.g.e., s. 302.

²⁰⁸ Bkz. Michel Foucault, *About The Beginning of The Hermeneutics of The Self: Lectures At Dartmouth College, 1980*, Edition established by Henri- Paul Fruchaud and Daniele Lorenzini, Translated by Graham Burchell, Chicago: The University of Chicago Press, 2016, ss. 106-107.

Gerçek anlamdaki özneleşme pratiğinin temelindeki kimliksiz, tarafsız bulunma modu hem ABD hem de Rusya'nın bölgesel çıkarları ve planlarına karşı bir duruş oluşturabilecektir. Bu durumun Gürcistan'ın kendi hakikatini gerçekleştirebilmesi yolunda itici bir güç oluşturacağı varsayılmaktadır. Temel hedefin bu ikililik arasında kendini (kendi kendini) gerçekleştirmek olduğu düşünülmektedir. Fakat başta davalı bulunduğu unsurlarla arasındaki ilişkiyi düzeltmek ve hakikatin yerini bulması adına kendi kendinin yargılamasını yapabilme erdemine sahip olması gerekmektedir.

Foucault'a göre "*klasik sistemde hakikat bir şahit, üçüncü bir figür tarafından dile getirilmekte ve bu kişi, hakikatin ne olduğunu iki taraftan biri namına olumlu olacak şekilde söylemekle görevlendirilmiştir.*"²⁰⁹ Klasik sistemin adaleti yerine getirmede kullandığı şahitlik prensibine karşı, Gürcistan uyumsuzluklarını çözme meselesinde kendi kendisinin tanığı olmayı göze alarak hakikate ulaşmayı başarması beklenmektedir. Çünkü böylelikle kendini keşfedebilecektir. Gürcistan'ın bir devlet olarak kendini keşfetmesinin yolu, kendini kuşatan hakikatler arasından kendi hakikatine yönelmekten geçmektedir.

Bu çalışma bütününde Gürcistan'ın mevcut iç-dış politikası, Rusya ile olan ilişkileri Foucault'nun çalışmalarında ele aldığı gibi önce sorunsallaştırılmış, akabinde nesneleştirme ve özneleştirme pratikleri çerçevesinde incelenmiştir. İlk olarak Foucault bir dizi nesne ve olayın karşı tarihlerinin gün yüzüne çıkartılarak sorunsal bir hale getirilebileceğini savunmuştur. Bu sorunsallaştırma sürecinde arkeoloji ve soykütüksel araştırma metodlarını birlikte kullanmıştır. Tarihin yeni baştan ele alınarak tekrar değerlendirilmesi söz konusu olmuştur. Gürcistan'da da iç politik sorunlardan en önemlisi olarak kabul edilen ayrılıkçı bölgeler sorunu ve onun çerçevesinde gelişen olaylar bu arkeolojik ve soykütüksel çalışmada temel çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Ayrılıkçı bölgelerle ilgili olan durumun bir sorun haline nasıl geldiği ve sorunun nasıl bir boyut aldığı ilk bölümde ele alınmıştır. Bu bakımdan "karşılıklı tarihlerin" nasıl oluştuğu ve buna bağlı olarak tarafların politikalarının nasıl şekillendiği kavranmaya çalışılmıştır.

²⁰⁹ Michel Foucault, *Lectures on the Will to Know Lectures At The Collège De France 1970–1971 and Oedipal Knowledge*, ed. Daniel Defert, General Edts. François Ewald and Alessandro Fontana, English Series ed. Arnold I. Davidson, Translated By Graham Burchell, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013, s. 75.

Bunun iç siyaset dışında dış siyasete de yansıyan bir takım etkileri olduğu tespit edilmiştir. Bu etkilerin detaylıca anlatılması pek tabii önemli olabilir fakat asıl sorun Gürcistan dış politikası'nın Rusya ve ABD-Avrupa arasında nasıl bir bilgi nesnesi haline dönüştüğünün arkeolojisinin yapılmasıdır.

Her iki büyük gücün sahip oldukları dünya anlayışları ve değerler sisteminin farklılık arz etmesine dayanılarak birbirinden ayrı iki bilgi/iktidar ekseninde yer aldıkları değerlendirilmiştir. Bu bilgi/iktidar eksenleri kendi iç politikaları dışında hâkimiyet ya da üstünlük kurdukları/kurmak istedikleri devletlerle olan ilişkilerinde de nesneleştirme pratiklerini uygulayabilmektedirler. Nitekim Rusya'nın yakın çevresinde, ABD'nin ise Atlantikte-G. Amerika'da sergilediği politik duruş ve pratikler bu iddiaya açık kanıtlar sunmaktadır.

Gürcistan'ın ciddi manada her iki tarafın yoğun nesneleştirme pratiklerine maruz kaldığı gözlenmektedir. Örneğin Rusya'nın G. Osetya'daki yerel halka Rus pasaportu dağıtmaya başlama süreci -ki bu Ruslaştırma diye adlandırılmaktadır- Gürcistan'a dolaylı bir ikaz anlamı taşımaktadır. Burada Rusya açıkça Gürcistan'ı kendi iktidar pratiklerine uymaya zorlamaktadır.

Diğer yandan Gürcistan ile ilgili birçok hususta fikir beyan eden ABD'nin Rusya'nın Güney Osetya'ya müdahale etmesine göz yumarak, Gürcistan'ı kendine bağımlı kıldığı ve iktidar ilişkilerinde bilgi nesnesi haline getirdiği gözlenmektedir. ABD'nin G. Osetya'da yaşanan silahlı çatışmaların durdurulması için Gürcistan karasularına savaş gemilerini yönlendirmesi ve NATO'nun bir merkezinin de burada kurulması bunun bir ispatıdır. Rusya'nın Tshinvali'ye kadar birliklerini ilerletmesi karşısında batılı ülkeler ile ABD'nin salt kınama ile durumu olumsuzlamaları Gürcistan siyasi kesiminde rahatsızlık yaratmıştır. Gürcistan bu durumda ABD'den askeri anlamda bir destek beklemiştir. Çünkü ABD yönetimi daha önceden her zaman Gürcistan'ın yanında olacaklarına dair söz vermiştir. Böylece Gürcü yönetimi kuzeyden gelebilecek tehditlere karşı ülkesini bu tehdit karşısında koruma altına alacağını düşündüğü başta ABD olmak üzere batılı ülkelerin Gürcistan üzerindeki dolaylı hâkimiyetine izin vermiştir.

Böylece, yıllardan beri Sovyet egemenliği altında yaşayan Gürcistan'ın bağımsızlığı ilanı üzerinden daha 20 yıl bile geçmeden 2008 savaşı ile bu bağımsızlık

kesintiye uğratılmıştır. Savaş Gürcistan'ın daha da bağımlı bir ülke halin gelmesine neden olmuştur.

Gürcistan'ın bu duruma gelmesinden sorumlu olan siyasi kesim, muhalif tarafın güçlenerek iç politikada zafer elde etmesine ön ayak olmuştur. Gürcistan'da halk seçimler vasıtasıyla iki farklı bilgi/iktidar ekseninin yer değiştirmesine olanak sağlamıştır. İç politikadaki bu değişim kendisini dış politikada da göstermiştir. Örneğin; Saakaşvili'nin iktidarını kaybetmesi ve akabinde Ivanişvili'nin seçimlerde elde etmiş olduğu üstünlük, ilk etapta Batı'nın Gürcistan üzerinde gerçekleştirmek istediği bir takım nesneleştirmelere karşı bir duruş olarak tezahür etmiştir. Gürcistan'da halk daha önce ABD'nin tam desteğini alan yönetimden rahatsızlık duyarak, bu kez Rusya'nın desteklemiş olduğu liderin seçimde zafer kazanmasına izin vermiştir.

Gürcistan, Rusya ile yaşanan savaş sonunda bozulan ilişkilerinin acilen onarılması gerektiğine karar vermiş ve bu yönde uzlaşmacı politikalar izlemeye gayret etmiştir. Gürcistan'da siyasiler bu politik duruşu sergilerken batılı değerlerden taviz verme niyetinde olmadıklarını her fırsatta dile getirmişlerdir. Bu bağlamda Gürcistan'da her iki bilgi/iktidarın nesneleştirme politikalarının etkili olduğu kaydedilse dahi, Gürcistan'ın kendi özneleşmesi için bir yol aradığı değerlendirilmektedir.

Uluslararası ilişkilerde tam bağımsız bir devlet olmanın yolu belki de başka devletlerin ya da aktörlerin dayattığı bilgi/iktidar eksenlerindeki nesneleştirme pratiklerinden bir kopuştan geçmektedir ve bu durum kendi özüne dönüşü işaret etmektedir. Gürcistan'ın da kendi sorunları ile yüzleşmesi, soykütüksel bir bakışla tarihi değerlendirmesi ve en önemlisi hiç bir baskı, zorlama ya da tahakküm altına girmemek, herhangi bir nesneleşme pratiği ile karşı karşıya kalmamak için kendi öznelliğini yaratması, kendini bulması gerektiği düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

POSTMODERN SİYASİ ANLAYIŞIN GÜRCİSTAN İÇ POLİTİKASINDA YARATTIĞI ETKİLER

1. GENEL DEĞERLENDİRMELER

“(…) Gürcistan Cumhuriyeti 69.300 km²'lik bir coğrafya üzerinde yer almaktadır (...) Bu coğrafya başkenti Sohumı olan Özerk Abhaz Cumhuriyeti, başkenti Batum olan Acara Özerk Cumhuriyeti ve merkezi Tshinvali (Staliniri) olan Güney Osetya Özerk Bölgesi'nin topraklarını da kapsamaktadır.”²¹⁰ Bu bölgeler Gürcistan ulusal sınırları içerisinde kabul edilir. Bunlar özerk yapılara birer örnektir.

Modern devlet tanımlamasında yer alan devlet sınırlarının bölünmez bütünlüğü 2008 yılı ile birlikte burada anlamını yitirmeye başlamıştır. Muradyan'a göre postmodernizmin uçuruma attığı ilk adım Güney Kafkasya olur. Modernizmin oldukça arkaik ve korunması anlamsız hale gelen en temel kavramlarından biri olan “toprak bütünlüğü” burada reddedilmiştir.²¹¹

2014 verilerine göre Gürcistan'ın nüfusu 4.490.500 kişidir ve bu sayı içerisinde Abhaz ve G. Osetya topraklarında yaşayan halk yer almamaktadır.²¹² 2016-2017 verilerinde ise Gürcistan nüfusunun 3.720.000 kişi olduğu Gürcistan resmi kaynakları tarafından belirtilmiştir. Her iki veride de Abhazya ve G.Osetya'nın veri dışı kaldığı gözlenmektedir. Özellikle 2009 yılı sonrasında Abhazya Otonom Cumhuriyetine ait veriler istatistik krumu bünyesinde çıkarılan raporlarda yer almamaktadır. Diğer taraftan aynı kaynaktan G. Osetya'nın yer aldığı Tskhinvali Bölgesine ait hiçbir veriye rastlanılmamaktadır.²¹³

²¹⁰ David Marshall Lang, *Eski Halklar ve Ülkeler: Gürcüler*, çev. Neşenur Domaniç, İstanbul: Ceylan Yayıncılık, 1997, ss. 18-19. Gürcistan'ın İdari bölgeleri hakkında daha fazla bilgi için ayrıca bkz. EK-1 Harita-2 ve Harita-3.

²¹¹ Игорь Мурадян, “Постмодернизм – Новая Геополитика”, 11 Декабря 2009, <http://www.lragir.am/index.php/rus/0/comments/view/11831>, (11.12.2015).

²¹² Bkz. Statistical Yearbook Of Georgia 2014, http://www.geostat.ge/cms/site_images/files/yearbook/Yearbook_2014.pdf, s. 18, (28.04.2015).

²¹³ Bkz. http://www.geostat.ge/cms/site_images/files/english/Regional/population.xls, (04.12.2018)

Tablo-1: Gürcistan'a Ait 2016-2017 Yılı Genel Göstergeleri²¹⁴

Bölge (km ²)	69.700
Gürcistan'ın Nüfusu (Bin kişi) (01 Ocak 2016)	3720,4
Başkent-Tiflis Nüfusu (Bin kişi)	1113,0
GSYH Reel Büyüme Oranı % 2016	2,7
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Amerikan Doları) 2016	3852,5
Enflasyon % Yıllık (Haziran 2017)	7,1
İşsizlik Oranı % (2016)	11,8

Gürcistan'a ait genel veriler 2016-2017 kapsamında yukarıda yer alan Tablo-1 ve 2017-2018 yılı kapsamında aşağıda yer alan Tablo-2'de sunulmuştur. Bu iki istatistiki tablo birbiriyle kıyaslandığında Gürcistan'da son iki sene içerisinde yaşanan değişiklikler kolaylıkla analiz edilebilmektedir. Gürcistan nüfusunun bir önceki yıla göre az bir oranda yükseldiği dikkat çekmektedir.²¹⁵ Fakat en son 2014 yılında yapılan nüfus sayım göstergeleri Gürcistan nüfusunda ciddi anlamda bir eksilme yaşandığını göstermektedir. 2002 yılında yapılan nüfus sayımında toplamda 4.371.535 olan nüfusun 2014 yılında 657.731 sayı azalarak 3.713.804'e düştüğü gözlenmiştir.²¹⁶

²¹⁴ National Istatistic of Georgia (GEOSTAT), <http://www.geostat.ge/index.php?action=0&lang=eng>, (20.07.2017).

²¹⁵ Bkz. Tablo-1 ve Tablo-2.

²¹⁶ http://census.ge/files/results/Census_release_ENG.pdf, (04.12.2018)

Tablo-2: Gürcistan'a Ait 2017-2018 Yılı Genel Göstergeleri²¹⁷

Bölge (km ²)	69.700
Gürcistan'ın Nüfusu (Bin kişi) (01 Ocak 2017)	3729,6
Başkent-Tiflis Nüfusu (Bin kişi)	1158,7
GSYH Reel Büyüme Oranı % 2017	4,8
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Amerikan Doları) 2016 (Ön veriler)	4046,8
Enflasyon % Yıllık (Kasım 2018)	1,9
İşsizlik Oranı % (2017)	13,9

Diğer taraftan son dönem ekonomik verilere bakıldığında, gayri safi yurtiçi hasılanın geçen yıla kıyasla % 2,1 farkla yükselişe geçtiği, kişi başına yıllık gelirden 194,3 \$ bir artış yaşandığı, enflasyon farkının %5,2 oranda düştüğü, işsizlik rakamlarının ise 2,1 puan artarak 13,9'a yükseldiği gözlenmiştir.

Ekonomik durumun iyi gitmemesi Gürcistan'dan göç eden insan sayısında ciddi oranda artış yaratmıştır. Öncelikle ekonomik verilerin iyi olmadığı bir bölgeden göç verilmesi anlaşılabilir bir durumdur. Gürcistan'da nüfus ile ilgili verilerde yaşanan azalmanın ekonomi dışında birçok sebebi bulunmaktadır. Örneğin savaş halinde de bir miktar göç beklemek mümkündür. Fakat verilere göre Gürcistan'ın 2008 yılında yaşamış olduğu savaşın nüfus üzerinde negatif yönde bir etki bırakmadığı anlaşılmaktadır.²¹⁸ Ayrıca Abhazya ve G. Osetya bölgelerinin nüfus sayım bölgeleri içinde yer almıyor olması da nüfus verilerini aşağıya çekmektedir.

İlk tahlilde Gürcistan devleti resmi devlet sınırları içerisinde gösterdiği Abhazya ve G. Osetya'ya ait verileri devlete ait bütün veriler içinde gösterememektedir. Bu

²¹⁷ Bkz. National Istatistic of Georgia (GEOSTAT), <http://www.geostat.ge/index.php?lang=eng>, (04.12.2018).

²¹⁸ Ralph Hakkert, "Populations Dynamics in Georgia: An Overview Based on the 2014 General Population Census Data", *National Statistics Office of Georgia United Nations Population Fund (UNFPA) Office in Georgia*, Edited by: Thea Maisuradze Translated into Georgian by: Maia Gvitidze, Tbilisi: Vesta Ltd, 2017, ss. 8-9.

bağlamda Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgeler üzerinde istatistiki bir çalışma yapamıyor olması fiili anlamda bu bölgeleri Gürcistan'ın ötekisi durumuna getirmektedir. Bu bölgelerle ilgili gerçek vaziyetin, söylemlerle, göstergelerle uyuşmadığı gözlenmektedir. Örneğin, Gürcistan resmi haritasında devlet sınırları içerisinde gösterilen ayrılıkçı bölgelerin, aslında Gürcistan toprakları ile arasında güvenlik unsurlarının konuşlandığı birer sınır hattı bulunması eylemle söylemin çeliştiğini göstermektedir. Bu durum uyuşmazlığın her iki tarafında da farklı etkiler oluşturmaktadır.

Tarihsel olarak incelendiğinde aslında bu uyuşmazlık durumunun Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte günyüzüne çıktığı anlaşılmaktadır. Şöyle ki, alt gruplar ve etnik azınlıklar kendi tezlerini bu tarihle birlikte yasal zemine oturtma çabası içerisine girmişlerdir. Fakat buna karşı Gürcistan kendi bilgi/iktidar ekseninde nesneleştirme çabası içerisine girerek bu bölgeler üzerinde çeşitli tahakküm etme pratiklerini uygulama yolunu seçmiştir. Diğer taraftan tahakküme karşı bir direnç oluşmuş ve ayrılıkçı bölgeler kendi özneleşmelerini sağlama girişiminde bulunmuşlardır. Taraflar yasal zeminde birbirleriyle uzlaşma bulmadığı takdirde silahlı eylemler ve müdahalelere başvurdukları gözlenmiştir. En nihayetinde Gürcüler ve beraber yaşadıkları diğer etnik topluluklar yıllarca bir taraftan birçok sıkıntıyı birlikte omuzlarken, diğer taraftan da karşılıklı olarak siyasal-sosyal ve ekonomik anlamda sürekli yıpranmışlar ve zarara uğramışlardır.

Soğuk Savaş'ın bitimini müteakip uluslararası konjonktürün değişmesi ile birlikte, ortak sınırlar içerisinde yaşayan halklar da yeni düzende yer edinme veya mevcut durumlarını muhafaza etme yönünde bir takım girişimlerde bulunmuşlardır. Söz konusu girişimler sonucunda Gürcistan'ın muhteva ettiği tüm bu etnik, siyasal, sosyal ve kültürel yapılar bağımsızlık bildirgesi ile birlikte şiddetlenen milliyetçi akımın baskısına maruz kalmıştır. Gürcistan'da ayrılıkçı söylemin eyleme dönüşmesine zemin hazırlayan bu durum SSCB'nin Kafkaslar'da bırakacağı ilk bıçak yarası olarak tarihe geçmiştir.

Örneğin ulusal birliği temsil eden öğelerden birisi olan bayrak Gürcistan'da toplumsal geçiş dönemlerini yansıtan bir gösterge niteliğindedir. Gürcistan tarih boyunca çeşitli şekillerde çeşitli anlamlar içeren bayraklar kullanmıştır. Bu bayrakların değişik kullanımları kimi zaman kendi bağımsızlığına, kimi zaman ise başka bir egemenliğin altına girmeye işaret etmektedir. Bu tezin tarihsel sınırlandırması göz

önüne alındığında Gürcistan'ın; 1951–1990, 1990-2004 ve 2004-günümüze dek olmak üzere toplamda 3 adet bayrağı kullandığı kaydedilmiştir.²¹⁹

Resim-1: Gürcistan'ın 1951'den Günümüze Kadar Kullandığı Ulusal Bayrakları

1951–1990 yılları arası

1990-2004 yılları arası

2004 yılı sonrası

Gürcistan'ın 1918-1921 yılları arasında kullanmış olduğu bayrağı bir bağımsızlık sembolü olarak 1990 yılında tekrar kullanmak istemesi oldukça dikkat çekici olmuştur. Bir mesaj niteliği taşıyan bu eylem o zamandaki bilgi/iktidara bir karşı duruş şeklinde anlaşılabilir. Nitekim 2003 yılında Gül Devrimi ile beraber devlet içinde yaşanan yeniden yapılandırma hareketiyle Gürcistan bayrağında da değişim olmuştur. Bu bayrak tarihi çok eskilere dayandırılan ortada büyük, dört köşede küçük olmak üzere beş adet St. George haçını betimlemektedir.

Gürcistan yönetimi, SSCB dönemi ile bağımsızlığın ilk yıllarında kullanmış olduğu her iki bayrağın dışında eski Gürcü hanedanlıklarına ait olduğunu savunduğu ve tarihi delillerle aidiyet bağı kurduğu bu beş haçlı bayrağı 2004 yılından beri resmi olarak kullanmaya başlamıştır. Bu bayrak İngiliz Kraliyet Kütüphanesinde bulunan Pietro Vesconte'nin 1325 tarihli Karadeniz havzasını konu alan haritasına dayandırılmaktadır.²²⁰ Hatta bunun dışında Gürcistan ortaçağa ait daha farklı haritalara ilişkin verileri de temel almaktadır. Gürcistan parlamentosu bünyesinde 2008 yılında kurulan bir komisyon da eski armalar ve bu eski bayraklar hakkında çalışmalar yapmaktadır.²²¹

Gürcistan'ın 2003 yılında yaşanan devrim ile birlikte yeni bir dönem içerisinde kendini yeniden kimliklendirme çabası olarak algılanabilecek olan bu bayrak

²¹⁹ Bkz. Flag of Georgia, <https://www.britannica.com/topic/flag-of-Georgia-national-flag>, (17.11.2018), List of Flags of Georgia, [http://www.wikiwand.com/en/List_of_flags_of_Georgia_\(country\)](http://www.wikiwand.com/en/List_of_flags_of_Georgia_(country)), (17.11.2018).

²²⁰ Bkz. EK-1 Harita-1.

²²¹ Bkz. <http://www.heraldika.ge/?m=36&lng=eng>, (17.11.2018)

meselesinin aynı zamanda ayrılıkçı bölgeler üzerinde de bir ayrıma, bir yabancılaşmaya sebebiyet verdiği düşünülmektedir. Gürcistan milli bayrağının Ortodoks Hristiyanlığın yanı sıra etnik Gürcü milletini sembolize ettiği ancak, etnik ve dini grupları kucaklayacak ortak bir kimliklendirme fonksiyonuna sahip olmadığı değerlendirilmektedir. Özellikle Müslüman halk tarafından benimsenmesi problemli olan bu bayrağın daha çok azınlık gruplar üzerinde nesneleştirici bir etki yarattığı anlaşılmaktadır. Özellikle Abhazya ve G. Osetya'nın resmi olarak Gürcistan'ın bayrağı yerine kendi bayraklarını kullandıkları kaydedilmiş ve sadece Acaristan bayrağı'nın resmi kurumlarda Gürcistan bayrağı ile yan yana dalgalandığı gözlemlenmiştir.

Resim-2: Batum'da Gürcistan ve Acaristan Bayrakları

Gürcistan'ın kullanmış olduğu en son bayrak ülke içinde oluşan eski bilgi/iktidarın yerine yeni bir iktidarın geldiğinin ve gücün el değiştirdiğinin en açık emarelerinden birisi olarak görülmektedir. Bu bayrak ile etnik Gürcü milliyetçiliği diğer halklar ve kültürler üzerinde tahakküm politikası uygulamakta ve bir üst kimliğin dayatılmasını sağlamaktadır. Bilgi/iktidar hâkimiyet kurduğu alanda tahakküm politikalarında bir sorun yaşamazken, bilgi/iktidara direnen ve karşı gelen alanlarda egemenlik sorunsalıyla karşı karşıya kalmaktadır. Gürcistan'da yönetim ayrılıkçı bölgelerden gelen bir dirençle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum ayrılıkçı bölgelerde Rusya'nın bilgi/iktidarının etkinliğini arttırmasına olanak sunmaktadır. Bayrak konusunda daha esnek politikalara sahip olan Rusya'nın iç siyasetinde milliyetçi politikalarından ziyade federasyon çizgisinde hareket ediyor olması, komşu olan bu ayrılıkçı yönetimlerin de Rusya'ya yakınlaşmasına sebebiyet vermiştir. Milliyetçi

bağlam Gürcistan için toprak bütünlüğünün bozulması anlamına gelirken, fiiliyatta bu durum Rusya'nın egemenlik sahasının genişlemesine mahal vermiştir.

2. GÜRCÜ SİYASETİNDE MİLLİYETÇİ BAĞLAM VE TOPRAK BÜTÜNLÜĞÜ İLİŞKİSİ

Gürcistan'da milliyetçi söylemlerin ortaya çıkışı için son dönem Sovyet politikalarını incelemek gerekli görülmektedir. Bu bakımdan bağımsızlık yolunda etkisi bulunan olaylar ile bu olayların temelinde yatan ideolojik tutumlara öncelik verilmektedir. Bu bağlamda ideolojinin yerleştiği konjonktürün ne koşullar sergilediği önem kazanmaktadır.

Örneğin, 1980'li yıllarda Gorbaçov başkanlığı döneminde Glasnost (Гласность) ve Perestroika (Перестройка) politikaları SSCB'nin eskisi gibi bir birlik olması için gereken başarıyı elde edememiş ve diğer birlik cumhuriyetleri gibi Gürcistan'da da milliyetçi söylemler yükselişe geçmiştir.²²²

Tarihler 9 Nisan 1989 yılını gösterdiğinde Gürcistan bağımsızlık taleplerini dillendirmeye başlamış ve bunun için çeşitli eylemler yapmıştır. Bunun üzerine Sovyet birlikleri olayları bastırmak için devreye girmiş ve çıkan olaylar sonunda Tiflis'te 19 Gürcü vatandaşının ölümüne neden olmuşlardır. Bu olay Gürcü tarihinde Kanlı Pazar (Bloody Sunday) olarak anılmaya başlanmıştır. Öyle ki; tam iki sene sonra bağımsızlık günü de 9 Nisan 1991 olarak kararlaştırılmıştır.²²³ Tifliste yaşanan bu olaylardan sonra halkın vermiş olduğu tepki anti-Komünist ve anti-Sovyet hareketleri karşısında güç kullanma korkusu şeklinde tezahür etmiştir ve bu durum da "Tiflis Sendromu" olarak tarihe geçmiştir.²²⁴ Bu olaylar sonucunda Gürcü halkın milliyetçi hareketlerinde ciddi bir artış olduğu kaydedilmiştir.

Öyle ki, 1990'lı yıllarda Gürcüleri bir çatı altında birleştiren milliyetçilik olgusu, çok uluslu Gürcü toplumunda derin etnik bölünmelerin ve siyasi kampaşmanın da

²²² TİKA, *Gürcistan Ülke Raporu*, Ankara: Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı, 1998, s. 6.

²²³ Bkz. David T. Twining, *The New Eurasia: A Guide to the Republics of the Former Soviet Union*, Westport: Praeger Publishers, 1993, s. 119.

²²⁴ Ghia Nodia, "The Georgian Perception of the West", *Commonwealth and Independence in Post-Soviet Eurasia*, ed. Bruno Coppieters, Alexei Zverev and Dmitri Trenin, London: Frank Cass Publishers, 1998, s. 22.

kaynağı olmuştur. Tifliste uzun süre devam eden milliyetçi gösteriler sonunda Gürcüler, aşırı milliyetçi söylemlerin kurbanı olmuşlardır.²²⁵ Özellikle 26 Mayıs 1991'de %86,5 oy oranı ile bağımsız Gürcistan'ın ilk seçilmiş başkanı olarak Gamsakhurdia'nın devletin başına geçmesiyle Gürcistan'da milliyetçi duygularda önemli derecede artış yaşanmıştır. Abhazya'da ve Güney Osetya'da, yer yer Tiflis'te halklar arasında çatışmalar boy göstermiştir.²²⁶ Bağımsızlık ile birlikte gelen etnik temelli aşırı milliyetçi duygular Gürcistan sınırları içerisinde karşı tarihlerin oluşmasına zemin hazırlarken, mevcut bilgi/iktidar yapısında karşılıklı olarak nesneleştirme eylemlerine sahne olmuştur.

Modern dünya söylemi ile eş tutulan kimlikleştirme ve buna bağlı ayrışma-ayrıştırma hareketleri Gürcistan'da bu milliyetçi söylemler ile birlikte yükselişe geçmiş ve kendi hukuksal zeminini oluşturmaya başlamıştır. Gürcistan sınırları içerisinde yaşayan Abhazlar, Osetler, Acaralar, Cavaheti Ermenileri gibi etnik gruplar devletin meşruiyetini sorgular hale gelerek kendi öz yönetimlerini sağlamak için adımlar atmışlardır. Bunların içinden sadece Acaralar, başkenti Batum olan Acara Özerk Cumhuriyetini Gürcistan'ın rızası doğrultusunda hayata geçirme şansı bulmuşlardır. Diğer bölgelerin devlet ile ihtilaf halinde olarak bir direnç çerçevesinde kendi özneleşme süreçlerini fiilen başlattıkları gözlenmiştir.

3. AYRILIKÇI BÖLGELERİ YENİDEN KAZANMA ÇABALARI ve DİĞER SORUNSAK ALANLARI ÇÖZME ARAYIŞI

Gürcistan başta Abhazya olmak üzere, Güney Osetya, Acaristan, Cavaheti gibi üzerinde etnik milliyetçi duyguları yüksek halkların yaşadığı topraklar üzerinde kurulduğu için bu bölgelerde bir takım ayrılıkçı sorunların da yaşanması olağan hale gelmiştir. Aves'in dile getirdiği gibi Gürcistan'daki ayrılıkçı bölgeler ile ilgili sorunlar 1922 yılında Abhazya ile Gürcistan arasında bir federasyonun kurulması ile yasallaşmış,

²²⁵ Ronald Grigor Suny, *The Making of the Georgian Nation*, 2. Edition, Bloomington: Indiana University Press, 1994, s. 334.

²²⁶ Bkz. a.g.e., ss. 326-327

1934 yılında ise siyasi pozisyonu otonom bölge statüsüne düşürülmüştür.²²⁷ Bu durum Gürcistan içindeki diğer ayrılıkçı bölgelerin de bir takım yasal statüler elde etmeye niyetlenmesi ile sorunsal hale gelmiştir.

Zürcher'in ifadesiyle Gürcistan içindeki etnik temelli ulusal mobilizasyon sadece Gürcülerle Osetler ve Abhazlar arasındaki hasmane ilişkilerden kaynaklanmamış, örneğin Ermeniler ile Baltık ülkelerindeki milliyetçi hareketlerden de etkilenmiştir. Ayrıca Gürcüler; Abhazlar ve Osetler'in, kendilerine tehdit olarak gördükleri diğer grupların mikro-milliyetçi projelerine karşı bir reaksiyon göstermiştir.²²⁸ Yani burada bir anlamda dost/düşman olgusu²²⁹ ikili ilişkilerde kimliğin şekillenmesinin en temel unsuru olarak yer almış ve temelde karşıt kimliklerin birbirlerinden beslenerek varlıklarını sürdürmelerine sebep olmuştur. Bundan dolayı Gürcistan devleti de bünyesinde barındırdığı halkları dost/düşman ikilemi içerisine sokmayacak adımlar atma çabası içerisine girmiştir.

İlk olarak ayrılıkçı bölgeleri yeniden kazanma çabası Şevardnadze döneminde görülmektedir. Nitekim Şevardnadze, 1992 yılında Moskova'dan Gürcistan'a döndüğünde ulusal söylemleri benimsememiştir. Gürcü olmayan azınlıkları koruduğu gerekçesiyle de rakipleri tarafından eleştirilmiştir.²³⁰ Gürcistan'da hala ulusalcılığın prim yaptığı bu dönemde postmodern anlamda gerçekleştirilmesi hedeflenen reformlar da askıya alınmıştır.

Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgelerle ilgili yaşadığı bir diğer sorun ise yerli Gürcü halkın buralardan zorla göç etmesi ile oluşan ve yerinden olmuş 257.022²³¹ kayıtlı kişinin (Internally Displaced Persons IDPs) akıbeti ile ilgilidir. Bu insanlar savaş ve çatışmaların üzerlerine yüklediği ağır şartlar karşısında hayat mücadelesi verirken,

²²⁷ Jonathan Aves, "Post Soviet Transcaucasia", *Challenges For the Former Soviet South*, ed. Roy Allison, Washington: Brookings Institution Press, 1996, s. 164.

²²⁸ Bkz. Christoph Zürcher, *The Post-Soviet Wars: Rebellion, Ethnic Conflict and Nationhood in the Caucasus*, New York: New York University Press, 2009, s. 144.

²²⁹ Dost/Düşman olgusu için Bkz. Carl Schmitt, *Siyasal Kavramı*, ss. 56-66. Bünyamin Bezci, *Carl Schmitt'in Politik Felsefesi: Modern Devletin Müdafası*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2006, ss. 43-48; Funda Günsoy Kaya, *Felsefe ile Teolojinin Kavşagında Schmitt ve Strauss'ta "Politik Olan"*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2010, ss. 60-70.

²³⁰ Carolyn McGiffert Ekedahl and Melvin A. Goodman, *The Wars of Eduard Shevardnadze*, 2nd Edition, Washington D.C.: Brassey's Inc, 2001, s. 261.

²³¹ Bu rakam BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerinden referans alınmıştır. Bkz. <http://www.unhcr.org/pages/49e48d2e6.html>, (28.04.2015).

milliyetçi grupların siyasi malzemesi haline gelmişlerdir. Milliyetçiler ülke genelinde popüleritelerini arttırmak için savaşı ve savaşın yol açtığı durumları birer dayanak noktası olarak ele alıp söylemlerini meşrulaştırmaktadırlar.

Bu bağlamda Gürcistan'da ulusalcı söylemler etno-politik mitlere, Gürcü diline ve Gürcistan siyasal mitine dayandırılmaktadır. Fakat bunun dışında Gürcü ulusalcılığını, yıllar boyu agresif komşuların Gürcü halkını mağdur etmesine ve ulusal azınlık temsilcilerinin ayrılıkçılığı teşvik etmelerine bağlayan kesimler de bulunmaktadır.²³²

Tüm bu sorunların üstesinden gelmek adına 21 Şubat 2013 yılında Gürcü hükümeti tarafından “2013-2014 yılları için Adem-i Merkeziyet ve Yerinden Yönetimin Geliştirilmesi için Hükümet Stratejisinin Ana Prensipleri” adlı belge onaylanmıştır.²³³ Bu belge ile birlikte ayrılıkçıları yeniden kazanma adına bir takım siyasal düzenlemelerin önü açılmıştır. Bu da bize devlet aklının nesneleştirme yöntemini tekrar devreye soktuğunu açıkça göstermektedir. Gürcistan yönetimi belirli reform paketleri çerçevesinde milliyetçi bağlamın yaratmış olduğu ayrışma/farklılaşma ve yabancılaşma tutumlarıyla başa çıkmanın yollarını aramaya başlamıştır. Durumun sorunsal bir hal almasıyla birlikte iktidar yeni teknikler vasıtasıyla -nesneleştirme ve özneleştirme süreçlerini etkin biçimde yönetmek için- adına reform dediği bir takım uygulamaları gerçekleştirmektedir. Bir tekniğe bağlı olan bu uygulamalar ayrılıkçı bölgelerin yanı sıra diğer özerk ve yarı-özerk alanlardaki siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel açılımların temel dayanağını oluşturmaktadır.

Bu bağlamda Abhazya, G. Osetya, Acaristan, Cavaheti bölgelerindeki gelişmeler ile Ahıska Türkleri'nin yaşadıkları problemler, Gürcistan'ın reformlar çerçevesinde nesneleştirme ve özneleştirme süreçlerini nasıl işlettiğini göstermesi bakımından birer analiz konusu olarak ele alınmıştır.

²³² Кирчанов Максим Валерьевич, “Основные Направления Развития Грузинского Национализма В Условиях Политической Нестабильности 1990-Х Гг.” *Теория И Практика Общественного Развития* (2010, № 4), <http://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-napravleniya-razvitiya-gruzinskogo-natsionalizma-v-usloviyah-politicheskoy-nestabilnosti-1990-h-gg>, s. 246, (20.06.2015).

²³³ Ramaz Abesadze and Vakhtang Burduli, “Regional Problems of Accelerating Economic Development Rates in the Context of Globalization (A Georgian Case-Study)”, *The Caucasus&Globalization*, Volume 7, Issue 3-4, 2013, s. 61.

3.1. ABHAZYA'DAKİ GELİŞMELER

Abhazlar ile Gürcistan arasındaki sorunun anlaşılabilmesi için ilk olarak adlandırma ve kimliklenme süreçlerine göz atmak gerekmektedir. Abhazların tarihi bir soykütüksenel incelemesinin yapıldığı bu kısımda karşıt tarihlerin nasıl oluştuğu ve bu tarihin günümüz politik kararları üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Tarihsel bağlam çerçevesinde Abhazlar ile Gürcülerin birbirlerinden farklı tarih anlayışlarında birbirlerini besleyen tarih anlayışı bir arkeoloğun keşfetme programındaki gibi bir yöntemle açığa çıkarılmaktadır. Bu yüzden konuya Abhazların kim olduklarıyla ilgili bir başlangıç yapmak uygun görülmüştür.

Abasglar, şimdiki adıyla Abhazlar, Kafkasya'nın Kuzeybatısı'nda yaşayan bir halktır. Onlar kendilerini "Apsuwa" olarak adlandırsalar da Gürcüler onlara "Ab-haz" adını vermişlerdir.²³⁴ Abhazlar ise Gürcülerin 12. yy'dan sonra tarih sahnesine çıktıklarını, etimolojik köken olarak da bir dizi Abhazca'dan gelen kelimeleri Gürcüleştirdiklerini, Abhaz krallar altında yönetildiklerini iddia ederek, Stalin-Beria ikilisinin Abhazları kendi yurtlarından Sibiryaya sürerek bölgeyi Gürcüleştirdiklerini dile getirmektedirler.²³⁵ Burada Abhazların Gürcü tarihine karşı kendi tarihlerinin daha eski ve önemli olduğunu vurguladıkları açıkça gözlenmektedir.

Miminoşvili'nin belirttiği üzere "1989 yılı nüfus sayımlarına göre; Aphazya'nın etno-demografik durumu şöyledir: Nüfus 525 bine ulaştı. Bunların 240 bini Gürcü (%45,7), 93 bini Aphaz (%17,8), 76 bini Rus'tur (%14,6) (...)"²³⁶ Yani o dönemde Abhazya sınırları içerisinde bile Abhaz nüfusu azınlık durumunda gözükmektedir. Fakat 2011 Şubat ayında Abhazya'da yapılan nüfus sayımına göre ise yeni oranlar şu şekilde belirtilmiştir: Toplam nüfus 240.705 olarak verilmiş ve nüfusun % 50.71'ini (122.069) Abhazlar, %17.39'unu (41.864) Ermeniler, % 17.03'ünü (43.166) Gürcüler, % 9.17'sini (22.077) Ruslar, % 1.33'ünü (3201) Mergeller ve 1380 kişisini de Yunanlılar

²³⁴ A. Kollautz, *Abazg-Abazgia: Abhazya Tarihi'nin Bizans Dönemine Ait En Önemli Belgeleri*, Çev. Bahriye Çelebi, İstanbul: As Yayınları, 2000, ss. 11-12.

²³⁵ Bakınız. B. Ömer Büyüka, *Abhaz Tarihi'nin İskeleti*, İstanbul: Gül Ajans, 1993, ss. 29-35.

²³⁶ Otar Miminoşvili, *Gürcistan'da Etnografik Yolculuk*, çev. Hacer Özkan, İstanbul: Çivi Yazıları, 1999, s. 137.

oluşturmaktadır.²³⁷ Abhazya'nın devlet başkanlığı resmi internet sitesinde ise günümüzdeki nüfusu 242.756 olarak belirtilmiştir.²³⁸ Gürcülerin çoğunluk olarak verildiği verilerde Abhazların azınlık, Abhazların ise çoğunluk olarak gözüktüğü verilerde Gürcülerin azınlık durumunda gözükmesi dikkat çekici bulunmuştur. İki farklı ve aynı zamanda birbirine karşı aktörün girdiği iktidar ilişkisinde bölücü pratiklerin işlediği ve birbirlerini nesneleştiren tarafların aynı zamanda birbirlerini özneleştirdikleri de kaydedilmiştir.

Gürcistan'ın bağımsızlık ilanı ile iki taraf arasındaki uyuşmazlık ilerleme gösterirken nüfus oranlarında da ciddi değişimler yaşandığı anlaşılmıştır. Nüfusta yaşanan değişiklik SSCB'nin yıkılmasının bir sonucu olarak görülse de bunda Gürcistan'daki milliyetçi unsurların etkisi büyüktür. Daha bağımsızlığın ilan edilmesinden önce bile karşılıklı bir takım girişimlerin olması Abhazya ve Gürcistan'ın ayrı safta yer almasına neden olmuştur.

1989 yılında Sohum yakınlarında Lykhny'de Abhazya'nın statüsünün birlik cumhuriyeti seviyesine çıkarılmasını destekleyen bir gösteri düzenlenmiş ve gösteri sonunda 20.000 kişinin katıldığı bir bildirge imzalanmıştır. Bu deklarasyon 1989 yılının Mart ayında Abhaz gazetesinde yayınlanmış akabinde bölgede şiddet olayları baş göstermiştir.²³⁹

1990'da Vladislav Ardzinba'nın Abhazya Yüksek Sovyet'inin başına seçilmesiyle birlikte Abhazya iç barışın korunması konusunda bir takım sorunlarla karşılaşmıştır. Çünkü aynı dönemde Gürcistan'ın SSCB'den ayrıldığını ilan eden Ziviyad Gamsakurdiya "Gürcistan Gürcülerindir", "Gürcistan: Tanrı'nın seçilmiş milleti" gibi milliyetçi söylemlere başvurmuş, Abhazya'nın self-determinasyonuna izin vermeyeceğini belirtmiştir.²⁴⁰

²³⁷ Bkz., <http://abkhazworld.com/aw/current-affairs/534-the-population-of-abkhazia-stands-at-240705>, (30.09.2015).

²³⁸ http://presidentofabkhazia.org/respublika_abkhazia/respublika-abkhaziya-obshchaya-informatsiya/, (05.12.2018).

²³⁹ Bkz. Zürcher, a.g.e., s. 121.

²⁴⁰ Jurij Anchabadze, "History: the Modern period", *The Abkhazians: A Handbook*, ed. George Hewitt, , Surrey: Curzon Press, 1999, ss. 136-137.

Buna karşı Gorbaçov'un Novo-Ogarevskian Süreci'ni²⁴¹ başlatması ile birlikte Abhazya'daki halk, Sovyetler Birliği'nin korunması ile ilgili 17 Mart 1991'de yapılan referanduma katılmıştır.²⁴² Abhaz Yüksek Sovyeti'nde seçim listesinde yer alan 318.317 kişilik seçmen içerisinde oylamaya katılanların sayısı 166.544 (%52.3) olarak verilirken, referanduma evet yanıtı verenler 164.231 (% 98,6), hayır yanıtı verenler 1566 (%0.9) ve geçersiz kabul edilen oylar ise 747 (%0.45) olarak belirtilmiştir.²⁴³ Bu sonuçlara göre Abhazya'da yaşayan halkın büyük bir bölümünün SSCB'nin devamlılığında yana oy kullandığı ve Gürcistan'ın bağımsızlığı altında yaşamayı reddettiği anlaşılmaktadır. Gürcistan'ın bilgi/iktidar alanından uzaklaşarak SSCB'nin bilgi/iktidar alanına yakınlaşan Abhazya'nın bir nesneleştirme alanından uzaklaşarak, başka bir bilgi/iktidar alanında kendi özneleşmesini yaratma çabasında olduğu gözlenmiştir.

Zaten 3 Nisan 1990'da birlik cumhuriyetlerinin Sovyetler Birliği'nden ayrılımlarıyla ilgili bir kanun düzenlenmiştir. Bu kanuna göre otonom cumhuriyetlerin Sovyetler Birliği himayesinden çıkmaları durumunda "Sovyetler Birliği içinde kalma ve kendi devlet statülerini belirleme hakları" saklı kalacaktır. Nitekim Abhazya'da 21 Aralık 1991 tarihine kadar Sovyetler Birliği içinde kalmayı sürdürmüş ve Sovyetler Birliği dağılınca da bağımsızlığını ilan etmiştir.²⁴⁴ Bu bağımsızlık ilanına Gürcü hükümeti şiddetle karşı çıkarak bölgede çatışma ortaya çıkmıştır.

Abhazlar ve Gürcüler arasında yaşanan çatışmalar 3 Eylül 1992 ve 27 Temmuz 1993'te yapılan ateşkes anlaşmalarıyla durdurulmaya çalışılmıştır. Fakat Gürcistan Sohum üzerindeki kontrolünü yitirince, Gürcü hükümeti Abhaz toprakları üzerindeki kontrolünü kaybetmiştir. Bunun üzerine ilk olarak BM Güvenlik Konseyi 1993 yılı

²⁴¹ Rusça'da; Ново-Огарёвский процесс (Novo-Ogarevsky process) olarak adlandırılan bu süreç adını Gorbaçov'un ikamet ettiği Ного-Огарёво (Novo-Ogarevo') dan alır. Gorbaçov'un, Birliğin ulusal-devlet yapısının demokratikleştirilmesi yönünde yaptığı son reform girişimidir. Bu süreç; birlik cumhuriyetleri ile tüm otonom oluşumların statülerini eşitlemeyi amaçlamaktaydı ve temelinde Sovyetler Birliği'nin dağılmasını önlemek yatıyordu.

²⁴² Anchabadze, a.g.m., s. 137.

²⁴³ Т. А. Ачугба, *Этническая История Абхазов XIX-XX вв. Этнополитические и Миграционные Аспекты*, Сухум: Абхазский Институт Гуманитарных Исследований им. Д.И. Гулиа, 2010, s. 275. Burada belirtilen sonuçlar Sovyet Abhazyası ve İzvestia gazetelerinde yayınlanmıştır.

²⁴⁴ a.g.e., ss. 275-276.

içinde 849/854/858/876/881 ve 892 sayılı kararları almıştır.²⁴⁵ Genel olarak bu kararlara göre tarafların ortak bir zeminde ateşkese sadık kalarak uyumsuzluğun uzamasının önüne geçmeleri hedeflenmiştir.

Bunun ardından Gürcistan BDT çerçevesinde imzalanan Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütüne üye olarak sorunun BDT çerçevesinde çözülmesi adına girişimde bulunmuştur. Akabinde Rusya'nın etkisi ile 14 Mayıs 1994'te taraflar arasında ateşkese sağlayan Moskova Anlaşması Abhazya topraklarında imzalanmıştır.²⁴⁶

Fakat bu anlaşma çerçevesinde Rusya'nın barışı koruma görevini sürdürmediğini ve ayrılıkçı gruplara yardım ettiğini düşünen Gürcistan olayın uluslararası kurumlar ve örgütler vasıtası ile çözüme kavuşturulması için yeniden BM ve AGİT gibi uluslararası örgütlere başvuruda bulunmuştur.²⁴⁷

Ayrıca belirtmek gerekirse Gürcistan'ın Rusya'nın baskısı ile altına imza attığını iddia ettiği her iki anlaşma da (Sochi/Dagomys ve Moskova) Abhazya tarafından ihlâl edilerek zaman zaman bozulmuştur.²⁴⁸

Ayrıca bu anlaşmalar çatışmaların doğası gereği ihlal edilmiştir. Şöyle ki 2001 yılında Abhazlar ile Çeçenler arasında yaşanan çatışmalar sonucu Rusya'nın Abhazlara destek vermesi Gürcü hükümeti tarafından endişeyle karşılanmış ve buna karşı bölgede Amerikan desteği aranmıştır. Bu bağlamda bölgede küçük çaplı bir çatışmanın iki büyük gücü karşı karşıya getirdiği gözlenmiştir.²⁴⁹

Açıkça anlaşılmaktadır ki bölgedeki yaşanan uyuşmazlık büyük güçlerin olaya müdahale etmeleriyle daha farklı bir boyut kazanmıştır. Gürcistan'ı destekleyen ABD yönetimi ve Abhazya'yı destekleyen Rusya, Kafkasya'da sınırların bulanıklaşmasına ve egemenlik mefhumunun sorgulanır hale gelmesine neden olmuşlardır. Gürcistan'da

²⁴⁵ <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/1993.shtml>, (27.05.2018). 1993 yılında konuyla ilgili BMGK kararları listesidir.

²⁴⁶ Bkz. Report by the Government of Georgia, *On the Aggression by the Russian Federation Against Georgia*, 2. Edition, Tbilisi: 'y.y', January 2010, s. 249. ilk olarak Soçi'de 1992 yılında Soçi/Dagomys adlı ateşkes imzalanmıştır, daha sonra Moskova anlaşması yapılmıştır. Soçi'de yapılan ateşkes G. Osetya ile alakalıdır.

²⁴⁷ a.g.e., s. 250.

²⁴⁸ Aves, a.g.e.,s. 171.

²⁴⁹ Hélène Carrère D'ENCAUSSE, *İki Dünya Arasında Rusya*, çev: Reşat Uzmen, İstanbul: Ötügen Neşriyat A.Ş., 2013, s. 223.

karşı karşıya kalan iki büyük güç arasındaki bu durum pasif bir biçimde Gül devrimine kadar sürmüştür. Devrimle birlikte Amerikan etkisi artmaya başlamıştır.

Fakat 2003 yılında Gürcistan'da yaşanan rejim değişikliği Abhazya ile olan ilişkilerinde herhangi bir değişim yaratmamıştır. Krylov'un değindiği gibi Abhazya halkı için Gürcistan hala bir düşman olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden iç politikada radikal bir değişim görülmediği sürece Abhazya-Gürcistan arasında bir uzlaşımın sağlanacağını umud etmek hayal gibi görülmektedir. Uzlaşımın sağlanması için Güney Kafkasya'yı bir bütün olarak kapsayacak ekonomik reformların sağlanmasının gerekli olduğu dile getirilmiştir.²⁵⁰

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2003 yılında almış olduğu 1494 sayılı karara göre Abhazya ve Gürcistan'ın üç grup mesele altında çalışmalarını sürdürmeleri uygun görülmüştür. Bu meseleler ekonomik işbirliği, ülke içinde yerlerinden edilen yerli halk ile mültecilerin memleketlerine geri dönmesi ve siyasi-güvenlik konularıyla ilişkili olmuştur.²⁵¹

Bu bağlamda Gürcistan'ın etnik ayrılıkçı bölgeler üzerindeki nesneleştirme olgusu, bundan böyle büyük güçlerin de müdahil olduğu bir alana doğru genişlemiştir. Bölgeye sınırı bulunan Rusya'nın uyuşmazlığa taraf olması ile sorun Gürcistan-Rusya hattına sıçramıştır. Saakaşvili döneminde ayrılıkçı bölgelere yönelik yapılan reformlar Rusya'nın bölgedeki hâkimiyetini azaltarak elini zayıflatmış, güney hattını arka bahçesi olarak gören Rusya soruna aktif olarak dâhil olmaya başlamıştır.

2004 yılında ise Abhazya'daki iç siyasi meselenin ana konusunu başkanlık seçimleri ve akabinde yaşanan kriz oluşturmuştur. Seçimleri % 50,08 oy oranı ile Sergei Bagapsh kazanırken, Rusya'nın desteklediği Raul Khadjimba % 35,61 oy alarak seçimi ikinci sırada bitirmiştir.²⁵² Seçim sonuçları iki farklı liderin taraftarı arasında uyuşmazlık ortaya çıkartmış ve Eski başkan Ardzinba ve Kadjimba seçim sonuçlarına itiraz etmiş ve seçimlerin 2005 yılında yenilenmesi öngörülmüştür. Tekrarlanan

²⁵⁰ Alexander Krylov, "The Contemporary Internal Political Situation in Abkhazia and Perspectives for a Peaceful Resolution of the Georgian-Abkhazian Conflict", 15 October 2008, <http://abkhazworld.com/aw/conflict/693-krylov-2003-conf-paper>, (04.12.2018).

²⁵¹ http://www.un.org/en/sc/repertoire/2000-2003/Chapter%208/Europe/00-03_8_Georgia.pdf, s.599, (05.12.2018).

²⁵² <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/65932/>, (04.12.2018).

seçimleri 69328 oyla, % 91,54 oranla yine Bagapsh kazanmıştır.²⁵³ Başkanlığı döneminde Bagapsh Rusya ile iyi ilişkiler kurmaya özen göstermiştir. Bagapsh Rus pasaportu edinilmesi yönünde tavsiyelerde bulunurken pasaportu olmayanlara 2005 yılı itibariyle artık emekli ödeneği verilmeyeceği şeklinde zorlayıcı tedbirler almıştır.²⁵⁴ Abhazya Rusya'ya daha fazla yakınlaşma göstermeye başlamıştır.

2008 yılında Gürcistan-Rusya arasında yaşanan savaş sonucu 26 Ağustos'ta Abhazya'nın bağımsızlığını kazanması söz konusu olmuştur. Abhazya'yı Rusya'nın dışında, Nikaragua (2008), Venezuela (2009), Nauru (2009) ve Suriye (2018) tanımıştır.²⁵⁵

Rusya'nın Abhazya'nın bağımsızlığını tanınmasıyla birlikte bu bölge üzerinde tam anlamıyla bir iktidar kurduğu gözlenmeye başlanmıştır. Öyleki ABD'nin dini özgürlükler raporuna göre Abhazya topraklarında etkin olan Rus Ortodoks Kilisesi yüzünden Gürcü Ortodoks Kilisesi'nin herhangi bir faaliyette bulunmadığı tespit edilmiş, bunun da özgürlükleri kısıtlayıcı bir tutum olduğu değerlendirilmiştir.²⁵⁶ Rusya'nın Abhazya üzerindeki iktidarı uygulama yönteminin aynı zamanda Gürcistan üzerinde dolaylı etki yarattığı gözlenmektedir.

Abhazya'da bağımsızlık sonrası yapılan ilk başkanlık seçimi 2009 yılında yapılmış ve başkanlık seçimlerini % 59,4 ile yine Sergei Bagapsh kazanmıştır.²⁵⁷ Bagapsh'ın 2011 yılında vefatından sonra başkanlığı Alexander Ankvab devralarak 2014 yılında yaşanan siyasal krize kadar yürütmüştür.²⁵⁸ Bu duruma karşı NATO adına Rasmussen, uluslararası camianın onay vermediği şekilde seçimler yapmanın Gürcistan'daki sorunun çözümüne katkı sağlamadığını ve NATO ülkeleri olarak

²⁵³ <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/68466/>, (04.12.2018).

²⁵⁴ Tracey German, "Abkhazia and South Ossetia: Collision of Georgian and Russian Interests", *Russie.Nei.Visions* no 11, ifri, 2006, s. 9. <https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/germananglais.pdf>, (04.12.2018).

²⁵⁵ Александр Скаков, "Некоторые Итоги Независимого Развития Абхазии" 20.09.2018, <https://sputnik-abkhazia.ru/Abkhazia/20180920/1024614197/nekotorye-itogi-nezavisimogo-razvitiya-abxazii.html>, (05.12.2018).

²⁵⁶ Freedom House, *Freedom in the World 2008: The Annual Survey of Political Rights and Civil Liberties*, ed. Arch Puddington, Maryland: Rowman&Littlefield Publishers, 2008, s.813.

²⁵⁷ "Абхазия Проголосовала За "Создателя" Дня Независимости", Риа Новости, 13 Декабря 2009, <https://ria.ru/20091213/199013821.html>, (04.12.2018).

²⁵⁸ http://mfaapsny.org/en/helpful-information/history/index.php?sphrase_id=3050, (05.12.2018).

Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunduklarını dile getirmiştir.²⁵⁹ NATO'nun Gürcistan'ı destekleyen bir pozisyonda bulunması Abhazya'nın Rusya'ya; Rusya'nın da Abhazya'ya yaklaşmasına sebep olmuştur.

Abhazya'nın iç politikasının yapılandırılması kadar güvenlikleştirilmesi konusunda da Rusya'nın aktif bir rol üstlendiği kaydedilmiştir. Örneğin, Abhazya devlet sınırlarının korunması konusunu, 2009 yılında Rusya ile yapmış olduğu anlaşma gereği Rusya Federal Güvenlik Servisi'nin sınırlara bakan bölümüyle birlikte icra etmeyi planlanmıştır. Ek olarak 2010 yılında Rus birliklerinin Abhazya topraklarında konuşlanmasını sağlayacak ortak bir üs kurulması için anlaşmaya varılmıştır.²⁶⁰ Bu bağlamda Rusya'nın sadece politik anlamda değil askeri anlamda da büyük bir etki yarattığı anlaşılmıştır.

2014 yılında Abhazya iç siyasetinde yeni bir kriz baş göstermiştir. Rusya yanlısı olduğu bilinen Khadjimba başkanlığındaki muhalefet grubu, Ankvab'ın istifa ederek başkanlığı devretmesi için bir dizi gösteri düzenlemiştir. Gürcistan yönetimi Abhazya'daki gösterilerin daha da gerginleşerek sınırlarına sıçramaması ve büyük olaylara dönüşmemesi için uluslararası camianın dikkatini çekmiştir.²⁶¹ Gerçekleşen olaylardan kısa bir süre sonra ise Ankvab istifa dilekçesini sunmuştur.²⁶² Gürcistan tarafı Ankvab'ın istifasında Rusya'nın rolü olduğunu iddia etmiştir.²⁶³ Bu bağlamda Rusya'nın kendi bilgi/iktidar alanında tuttuğu Abhazya'nın nesneleştirilmesi süreci çerçevesinde çeşitli müdahalelerle karşı karşıya kaldığı değerlendirilmiştir. Nitekim

²⁵⁹ Nato Не Признает Президентские Выборы В Абхазии, BBC, 27 Августа 2011, https://www.bbc.com/russian/rolling_news/2011/08/110827_ru_nato_abkhaziya_elections, (05.12.2018).

²⁶⁰ Sergey Markedonov, "Elections in Abkhazia – a view from Russia", <https://www.international-alert.org/blog/elections-abkhazia-view-russia-en>, (04.12.2018).

²⁶¹ "Tbilisi Concerned By Tension In Abkhazia", 28 May 2014, <http://agenda.ge/en/news/2014/1308>, (05.12.2018).

²⁶² David M. Herszenhorn, "President of Georgian Abkhazia Resigns Under Pressure", June 1, 2014, <https://www.nytimes.com/2014/06/02/world/europe/president-resigns-in-georgias-breakaway-region-of-abkhazia.html>, (06.12.2018).

²⁶³ "Abkhazia's de-Facto President Resigns", 2 Jun 2014, <http://agenda.ge/en/news/2014/1336>, (06.12.2018).

Abhazy'a da katılım oranının % 70 olduğu 2014 yılı başkanlık seçimleri 24 Ağustos'ta yapılmış ve Raul Khadjimba % 50,57 oy çokluğu ile başkanlığı kazanmıştır.²⁶⁴

Fakat son yıllarda Rusya'nın yaşamış olduğu ekonomik sıkıntılar Abhazy'a'nın da derinden etkilenmesine neden olmuştur. Abhazy'a Rusya'ya alternatif Pazar arayışı içine girmiştir. Bunun için Avrupa ile ticaret ilişkisi içerisine girmek dâhil bir takım çabalar gösterdiği kaydedilmiştir. Gürcistan'ın AB Ortaklık Anlaşmasının 2016'da yürürlüğe girmesiyle birlikte gündeme gelen Gürcistan'ın Derin ve Kapsamlı Ticaret Bölgesi'nin (Georgia's Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) Abhazy'a için uygulanabilirliği sorgulanmıştır.²⁶⁵ Fakat Gürcistan'ın 2008 yılında işgal altındaki toprakları için çıkarmış olduğu kanunda belirttiği üzere bu topraklarda yapılacak herhangi bir ekonomik aktivite yasaklanmıştır.²⁶⁶ Bu kanuna rağmen 2013-2014 yıllarını esas alan, Gürcistan ve Abhazy'a arasında ticaret yapıldığını gösteren bir takım verilere de ulaşılmıştır.²⁶⁷

Nitekim bu bölgede 2008 yılı sonrası tahakküm etme yarışı baş göstermiştir. Gürcistan ve Rusya'nın güç uygulama eşikleri eşit olmadığı için Gürcistan bu meselede ABD'nin yardımını talep etmiştir. ABD'nin Rusya üzerinde fazla bir etki gösterememesi sonucunda Abhazy'a'dan sonra Güney Osetya da Gürcistan'dan bağımsız olmak için yönünü Rusya'ya dönmüştür. Rusya'nın Mart 2014'te Kırım'ı İlhak etmesinden sonra buna bir tepki olarak Haziran 2014'te AB ve ABD tarafından ekonomik yaptırımların uygulanmaya konulmasıyla Rusya'nın ekonomisi zarar görmüştür. Bu ekonomik zarar Rusya'nın Abhazy'a için 2015-2017 yılları için öngördüğü 9,313 milyar Ruble finansal yardımdan 2015'te sadece 450 milyon Ruble

²⁶⁴ “Хаджимба объявил о своей победе на выборах в Абхазии”, BBC, 25 Августа 2014, https://www.bbc.com/russian/international/2014/08/140825_abkhazia_elections_khadzhimba, (05.12.2018).; <https://tass.ru/infographics/7982>, (05.12.2018).

²⁶⁵ “Abkhazia and South Ossetia: Time to Talk Trade”, International Crisis Group Europe Report N°249 | 24 May 2018, ss.17-18.

²⁶⁶ <https://matsne.gov.ge/en/document/download/19132/5/en/pdf>, (06.12.2018).

²⁶⁷ Natalia Mirimanova, “Trans-Ingur/I Economic Relations: A Case For Regulation“, Volume 2, April 2015, s. 6-23, https://www.international-alert.org/sites/default/files/Caucasus_TransInguriEconRelationsRegulationVol2_EN_2015.pdf, (06.12.2018).

yardımları azaltılması ile birlikte Abhazya'nın Batı'ya ya da Gürcistan'a yakınlaşacağı değerlendirilmiştir. Örneğin Gürcistan Başbakanı Kvirikashvili ile Gürcistan Cumhurbaşkanı Margvelashvili 2017 yılında AB Parlamentosunda vize rejimi ile ilgili oylama yapıldığında bu rejimin tüm Gürcistan'ı kapsadığını Abhaz ve Oset vatandaşların da bu durumdan yararlanabileceklerini dile getirmişlerdir.²⁶⁸

Bu bağlamda ekonomik anlamda etkisi azalan Rusya'ya karşı Avrupalı güçler ile Gürcistan'ın etki alanlarını artırma girişimleri dikkat çekici bulunmuştur. Özgürleşmek için nesneleştirme pratiklerine maruz kalan bu ayrılıkçı unsurların bir etki alanından diğer bir etki alanına doğru kaydıkları, iktidar ilişkilerinde karşı yönelimler oluşturdukları gözlenmiştir.

2017 yılında Abhaz'ya başkanı Raul Khajimba'nın Abhazya'ya karşı birçok eylemde bulunmuş olan Gürcü kökenli Giorgi Lukava'yı hapisten çıkarması olayı Abhazya'da infial yaratmıştır. Bu durum her ne kadar Abhazya ve Gürcistan arasında karşılıklı olarak tutukluların salınması gibi bir taahhüt neticesinde gerçekleşmiş olsa da Abhaz kamuoyu bu durumu sert bir şekilde eleştirmiştir.²⁷⁰ Abhazya'da kimlik Gürcü kimliği karşısında şekillenmiş ve gelişmiştir. Gürcistan'ın nesneleştirme politikaları karşısında Abhazya kamuoyu kendi özneleşmesi üzerinde herhangi bir tasarrufu kabul edecek pozisyonda bulunmamaktadır.

Nitekim son dönemde Gürcistan'ın barış inisiyatifi başlığı altında ayrılıkçı bölgelere olan politik duruşunu hafiflettiği görülmüştür. Öncelikle eğitim ve ekonomi konularında yeni bir düzenleme yaparak Abhazya ile ilişkilerin yeniden tesis edilmesi hedeflenmiştir. Fakat Abhazya'da ulusal kimlik ve vatandaşlık hala önemli bir

²⁶⁸ Vladimír Baar, Barbara Baarová, “De Facto States And Their Socio-Economic Structures In The Post-Soviet Space After The Annexation Of Crimea” *Studia z Geografii Politycznej i Historycznej*, tom 6 (2017), s. 293.

²⁶⁹ Abkhazia: EU Visa Free Travel Denounced as Georgian Trap by Foreign Ministry, Feb 06, 2017, <https://unpo.org/article/19827>, (06.12.2018).

²⁷⁰ Vasili Rukhadze, “Breakaway Abkhazia Begins New Year With a New Phase of Political Turmoil”, *Eurasia Daily Monitor*, Volume: 15 Issue: 11, January 24, 2018, <https://jamestown.org/program/breakaway-abkhazia-begins-new-year-new-phase-political-turmoil/>, (06.12.2018).

statüdeyken Gürcistan'ın hâkimiyetinde yürütülecek olan bir girişimin olumlu sonuç vermesi düşünülmemektedir.²⁷¹

3.2. GÜNEY OSETYA İÇİN YAPILAN SOSYO-KÜLTÜREL REFORMLAR

Gürcistan-Rusya Savaşı'ndan sonra kendi özneleşme sürecini fiili olarak gerçekleştirdiğine inanan G. Osetya'nın, Gürcistan tarihine karşı bir tarihe sahip olduğu ve eksenini sürekli Rusya'ya döndürdüğü anlaşılmaktadır.

Tarihsel olarak 1920'lere kadar gerilediğinde bile G. Osetya'nın asıl isteğinin Rusya ile birleşmek olduğu açıkça gözlenmektedir. İbereli'nin *Gürcü Halkının Tarihi* adlı çalışmasında bahsettiği 8 Haziran 1920 tarihli bildiride Güney Osetya topraklarının da içinde bulunduğu bir alanda Sovyet Rejimi'nin kurulması öngörülmüştür. Buna göre, alınan bu kararın Gürcü-Oset uyumsuzluğunun temellerini attığını söylemek mümkündür.²⁷²

Ayrıca, “20 Nisan 1922 yılında Gürcistan Komünist Partisi Merkezi Komitesi ve Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Halk Komiseri Komisyonu, Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti içinde başkenti Tskhinvali (Şinvali) olan G. Osetya Otonom bölgesi'ni 2 Nolu kararname ile kurduğunu beyan etmiştir.”²⁷³

Yanar'ın değimiyle Osetya; Rus Çarlık zamanından beri bölünmüş ülke statüsünü sürdürmektedir. 1989'da G. Osetya Gürcistan'dan ayrılıp Kuzey Osetya ile birleşerek Rusya Federasyonu sınırları içinde kalma arzusunu açıkça beyan etmiştir. G. Osetya, Abhazya gibi Gürcistan ile çatışma durumuna girmiştir.²⁷⁴ Bu zamanlarda Gürcistan, ayrılıkçı bölgeleri kendisine yakınlaştırmaktan ziyade daha çok baskıcı ve tahakküm altına alıcı pratiklerle idare etme yolunu seçmiş, milliyetçilik ruhu ile

²⁷¹ Rustam Anshba, “Georgia's Overtures to Abkhazia and South Ossetia Are Flawed”, 26 November 2018, <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/georgia-s-overtures-abkhazia-and-south-ossetia-are-flawed>, (06.12.2018).

²⁷² Sandro İbereli, *Gürcü Halkının Tarihi*, İstanbul: Cinius Yayınları, 2014, ss. 384-385.

²⁷³ Mariam Lordkipanidze and Georgy Otkhmezuri, “Ossets in Georgia”, *The Caucasus&Globalization*, Vol.1, (4), 2007, s. 110.

²⁷⁴ Savaş Yanar, *Türk-Rus İlişkilerinde Gizli Güç: Kafkasya*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2002, s. 202.

ötekileştirme metodunu birleştirerek bir nevi bu bölgelerin kendi özneleşme süreçlerine adım atmasına ön ayak olmuştur.

Zürcher'in de belirttiği gibi, "milliyetçi Gürcü söylemler Osetleri Gürcistan'ın misafir halkı, kendilerini ise yerli halk olarak betimlemiştir.²⁷⁵ Milliyetçi Gürcüler aynı söylemi Gürcistan'da yaşayan Ermeniler için de dile getirmişlerdir.²⁷⁶ Fakat tüm bu ötekileştirici söylemlere karşı Kuzey ve Güney Osetler kendilerini Büyük Alanya (Great Alania)'nın halefleri olarak kabul etmiş ve Kafkasya'daki varlıklarını bu şekilde temellendirmiştir.²⁷⁷ Her seferinde baskın Gürcü iktidarı, nesneleştirme çabalarına karşı kendi tarihlerini olumlayan ve oluşturan öznelerle yüzleşmek durumunda kalmıştır.

Diğer yandan Gürcü yönetimi G. Osetya'da yaşayan Gürcü halkın ayrımcılığa tabi tutulduğunu ve sosyal hayatta da bunun aynı şekilde yaşatıldığını iddia etmiştir. Gürcistan Parlamentosu ayrımcılık fikrine dayanarak 11 Aralık 1990'da G. Osetya'nın daha önce edinmiş olduğu otonom statüsünü kaldırdığını duyurmuştur.²⁷⁸ Öyle ki, G. Osetya bölgesi Gürcistan idari haritasında ayrı bir bölge şeklinde belirtilmemiş, Sida Kartli olarak adlandırılan bölge sınırları içerisinde gösterilmiştir.²⁷⁹ Bu durumdan sonra bölgede Vazha Adamia hareketi, Merab Kostava topluluğu gibi belirli bir takım paramiliter güçlerin ortaya çıkarak G. Osetya halkını tehdit etmeye başladıkları gözlenmiştir.²⁸⁰

G. Osetya aynı yıl Gürcistan'ın aşırı ulusacı söylemlerinden endişe duyarak Gürcistan seçimlerini boykot etmiş ve ayrı bir seçimle Rusya Federatif Sovyet Cumhuriyeti'ne katılma isteklerini beyan etmiştir. Bunun üzerine Gürcistan bu bölge üzerinde kontrolü ele geçirmek adına askeri tedbirler almış, taraflar arasında çatışma baş

²⁷⁵ Bkz. Zürcher, a.g.e., s. 149. ; Reviewer.K. Pukhaev, *South Ossetia 1988-1992 Cronicle of Events of the Georgian Agression*, Tskhinval: 'y.y', 1996, s. 122.

²⁷⁶ Bkz. Ashot Melkonyan, "Pages of the Ethno-Demographic History of Javakhq", *Ethnoregional Policy of Armenia and Georgia*, ed. Nikolay Hovhannisyian and Giorgi Gogsadze Yerevan: Yegyan Publishing House, 1999, ss. 75-76.

²⁷⁷ Oleg Bubenok, "The Ossets in the Southern Caucasus: Natives or Newcomers?", *The Caucasus&Globalization*, Vol.1 (4), 2007, ss. 120-121.

²⁷⁸ Bruno Coppieters, "The Georgian-Abkhaz Conflict", <http://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2004/1-2004Chapter5.pdf>, s.5, (01.01.2015).

²⁷⁹ Bkz. EK-1. Harita-2.

²⁸⁰ Emil Souleimanov, *Understanding Ethnopolitical Conflict: Karabakh, South Ossetia, and Abkhazia Wars Reconsidered*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013, s. 126.

göstermiş ve G. Osetya 29 Mayıs 1992’de tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmiştir.²⁸¹ Chigvaria’nın makalesinde değindiği üzere 21 Mayıs’ta Kuzey Osetya Yüksek Sovyeti Rusya’nın desteğiyle Gürcistan hükümetinin eylemlerini soykırım olarak nitelmiş ve Rusya’dan Gürcistan’a gaz tedarik eden boru hattını blokaj altına almıştır.²⁸²

Chigvaria ayrıca Gürcü hükümetinin Osetlere karşı iş hususunda ayrımcılık yaptığını ve Güney Osetya’ya yaptırımlar uyguladığını dile getirmiş, bunların içinde enerji ve gaz tedarikinin aksatılması ile telefon hatlarının kesilmesi gibi önemli ihtiyaçların yer aldığına değinmiştir.²⁸³ Olumsuz bir takım sonuçları olacağını bilerek belirli bir takım politik pratikleri uygulamaya koyma girişimleri de tahakküm altına almak ve egemenlik alanını genişletmek arzusu şeklinde yorumlanmıştır.

Bu olaylardan sonra Gürcistan Tskhinvali’ye top atışları düzenleyerek G. Osetya’nın bu ayrılık talebine askeri tedbirlerle karşılık vermeyi uygun görmüştür. Taraflar arası çatışmalar 24 Haziran 1992’de imzalanan Soçi (Sochi) Anlaşmasına kadar sürmüştür. Shevardnadze’nin yönetime gelmesi ile birlikte ayrılıkçı bölgeler için daha ılımlı politikalar uygulanmaya başlanmış ve sorunlar anlaşılacağı üzere ateşkes ve anlaşmalarla çözülmeye çalışılmıştır. Şevardnadze’nin Gürcistan tarihindeki aşırılıklara karşı bütünselleştirici söylemlerde bulunuyor olması nesneleştirme farklı bir teknikle işlediğini göstermesi bakımından önemli görülmüştür.

Soçi Anlaşmasının 3. Maddesi bölgede ateşkesin uygulanmasını kontrol etmek ve bölgede güvenliği tesis etmek için ortak kontrol komisyonu kurulmasını kararlaştırmıştır.²⁸⁴ Fakat yıllar sonra Şevardnadze bu anlaşma ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara karşı genel olarak o dönem amacın savaşı durdurmak olduğunu

²⁸¹ Krzysztof Strachota and Wojciech Bartuzi, “Reintegration or Reconquest? Georgia’s Policy Towards Abkhazia and South Ossetia in the Context of the Internal and International Situation”, *Center for Eastern Studies Policy Briefs*, Warsaw, May, 2008, s. 49.

²⁸² Natia Chigvaria, “A Thematic and Chronological Account of the Georgian Ossetian Conflict”, *Research on Russo-Georgian Conflict: Causes, Consequences and Prospects*, ed. Bakur Kvashilava, , Tibilisi: Zevs Group Ltd., 2009, s. 246.

²⁸³ a.g.m., s.259.

²⁸⁴ Bkz. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE%20RU_920624_AgreemenOnPrinciplesOfSettlementGeorgianOssetianConflict.pdf, (07.12.2018).

belirtmiş ve Gürcü birliklerin G. Osetya'ya girmesinin hata olduğunu dile getirmiştir.²⁸⁵ Gürcistan'ın bu dönem itibariyle G. Osetya üzerindeki etkisi gün geçtikçe azalmış ve O'nun yerine Rusya'nın hâkimiyet alanını pekiştirdiği kaydedilmiştir. G. Osetya Gürcistan ile ilişkilerinde tahakküm altına girmeyi reddederek kendi özneleşme sürecini yasal zemine oturtmaya başlamıştır.

G. Osetya yarı başkanlıkla yönetilmektedir. Kuruluşundan bu yana etkisi çok küçük bir Parlamento'ya sahip olmuştur. G. Osetya politik hayatı içinde başkanlık makamı çok daha önemli bir yer kaplamıştır. Bu bağlamda parlamento değil başkanlık seçimleri üzerinde değerlendirmeler yapılması uygun görülmüştür.

G. Osetya Gürcistan'dan bağımsız olarak 1996 yılında başkanlık seçimleri düzenlemiş ve Lyudvig Chibirov % 52.3 oy oranıyla başkan seçilmiştir. Fakat G. Osetya'daki başkanlık seçimleri Gürcistan hükümeti tarafından kabul edilmeyerek illegal olarak nitelendirilmiştir.²⁸⁶ Gürcistan G. Osetya'nın düzenlediği başkanlık seçimlerine karşı herhangi bir askeri tasarrufta bulunmamış, aksine askeri yöntemlerin çözüm getirmeyeceği anlaşılmıştır. Bu yüzden ayrılıkçı bölgeleri kucaklayıcı pratiklerin geliştirilmesi için çalışmalar yapılması uygun görülmüştür. Fakat G. Osetya'nın Gürcistan'ın bütünleştirme çabalarından uzak durduğu kaydedilmiştir. Başkanlık seçimlerini 2001 yılında yeniden düzenlemesi bu duruma bir örnek teşkil etmektedir. 2001 yılında yapılan G. Osetya başkanlık seçimlerini Eduard Kokoity kazanmış, 2006 yılında yapılan seçimlerde yeniden başkan olarak seçilme fırsatı yakalamıştır.²⁸⁷

Şevardnadze'den sonra Gül devrimi'yle başa gelen Saakaşvili yönetimi, ilk etapta bu bölgeler için çeşitli alanlarda reform paketleri oluştursa da bunlardan minimum düzeyde fayda sağlanmıştır. Çünkü Gürcistan'da uzun süren Sovyet egemenliğinden miras kalan bir takım sosyal sorunlar halk tarafından içselleştirilmiş, sorun olmaktan çıkmış ve birer kimlik haline dönüşmüştür. G. Osetya kimliği de Rusya Federasyonu'nun bir parçası şeklinde oluşmuş ve Rusya'dan ayrı düşünülmemiştir. Bu yüzden her fırsatta K. Osetya ile birleşip büyük Alania'yı kurma ve Rusya

²⁸⁵ "Georgia: Shevardnadze Discusses 1992 South Ossetia Agreement", *Radio Free Europe Radio Liberty*, February 23, 2006, <https://www.rferl.org/a/1066081.html>, (07.12.2018).

²⁸⁶ Ian Jeffries, *The Caucasus and Central Asian Republics at the Turn of the Twenty-first Century: A Guide to the Economies in Transition*, London: Routledge, 2003, s. 114.

²⁸⁷ Frederik Coene, *The Caucasus: An introduction*, y.y: Taylor & Francis e-Library, 2009., s. 40.

Fedarasyonu'nun şemsiyesi altında yer almak isteklerini dünya kamuoyuna duyurmuşlardır.

2003 yılında G. Osetya Başkanı Eduard Kokoity'nin vermiş olduğu bir demeçte Rusya Federasyonu ile birleşme kararlarının hala yürürlükte olduğunu ve bunun sadece yönetim düzeyinde kalmadığını, referandum sonuçlarına göre halkın da bu yönde eğilim gösterdiğini dile getirmiştir.²⁸⁸ Kendi inisiyatifiyle başkanlık seçimleri yürütme faaliyetinde bulunarak, fiilen özneleşme arayışı içerisinde bulunan G. Osetya'nın Gürcistan'ın tahakkümünden kaçarken, Rusya'nın tahakkümü altına girme çabası ironik bir durum olarak değerlendirilmiştir.

Gürcistan tarafında ise devrim sonrasında başa gelen yönetim 2004 yılında G. Osetya'da kaçakçılıkla mücadele konusunda bir takım girişimlerde bulunarak bölgedeki düzensiz yapıyı iyileştirmek için önemli adımlar atmıştır. Bu dönemde Osetler iki kısma ayrılmış ve Gürcü yanlısı Dmitry Sanakoev ve Rus yanlısı Eduard Kokoity arasında bölünmüşlerdir. Rusya Federasyonu Kokoity'yi destekleyerek Osetlere Rus pasaportu dağıtmaya başlamıştır.²⁸⁹ Uyuşmazlık bundan sonra kamplaşma yönünde derinleşmeye gitmiş ve mesele sadece G. Osetya'nın meselesi olmaktan çıkıp resmi olarak Rusya'nın da meselesi haline gelmiştir.

2006 yılında ise G. Osetya'nın bağımsızlık referandumu düzenlediği ve % 99 oy oranı ile bağımsızlığın desteklendiği kaydedilmiştir.²⁹⁰ Bu faaliyetten de aynı başkanlık seçimlerinde olduğu gibi G. Osetya'nın Gürcistan'ın bilgi nesnesi olmaktan çıktığı, kendilik pratikleri çerçevesinde kendi özneleşmesini kurmaya başladığı anlaşılmaktadır.

Gürcistan-G. Osetya arasındaki bu süreç 2008 yılında yaşanan Rusya-Gürcistan Savaşı'na kadar iç siyasette farklılaşma ve ayrışma pratiklerinden beslenerek negatif yönde ilerleme kaydetmeye devam etmiştir. 2008 yılında ise bu sorun boyut atlayarak Gürcistan-Rusya ilişkilerinde denge noktası haline gelmiştir. 2008 yılında mevcut iktidar ilişkilerinde bir kopuş gerçekleşmiş, yaşanan savaşla beraber G. Osetya'nın

²⁸⁸ Managing ed. Ana K. Niedermaier, *Countdown to War In Georgia: Russian Foreign Policy and Media Coverage of the Conflict in South Ossetia and Abkhazia*, Minneapolis: East View Press, 2008, s. 109. (Bu kısım Rossiiskaya Gazeta'nın Nov. 26, 2003, p.4'ü kapsar.)

²⁸⁹ "South Ossetia: The Burden Of Recognition", *Crisis Group Europe Report N°205*, 7 June 2010, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/205%20South%20Ossetia%20-%20The%20Burden%20of%20Recognition>, s.1, (01.01.2015).

²⁹⁰ Coene, a.g.e., 154.

Gürcistan'ın nesneleştirme pratiklerinden tamamen soyutlandığı ve Gürcistan'ın hâkim bilgi alanı dışında kaldığı kaydedilmiştir. Rusya Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgeler üzerindeki iktidarını devralmış ve bu alanların Rusya'nın iktidarı içinde nesneleştirilme süreçleri başlamıştır.

G. Osetya ile Gürcistan arasındaki ilişkiler, her iki tarafın sınıra yakın yerlerinde yaşayan halkın tam olarak bilinçlendirilememesinden kaynaklı sınır ihlalleri neticesinde meydana gelen tutuklamalar ve alıkoymalar çerçevesinde olumsuz seyrettiği gözlenmiştir.²⁹¹ Taraflar kendi bilgi/iktidarları çerçevesinde yerli halkı nesneleştirme çabası içine girmiştir. Her iki tarafın da amacı halkın hareketlerini kısıtlayarak kendi aralarındaki etkileşim alanını en düşük seviyeye çekmek olmuştur.

G. Osetya 2008 savaşıdan sonra ekonomik olarak Rusya'ya daha bağımlı hale gelmiştir. G. Osetya bütçesinin büyük bir kesimini Rusya'nın finansal desteği oluşturmaktadır.²⁹² Bu durum bölgenin Rusya'nın bir eyaletiymiş gibi algılanmasına neden olmaktadır. Oysaki Rusya, Abhazya gibi G. Osetya'nın da kendi topraklarına katılmasından ziyade bağımsızlığını onaylamıştır. Rusya, ilk etapta Gürcistan ve Batı'yla olan ilişkilerinde bir dış politika konusu olarak bu bölgelerin yer almasını istemiş, buraları daha karmaşık ilişkilerle kendine bağlamayı tercih etmiştir.

G. Osetya'nın 2008 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonraki ilk başkanlık seçimi 2011 yılında düzenlenmiştir. Seçimlerin ilk turu Alla Dzhioyeva ve Anatoliy Bibilov arasında başa baş geçmiştir. Rusya'nın desteklediği Bibilov seçimlerde ikinci tura kalmıştır.²⁹³ Seçimlerin ikinci turunda Dzhioyeva % 58.86 oranıyla seçimi birinci tamamlamıştır. Fakat bu seçimler G. Osetya Yüksek Mahkemesi tarafından şaibeli bulunarak iptal edilmiştir ve yeni seçim tarihi 2012 yılının Mart ayına ertelenmiştir.²⁹⁴ Yeniden tekrarlanan seçimlerin ilk turunu en fazla oy oranı olan % 42.5 ile Leonid

²⁹¹ “South Ossetia: The Burden Of Recognition”, *International Crisis Group*, Program Report N°205, 7 June 2010, ss. 15-17. 294. Dip not bak

²⁹² Владимир Милов И Илья Яшин, “Путин. Итоги. 2018. Независимый Экспертный Доклад”, М.: ИП Ермаков Д.Д., 2018, s. 49.

²⁹³ Gabriel Borrud, Richard Connor, Joanna Impey, “Kremlin Favorite Faces Run-Off In South Ossetia Elections”, 14.11.2011, <https://www.dw.com/en/kremlin-favorite-faces-run-off-in-south-ossetia-elections/a-15529729>, (07.12.2018).

²⁹⁴ Екатерина Савина (Цхинвали), Сергей Смирнов, Екатерина Винокурова, “Суд Отменил Победу Оппозиции”, 29.11.2011, https://www.gazeta.ru/politics/2011/11/29_a_3851354.shtml, (07.12.2018), <https://www.youtube.com/watch?v=T6j16pOsSWs>, (07.12.2018).

Tibilov birinci sırada bitirmiştir. İkinci tura kalan seçimlerde ise Tibilov % 54.1, David Sanakoyev % 42.7 oy almışlardır.²⁹⁵ Bu seçimde Rusya, Osetya ile daha fazla entegrasyonun sağlanması için bir takım girişimlerde bulunmuştur. 21 Mart 2012’de Medvedev Taymuraz Mamsurov’u G. Osetya özel temsilcisi olarak atamıştır.²⁹⁶ Seçimlere çok az bir zaman kala böyle bir atamanın yapılması oldukça dikkat çekici bulunmuştur.

2015 yılında Rusya ile G. Osetya ittifak ve entegrasyon anlaşması imzalayarak iki taraf arasında yer alan sınır geçiş noktalarındaki kontrol görevlerinin iptal edildiğini duyurmuştur.²⁹⁷ 2015 yılından bugüne dek G. Osetya ile Rusya arasındaki sınırın eyaletler arası sınır gibi işlev gördüğü anlaşılmaktadır.

G. Osetya 2017’de başkanlık seçimleri ile birlikte devletin adının “Güney Osetya Cumhuriyeti-Alania Devleti” olarak değiştirilmesini öneren teklifi de oylamaya sunmuştur. 9 Nisan 2017 yılında yapılan oylama sonucuna göre halkın % 79.53’ünün kabul etmesiyle G. Osetya’nın adı Alania Devleti olarak değişmiştir.²⁹⁸ Başkanlık seçimlerini ise % 57.98 oranla Anatoliy Bibilov kazanmış hemen akabinde Putin Bibilov’a Kremlin’in resmi websitesinden tebrik mesajı yayınlamıştır.²⁹⁹ G. Osetya Abhazya ile karşılaştırıldığında hem siyasal hem de ekonomik anlamda Rusya’ya bağımlılık derecesi daha yüksektir. Yukarıda daha önce bahsedildiği üzere bu bölge son dönemde aldığı kararlar, yaptığı yasal düzenlemelerle de Rusya Federasyonu’na entegre olma ve K. Osetya ile büyük Alania devletini kurma niyetini açıkça ortaya koymuştur. Gürcistan’ın iç siyasi dinamiklerinden biriyken, Rusya’nın aynı zamanda hem iç hem dış siyaset konusu haline dönüşen bu mevzu postmodern nitelikleri ile günümüz politik alanlarının karmaşık yapısına bir örnek teşkil etmektedir.

²⁹⁵ *The Statesman’s Yearbook The Politics, Cultures And Economies Of The World 2017*, London: Palgrave Macmillan, 2016, s. 502.

²⁹⁶ Wojciech Górecki, “The Russian President Appoints Special Representatives In The Para-States”, 2012-03-28, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2012-03-28/russian-president-appoints-special-representatives-para-states>, (07.12.2018).

²⁹⁷ “South Ossetia Profile”, *BBC*, 21 April 2016, <https://www.bbc.com/news/world-europe-18269210>, (05.12.2018).

²⁹⁸ http://www.wikiwand.com/en/South_Ossetian_name_change_referendum_2017, (06.12.2018).

²⁹⁹ “Putin Congratulates Bibilov On Winning South Ossetian Presidential Election”, April 10, 2017, <http://tass.com/politics/940547>, (08.12.2018), <http://en.kremlin.ru/events/president/news/54357>, (08.12.2018).

İki ayrı bilginin sahip olduğu iki ayrı iktidarın büyük oyunu arasında Gürcistan'ın iç meselesinin tarihsel olarak nasıl bir dış politika meselesi haline dönüştüğü iktidar ilişkilerinin nesneleştirme pratikleriyle ortaya çıkmıştır. Nihayetinde G. Osetya ve Gürcistan arasındaki iktidar ilişkilerinde bir kopuş yaşanmış ve G. Osetya kendi iradesiyle özneleşmiştir. Ardından G. Osetya Rusya ile iktidar ilişkisine girerek nesneleşmiştir.

G. Osetya'nın bu durumu Gürcistan'ı diğer iktidar ilişkileri içine hapsedmiştir. Gürcistan G. Osetya'yı yeniden kazanmak için hem batılı güçlerin hem de Rusya'nın baskısı altında kalmış, kendisi farklı bilgilerin nesnesi haline gelmiştir.

3.3. ACARİSTAN'DA YAPILAN EKONOMİK KALKINMA ÇALIŞMALARI

Bölgede sahip olduğu konumu, ekonomik anlamdaki gelişmişlik seviyesi Acaristan'a değer katan özelliklerin en önemlileri arasında yer almaktadır. Ayrıca Acaristan; Abhazya ve G. Osetya'nın Gürcistan ile yaşadığı iktidar ilişkileri dışında bir alanda kalması bakımından diğer ayrılıkçı bölgeler arasında farklı bir konuma sahiptir.

Zeyrek'in ifade ettiği biçimde “*Acaristan Ahıska'nın kuzeyindeki Suram dağları ile Karadeniz arasındaki bölgenin adıdır.(...) merkezi Batum'dur. Acara'nın yüzölçümü 3.000 km² ve nüfusu 400.000'dir. Bu nüfusun % 87,5'ini Hanefi Müslüman olan Acarlar teşkil eder.*”³⁰⁰ Acaristan Güney Kafkasya'da merkezi hükümetle silahlı çatışmaya girmeyen tek otonom bölge olma özelliğini üzerinde barındırmaktadır.³⁰¹ Gürcistan'da Özerk statüye sahip fakat ayrılıkçı hareketi takip etmeyen tek bölge olması bakımından önemlidir. Bu durumu garanti eden 1921 yılında imzalanmış olan Kars Anlaşması'dır.³⁰² “*1921 yılında Bolşeviklerin yükselişi ile birlikte Gürcistan'ın SSCB ile birleşmesi, Acaristan'ın dini pozisyonunun da bir netlik kazanmasına sebep*

³⁰⁰ Yunus Zeyrek, *Acaristan ve Acarlar*, Ankara: Pozitif Matbaacılık, 2001, s. 72.

³⁰¹ Bkz. “Saakashvili's Ajara Success: Repeatable Elsewhere in Georgia?”, *Crisis Group EUROPE Briefing*, Tbilisi/Brussels, 18 August 2004, http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/040818_saakashvili_ajara_success_repeatable_elsewhere_in_georgia.pdf, s. 1, (01.10.2015).

³⁰² Bkz. Kars Muahedenamesi (Türkiye Ermenistan-Azerbaycan-Gürcistan Muahedenamesi) <http://ua.mfa.gov.tr/>, (15.10.2015).

olmuştur. (...) Acaristan'da Müslüman kimliğinin korunması adına buraya Otonom Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti statüsü verilmiştir.”³⁰³

1991 yılında Acaristan'ın lideri olarak ortaya çıkan Aslan Abaşidze'nin bölgede özerkliği elde etmesinin en önemli kaynağı Rusya'nın yanında Türkiye ile de iyi ilişkiler geliştirmiş olmasıdır. Türkiye Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü tanıdığını beyan etmektedir. Bir bakıma Türkiye'nin de desteğiyle Abaşidze yönetimindeki Acaristan Gürcistan'da ekonomik özerklik elde eden yegâne bölgedir. Abaşidze, olası bir ayrılıkçı tasarrufun Türkiye tarafından uygun görülmeceğini anlamıştır.³⁰⁴

Bu bağlamda Acaristan yönetimini elinde tutan Abaşidze savunma politikaları üzerine bir iddiada bulunmamasına rağmen 2000 yılının Eylül ayında Rus birliklerinin Acara Özerk Bölgesinde konuşlandırılması hususunun tartışılmasına yeşil ışık yakmıştır.³⁰⁵ Abaşidze her ne kadar başkan ile iyi ilişkiler içerisinde olmasa da Şevardnadze'nin devrilmesinden rahatsızlık duymuş ve bu olayı sert bir hükümet darbesi olarak değerlendirmiştir.³⁰⁶ Gül devriminden sonra Abaşidze ile Saakaşvili yönetimi arasında meydana gelen bu anlaşmazlık durumu kısa süre içerisinde Gürcistan hükümetinin çabaları ile çözüme kavuşturulmuştur.

2004 yılının Mart ayında Gürcistan hükümeti, Acaristan sınır muhafızlarının Saakaşvili'nin konvoyunu Acara topraklarına sokmaması üzerine başlayan gerginlikle beraber bölgeye ambargo uygulamaya başlamıştır.³⁰⁷ 6 Mayıs 2004'te Abaşidze Acaristan'da düzenlenen kitlesel halk hareketi sonucunda görevi bırakıp Rusya'ya sığınmıştır. Bundan sonra Saakaşvili yönetimi Acaristan üzerinde merkezi hükümetin egemenliğini tesis etmiş ve muhalefet tarafından Acaristan'ın otonom statüsünün bozulduğuna ilişkin eleştirilere tabi tutulmuştur.³⁰⁸

³⁰³ Thomas Liles, “Islam and Religious Transformation in Adjara”, *ECMI Working Paper #57*, February 2012, http://www.ecmi.de/uploads/tx_lfpubdb/Working_Paper_57_En.pdf, s. 6, (15.10.2015).

³⁰⁴ Bkz. Svante E. Cornell, *Small Nations and Great Powers A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus*, London: Routledge Curzon, 2003, s. 177.

³⁰⁵ Bkz. Bruno Coppieters, *Federalism and Conflict in the Caucasus*, London: Royal Institute of International Affairs, 2001, s. 29.

³⁰⁶ Coene, *a.g.e.*, ss. 162-163.

³⁰⁷ Bkz. Gürcistan'dan Acaristan'a Ambargo, 16 Mart 2004, <http://arsiv.ntv.com.tr/news/261428.asp>, (15.10.2015).

³⁰⁸ Vasili Rukhadze, “New Rhetoric, but Old Policy on Adjara Autonomy”, *Eurasia Daily Monitor*, Volume: 9 Issue: 215, November 26, 2012,

1 Temmuz 2004 tarihinde Acaristan Özerk Cumhuriyeti'nin Gürcistan devleti içindeki statüsü ile ilgili değişiklik, anayasal kanun olarak parlamentodan geçmiştir. Fakat bu anayasal kanunun yürürlükte olan (ki ozaman bu 1995 Anayasasıydı) anayasa ile birleştirilmesinden kaçınılmıştır.³⁰⁹ Böylece Acaristan konusunda iki başlı bir hukuki durumun ortaya çıktığı görülmüştür. Acaristan'ın yönetim statüsünün Gürcistan'ın hâkim bilgi alanı çerçevesinde olumlu bir biçimde evrildiği kaydedilmiş, Gürcistan'ın nesneleştirme pratikleriyle uyumlu bir şekilde özneleşmesini gerçekleştirdiği tespit edilmiştir.

Bununla birlikte Acaristan 2008 yılında Gürcistan'ın kabul ettiği Acaristan Özerk Cumhuriyeti Anayasası³¹⁰ ile yönetilmeye devam edilmektedir. Bu Anayasanın oluşturulması Gürcistan hükümetinin Abhazya ve G. Osetya'da yaşamış olduğu kötü deneyimlerin aynı şekilde Acaristan'da yaşanmaması için gerekli görülmüştür. Çünkü bu düzenlemeye göre Acaristan bölgesi iç işleri ve güvenlik konularında bakanlara sahip olmasa da Finans ve Ekonomi; Çalışma ve Sağlık; Eğitim, Kültür ve Spor; Tarım vb. konularda, bakanlıkları bünyesinde tutabilme hakkına kavuşmuştur.³¹¹ Ayrıca bu yeni hukuksal düzenlemeyle Gürcistan Başkanına, Acaristan Özerk Cumhuriyeti Başkanını aday gösterme ve Acaristan yapıları üzerinde gözetim hakkı gibi otonom bölgenin işleyişiyle ilgili birçok alanda geniş yetkiler sunulmuştur.³¹² Bunlar birer gözetim unsurları olarak işlev gören nesneleştirme pratiklerine örnek teşkil etmektedirler.

Burada bölgenin ekonomik bakımdan kalkınmış olması siyasal olarak özerkliğin kazanılmasından daha önemli bir pozisyonda yer aldığı anlaşılmaktadır. 2004-2012

http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=40152&tx_ttnews%5BbackPid%5D=587&no_cache=1#.Vh-juelyqpBc, (15.10.2015).

³⁰⁹ Avtandil Demetrashvili, "Chronicles of Constitutionalism in Georgia", *Law&Justice Review*, Volume:1, Issue:1, September 2010, <http://www.taa.gov.tr/dosya/dergiler/lj1/index.html#/24/>, s.12, (01.10.2015).

³¹⁰ Bkz. <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/18940/1/en/pdf>, 01.10.2015.

³¹¹ Bkz. <http://www.adjara.gov.ge/EngPage.aspx?pid=1425#.Vg1fK-yqpBc>, Chapter7, The Ministries, (01.10.2015).

³¹² Bkz. "Saakashvili's Ajara Success: Repeatable Elsewhere in Georgia?", *EUROPE Briefing*, Tbilisi/Brussels, 18 August 2004, [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/040818_saakashvili_ajara_success_repeatable_elsewhere_in_georgia.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/europe/040818_saakashvili_ajara_success_repeatable_elsewhere_in_georgia.pdf), s. 11, (01.10.2015).

yılları arasında Saakaşvili'nin atadığı Levan Varshalomidze'nin Acara hükümet başkanı olarak görev aldığı kaydedilmiştir.³¹³

Acaristan'ın merkezi hükümete bağlanmasının ardından yapılan 2012 parlamento seçimlerinde ise Gürcistan'ın Acara'nın sahil kesimleri Gürcistan Rüyası koalişyonunu desteklerken, Acaristan'ın yukarı (kuzey) kesimlerinde (Sünni Müslüman ve etnik Gürcüler bu bölgede ağırlıklıdır) ise genel olarak Ulusal Birlik Partisi'ni desteklemiştir.³¹⁴ Acaristan'da merkezi hükümete karşı bir karşı duruşun sergilenmediği aksine Gürcistan merkezi hükümetiyle uyum sağlayan bir bölge olduğu gözlenmiştir. 2012-2016 arası Ivanishvili'nin atadığı Archil Khabadze Acara'nın yönetiminden sorumlu olmaya başlamıştır.³¹⁵ 2016-2018 yılları arasında Pataradze ve 2018 yılından günümüze kadar ise Tornike Rihvadze Gürcistan Rüyası'nın ve merkezi hükümetin temsilcileri olarak Acaristan'ın yönetiminde en üst konumda yer almışlardır.³¹⁶

Acaristan son döneme kadar ayrılıkçı bir pozisyon takınmamasına rağmen, bir dizi yasal sınırlama içerisinde hakları yeniden belirlenmiştir. Acaristan'ın bu kapsamda Gürcistan'ın nesneleştirme sürecinden etkilendiği ve bu çerçevede bilginin nesnesi haline geldiği gözlenmektedir. Diğer taraftan bu nesneleştirme sürecinin Acaristan'ın Gürcistan'ın bilgi/iktidar ekseninde özneleşmesine de sebep olduğu anlaşılmaktadır.

3.4. CAVAHEİ ERMENİLERİ VE BAĞIMSIZLIK İSTENCİ

Azeri ve Ermenilerin 1918-1921 yılları arasında gerçekleşen kısa süreli bağımsızlık döneminde Gürcistan ile olan sınırlarıyla alakalı çeşitli iddialar öne sürülmüştür. Örneğin, Ermeni Taşnaksütyün Partisi Büyük Ermenistan söylemi çerçevesinde Akhalkalaki ve Borçalı bölgelerine ek olarak Tiflis ve Gori'de de

³¹³ http://www.wikiwand.com/en/Levan_Varshalomidze, (10.12.2018).

³¹⁴ David Sichinava, "Shades of Red and Blue—Regional Characteristics of Georgia's 2012 Parliamentary Elections", *Caucasus Analytical Digest*, No. 43, 15 October 2012, Tbilisi, s.8. <https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/58207/1/eth-6116-01.pdf>, (04.12.2018)

³¹⁵ <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=25401>, (10.12.2018).

³¹⁶ <https://1tv.ge/en/news/tornike-rizhvadze-approved-chairman-adjara-government/>, (10.12.2018).

hâkimiyet kurmayı talep etmiştir.³¹⁷ İberieli, Taşnaksütyun delegelerinin San Remo Konferansı'nda³¹⁸ “*Batumi ve havzasının kendilerine verilmesini ve bu yolla Karadeniz’de liman sahibi olma*”³¹⁹ arzularını dile getirdiklerini beyan etmiştir. Ermenilerin bu isteklerinin Sovyetler zamanında bastırılan milliyetçi duygularla bağlantılı olması, komünizmin yıkılması ile birlikte bu isteklerin tekrar gündeme gelmesi, aynı zamanda merkezi hükümetin bu sorunlara çözüm üretecek pozisyonda bulunamaması gibi birçok nedenden ötürü Cavaheti (Javakheti) bölgesinde Ermenilerin örgütlenmeleri kolay seyretmiştir.

1990’ların başında bölgede oluşan birçok gruplaşmadan sadece Javakh ve Virk adlı iki önemli ulusal grup Cavaheti’nin yönetiminde pay almak için ortaya çıkmıştır. Bunlardan Javakh adlı grup kısa bir süre sonra merkezi Gürcü hükümeti ile ilişkilerini işbirliği seviyesine taşıırken diğer alt gruplar parçalanmış ya da dağılmış, Virk ise Javakh kadar etkili ve popüler olamamıştır.³²⁰ Bu grupların dışında farklı Ermeni gruplar da bölgede etkili olmak istedilerse de başarılı olamamışlardır. Cavaheti Ermenileri’nin Abhazya ve G. Osetya halkı gibi örgütlü davranmayıp kendi içlerinde bölünmeleri Onların uzun bir süre ayrılıkçı taleplerde bulunmalarının önünü kesmiştir.

2004 yılında Saakaşvili’nin yönetimde başa gelmesi ile birlikte Cavaheti bölgesinde de bir dizi yeni düzenlemeye gidilmiştir. Öncelikle bölgede yer alan Rus askeri üssünün kapatıldığı, Gürcü dilinin eğitimde ana dil olarak kullanılmasının teşvik edilmeye başlandığı dikkat çeken ayrıntılar olmuştur. Cavaheti bölgesinin otonoma yakın yönetim yapısında güçlü değişimler yaşanmıştır. Bu bölge kolluk kuvvetleri ile Gürcistan’a entegre edilmeye çalışılmıştır.³²¹ Yukarıda ifade edilen bu politikalar Gürcistan’ın nesneleştirme pratiklerine birer örnek teşkil etmesi bakımından önemli

³¹⁷ Bkz. İberieli, a.g.e., s. 389.

³¹⁸ San Remo Konferansı, 18-26 Nisan 1920 yılında I.Dünya savaşı’ndan sonra Osmanlı topraklarının paylaşılmasını öngören ve Sevr düzeninin oluşmasını sağlayan milletlerarası konferanstır.

³¹⁹ Bkz. İberieli, a.g.e., s. 396.

³²⁰ “Georgia: The Javakheti Region’s Integration Challenges”, *Crisis Group Europe Briefing N°63*, Tbilisi/Yerevan/Brussels, 23 May 2011, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/caucasus/russianorth-caucasus/georgia-javakheti-region-s-integration-challenges>, s. 3, (02.10.2015).

³²¹ <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/caucasus/russianorth-caucasus/georgia-javakheti-region-s-integration-challenges>, s. 2, (01.10.2015).

görülmektedir. Merkezi otoritenin bu bölgede yeni bir bilgi eksenini yaratma tutumunda olduğu anlaşılmaktadır.

Bu gibi tahakküm teknikleri ile nesneleştirici uygulamalara tabi kalan yerel halkın Cavaheti için özerklik talebinde bulunduğu gözlenmiştir. Ayrıca, Ermeni dilinin kullanılmasına devam edilmesini, devlet kurumlarında etnik Ermenilerin temsiliyetinin artırılmasını ve bölgeye Gürcülerin yerleştirilmesinin sonlandırılmasını talep etmişlerdir.³²² Bunlara ek olarak Akhalkalaki’de yer alan Rus üssünün bölge halkına iş ve geçim kaynağı sağladığı ve bu üssün Türkiye’ye karşı bir savunma garantisi sunduğu ve psikolojik bir güvence verdiği bölge halkı tarafından dile getirilmiştir.³²³

13 Mart 2005 yılında Ahılkelek’te bölge tarihinde o güne dek görülmemiş büyüklükte geniş kitleli bir miting düzenlenmiş ve yerel Ermeni grupların temsil edildiği bu mitingde Gürcü yönetiminden Cavaheti’deki sosyal, ekonomik ve politik durumun geliştirilmesi için bir dizi önlem alınmasını ve Türkiye’de yaşanan 1915 olaylarının soykırım olarak tanınmasını talep etmişlerdir.³²⁴ Gürcü devleti bu taleplerin bir kısmını yerine getirerek Cavaheti Ermenileri’ni topluma kazandırma adına reformlar yapmıştır. Örneğin; 2008 yılı verilerine göre Gürcistan’ın Samtskhe-Javakheti bölgesinde eğitim veren 112 okuldan 95’inin eğitim dili Ermenice³²⁵ olarak kabul edilmiştir. Gürcü hükümeti yerel halkın kimliğini daha rahat yaşayabilmesi adına eğitim konusunda özgürleştirici gelişmelere imza atmıştır. Sosyo-kültürel alanda da bölgede Ermeni dilinin rahatça kullanıldığı açıkça gözlenmektedir.

Günümüzde ise bu bölge üzerinde önemli çalışmalar yapılmaktadır. Chkheidze ve Metreveli’ye göre Cavaheti bölgesi Gürcistan’ın geri kalanından coğrafi, siyasi ve

³²² a.yer.

³²³ Jonathan Wheatley, “The Integration of National Minorities in the Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli Provinces of Georgia”, *European Centre For Minority Issues (ECMI) Working Paper # 44*, September 2009, http://www.ecmi.de/uploads/tx_lfpubdb/working_paper_44_en.pdf, s. 11, (02.10.2015). Сергей Минасян, “Этнические Меньшинства Грузии: Потенциал Интеграции На Примере Армянского Населения Страны”, Ереван: Кавказский институт СМИ и Союз общественных организаций «Еркир», 2006, s. 144. http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/GEO/INT_CCPR_NGO_GEO_91_8914_R.pdf, (08.10.2015).

³²⁴ Минасян, а.г.м., s. 142.

³²⁵ Вкз. Нино Чиковани, Кетеван Какителашвили, “Грузия: Изображение Других В Учебниках Истории Для Общеобразовательных Школ”, *Современные Учебники Истории На Южном Кавказе*, Под Редакцией. Любоша Веселего, Прага: Амо, 2009, s. 62.

sosyal anlamda izole bir durumda bulunmanın dezavantajını yaşamaktadır. Merkezi hükümet endişe duyulan bir sorun olarak Cavaheti bölgesinin bu konumu üzerine eğilmektedir.³²⁶ Özellikle Saakaşvili dönemi ile tüm ülkede artış gösteren proje temelli çalışmalar Samtskhe-Javakheti bölgesini de kalkındırma amacı gütmektedir. Bölgenin sahip olduğu doğal rezervlerin başında su ve rüzgâr önemli yer tutmaktadır. Bu bağlamda bölgede yapılması planlanan Paravani, Arakali, Abuli, Akhalkalaki, Mtkvari adlı 5 büyük hidroelektrik santralin inşası³²⁷ ile bölgenin öneminin daha da artması beklenmektedir.

Ayrıca bölgenin sahip olduğu Jeopolitik konumundan dolayı farklı projelere de ev sahipliği yaptığı kaydedilmiştir. Bakü-Tiflis-Akhalkalaki-Kars demir yolu; Trans-Hazar Gaz ve Bakü-Tiflis-Ceyhan enerji boru hatları bu bölge üzerinden geçmektedir. Özellikle demir yolu projesi tam anlamıyla hayata geçirildiğinde Akhalkalaki Rus üssünün boşaltmış olmasından kaynaklanan ekonomik kayıp giderilerek, bölgede nüfus yoğunluğunun artmasının sağlanacağı tahmin edilmektedir. Bölgede sağlanacak sosyo-ekonomik gelişimle birlikte merkezi hükümetin buradaki etkisini arttıracığı düşünülmektedir. Gürcistan'ın bölgedeki bu politikaları, iktidarını tesis etmek, ulus inşasını gerçekleştirmek adına yaptığı nesneleştirme pratiklerine birer örnek teşkil etmektedir.

Fakat Gürcistan'ın Cavaheti Ermenilerine yönelik olarak yapmış olduğu reformların bölge halkı üzerinde pek etkili olmadığı anlaşılmaktadır. Metreveli'nin çalışmasında değindiği gibi, Gürcistan Rüyası hükümeti başa geldikten sonra devlet televizyonundaki haberlerin Ermenice'ye çevirisi yapılarak yayınlanması, Ermeni azınlığın isteklerini karşılamaya yetmemiştir. Cavaheti'de yaşayan Ermeniler'in Gürcü diline uyum göstermede yaşadığı sıkıntılar onların daha çok Ermenistan ve Rus medyasına rağbet göstermelerine sebep olmuştur.³²⁸

³²⁶ Nino Chkheidze, Ekaterine Metreveli, "The Role of the Transportation Infrastructure in Overcoming Regional Isolation. Case of Samtskhe-Javakheti", *Bulletin Of The Georgian National Academy Of Sciences*, vol. 4, no. 2, 2010, <http://science.org.ge/moambe/4-2/Chkheidze.pdf>, s. 180, (02.10.2015).

³²⁷ Bkz. *Samtskhe-Javakheti Regional Development Strategy 2014-2021*, Tbilisi 2013, <http://static.mrdi.gov.ge/52f9bfb50cf298a857ab7d59.pdf>, s. 11-12, (02.10.2015).

³²⁸ Eka Metreveli, "Conflicting Threat Perceptions and Securitization of Minority Issue: The Case of Javakheti, Georgia", December 2016, http://www.cascade-caucasus.eu/wp-content/uploads/2017/01/CASCADE_Paper_Eka_Metreveli.pdf, (11.12.2018).

Bu bölge üzerinde üçüncü tarafların girişimleriyle ortaya çıkan bir takım inisiyatiflerin olduğu da tespit edilmiştir. Örneğin, Dünya genelinde Azınlık meseleleriyle alakalı çalışmalar yürüten Avrupa Azınlık Sorunları Merkezi (European Center for Minority Issues) Samtskhe-Javakheti bölgesinde Javakheti Vatandaşlık Forumu adlı bir oluşumun temellerini atmıştır. Bu forumun Akhalkalaki’de sosyal ve siyasal hayatta etkin pozisyonda olduğu belirtilmiştir.³²⁹ Avrupa’nın Stk’lar aracılığıyla kendi bilgi/iktidarını Gürcistan’ın Javakheti bölgesine kadar taşıdığı anlaşılmaktadır. AB’nin enerji güvenliği açısından bölgeden geçen enerji nakil hatlarının da güvenli olması gerekmektedir.³³⁰ Bu bağlamda AB’nin, Javakheti bölgesini Gürcistan merkezi hükümetine yakınlaştıracak projeleri destekleyerek Gürcistan’ın nesneleştirici politikalarına destek sağlamaktadır.

Yukarıda daha önce de ifade edildiği gibi merkezi hükümetin kalkınmayı sağlayacak birçok yatırım yapmasına rağmen Cavaheti Ermenileri’nin bölgeye yapılan bu yatırımları tehdit olarak algıladığı tespit edilmiştir.³³¹ Rusya’nın bölgedeki yerel Ermeni gruplarını kullanarak etki alanı oluşturmaya çalıştığı iddia edilmiştir. Ayrıca Rusya’nın Tskhinvali bölgesiyle Samtskhe-Javakheti bölgesini kuzey-güney hattında birleştirip Gürcistan’ı ikiye ayırma tehdidi olduğu öne sürülmüştür.³³²

Rusya’nın söz konusu bu bölgeden geçen enerji nakil hatlarıyla, doğu-batı ticaretini bağlayan demir yolu hattını referans olarak Gürcistan’ı Javakheti bölgesi üzerinden nesneleştirmeye çalıştığı değerlendirilmiştir.

Moskova’nın Yakın Çevre politikası kapsamına giren birçok topluma yaptığı gibi Javakheti’deki Ermeni nüfusuna da pasaport dağıttığı bilinmektedir. Bu

³²⁹ Екатерина Метревели, “Ключевые Тенденции В Системе Управления В Джавахети” ed.Владимир Папава, Екатерина Метревели, Тамара Абашидзе, Ирина Жвания, Анастасия Китиашвили, *Джавахети Вызовы И Перспективы*, Тбилиси: GFSIS, 2013,s. 13.

³³⁰ Luke Coffey, “NATO Membership for Georgia: In U.S. and European Interests”, Heritage Foundation Special Report, No. 199, January 29, 2018, s. 12, https://www.heritage.org/sites/default/files/2018-01/SR-199_0.pdf, (12.12.2018).

³³¹ Sandra Veloy Mateu, “The Armenian Minority In The Samtskhe-Javakheti Region Of Georgia: Civic Integration And Its Barriers”,2016, s. 30, <http://grass.org.ge/wp-content/uploads/2016/08/Samtskhe-Javakheti-Policy-Paper-proofread-20160723.pdf>, (11.12.2018).

³³² Luke Coffey, “Russia’s Occupation Of Georgia And The Erosion Of The International Order”, Washington D. C.: Heritage Foundation, July 17, 2018, <https://www.csce.gov/sites/helsinkicommission.house.gov/files/III.%20Luke%20Coffey%20Written%20Statement.pdf>, (12.12.2018).

pasaportlara dayanarak bölgedeki Ermenileri kontrol edebileceğinden ve gerektiğinde onları ayrılıkçı söylemlere yönlendirebileceğinden endişe duyulmaktadır.³³³

Örneğin daha önce bölgede etkin olan Virk grubu, belli başlı yerel Stk'lar ve Ermenistan'ın Samtskhe-Javakheti için özerklik talep ettiği belirtilmiştir.³³⁴ Ancak Gürcistan'ın Ermenistan ve Rusya arasında tampon bir bölge olmasından dolayı Ermenistan'ın bu talebinde ısrarcı olmadığı gözlenmiştir. Aynı şekilde Gürcistan'ın da yeni bir ayrılıkçı bölge sorunuyla karşılaşmayı göze alamayacak olması iki ülkeyi birbirine yakınlaştırmaktadır.³³⁵

Diğer taraftan, bölgedeki mevcut projelerin değeri göz önüne alındığında Gürcistan'ın bu bölge üzerinde oluşabilecek herhangi bir egemenlik tasarrufuna izin vermeyeceği düşünülmektedir. Cavaheti Ermenileri ile Gürcüler arasındaki iktidar ilişkilerinin belirleyici unsuru olarak ekonominin seçilmesi bunun en önemli kanıtı olarak görülmektedir. Cavaheti bölgesinde yaşayan yoksul Ermeni halk için bölgedeki ekonomik gelişmişlik düzeyinin artması bu halkın Gürcistan'a tabiyet hususundaki görüşlerine mühim bir etki yaratacağı değerlendirilmektedir.

Gürcistan'da 2012'de iktidara gelen hükümetin günümüze kadar Cavaheti bölgesinde sağlık, hukuk, ekonomi gibi konularda iyileştirme yapmakta yetersiz kaldığı, bu çerçevede yerel halkın siyasal hayata katılımında negatif yönde bir seyir olduğu değerlendirilmiştir.³³⁶ Son olarak Akhalkalaki belediyesinin bölgenin kalkınması için detaylı bir strateji planı ortaya koyduğu gözlenmiştir. Bu plana göre önceliğin ekonomik sorunların çözümüne ayrıldığı saptanmıştır.³³⁷ Yukarıdaki fikirlerden anlaşılacağı üzere

³³³ Sergi Kapanadze, "Georgia's Vulnerability To Russian Pressure Points", ECFR/106, June 2014, s.6, https://www.ecfr.eu/page/-/ECFR106_GEORGIA_MEMO_AW.pdf, (12.12.2018)., Robin Forestier-Walker, "Georgia wary of Russia 'expansion plans'", 5 Jun 2014, <https://www.aljazeera.com/blogs/europe/2014/04/98786.html>, (12.12.2018).

³³⁴ Andro Barnovi, "Detailed Review on Samtskhe-Javakheti", STanD – Tbilisi: Institute for Strategy and Development, 1/22/2009, s. 13, <http://www.libmindiaspora.am/wp-content/uploads/2011/02/33.pdf>, (11.12.2018).

³³⁵ Phikria Asanishvili, "Main Security Challenges in the South Caucasus Region: Perceptions of Two Countries", Political Science Association of Armenia, Center for Social Sciences , *Armenian – Georgian Relations: Challenges and Opportunities for the Bilateral Cooperation*, Yerevan, 2014, s. 68, <http://psaa.am/hosting/file/PDF-s/GEORGIAN-ARMENIAN%20RELATIONS.pdf>, (11.12.2018).

³³⁶ Mateu, a.g.m., ss.29-34.

³³⁷ Akhalkalaki Local Action Group, "Akhalkalaki Local Development Strategy 2018-2020", February, 2018, <http://enpard.ge/en/wp-content/uploads/2017/01/Local-Development-Strategy-LDS-of-Akhalkalaki.pdf>, (12.12.2018).

Samtskhe-Javakheti Ermenileri'nin buldukları bölgenin son yıllarda önem kazanmasıyla birlikte; Gürcistan, Ermenistan, Rusya, AB gibi bölgeyle ilgisi olan tarafların iktidar söylemlerinde bir bilgi nesnesi haline dönüştüğü ve bu çoklu iktidar kesişimlerinden etkilenmeye devam ettiği anlaşılmıştır.

3.5. AHISKA TÜRKLERİNİN GERİ DÖNÜŞ MESELESİ

Gürcistan'ın nesneleştirme politikalarını uygulayarak mevcut egemenlik alanında bulunmasını talep ettiği bir diğer bölge ise Ahıska Türkleri'nin ana vatan olarak kabul ettikleri Türkiye sınırına komşu olan ve Ahıska, Adgen, Aspinza, Ahılkelek ve Bagdanovka ilçelerini de kaplayan tarih boyunca Ahıska Türkleri'nin yaşadıkları alandır. Bu bölge kuzeyde Borjomi, güneyde Çıldır düzlüğü, doğuda Borçalı, batıda Acaristan topraklarına kadar olan alanı içine almaktadır.³³⁸ “Bu bölge Gürcistan’da “Meskhetia” veya “Meskhet-Dzhavakheti” olarak anılmaktadır.”³³⁹ Tarihsel olarak Meskhetia adının Meskis’ten türediği ve bu adın şimdiki Gürcistan topraklarında Millattan sonra ilk yüzyılda yaşayan yerleşik halkı tanımlamak için kullanıldığı dile getirilmiştir.³⁴⁰

Ahıska Türkü ya da diğer bir adıyla Meşket Türkleri'nin sayısı (Meskhetian Turks) 1918'deki verilere göre 7000 olarak belirtilmiştir. Meşket Türkleri 1944 yılında Stalin'in tüm Sovyetler Bölgesi üzerinde gerçekleştirdiği sürgüne gönderme politikasından zarar gören etnik halklardan birisidir. Genel olarak Özbekistan'a gönderilen bu halka o günden günümüze dek topraklarına geri dönmelerine izin verilmemiştir.³⁴¹ SSCB yönetimi 1944 yılı itibariyle Meşketleri tamamiyle Türk olarak tanımlarken, 1940 yılında bu halkın Türkiye'ye göç etme talepleri karşısında bu kez onları Azerbaycanlı olarak tanımladığı kaydedilmiştir. Bu tarih itibariyle Güneybatı

³³⁸ Elif Arslan, “Vatanlarına Dönemeyen Son Türk Topluluğu: Ahıska Türkleri”, *Avrupa'dan Asya'ya: Sorunlu Türk Bölgeleri*, der. Bekir Günay, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları, 2005, ss. 643-644.

³³⁹ B. Zakir Avşar ve Zafer S. Tunçalp, *Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri*, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:73, 1995, s. 9.

³⁴⁰ Kathryn Tomlinson, “Living Yesterday in Today and Tomorrow: Meskhetian Turks in Southern Russia”, ed. James G. Crossley and Christian Karner, *Writing History, Constructing Religion*, Aldershot: Ashgate, 2005, s. 110.

³⁴¹ Jonathan Wheatley, “Obstacles Impeding the Regional Integration of the Javakheti Region of Georgia”, *European Centre For Minority Issues (Ecmi) Working Paper # 22*, September 2004, http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2009/1902/pdf/working_paper_22.pdf, s. 6, (02.10.2015).

Gürcistan'dan göç eden Azerbaycanlılar olarak Orta Asya'da yaşamaya başlamışlardır.³⁴² Bu bağlamda nesneleştirilen bu halkın, iktidarın kimliklendirme oyununa tabi tutulduğu anlaşılmaktadır. İktidar aynı sùjeler üzerinde farklı bilgi çerçevesinde farklı tür nesneleştirme yaparak, hakikatin sorunsallaşmasına neden olmaktadır. Ahıska Türkleri olarak kendilerini tanımlayan bu halkı başta mekâna bağladığı ve Meşket adlandırması yaptığı daha sonra ise bir etniğe işaret ederek ötekileştirme sürecini başlattığı, mekândan kopardığı (Ahıska Bölgesi/Meşketya) ve aynı zamanda farklı bir mekâna (Azerbaycan'a) gönderme yaptığı anlaşılmıştır.

Bu halkın sürgüne gönderilme sebebi İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanlarla işbirliği yaptıkları iddiasına dayandırılmaktadır. Bu yüzden binlerce Meşket Türkü Özbekistan, Kazakistan ve Sibirya'ya sürgün edilmiştir.³⁴³ Sovyet yetkilileri Ahıska Türkleri'ni sürgüne gönderirken kısa süreliğine güvenli bir bölgeye aldıklarını, Almanlardan korunmak için gönderildiklerini beyan etmişler, fakat bölge hiçbir zaman Almanlar tarafından işgal edilmemiştir. Ayrıca sürgün zamanı Almanlar'ın bölgeden geri çekildiği zamana işaret etmektedir.³⁴⁴

Bununla birlikte, yıllarca Özbekistan topraklarında bir arada yaşamaya alışmış bu iki halk Sovyetler Birliği'nin yıkılmaya başlamasıyla beraber uyuşmazlık içine düşmüştür. “*Fergana civarında Ahıskalılarının yoğun olduğu Kusayav, Margilan ve Taşlak bölgelerindeki saldırılar şiddetlenmiş, 700 kadar Ahıskalı'nın evi ateşe verilmiştir.*”³⁴⁵ Örneğin, 1989 yılında Fergana'da yaşayan birçok Meşket Türkü'nün, Özbekler ile yaşanan çatışma gerekçesiyle Özbekistan'ı terketmek durumunda kaldığı ve Rusya, Kazakistan, Türkiye, ABD ve Azerbaycan'a göç ettikleri dile getirilmiştir.³⁴⁶

³⁴² Bkz. Ronald Wixman, *The Peoples of the USSR: An Ethnographic Handbook*, London: Macmillan Press, 1984, ss. 18, 134.

³⁴³ Hasan Yılmaz ve Nihat Kaşıkçı, *Kafkasya Raporu*, Ankara: Çankaya Vakfı Yayınları, 2000, s. 8.

³⁴⁴ Bkz. Ayşegül Baydar Aydıngül, “A Deported Nationality: The Ahıska Turks”, *Perceptions*, December 1998 - February 1999, Volume III - Number 4, ss. 120-129.

³⁴⁵ Okan Mert, *Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2004, s. 69.

³⁴⁶ Андрей Медведев, “Турки-месхетинцы не могут попасть на родину”, 16 июля 2011, Вести.ру, <http://www.vesti.ru/doc.html?id=511372#>, 07.10.2015.; Елена Чикадзе, “Узбекистан: В Поисках Безопасного Дома”, http://civr.ru/files/publ/Chikadze/Chikadze_Yzbekistan.pdf, s.92, (07.10.2015)., Ayrıca bkz. EK-1 Harita-4 ve Harita-5.

Gürcistan'ın bağımsızlığı ile birlikte bu halkların anavatanlarına dönüşleri söz konusu olmuştur. Hatta 9 Aralık 1996 tarihinde Şevardnadze'nin onaylamış olduğu 5000 Mesketin 2000 yılına kadar yurtlarına geri dönüşünü öngören bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi bulunmaktadır.³⁴⁷ Fakat bu karanamenin uygulanabilirliği konusunda soru işaretleri bulunmaktadır. Çünkü bu insanların Gürcistan'a geri döndüklerinde ne gibi haklara sahip olacakları, rehabilite edilmeleri için ne kadar bütçe ayrıldığı gibi konular henüz tam açıklığa kavuşturulmuş değildir. Bu konuyla alakalı diğer önemli bir mesele ise 1989 yılındaki verilere göre Mesketlerin yaşadığı bölgeye yerleşen ya da yerleştirilen 130.000 Ermeni'nin³⁴⁸ durumunun ne olacağı hususudur.

Gürcistan'ın Ahıska Türklerinin geri dönüş meselesiyle ilgili çeşitli kurumların rehberliği ve denetimi altında bir takım düzenlemelerin altına imza attığı kaydedilmiştir. Ancak, 1991 yılında bağımsızlığını kazanmış Gürcü devletinin Ahıska Türkleri'nin sürgün edilmesiyle bir bağı olmadığını ve yasal sorumlunun Gürcistan olamayacağını, bu durumda asıl sorumlunun Rusya Federasyonu olması gerektiğini ileri sürmektedir.³⁴⁹

Fakat uluslararası kuruluşlar Gürcistan'ın bu sorumluluğu alması için bir takım tedbirlerde bulunmaktadırlar. 2007 yılında Gürcistan, Avrupa Konseyi'nin baskıları sonucunda bir takım prensiplere bağladığı Ahıska Türkleri'nin Gürcistan'daki anavatalarına dönmeleri ile ilgili bir kanun çıkarmıştır. Günümüzde ise sayılarının yaklaşık olarak 415.000 kişi³⁵⁰ olduğu tahmin edilen Mesket Türkleri'nin Gürcistan'a dönen kısmı sayıca oldukça yetersiz kalmaktadır. Örneğin, 10 Mart 2017 tarihine kadar, 1998 Ahıska Türkü'ne geriye dönüş hakkı verilirken bunların dışında sadece 4 kişinin başvurusu geri çevrilmiştir. Aynı tarihe kadar 494 kişinin ise Gürcistan vatandaşlığına alındığı bildirilmiştir.³⁵¹

³⁴⁷ IOM (International Organization for Migration), *Deported Peoples of the Former Soviet Union: The Case of The Meskhetians*, Geneva, January 1998, s. 16.

³⁴⁸ a.g.m., s. 15.

³⁴⁹ Steve Swerdlow, "Understanding Post-Soviet Ethnic Discrimination and the Effective Use of U.S. Refugee Resettlement: The Case of the Meskhetian Turks of Krasnodar Krai", *California Law Review*, Vol.94, Issue 6, (2006), ss. 1849-1854.

³⁵⁰ Bkz. Return of the Meskhetians, *The Economist*, Feb 18 2011.

³⁵¹ Boriss Cilevičs and Kerstin Lundgren, "Honouring of obligations and commitments by Georgia", , 16 June 2017, s.6, <http://website-pace.net/documents/19887/3136217/AS-MON-2017-16-EN.pdf/d4fa400b-516b-4632-8070-d3bd9237ceea>, (02.12.2018).

Gürcistan yukarıda da belirtildiği üzere sınırlı sayıda Ahıska Türkü'nün geri dönmesine izin verdiği ayrıca, dönecek olanlara yer tayini yaptığı, bir dizi ek yükümlülükler getirdiği için eleştirilmektedir. Bu yüzden vatanlarına geri dönecek Ahıska nüfusunun sistematik bir biçimde yerleştirilmelerine karşı alınacak önlemlere dikkat çekilmiştir. Etkili sivil toplum kuruluşlarının bu husus hakkında çalışmalar ortaya koyması gerektiği düşünülmektedir.³⁵² Fakat bu durum Gürcistan'ın iç siyasetinde istenilen derecede bir etki oluşturamamıştır. Çünkü günümüzde hala Ahıska Türkleri vatanlarından uzak bir şekilde yaşam sürmekte ve geri dönüş hakkını kolayca elde edememektedirler. Ahıska Türkleri modern politikaların uygulandığı dönemlerde yurtlarından edilerek ötekileştirilmenin ve yabancılaşmanın somut bir örneği olmuşlardır. Yıllarca yersiz yurtsuzlaşan bu halk tüm tahakküm politikalarına karşı bir dirençle ayakta durmayı başararak günümüze dek öz kimliğini koruyabilmiştir. Bu bağlamda Ahıska Türkleri Gürcistan yönetiminden etnik Gürcü halkı ile eşit bir statü talep etmektedir.

Fakat Gürcistan'ın tam anlamı ile demokratikleşme sürecini tamamlayamaması, ekonomik anlamda yaşanan sıkıntılar ve sahip olduğu ayrılıkçı bölgeler ile ilgili mevcut sorunlar Ahıska Türkleri'nin öz vatanlarına geri dönme sürecini de olumsuz yönde etkilemiştir.

Bunların dışında Ahıska Türklerinin yaşamış olduğu Samsthe-Cavaheti bölgesinde yaşayan Ermenilerin, geri dönüş meselesine olumsuz yaklaştığı da bilinmektedir.³⁵³ Ermeni Yurtseverler Birliği (Cavak- Javakh-Джавакх) başkanı Şirak Torosyan'ın ifadesine göre, Samsthe-Cavaheti bölgesinde Türk faktörü daha etkin hale gelmiştir. İddiaya göre Türkiyeli ve Azerbaycanlı inşaat firmaları bölgenin yollarını yaparken aynı zamanda Ahıska Türklerinin bölgeye geri dönüşünü sağlamak için bu

³⁵² Müjdat GÜLER, *Orta Asya ve Kafkaslara Türk Bakışı*, 3.Baskı, İstanbul: İlgü Kültür Sanat Yayınları, 2007, s. 176.

³⁵³ Bkz. Ayşegül Aydıngün, Ali Asker, "Gürcistan: De Jure Üniter, De Facto Parçalı", *Bağımsızlıklarının Yirminci Yılında Azerbaycan Gürcistan ve Ukrayna Türk Dilli Halklar-Türkiye ile İlişkiler*, ed. İsmail Aydıngün, Çiğdem Balım, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2012, s. 185.

bölgeden toprak da satın almışlardır. Türkiye ve Azerbaycan'ın bölgeyi Türklerle dolduracağı ve Cavaheti bölgesinin Gürcistan'dan ayrılabilceği dile getirilmiştir.³⁵⁴

Ermeniler, Ahıska Türkleri'nin ana vatanları olan Cavaheti bölgesine geri dönmelerini istememelerinin³⁵⁵ dışında, bölgede özerk bir Ermeni yönetiminin kurulmasını da talep etmektedirler. Özellikle Fransa ve ABD'deki diaspora tarafından desteklenen Daşnaksütyun ile güçlü bağları olan Virk grubu liderleri sık sık Cavaheti için özerklik talepleri dile getirmekte, Gürcistan hükümetinin bölgede uygulamak istediği entegrasyon politikalarını birer asimilasyon aracı olarak görmektedirler. Gürcülerin uyguladığı bu politikaları Ermenilerin sözde kendi bölgelerinde azınlık konumuna düşmesine, etnik kompozisyonun değişmesine olanak sağladığı için eleştirmektedirler.³⁵⁶ Ermenilerin bu korkularının altında yatan sebep Ahıska Türklerinin Gürcistan yönetimine karşı haklarını savunmalarında yaşanan artıştır. Çünkü Ahıska Türkleri son yıllarda artan bir ivme ile davalarına daha fazla sahip çıkmaya başlamışlar ve bununla ilgili özellikle diyasporda çalışmalar düzenlemişlerdir.

Örneğin; 2014 yılında Washington'daki Gürcistan Büyükelçiliği önünde gösteri yapılmış ve 70 yıllık sürgüne dikkat çekilerek Gürcistan'a geri dönüşler için gerekli şartların bir an önce oluşturulması talep edilmiştir.³⁵⁷ Gürcü hükümeti ise bu talepleri hala yerine getirememiştir. Gürcistan'ın Ahıska Türkleri ile olan sorununda ilişki düzeyi oldukça sınırlı olduğundan, bu konuda Gürcistan'ın bilgi/iktidar söylemini tam anlamıyla icra edemediği ve bu bağlamda nesneleştirme hareketinin amacına ulaşmadığı gözükmektedir.

Buna ek olarak 2015 yılında Uluslararası Meşket Türkleri Derneği olarak bilinen "Vatan", Rusya Federasyonu başkanlığından 1944 yılında yaşanan sürgünün izlerini

³⁵⁴ "Армяне Джавахка Не Хотят, Чтобы Турки-Месхетинцы Вернулись На Свои Земли", 24 мая 2011, <http://kavkazcenter.com/russ/content/2011/05/24/81839/gruziya--armyane-dzhavakhka-ne-khotyat-chtoby-turki-meskhetsintsy-vernulis-na-svoi-zemli.shtml>, (09.10.2015).

³⁵⁵ Аугса Вкз. Yunus Zeyrek, *Ahıska Araştırmaları*, Ankara: Kozan Ofset Matbaacılık, 2006, ss. 151-158.

³⁵⁶ Niklas Nilsson and Johanna Popjanevski, "State Building Dilemmas: The Process of National Integration in Post Revolutionary Georgia", http://wh.agh.edu.pl/other/materialy/678_2015_03_17_22_03_19_State%20Building%20Dilemmas_The%20Process%20of%20National%20Integration%20in%20Post%20Revolutionary%20Georgia.pdf, s. 35, (12.10.2015).

³⁵⁷ "Турки-Месхетинцы Провели Пикет У Здания Посольства Грузии В США", 14.11.2014, Риа Новости, <http://ria.ru/world/20141114/1033379118.html>, (07.10.2015).

ortadan kaldıracak ve Ahıska Türkleri'nin rehabilitasyonunu sağlayacak bir kanun çıkartmasını talep etmiştir.³⁵⁸ Ahıska Türkleri'nin etkili bir şekilde örgütlenmeleri ve dünya siyasetinde hala etkin olduğu düşünülen iki farklı bilgi/iktidar alanından Gürcistan hükümetine karşı yardım talep ettikleri kaydedilmiştir. İki farklı iktidar ilişkisi içinde bulunarak hem ABD'nin hem de Rusya'nın desteğini arayan Ahıska Türkleri kendi özneleşmeleri yolunda önemli bir girişimde bulunmuştur.

4. GÜRCÜ SİYASETİNDE ULUSALCI SÖYLEMLERİN BASTIRILMASI

Gürcistan'da yaşayan halkların farklı etnik ve dini yapılarda bulunması daha önceki dönemlerde bir yönetim sorunu olarak görülmezken bilakis bu çeşitlilik bir zenginlik olarak kabul edilmiştir. Şöyle ki, yazar Miminoşvili Tiflis'te Kral IV. Davit Ağmaneşebeli zamanında bile birçok farklı milletten insanın bir arada yaşadığından bahsetmektedir. Bu durumu Tiflis'in çok renkliliğine övgü sunarak anlatmaktadır.³⁵⁹ Başka bir deyişle Gürcü yönetimlerinin tarih boyunca hem bireyselleştiren hem de bütünselleştiren işlevine dikkat çekmektedir. Gürcistan SSCB'den bağımsızlığını kazanana kadar bu özelliğini yaşatmayı başarabilmiştir. Bunu milliyetçi çizginin dışında, birlik anlayışı içinde bir yönetme sistemine sahip olduğu için gerçekleştirebilmiştir.

Ancak tarihsel süreçte Gürcistan'da ulusalcı söylemlerin bağımsızlığın kazanılmasıyla birlikte artış gösterdiği gözlenmiştir. Aşırı ulusalcı söyleme sahip olan ve bağımsızlık fikrinden beslenen Zviad Gamsakhurdia ülkede siyasi düzenin kolayca bozulmasına, şiddetli çatışmaların, ayaklanmaların ve bazı durumlarda ise sivil savaşların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.³⁶⁰ “*Gamsakhurdia kültürel asimilasyon modelini savunmuştur.(...) Popülist bir üslupla ulusal birliği güçlendirmek adına asimile olmayı reddeden azınlıkları günah keçisi ilan edip sindirme yolunu seçmiş ve bunun için ulusal söylemleri kullanmıştır.*”³⁶¹ Jones' un yukarıda değindiği gibi Gürcü

³⁵⁸ Галина Амировна Хизриева, “Турки – месхетинцы просят президента Путина о реабилитации” 11.02.2015, <https://riss.ru/analytics/9354/>, (18.11.2018).

³⁵⁹ Bkz. Miminoşvili, a.g.e., s. 20.

³⁶⁰ Mustafa Aydın, “New Geopolitics of Central Asia and the Caucasus: Causes of Instability and Predicament”, *Sam Papers No. 2/20*, Ankara, June 2000, s. 16.

³⁶¹ Stephen Jones, *Georgia: A Political History Since Independence*, London: I.B.Tauris, 2013, s. 216.

yönetimi kimlik söylemi ile yeni bir ulus inşa ederken diğer azınlık grupların hak ve özgürlüklerini görmezden gelmiş ve dolaylı olarak mikro milliyetçi akımların güçlenmesine ön ayak olmuştur. Bu durum karşıt tarihlerin birbirinden beslenerek yeniden bir biçim almasına ve ikli karşıtlıklar üzerinden birbirini besleyen bir ilişkiler sisteminin yer edinmesine neden olmuştur.

Bu bağlamda Gamsakhurdia, Gürcüleştirme politikasını etkili bir şekilde kullanarak ulusal geçmişi yücelterek ulusal birliğin önündeki engellere karşı devlet paternalizmini³⁶² savunmuştur. Gamsakhurdia bağımsızlık, seçimler ve çok partili yasama organının demokrasi için yeterli olacağını düşünmüştür.³⁶³ Fakat ülkede baş gösteren Gürcü milliyetçiliği, diğer etnik kimliklere sahip olan toplulukların çeşitli taleplerle Gürcistan'ın karşı tarafında yer alacağını hesap etmemiştir.

Vladislab Ardzinba, Abhazya'nın bağımsızlığı kabul edildiği takdirde, Gürcistan sınırları içinde federal bir çatı altında yaşamının mümkün olabileceğini dile getirdiğinde, mikro-milliyetçiliğin karşısında yer alan Şevardnadze, bu teklifin kabul edilemez olduğunu söyleyerek Gürcistan devletinin bölünmez bir bütün şeklinde yönetilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.³⁶⁴

Şevardnadze yönetime geldiğinde bir dizi sorunla başedilmesi ve bunun için bir takım feragatlarda bulunulması gerektiğinin farkında olmuştur. Şevardnadze'nin barış için G. Osetya konusunda Rusya'ya ödün vermesi halk tarafından bir hata olarak yorumlansa da Henze bunun Kafkaslar için bir kazanç olduğunu değerlendirmiştir.³⁶⁵ Nitekim devleti mikro milliyetçi akımlardan korumak adına Rusya'nın Gürcistan'ın iç meselelerine müdahil edilmesi, uzun vadede Gürcistan'ın Rusya ile olan tüm sınır hattı boyunca sürüncemeli bir sorunla karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur. Öyle ki Rusya

³⁶² Paternalizm, devletin ya da başka bir kişinin diğer bir kişiye isteği olmadan müdahale etmesidir. Müdahale edilen kişinin böylece daha iyi savunulup korunacağını iddia eder. Daha Fazla Bilgi İçin Bkz. "Paternalism", Stanford Encyclopedia of Philosophy Archive, <https://plato.stanford.edu/archives/sum2014/entries/paternalism/>, (15.01.2015).

³⁶³ Stephen Jones ve Robert Parsons, "Georgia and the Georgians", *The Nationalities Question in the Post-Soviet States*, ed. Graham Smith, 2nd Edition, New York: Longman Publishing, 1996, s. 303.

³⁶⁴ Bkz. Niedermaier, a.g.e., ss. 70-71.(Bu kısım Natalya Gorodetskaya'nın Sevodnye'daki Feb., 21, 1996, p.2 haberine aittir.)

³⁶⁵ Paul Henze, "Gürcistan ve Ermenistan: Huzursuz Bağımsızlık", *Kafkasya ve Orta Asya: Bağımsızlıktan Sonra Geçmiş ve Gelecek Konferansı bildiriler Kitabı*, Ankara: Tika ve Bilkent Üniversitesi, 25-27 Mayıs 1995, ss. 18-24.

kısa süre içerisinde G.Osetya üzerinde büyük bir etkiye sahip olarak, kapatma politikalarını hayata geçirme fırsatını yakalamıştır.

Kısacası Abhazya'nın özerk statüsünün karşısında duran Şevardnadze G. Osetya'da Rus etkisinin yayılması karşısında hiçbir şey yapmamıştır. Eski Gürcü milletvekili İvliyan Haindrava Gürcistan'daki siyasi iktidarların yaptığı hatalara değinerek, Gürcistan'da ekonomik anlamda bir özgürleşme sağlandığı takdirde ayrılıkçı tutumlarla ilgili tüm sorunların ortadan kalkacağını dile getirmiştir.³⁶⁶ Kısaca belirtmek gerekirse Gürcistan'da yönetimler ayrılıkçı bölgelerde yaşanan olaylara ne sosyal ne de ekonomik yönden önem vermemişlerdir. Bu tutum uyuşmazlıkların daha da derinleşmesine sebep olarak nesneleştirme sürecinin önünü açmış, ayrılıkçı bölgelerdeki durumu daha olumsuz bir hale dönüştürmüştür.

5. GÜRCİSTAN'DA POSTMODERN SİYASETİN TOPLUM ÜZERİNDE YARATTIĞI ETKİLER

Gürcü toplumu bağımsızlık yıllarından itibaren başa gelen yönetimlerin çağdaş medeniyet seviyesinde siyaset yapamayı ve gerekli demokratik düzenlemeleri hayata geçiremeyişleri sonucunda sürekli bir istikrarsızlık durumu ile yüz yüze kalmıştır. Yaratılmaya çalışılan düzenlerin kısa süreli olmaları ve hedeflerini başarıyla tamamlayamamaları neticesinde halkın siyasi tercihlerinde de kısa süre içerisinde büyük değişimler yaşandığı kaydedilmiştir.

Gürcistan'da halkın modern siyasetin temel aktörleri olan siyasal iktidar ve siyasal partiler ile postmodern siyasi aktörlerden olan sivil toplum kuruluşlarına olan yaklaşımları geçmişten günümüze dek farklı dinamikler çerçevesinde gelişmiştir. Halk yapılan son çalışmalarla modern dönemlerin bir unsuru olarak kabul edilen siyasal partilere ve modern iktidar mefhumuna güven duymadığını göstermiştir. Ayrıca bu çalışmalar, siyasal kültürün sürekli bir değişim içerisinde bulunduğunu ve güvensizliğin söz konusu değişimlerin temel nedeni olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda ilk olarak siyasi iktidara olan güvensizlik irdelenmiş ardından sırasıyla siyasi partilerin önemlerinin azalmaları, ideolojinin bir seçim unsuru olmaktan çıkması, sivil toplum

³⁶⁶ *Abhazya'nın Beyaz Kitabı 1992-1993 Belgeler, Materyaller, Tanıklıklar*, çev. Billur Behman ve Kayhan Yükseler, Ankara: Kafkas Derneği Yayınları, 2002, s. 111.

kuruluşlarının etkilerini arttırmaları ve seçmenlerdeki siyasi tercihlerde yaşanan ikilem konuları ele alınmıştır.

5.1. SİYASİ İKTİDARA GÜVENSİZLİK

Gürcü halkında siyasi iktidara olan güvensizlik Şevardnadze döneminden itibaren boy göstermeye başlamıştır. Gürcüler, Gürcistan'ın BDT'na üyeliğini ve akabinde Rus ordusunun işgalini kabul ettiği için Şevardnadze'yi "Gürcüstan bağımsızlığının kasabı" olarak afişe etmişler ve egemenlik kaybını bu şekilde protesto etmişlerdir.³⁶⁷

Bununla birlikte Gül devrimi sonrası yapılan bir toplumsal araştırma içinde halka yöneltilen "Eğer haklarımız ihlâl edilirse, yardımcı olması için kimi çağırırsınız?" sorusuna karşılık çoğunluk % 66,4 lük bir oranla arkadaşlar ve akrabalar yanıtını vermiştir. Bu araştırma devlet kurumlarına, özellikle de yargı unsurlarına olan güvenin çok düşük olduğunu tesbit etmiştir.³⁶⁸ Gürcistan'da halkın devlet mekanizmalarına olan güveninin oldukça düşük olduğu ve bu güvenin yeniden tesis edilebilmesi için kurumsal bir yapılanmaya ihtiyaç duyulduğu hissedilmiştir. Avrupa standartlarında yönetimin tesis edilmesi için atılan tüm adımların ve siyasi mücadelelerin yetersiz kaldığı saptanmıştır.

Gürcistan'da devletin modernist çizgide hareket ederek elitist ve popülist politikalar yürüttüğü, halkın gerçek gündem dışında tutularak isteklerinin ve ihtiyaçlarının görmezden gelindiği anlaşılmaktadır.

Örneğin; Saakaşvili yönetime gelmeden önce yürüttüğü seçim kampanyasında iç politikada yolsuzluk ve rüşvet gibi kronik sorunlarla mücadelenin dışında, anayasadan vergi politikalarına kadar birçok alanda reform yapmayı taahhüt etmiş, dış politikada ise sadece ABD'ye odaklanmadan aynı zamanda Rusya'yla olan ilişkilerin

³⁶⁷ Ekedahl and Goodman, a.g.e., s. 272.

³⁶⁸ George Nizharadze "Public Opinion on Civil Society in Georgia and on the Rose Revolution", *Civil Society and the Rose Revolution in Georgia*, Ed. George Khutsishvili, Tbilisi: International Center on Conflict and Negotiation Publication, 2008, ss. 229-230.

geliştirileceğinin sözünü vermiştir.³⁶⁹ Fakat Saakaşvili iktidarı döneminde verilen bu vadelerin tam anlamıyla gerçekleşmemesi devletin bir sorunu olmaktan çok liderin sorunu olarak kalmıştır.

Sorun şudur ki Gürcistan'da siyasi lider her zaman devlet mekanizmasından önce gelmiştir. Gürcistan halkı yönetimi kişisel algılamaktadır. Bu yüzden partiler daha geride birer proje gibi yer alıp lider ön plana çıkmaktadır.³⁷⁰ Bu durum ülkede köklü demokrasinin yerleşmesinin önünde ciddi bir engel olarak varlığını sürdürmektedir. Demokrasilerde esas olan kişinin değil kurumların güvenilir ve işlevsel olması, Gürcistan politik hayatına yerleşmemiş bir olgudur.

Saakaşvili sonrasında dikkatleri üzerinde toplayan Ivanişvili'de sahip olduğu kişisel vasıfları ve kısa süreli seçim vaatleri ile oy toplamıştır. Gürcistan'da halkın seçimi ideolojik olmaktan çıkmış, söylemsel değişkenlik üzerinden işlemeye başlamıştır. Gürcistan seçmeni günün politikasıyla ilgilenmektedir. Bu durum daha çok bireysel çıkar alanını genişletmekle alakadardır. Çünkü Gürcistan'da halkın temel problemi ekonomidir. Ekonomik söylemde halkın isteklerini yerine getirecek olan herhangi bir liderin Gürcistan'da siyasi arenada yer edinmesi mümkün gözükmemektedir.

Halk ekonomiyi siyasetten daha fazla önemsemekte ve devrimin demokratik kazanımları ile fazla ilgilenmemektedir. Öyleki Gürcistan'da halk Şevardnadze'nin gidişi ile birlikte bir bakıma ekonomik durumlarında da bir iyileşme olacağını düşünmüşlerdir.³⁷¹ Bu açıdan bakıldığında halk kitlesi kendi direniş odağını açıkça ortaya koymuştur. Gürcistan'da siyasetten ziyade ekonomi politikalarına önem verilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Bu yüzden ekonomiden çok siyasi meselelere odaklanan iktidarların, Gürcistan politik hayatında uzun süreli tutunamadığı kaydedilmiştir.

³⁶⁹ Charles King, "A Rose Among Thorns, Georgia Makes Good", *Foreign Affairs*, Volume.83., Number 2., March/April 2004, s.13.

³⁷⁰ Max Bader, "Authoritarianism and Party Politics in the South Caucasus", *Exploring the Caucasus in the 21st Century: Essays on Culture, History and Politics in a Dynamic Context* ed. Françoise Compañen, László Marác and Lia Versteegh, , Amsterdam: Pallas Publications, 2010, s. 139.

³⁷¹ Bkz. Lincoln A. Mitchell, *Uncertain Democracy U.S. Foreign Policy and Georgia's Rose Revolution*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009, s. 102. https://books.google.com.tr/books?id=YZcMbouKxRMC&pg=PA138&dq=Uncertain+Democracy:+U.S.+Foreign+Policy+and+Georgia%27s+Rose+Revolution&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=Uncertain%20Democracy%3A%20U.S.%20Foreign%20Policy%20and%20Georgia's%20Rose%20Revolution&f=false, (14.04.2015)

Saakaşvili'nin ardından Gürcistan yönetiminde söz sahibi olan Ivanişvili'nin dile getirdiği reformların gerçekleşeceğine dair halkta oluşan beklenti, Ivanişvili'nin zenginliği ile orantılandırılmıştır. Gürcü halkına göre Ivanişvili zengin olduğu için herhangi bir rüşvet ya da mali kaynakla ayarlanması oldukça güçtür.³⁷² Bu durum ekonomik anlamda ülkenin iyi yerlere gelebileceğine yönelik umudu arttırmıştır.

Başta Saakaşvili'nin partisi Ulusal Birlik Partisi ve onun taraftarları olmak üzere Ivanişvili'nin zenginliğini Rusya'da elde etmesinden dolayı bir takım çekinceler oluşmuştur. En önemlisi Gürcistan'ın Ivanişvili üzerinden, Rusya'nın vasıtasıyla istikrarsız bir hale getirilebileceğiyle ilgili endişe duyulmuştur.³⁷³ Rusya'nın Gürcistan'ı istikrarsız hale getirmekten ziyade Gürcistan politikaları üzerinde etkin bir konuma sahip olduğu kaydedilmiştir. Rusya'nın ayrılıkçı bölgeler üzerindeki hâkimiyeti Gürcistan-Rusya ilişkilerine de etki etmiş ve Rusya bu ilişkide elverişli bir konum elde etme şansı yakalamıştır.

Etki alanını gün geçtikçe arttıran Rusya'nın Gürcistan iç siyasetinde alternatif partiler ve gruplarla gücünü arttırdığı düşünülmektedir. Örneğin Batı yanlısı partilerin bile giremediği 2016 parlamento seçimlerinde Rusya yanlısı bir partinin % 5'in üzerinde oy alarak Parlamento'ya girmesi dikkat çekici bulunmuştur.³⁷⁴

5.2. SİYASİ PARTİLERİN BİR İDEOLOJİ UNSURU OLMAKTAN ÇIKMASI

Eski Komünist ülkelerinin devlet yönetiminde kullandıkları tek parti sisteminin demokrasi ve özgürlükler ile uyuşmadığının kavranması ile beraber bu ülkelerde çok partili sisteme geçişin kolay olmayacağı anlaşılmıştır. Örneğin, eski totaliter ve baskın partilerin şekil değiştirerek, yeniden siyasal hayatta kendilerine bir yer edinme çabası

³⁷² Paul Goble, "The Vote in Georgia: Why Saakashvili Lost, Why Ivanishvili Won, and What This Means for the Future", Eurasia Daily Monitor, Volume: 9 Issue: 181, <https://jamestown.org/program/the-vote-in-georgia-why-saakashvili-lost-why-ivanishvili-won-and-what-this-means-for-the-future/>, (06.12.2018).

³⁷³ "Five years on, Georgia makes up with Russia", BBC, 25 June 2013, <https://www.bbc.com/news/world-europe-23010526>, (06.12.2018).

³⁷⁴ "Pro-Russian Party Wins Toe-hold in Georgia's New Parliament", October 11, 2016, <https://www.voanews.com/a/georgia-elections-pro-russian-party/3546064.html>, (05.12.2018).

içine girdiği kaydedilmiştir. Kısacası eski komünist ülkelerde bu sistem çok-partili kaosu da beraberinde getirmiştir.³⁷⁵

Örneğin, Gürcistan'da siyasi parti sistemi, genellikle tanımlanan sistemlerin dışında bir yer almaktadır. Gürcistan'da 180'den fazla kayıtlı siyasi parti bulunmaktadır. Sistemin çok partili olması eski ve yerleşik demokrasilerin sahip olduğu bir pratiktir. Fakat Gürcistan'daki partilerdeki çeşitlilik çok partili sistemin burada kusursuz yürüdüğü anlamına gelmemektedir.³⁷⁶

Gürcistan'da tarihsel olarak bağımsızlıktan bu yana seçim sonuçları incelendiğinde yüksek oranlarla kazanan tek bir partinin olduğu ve bu partinin de lider tabanlı çizgide popülerlik elde ettiği anlaşılmaktadır. Aslında ülkelerin dönüm noktaları olarak belirtilebilecek politik duruşlar partilerden çok lider tabanlı ortaya çıkmaktadır. Şevradnadze 1970'lerde başlattığı yolsuzlukla mücadele kampanyasına 1990'larda iktidarda olduğu dönem fazla önem göstermemesine rağmen adil lider imajını koruma çabasında olmuştur.³⁷⁷ Buna rağmen siyaseten meydana gelen yozlaşmanın tamamen önüne geçilememiştir. Devletin yönetim mekanizmasında kontrolü sağlamak için iktidar partilerinde yozlaşma her düzeyde gözlenmiştir. Siyasetin gerçekliği ile halkın gerçekliği arasındaki fark ortaya çıktığında yozlaşma daha fazla hissedilir hale gelmiştir. Halkın talep ve isteklerine cevap veremeyen siyaset güvensiz konuma düşmüştür. Gürcistan'da Gül devrimine giden süreç bu şekilde oluşmuştur.

İktidarın sorgulanmaya başlaması ve halkın gerçek gündemden koparılmasıyla birlikte liderler ve partilerinin siyasi önemi azalmıştır. Bunu önlemenin yolu ise halkın gerçek gündemi ile meşgul olmak, ihtiyaçlarını karşılamak ve O'nda mutluluk yaratacak eylemlerde bulunulmasından geçmektedir. Aksi takdirde devletin siyasi ve yönetim mekanizmalarında oluşacak yozlaşma iktidara olan güveni şüpheli hale getirecektir. Söz konusu bu durum Gürcistan yönetiminde de yaşanmıştır. Halkın iktidara olan güveni sarsıldıktan sonra Saakaşvili'nin ülkeyi terketmesi ve akabinde vatandaşlıktan çıkartılması bu duruma bir örnek teşkil etmiştir.

³⁷⁵ Guram Muchaidze, "Alternative Prospects of Development of the Postcommunist Society From the Viewpoint of Social-Democrats", Tbilisi, 1995, ss. 15-16.

³⁷⁶ Ghia Nodia ve Alvaro Pinto Scholtbach, *The Political Landscape of Georgia Political Parties: Achievements, Challenges and Prospects*, Delft: Eburon Academic Publishers, 2006, s. 101.

³⁷⁷ Koba Kikabidze and David Losaberidze, *Institutionalism and Clientelism in Georgia*, Tbilisi: Neker Publishing House, 2000, s. 18.

Gürcistan’da siyasi partilerin dışında liderlerin daha fazla ön planda olduğunu ispat eden diğer örnekleri Saakaşvili ve Ivanişvili’nin liderliğinde ün kazanan Ulusal Birlik Partisi ve Gürcistan Rüyası adlı partilerde görmek mümkündür. Gürcistan Rüyası Partisi Saakaşvili’nin yanlış politikalarının sonucunda ortaya çıkmış ve Ivanişvili’nin popüleritesine bağlı olarak üst sıralara yerleşmiştir.

Ivanişvili’nin partisinden 2013 yılında aday gösterilip başkan seçilen Giorgi Margvelaşvili’nin Ivanişvili hükümeti karşısında söylemlerde bulunması da Gürcistan’da partiler dışında kalan siyasi bir alan olduğunu göstermesi bakımından önemli bulunmuştur. Bu tutuma karşı Ivanişvili, Margvelaşvili’nin siyasetteki en büyük hatası olduğunu dile getirmiştir.³⁷⁸ Bu örneklerden anlaşıldığı kadarıyla siyasi partinin bir ideoloji çerçevesinde birleştirme nosyonu Gürcistan’daki siyasette geçerliliğini yitirmiş gözükmektedir.

Ayrıca Gürcistan’da toplumun tüm partilere olan güvensizliğinin en belirgin nedeni partilerin sadece belirli bir grubun çıkarlarına öncelik göstermesi şeklinde yorumlanmıştır.³⁷⁹ Bu durum demokrasi ve beraberinde yaydığı değerlerin Gürcistan’da yerleşmesinin önünde büyük bir engel teşkil etmiştir.

Gürcistan’da 2018 başkanlık seçimlerine başta bağımsız aday olarak katılıp kampanya süresinde yaptığı finansal harcamaların kaynağını Ivanişvili’den sağlayarak seçimi kazanan Salome Zurabishvili’nin, Rusya karşıtı söylemleri ve Avrupa yanlısı tutumlarıyla ileriki günlerde Gürcistan Rüyası partisiyle ne düzeyde bir uyum sergileyeceği merak konusu olmuştur.³⁸⁰

Sonuç olarak günümüz koşullarında siyasetin sabit bir fikir çerçevesinden ziyade zamana, mekâna ve konuya doğru bir yayılım sergilediği bu bağlamda karar almanın en belirleyici özelliği olarak kabul gören ideolojinin önemini azalttığı düşünülmektedir.

³⁷⁸ Giorgi Lomsadze, “Now Hiring in Georgia: Presidential Candidates”, Jul 19, 2018, <https://eurasianet.org/now-hiring-in-georgia-presidential-candidates>, (07.12.2018).

³⁷⁹ Shorena Lortkipanidze, “Georgia-Russia Relations in the Light of Democratization: Influences and Perspectives”, *In Search of Ways for Russian-Georgian Normalization*, ed. Jeffrey Morski, Tbilisi: Georgian Foundation for Strategic and International Studies (GFSIS), 2014, s. 20.

³⁸⁰ Пётр Искендеров, “Грузия: Победа Зурабишвили Как Меньшее Из Зол”, 30.11.2018, <https://interaffairs.ru/news/show/21121>, (06.12.2018).

5.3. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN SİYASET ÜZERİNDE ETKİNLİĞİNİ ARTTIRMASI

Avrupalı toplumlarda sivil toplum, modern uluslararası sistemde ulus-devlete verilen otonominin olduğu gibi korunması ile ortaya çıkan sorunlarla baş etmek için sıkı bir örgütlenme içerisinde bulunmuşlardır. Örneğin çevre ile ilgili bir sorunun sınır aşan bir boyutta ele alınması dile getirilmiştir.³⁸¹

Gürcistan uzun süre Sovyet yönetimi altında bulunduğu için demokratik yönetimlerde görülen sivil toplum oluşumlarından da yoksun kalmıştır. Bağımsızlık sonrasında ise Gürcistan'da var olan siyasi koşullar sivil toplumun oluşması açısından elverişli bir durum yaratmamıştır. Sivil savaşlar, etnik çatışmalar, ekonomik krizler birbirleri ile içiçe geçmiş uzamış sosyal sorunların varlığı Gürcistan'da sivil toplum anlayışının gelişmesi önünde büyük bir engel oluşturmuştur.

Etkili yönetim organlarının bulunmayışı, hukukun ayrıştırıcı olması, özelde bireysel haklara genelde demokratik haklara riayet edilmemesi demokratik sivil toplumun oluşmasının önündeki engeller olarak gösterilmiştir.³⁸² Sivil toplum çalışmalarına 2000'li yıllarda başlayan Gürcistan, en yüksek düzeyine Gül Devrimi sırasında ulaşmıştır.

Yapılan bir anket çalışmasında Gül devriminde etkili olan STK'lar sıralanırken en yüksek oranı % 17.59 ile Kmara³⁸³ adlı gençlik örgütü almıştır. Yine aynı çalışma STK'ların seçimlerin çarpıtıldığını açıklamakta önemli rol üstlendiklerini de savunmuştur. Örneğin, George Soros'un Gül devrimini bizzat finanse ettiği düşünülmüş ve bu bağlamda bazı STK'ların mevcut rejimleri eleştirerek gayri meşru hale getirmede belirleyici bir rol üstlendikleri de iddia edilmiştir.³⁸⁴ Aslında STK'lar bir nevi mevcut

³⁸¹ Bkz. A. Dan Tarlock, "The Role of Non Governmental Organizations in the Development of International Environmental law", http://scholarship.kentlaw.iit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1661&context=fac_schol, s. 61-63. (24.12.2015).

³⁸² Bkz. Nana Sumbadze ve George Tarkhan-Mouravi, "Democratic Value Orientations and Political Culture in Georgia", <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/unpan004780.pdf>, s. 8, (17.10.2015).

³⁸³ Bkz. Robyn E. Angley, "Escaping the Kmara Box: Reframing the Role of Civil Society in Georgia's Rose Revolution", *Studies of Transition States and Societies*, Vol 5, Issue 1, 2013, <http://publications.tlu.ee/index.php/stss/article/download/128/103>, (03.02.2015).

³⁸⁴ Nizharadze, a.g.m., s. 218.

bilgi/iktidar ekseninde direniş noktalarının oluşmasına zemin hazırlayarak, devrim vasıtası ile özneleşme sürecinde aktif rol oynamışlardır.

Mendelson'a göre daha önce belirli bir düzen içerisinde yer alan ülkelerin farklı bir düzene geçiş yaptıkları dönemde, sürekli değişen ve yenilenen bir siyasal ajandaya sahip oldukları için, batılı sivil toplum kuruluşları bu ülkelere stratejilerini nasıl uyarlamaları gerektiğini bilememişlerdir.³⁸⁵ Mevcut bilgi/iktidarın yaratmış olduğu düzene yabancı olan herhangi bir aktörün düzenin değişiminde yaratacağı etkinin de sınırlı kalacağı değerlendirilmiştir.

Özellikle bir STK (NGO) olarak Kmara, Gürcistan'da siyasi sürece direkt etki etmesi bakımından önemli görülmektedir. Kmara bölgede sahip olduğu özgünlüğü ile diğer BDT ülkeleri için kayda değer bir sivil toplum organı olarak kabul edilmiştir.³⁸⁶ Aphrasidze'nin çalışmasında belirttiği üzere; Şevardnadze'nin devrim sonrası yaptığı açıklamada Kmara'yı kastederek: *"Bugüne dek sadece bayrak sallayarak çocukların çok ileri gidebileceğini"³⁸⁷ hiç düşünmemiştim. Durumu yanlış yorumladım. Soros'tan daha erken davranmalıydım. Politikaya müdahale etmemeliydi"*³⁸⁸ söylemi devrimin arkasında duran büyük gizli yapıyı işaret etmektedir. Buradan hareketle, Gürcistan'da varlığı demokratikleşmenin birer göstergesi olarak kabul edilen sivil toplum kuruluşlarının aslında 'mevcut siyasal iktidarı devirip yerine uygun gördüğü başka iktidarları' yerleştirme göreviyle donatıldıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde STK'ların amaçlarının dışında ve anti-demokratik olarak nitelendirilebilecek eylemlerde bulunabileceklerini söylemek mümkündür.

Örneğin, Gül devrimi sonrası yapılan başkanlık seçimleri öncesi ve sonrasında ciddi anlamda bir ABD baskısı hissedilmiştir. Seçimin uygulanmasında ve izlenmesinde aktif olarak yer alan Amerika'nın diplomatik müdahalesi bu bakımdan eleştiriye tabi

³⁸⁵ Sarah E. Mendelson, "Conclusion: The Power And Limits Of Transnational Democracy Networks In Postcommunist Societies" *The Power and Limits of NGOs: A Critical Look at Building Democracy in Eastern Europe and Eurasia*, ed. Sarah E. Mendelson and John K. Glenn, New York: Columbia University Press, 2002, s. 235.

³⁸⁶ "Закавказье В Стратегических Планах США И НАТО", Москва: Центр Международной Журналистики и Исследований, 10.12.2014, <http://pano.ria.ru/reports/doklad.pdf>, s.96, (14.10.2015)

³⁸⁷ 'Çok ileri gitmek' tarafımdan iktidarı ele geçirmek, iktidar ilişkilerini yeniden düzenlemek, gücü aynı zamanda pasifize ve aktive etmek olarak yorumlanmıştır.

³⁸⁸ David Aphrasidze, "Georgia's New Nationalism: A Better Opportunity for State Building?", *OSCE Yearbook 2004*, Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, s. 183.

tutulmuştur.³⁸⁹ Yukarıda bahsedilen özelliklerinden dolayı Gürcistan’da Gül devrimi kimi kesimlerce başlarda bir toplum direnişi olarak algılansa bile daha sonra yabancı misyonerlerin rol aldığı eylemler bütünü olarak görülmüştür. Açıkçası bu tür müdahaleler ile Gürcistan’da yapay bir özneleştirme süreci oluşturulmaya çalışılmıştır. Yapılan eylemlerde verilen imaj, Rusya’nın güdümündeki bir yönetim olarak Gürcistan’ın, Rusya ile olan iktidar ilişkisinden ve bu ilişkiye bağlı olarak gelişen nesneleştirme/özneleştirme sürecinden bir kopuşu, kendilik teknikleri vasıtasıyla gerçek bir özneleşmenin yaşama geçirilişini temsil etmiştir.

Aynı zamanda STK’lar devlet içinde oluşan (inter-state) uyuşmazlıkların bir nevi sorumlusu olarak da görülmektedir. Okropiridze, G. Osetya otonom bölgesi sınırları içerisinde 2003 yılı öncesine kadar baş gösteren düzensiz yapıdaki STK’ların buradaki sorunların büyümesiyle olan ilgisine değinmiştir. Bununla birlikte Gürcistan’da kendi değerlerini savunan, etkin STK yapılanmalarının olmadığını, bunun yerine uluslararası örgütlerle başka ülkelerin güdümündeki kuruluşların bölgede faaliyet yaptığını dile getirmiştir.³⁹⁰ Yani Gürcistan’daki özneleşme imajı, yeni bir nesneleştirme süreci içine girildiğinin üzerini örtmüştür. 2008 yılında yaşanan Rusya-Gürcistan Savaşı sivil toplum yapılanmalarının iktidarların değişiminde rol aldıkları kadar asıl görevlerinden biri olan toplumsal barışı sağlama misyonunda da etkin bir şekilde yer alamadıklarını göstermiştir.

Yukarıdaki örneklerden bir demokrasi timsali olarak bilinen sivil toplum kuruluşlarının, iktidar oyunları içinde dönüşüm geçirerek aslında anti demokratik bir unsur haline geldiği anlaşılmaktadır. Türkiye de buna dâhil olmak üzere birçok ülke bu türden yapılandırılan stk’ları emperyalist gücün bir uzantısı, bir casusluk faaliyeti olarak görmektedir.³⁹¹

³⁸⁹ Cory Welt, “Regime Vulnerability and Popular Mobilization in Georgia’s Rose Revolution”, *CDDRL Working Papers*, No.67, September 2006, www.cddrl.stanford.edu, (17.10.2015).

³⁹⁰ Гога Окропиридзе, “Этнические Грузины, Проживающие На Территории Бывшей Юго-Осетинской Автономной Области”, Южно-Кавказский Институт Региональной Безопасности, 2004, ss. 235-236.

³⁹¹ Peter Ellis, “The Ethics of Taking Sides”, *Ethical Questions And International Ngos: An Exchange Between Philosophers And Ngos*, ed. Keith Horton and Chris Roche, y.y: Springer, s. 66.

5.4. SİYASİ TERCİHLERDE İKİLEM: TOPLUMUN DİYALEKTİK SORUNU

Günümüzde halkın tercihlerinde kısa süre içerisinde yaşanan değişimler siyasetin idolojik olmaktan uzak olduğunu göstermektedir. İnsani değerlerin ön plana çıktığı, çevre, yoksulluk, göç, cinsellik vb. zaman ve mekâna göre farklı şekilde algılanan konular çerçevesinde bir politik alana işaret etmektedir. İnsani değerlerin bozulmaya yüz tuttuğu, ihtiyacı duyulan politik alanlara karşı ilgisizliğin arttığı durumlarda siyasi lider ya da parti seçimlerinde değişimin kaçınılmaz bir hal aldığı gözlenmektedir. Aslında günlük olaylar siyasetin bir parçası haline gelerek siyasete yön vermeye başlamıştır. Bu bağlamda oluşacak düzen her an bir düzensizliğe evrilebilmekte ve her an bir yenileşme mefhumu ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Örneğin; Gürcistan'da çok yaygın olan bir toplumsal anlayış vardır. Siyasilerin yaptıkları hatalar karşısında affedilmesi hususu, onlara karşı bir intikam almaktan ziyade saygı duyulmasını öğütleyen bir davranış olarak yorumlanırdı. Bu yüzden, Gül devriminin ardından Şevardnadze siyasi anlamda hiç bir şekilde zarar görmeden emekliye ayrılmıştır.³⁹² Fakat Saakaşvili'nin döneminde meydana gelen bir takım yasadışı eylemler yüzünden yargılanması ve en nihayetinde vatandaşlıktan çıkarılması olayı bu geleneksel toplum hafızasının da değişime uğradığını kanıtlar niteliktedir.

Son dönemlerde Saakaşvili'nin Ukrayna vatandaşlığı alması nedeniyle Gürcistan vatandaşlığından çıkartıldığı iddia edilse de, asıl mesele Gürcistan Devlet Başkanlığı döneminde kamu bütçesinden zimmetine yaklaşık 5 milyon \$ geçirmesi hususuyla ilgili yargılanarak, yokluğunda hapis cezasına çarptırılması şeklinde gelişmiştir.³⁹³ Bunun dışında, başkanlık dönemi sırasında Rusya ile işbirliği yaptığı iddia edilen kişilere yönelik, hapishanelerde uygulanan şiddetin görüntülerinin tüm halka servis edilmesiyle birlikte ortaya çıkan diğer skandal da Saakaşvili'nin halkın gözünde itibar kaybetmesine sebep olmuştur.³⁹⁴ Çünkü bu tür davranışlar; hak ve özgürlükler, demokrasi, devlet kurumlarının adil bir şekilde işlemesi gibi hususların önüne set çekmektedir. Halk

³⁹² Zürcher, a.g.e., s. 117.

³⁹³ Мэги Кикалейшвили, “Михаила Саакашвили Лишили Гражданства Грузии”, Риановости, 04.12.2015, <http://ria.ru/world/20151204/1335750224.html>, (10.01.2016)

³⁹⁴ “Приключения продолжаются: Михаил Саакашвили лишён гражданства Грузии”, Rt, 04.12.2015, <https://russian.rt.com/article/134703>, (11.01.2016).

tarafından hoş karşılanmayan davranışlar postmodern dönemde daha fazla sorgulanır hale gelirken, bireylerin farkındalıklarının artmasına da neden olmaktadır. Böylece liderlerin de halkın talepleri doğrultusunda hareket ederek, belirli adımları atması beklenmektedir. Yani iktidarın bilgiyi oluşturduğu gibi, bilgi de iktidarın değişip dönüşmesinde etkili olmaktadır.

Nitekim Gürcistan'da halk bu olayların patlak vermesinden sonra doğal bir şekilde sokak gösterileri yapmaya başlamış ve bu haksız durumu ciddi anlamda protesto etme yoluna başvurmuştur. Televizyon kanallarında açıkça Gladani Hapishanesi'nde olan bu insanlık dışı olayların gösterilmesine müteakip Saakaşvili, sorumluların en ağır şekilde cezalandırılacağını beyan etmiştir.³⁹⁵ Seçim arifesinde gerçekleşen bu skandal, Gürcü seçmenin de tercihinde bölünmeler yaşadığını açıkça göstermiştir. McGuinness'in yazısında vurgulamış olduğu; Rondeli'nin de belirttiği gibi *"bu olay iktidar partisi için ciddi bir darbe etkisi yaratmış ve hükümetin yapmış olduğu tüm reformların üstünde bir gölge oluşturmuştur."*³⁹⁶ Gürcistan'da gerçekleştirilen bir dizi reformun ülkenin olumlu yönde gelişmesindeki etkisi tartışmasız büyüktür fakat, siyasi otoritenin yaptığı olumlu işlerin bu gibi insanlık suçu sayılan konular söz konusu olduğunda önemsiz kaldığı gözlenmiştir.

Diğer taraftan; Gürcistan'da orta yaş üstündeki birçok seçmenin, eski Sovyet günlerini arzuluyor olması ise halkı içinde bulunduğu ikilem üzerinde düşünmeye sevk etmiştir. Örneğin Lomsadze, "Dünya Mutluluk Raporuna"³⁹⁷ göre 126. Sırada yer alan Gürcistan'ın, eski Sovyet ülkeleri arasındaki en mutsuz ülke olmasına dikkat çekmektedir.³⁹⁸ Son verilere göre Gürcistan 'ın Dünya Mutluluk Raporundaki yeri iki sıra gerilemiş ve 128. sıraya düşmüştür.³⁹⁹ Gürcistan'da yapılan bu çalışma ülkede

³⁹⁵ http://www.gazeta.ru/social/news/2012/09/19/n_2535921.shtml, (11.01.2016).

<http://humanrightshouse.org/Articles/18631.html>, (11.01.2016).

³⁹⁶ Bkz. Damien McGuinness, "Georgia election: Scandal and intrigue split voters", 30 September 2012, BBC News, <http://www.bbc.com/news/world-europe-19731467>, (11.01.2016).

³⁹⁷ Bkz. http://worldhappiness.report/wp-content/uploads/sites/2/2016/03/HR-V1_web.pdf, ss. 20-22, (06.06.2016).

³⁹⁸ Giorgi Lomsadze, "Georgia: The Unhappiest Country in the Ex-USSR?", March 18, 2016, <http://www.eurasianet.org/node/77841>, (06.06.2016).

³⁹⁹ John F. Helliwell, Haifang Huang, Shun Wang and Hugh Shiplett, "International Migration and World Happiness", *World Happiness Report 2018*, ed. John F. Helliwell, Richard Layard and Jeffrey D. Sachs, s. 22, https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2018/WHR_web.pdf, (08.12.2018).

çeşitli alanlarda gelişmeler yaşansa bile halkın genel anlamda mutlu olmadığını göstermektedir. Bunun temel nedeninin ekonomik yetersizliğe bağlı olarak negatif seyreden halkın alım gücü ve yüksek işsizlik olduğu düşünülmektedir. Çünkü Gürcistan’da halkın en temel problemi hala ekonomidir.

Bu bağlamda AB ile vizelerin kalkması gibi konularda bile Gürcüler’in ilk olarak ekonomik kazanımlara odaklandıkları gözlenmiştir. 22 Şubat-2 Mart 2017 tarihleri arasında Gürcistan’da oy verebilecek yükümlülükler sahip 1501 kişiyle yapılmış bir anket çalışmasına göre “AB ile vizesiz seyahatin uygulanmaya başlamasından sonra Gürcistan-AB Ortaklık Anlaşmasının bir sonraki aşamasında ne yönde bir ilerleme olmasını bekliyorsunuz?” Sorusuna % 22 lik bir kesim ekonomik gelişme derken % 9 Turizmde gelişme, % 6 iş yaratımı, % 4 genel anlamda ilerleme, % 4 serbest ticaret, % 4 Euro entegrasyonu vb. ekonomik temelleri olan istekleri sıralamışlardır.⁴⁰⁰

Aynı araştırmada büyük bir çoğunluğun Rusya’nın Gürcistan politikasındaki agresif tavrının hala sürdüğünü savunuyor olsa da yarından fazlası Rusya ile diyalogun sürdürülmesi taraftarı olmuştur.⁴⁰¹ Bu bağlamda AB yanlısı görünen halkın aynı zamanda Gürcistan-Rusya ilişkilerinin geliştirilmesini arzuladığı düşünülmektedir. Bu ikilem aslında Gürcistan’ın kendini bulmasına ve özel pratiklerle kendini özneleştirmesine işaret etmektedir.

Gürcistan’da halkın birbirine karşıt iki siyasi duruş, iki bilgi/iktidar arasında kaldığı, bu yüzden tercihlerinin de sürekli bir ikilem hattında yer bulduğu anlaşılmaktadır. Bir tarafta sunduğu değerler ve ülkeye getirmiş olduğu gelişmeler ile Batı, diğer yanda ise eski Sovyet dönemi boyunca yaşattığı huzurlu yaşam ile Rusya, Gürcistan’ın siyasal hayatındaki tercihlere yön vermeye devam etmektedir. İki bilgi/iktidar eksenini iki farklı siyasal anlayışla birlikte Gürcistan üzerinde ayrı ayrı etkiler doğurmaktadır. Gürcistan’ın bu iki etki alanı içinde kendi özünü koruyup geliştirdiği derecede zengileşeceği düşünülmekte ve halkın yaşadığı ikilemin sorun olmaktan çıkıp faydaya dönüşebileceği değerlendirilmektedir.

⁴⁰⁰ Survey of Public Opinion in Georgia February 22 – March 8, 2017, Center For Insights in Survey Research, s.9, http://www.iri.org/sites/default/files/iri_poll_presentation_georgia_2017.03-general.pdf, (08.12.2018).

⁴⁰¹ a.g.m., ss.13-15.

6. GÜRCİSTAN'DA POSTMODERN SİYASETİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

Gürcistan'da postmodern siyaset bir dizi sorunla yüzleşmektedir. Postmodernite de kopuşların esas alındığı bir tarihsel süreç Gürcistan'a tamamıyla uygunluk göstermektedir. Çünkü Gürcistan farklı bilgi/iktidar eksenlerinin nüfuz etkisi yarattığı bir ülke olarak siyasi kopuşların yaşandığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; Sergey Karaganov, Gürcistan'da siyasetin öngörülebilir olmadığına değinmiş ve tüm dünyada Gürcistan gibi ülkelerde krizlerin genelde benzer seneryolar çerçevesinde geliştiğini ifade etmiştir.⁴⁰² Karaganov'a göre; *“devrimciler iktidara gelirken eski rejimin doğum lekelerini de beraberlerinde taşırlar. Gürcistan'da devrimcilerin de rüşvetle savaşmayı, reformları hayata geçirmeyi, (...) deneyeceği şüphesizdir. Fakat bu büyük bir siyasi irade gerektirir.”*⁴⁰³ Bu açıdan değerlendirildiğinde belirtilen gelişim için aranan süreklilik şartının Gürcistan'da tam anlamıyla yerleşemediği anlaşılmaktadır.

Süreklilik arz etmeyen ve değişim kavramı ile bütünleşen bu siyasi yapıların kırılabilir ve çeşitli açılardan sorgulanır durumda olmaları kaçınılmaz hale gelmektedir. Sürekli gelişmeyi kendine hedef seçmiş bir ülkede siyasette yaşanan süreksizlik bir stres unsuru olarak kabul görebilmekte, gelişimi olumsuz etkileyebilmektedir.

Diğer taraftan bu gibi ülkelerde ciddi lider eksiklikleri gözlenmekte ve liderlerin siyasi duruşunda da değişimler görülebilmektedir. Genel anlamda Gürcistan'da liderler her ne kadar Avrupa değerler birliğini savunduklarını dile getirirler de, yine geleneksel orijinlerinden ayrı bir siyasi duruş sergileyememektedirler. Bunun en açık örneğini, Saakaşvili'nin başa geldikten sonra ulusalcı üsluba ağırlık vererek, politik söylemlerini bu tarz şekillendirmesinde gözlenmiştir.

Aphrasizde; Saakaşvili'nin 'ulusalcılığı' Gamsakurdia'dan farklı biçimde kullandığını yani içerseyici olan ulusalcılığa gönderme yaparak milliyetçiliğin etnik

⁴⁰² Сергей Караганов, “Москва И Тбилиси: Начат Сначала”, *Россия В Глобальной Политике*, Том 2, № 1, Январь-Февраль 2004, s. 23.

⁴⁰³ a.yer.

tarafından ziyade siyasi olan yanına atıfta bulunduğunu belirtmiştir.⁴⁰⁴ Fakat bu tutum bile ayrılıkçı bölgelerle yaşanacak olası bir uzlaşının en baştan önüne set çekmektedir. Tarih boyunca Gürcistan'da ulusalcılık, yüksek refah seviyesine ve gerçek demokrasiye sahip olmayan bölgelerde temelinde ayrılıkçılığı besleyen unsurları barındırmıştır. Bu gerçeğin Gürcistan siyasetinde görmezden gelinmesi, demokratikleşmenin esas temeli olan eşitlik prensibinin de altını oymaktadır. Bu bağlamda demokratikleş(eme)me sorunu, siyasi temsil, eşitlik ve özgürlük sorunu ile bunlara ek olarak sosyo-ekonomik sorunlar incelenmiştir.

6.1. DEMOKRATİKLEŞ(EME)ME SORUNU

Gürcistan'da demokratikleşmenin önünde siyasi dinamikleri etkileyen olumsuz unsurlar bulunmaktadır. Tarkhan-Mouravi bunları kısaca “(...) *alternatif siyasi oluşumların zayıflığı, seçmenlerin pasivize edilmesi, yıllar boyu süren ekonomik krizler ve kitlesel yoksulluk (...)*” şeklinde belirtmiştir.⁴⁰⁵

Bunların dışında batının demokratikleşme ve sosyal refahın temeline özgür, özerk, kendi kendine yeten bireyi koyduğu anlaşılırken, Gürcistan'ın batı tarzı demokratikleşmeden anladığı bunun tam tersi, bağımlılık ilişkisine dayanan bir bireyleşme oluşumudur.⁴⁰⁶

Moderniteye göre birey iktidarın bilgi nesnesi halinde yaşam sürdürmeli ve özellikle kontrol altında olmalıdır. Gürcistan'da bireyleşmenin derecesini iktidar ilişkileri belirlemektedir. Örneğin Gürcistan'da petrol boru hattı, devletin vatandaşları ile etkileşime girmeden elde ettiği, önemli miktarda sürekli gelir getiren bir kaynaktır. Demokratik geleneğe sahip olmayan ülkelerde bu tür gelirler, gerçek batılaşmayı sağlamada gerekli olan sosyal ve siyasal gelişmelerin önünde engeller oluşturur. Devletin vatandaşları üzerinde paternalist⁴⁰⁷ bir görev addetmesine neden olurken

⁴⁰⁴ Bkz. Aphrasidze, a.g.m., ss. 185-186.

⁴⁰⁵ George Tarkhan-Mouravi, “Trends and Changes in georgian Society and Politics ahead of 2012-2013 Elections”, *Georgia: Previous Experiences, Future Prospects*, Tehran: Published by Caucasus Studies Institute, 20 February 2011, s. 50.

⁴⁰⁶ Nodia, “The Georgian Perception of the West”, s. 41

⁴⁰⁷ Koruyucu, ataerkil bir düzen yaratma.

demokraside esas olan katılım fikrinin altı oyudur.⁴⁰⁸ Ağcan'ın değimiyle, Siyasi katılım yollarının kapalı olmasıyla birlikte bölge ülkelerinde ya veltiaht tarzı ya da devrim yöntemiyle iktidar değışikliğinin yaşandıđı⁴⁰⁹ gözlemlenir.

Gül Devrimi ile başa geçen ve demokratikleşme vaatlerini her ortamda dile getiren Saakaşvili başa geldikten kısa bir süre sonra özellikle televizyon ve medya üzerinde muazzam derecede bir kontrol mekanizması oluşturmuştur. Bu yüzden Gürcistan'da insan hakları ve demokratikleşme sorgulanır hale gelmiştir.⁴¹⁰

Ayrıca “*etnik, dilsel ve dini azınlık gruplarının haklarının korunması, demokrasi kavramının en önemli unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Ulusal/etnik azınlıkların haklarının korunması da ülkenin sahip olduğu demokrasinin derecesini büyük ölçüde belirlemektedir.*”⁴¹¹ Bu bağlamda yıllar boyu Gürcistan toprakları içinde yaşamını sürdüren etnik azınlık gruplar demokratik derecenin artmasının önünde bir engel olarak görülmüştür. Diğer taraftan bu halklar, Gürcistan'ın hâkim söyleminden ayrılarak kendi özneşmelerini sağlama çerçevesinde hareket etmeyi tercih etmişlerdir. Çünkü demokrasiler de ilişkilerde baskı unsurunun bulunması kabul edilemez.

Öyleki Zhorzholiani, bağımsızlıktan günümüze dek Gürcü Anayasasında, Gürcistan Vatandaşlık Kanununda ve Gürcistan Ceza Hukukunda ulusal ve etnik azınlıkların haklarının korunmasının garanti altına alındığını dile getirmektedir.⁴¹² Fakat alınan herhangi bir kararın demokrasinin tesis edilmesinde mutlak belirleyici bir rol üstlenmesi beklenmemektedir ancak demokrasi adına alınan kararların fiiliyatta uygulanabilir olması gerekmektedir.

Bu bağlamda Gürcistan'daki demokratikleşme sorununa önemli bir örnek teşkil edeceği düşünölen anayasal reformlara değinilmiştir. Fruhstorfer'in çalışmasında da üzerinde durduğu gibi Gürcistan'da geniş haklara sahip başkanlık sisteminin temelleri 1995 Anayasası ile atılmıştır. 2004 yılında yapılan anayasal değışiklikle Başkan'ın

⁴⁰⁸ Bkz. Nodia, “The Georgian Perception of the West”, ss. 41-43.

⁴⁰⁹ Kamil Ağacan, *Stratejik Öngörü 2006 Güney Kafkasya*, Ankara: Avrasya –Bir Vakfı ASAM Yayınları, Ekim 2006, s. 6.

⁴¹⁰ Vladimer Papava and Micheil Tokmazishvili, “Neoeconomic Foundations and the Development of Business in Post-Revolution Georgia”, *The Caucasus & Globalization*, Vol 1. (4), 2007, s. 92.

⁴¹¹ Giorgi Zhorzholiani, *Protection of The Rights of National (Ethnic) Minorities*, çev. Valentine Amiranashvili, Tbilisi: Epokha Publishers, 1999, s. 146.

⁴¹² a.g.e., ss. 152-153., Ayrıca Gürcistan Ulusal Azınlık Hakları Hukuku için bkz. a.g.e., ss. 161-169.

yetkileri daha da arttırılmış, 2010 yılında ise Başkan'ın hakları daraltılmış fakat Başbakan'ın hakları genişletilmiştir.⁴¹³

Gürcistan'da anayasada reform adı altında yapılan değişikliklerin aslında iktidarı tesis eden hükümetlerin görevde oldukları süre zarfında kendi çıkar alanlarını koruyan değişiklikleri onayladıkları kaydedilmiştir. Bir diğer deyişle vadesi dolmuş bilgi/iktidarın sistem üzerinde daha fazla yaşayabilmesi, vadesini uzatabilmesi için anayasal hukuk kurallarının da nesneleştirici unsurlar olarak yer aldığı bir değişime gidildiği kaydedilmiştir. Bu durum Saakaşvili'nin başkanlıkta dolan süresini, başbakanlığa devretme şekli olarak yorumlanmıştır.

2010 yılında başkanlıkla ilgili yapılan anayasal değişimin 2013 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte 2012 yılında parlamenter seçimleri kazanan Gürcistan Rüyası ve ona bağlı alt gruplar iktidarı fiilen devralmıştır. 2013 yılıyla birlikte yeni anayasal değişim konusu gündeme gelmiştir. Mevcut başkan Margvelashvili anayasal değişimin iktidar partisinin gücünü arttırmasına yarayacağını düşünerek bu değişikliği veto etmiştir.⁴¹⁴ Buna karşı parlamentoda yapılan oylamayla veto hükümsüz kılınmış, Gürcistan anayasasındaki revizyon kabul edilmiştir.⁴¹⁵

Tarihsel olarak anayasal değişimlerin Gürcistan'da mevcut iktidarlar tarafından çıkar alanlarını genişletmek amacıyla yapıyor olması ve bu değişikliğe Venedik komisyonunun⁴¹⁶ da onay vermesi hukukun siyaset karşısında sorunsal hale geldiğini göstermektedir. Demokrasinin gerçekten yerleşmesi için tüm tarafların fikirlerinin olumlu bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Oysaki muhalefette yer alan kesimlerin fikirlerinin göz ardı edildiği tesbit edilmiştir. Muhalefetin bu konuyu

⁴¹³ Anna Fruhstorfer, "Paradoxes Of Constitutional Politics In The Post-Soviet Space", *University Of Illinois Law Review*, Vol. 17, No.2, ss. 782-789. <https://illinoislawreview.org/wp-content/uploads/2017/03/Fruhstorfer.pdf>, (10.12.2018).

⁴¹⁴ "Georgia's President Reluctantly Signs Constitutional Amendments", October 20, 2017, <https://www.rferl.org/a/georgia-president-signs-constitutional-amemnts/28806342.html>, (10.12.2018).

⁴¹⁵ "Georgian President signs new edition of Constitution", 19 Oct 2017, <http://agenda.ge/en/news/2017/2287>, (10.12.2018).

⁴¹⁶ Venedik Komisyonu'nun verdiği fikir için bkz. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2017\)006-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2017)006-e), (10.12.2018).

referanduma sunma fikrinin de konunun önemini gözler önüne sermektedir.⁴¹⁷ Demokrasiyi salt bir partinin iktidarına kurban etmenin demokratik temsilde ciddi sıkıntılar doğuracağı tahmin edilmektedir.

6.2 SİYASİ TEMSİL, EŞİTLİK VE ÖZGÜRLÜK SORUNSALI

Gürcistan bağımsızlığı ile birlikte ülke yönetimde ciddi sorunlar yaşamaya başlamıştır. Bu sorunların birçoğu temsil sorunu ile ilişkilendirilebilir. Tüm Kafkas ülkelerinde olduğu gibi Gürcistan'da da “*düşük kurumsallaşma düzeyi, demokrasi geleneğinin sınırlılığı, köklü siyasi partilerin yokluğu, totaliter ve tek partili bir yönetimin geçmişi, siyasi yapının temel*”⁴¹⁸ özelliklerini oluşturmaktadır.

Gürcistan'da kimliğe dayalı olarak gelişen sosyal eşitlik ve özgürlükler sorunu siyasi yapılanma içerisinde de yer bulmuştur. Ayrılcı bölgelerin eşitlik istemleri dışında ülkenin bir türlü deneyimleyemediği demokratik yönetimin yoksunluğu da birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin, Şevardnadze dönemindeki Rusya yanlısı politikacılar eleştiriye tabi tutulurken, Saakaşvili zamanındaki siyasi kadrolaşma da ciddi anlamda sorgulanmaya başlanmıştır.

Devlet kadrolarından süpürme işlemi Gürcistan'da çok açık bir şekilde cereyan etmiştir. 2009 yılında Gürcistan diaspora toplantısında ilk kez adından söz edilen ve çocukluğundan beri Kanada'da yaşayan ve ülke ekonomisine uzak biri olan Vera Kobaliya, 2010 yılında Ekonomi Bakanlığı'na getirilmiştir.⁴¹⁹ Bu gibi liyakat hususları dikkate alınmadan devlet kademelerine getirilmeler, kurumsallaşma çizgisinden uzak yönetimlere ve siyasi temsilde ciddi bozulmalara yol açmaktadır.

Diğer yandan “*Gürcistan devleti etno-politik açıdan Güney Kafkasya'nın en karmaşık yapısına sahiptir. (...) Gürcistan'da Gürcülerin oranı % 55-60 civarındadır.*

⁴¹⁷ Liz Fuller, “Georgian Opposition Demands Referendum On Proposed Constitutional Amendments”, May 16, 2017, <https://www.rferl.org/a/caucasus-report-georgia-constitutional-amendments-controversial/28490578.html>, (10.12.2018). Giorgi Menabde, “Proposed Georgian Constitutional Amendments Lack Support of President, Opposition”, *Eurasia Daily Monitor*, Volume: 14 Issue: 63, May 11, 2017, <https://jamestown.org/program/proposed-georgian-constitutional-amendments-lack-support-president-opposition/>, (10.12.2018).

⁴¹⁸ Ağacan, a.g.e., s. 5.

⁴¹⁹ Н. А. Мендкович, *Цена Реформ, или Почему у Грузии не Получилось?*, Москва: Российский Институт Стратегических Исследований, 2012, s. 26.

(...) Gürcüler⁴²⁰ etnik açıdan homojen değildir.”⁴²¹ Bu nedenle Gürcistan’da ulusal bilinç konusu her zaman sorun olmuştur. Bu bilinci verecek olan eğitim kuruluşlarının Gürcistan’da etkin bir şekilde çalışmadığı gözlenmektedir. Örneğin, eğitim konusunda yapılan araştırmalara göre ayrılıkçı bölgeler kendi bastıkları kitapları kullanmakta ve Gürcistan Eğitim Bakanlığı’ndan özerk hareket etmektedir. Bu bölgelerde eğitim ayrılıkçı hükümet kurumlarının elindedir.⁴²² Bu bağlamda merkezi yönetimin Gürcistan karşıtlığını temel alan eğitimin önüne geçmesi, mevcut önyargıların ortadan kaldırılması için bu bölgelerle ortak çalışmalar düzenlemesi gerekmektedir. Gürcistan’da eğitimin ana amaçları arasında öğrenciye bilgi sağlamak ve haklarını nasıl kullanması gerektiğini öğretmenin dışında, diğer yaşam tarzlarına saygılı olmayı, önyargıdan uzak kalmayı ve toleranslı davranmayı öğretmek de yer almaktadır.⁴²³ Avrupa standartlarında bir yaşam hayal eden Gürcistan yönetimi ve halkının Avrupa uyum reformları çerçevesinde uyumsuzluk yaşadıkları alanlardaki özgürlük taleplerini dikkate alacağı düşünülmektedir.

Ayrıca, Rusya-Gürcistan Savaşı’nın ardından 2008 yılında yapılan bir ankete göre Gürcüler için Rusça dilini bilmenin-öğrenmenin önemini koruduğu hatta bir önceki anketlerdeki oranlar dikkate alındığında önemini gittikçe arttırdığı gözlenmektedir.⁴²⁴ Bu bağlamda Gürcistan’da batılı değerlerin yerleşmesinin talep edilmesinin yanı sıra SSCB’nin mirası olan hayatın sahiplenildiği de anlaşılmaktadır.

Gürcistan’da diğer bir eşitlik sorununun ise siyasal hayatta kadınının ötekilenmesi sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadının siyasal temsildeki katılım oranının oldukça düşük olduğu gözlenmiştir. Örneğin, Gürcistan’da 8 Kasım 2016 tarihinde yapılan Parlamento seçimleri için 3524 kişi [1304 kadın (%37) ve 2220 erkek (%63)] aday gösterilmiştir. Seçim nispi ve çoğunluk seçim sistemi olmak üzere iki aşamalı olarak yapılmıştır. Buna göre nispi seçimi kazanan kadın vekil sayısı 18 iken erkek vekil sayısı 59; çoğunluğa göre yapılan seçimlerde ise parlamentoda yer alan

⁴²⁰ Bu kelime alındığı kaynaktaki ‘Gürcüler’de’ şeklinde geçmektedir.

⁴²¹ Haleddin İbrahimli, *Değişen Avrasya’da Kafkasya*, Ankara: Avrasya-Bir Vakfı ASAM Yayınları, 2001, s. 29.

⁴²² Bkz. Чиковани И Какителашвили, a.g.m., s. 63.

⁴²³ Bkz. a.g.m., s. 64.

⁴²⁴ Per Gahrton, *Georgia Pawn in the New Great Game*, New York: Pluto Press, 2010, ss. 210-211.

kadın vekil sayısı 6, erkek vekil sayısı 67 olmuştur.⁴²⁵ Toplamda sadece 24 kadın vekilin meclis çatısı altına girebilmesi Gürcistan'da erkek egemen seçim listelerinin varlığına, siyasi arenada kadının desteklenmediğine, demokratik eşitlik fikrinin başta yönetim organlarında oluşmadığına yönelik bir kanıt ortaya sunmuştur.

Bu türden bir politik ayırımın modernist çizgide yer aldığı düşünülmektedir. Bu konu Gürcistan'ın eleştiri aldığı alanlardan birisi olarak siyasal hayatta yer bulmaktadır. Gürcistan'da kadınların siyasete katılım oranı % 12'dir ve bu değer Avrupa ortalaması olan % 25.8'e göre oldukça düşük bulunmuştur. Kadınların siyasal temsiliyet sırasında ise 194 ülke içerisinde 147. sırada yer aldığı kaydedilmiştir.⁴²⁶ Cinsiyet ayrımının olumsuzlandığı postmodern siyasal hayatın Gürcistan'a yerleşmesi için yasal düzenlemelerin dışında sivil hayatta da kadının desteklenmesinin gerektiği düşünülmektedir. Fakat bu aşamadan önce halkın seçimler konusunda daha fazla bilinçlendirilmesi ve demokratik katılım için gerekli şartların yerine getirilmesi gerekmektedir.

Gürcistan kâğıt üzerinde alınmış olan kararların birçoğunu hayata geçirmekte başarısız bulunmuş, reform süreçlerini bile kendi varlığını garanti altına alma amacı ile baskı, kapatma ve tahakküm pratiklerini esas alarak gerçekleştirme yolunu seçtiği gözlenmiştir. Bunun en önemli örnekleri Sosyo-ekonomik sorunlar başlığı altında incelenmiştir.

6.3. SOSYO-EKONOMİK SORUNLAR

Gürcistan'da sosyo-ekonomik sorunlar çeşitli başlıklar altında incelenebilmektedir. Nesneleştirme pratikleri açısından ele alındığında öne çıkan sorunlar, diğer kimliklerin bastırılması, genel ekonomik sorunlar, suç ve yolsuzlukla ilişkin sorunlar olmuştur.

⁴²⁵ "Central Election Commission (CEC) of Georgia, Report on the Parliamentary Elections Of Georgia October 8, 2016", s.10, <http://cesko.ge/res/docs/AnnualReport2016-CeskoEng.pdf>, (09.12.2018).

⁴²⁶ "Infographic: Women's Political Participation in Georgia's 2016 Elections by the Numbers", September 22, 2016, <https://www.ndi.org/publications/infographic-womens-political-participation-georgias-2016-elections-numbers>, (09.12.2018).

6.3.1. Ortodoks-Gürcü Kimliği Dışında Kalan Kimliklerin Bastırılması

Tüm dünyanın betimlemesinin karşısında Gürcistan’da halk kendisini Kartvelian olarak, Gürcü yurdunu da Skartvelo olarak adlandırmaktadır. Tarih boyunca kuzey ve güney komşularının ilgisini çeken bu verimli arazi yıllar boyu barıştan uzak hayatta kalma mücadelesi içinde bulunmuştur.⁴²⁷ Rus ve Türk etkisi altında kalan bu topraklarda yaşayanları adlandırırken “Ruslar грузин (Gruzin), Türkler Gürcü terimini kullanmışlardır. İngilizlerin kullandığı terim Georgia ise Türklerin kullandığı Gürcü kelimesinden gelmektedir.”⁴²⁸

Gürcistan’ın bağımsızlık döneminde Babası Konstantin Gamsakurdia gibi Zviad Gamsakhurdia’da aşırı ulusalcı söylemlerin taraftarı olmuştur. 1987 yılında Sovyet karşıtı ulusalcı bir grupla Ilia Chavchavadze Derneğini kurarak Gürcistan’da Gürcü temelli etnik üstünlüğün yayılmasını sağlamış ve toplum içinde yaşayan diğer grupların dışlanmasına neden olmuştur.⁴²⁹

Gamsakurdia 1991’de yapılan ilk başkanlık seçimlerini kazanması ile birlikte Gürcü olmayan halklar üzerindeki baskıyı arttırmış ve akabinde Abhazya ve Güney Osetya kendilerini egemen Sovyet Cumhuriyetleri olarak deklare etmişlerdir.⁴³⁰

Gürcistan birçok etnik unsuru bünyesinde barındırdığı için heterojen bir yapı arz etmektedir. Fakat Gamsakurdia ile birlikte bu kimliklerin bastırılarak resmi devlet kimliği olarak Gürcü kimliği onaylanmıştır. Oysaki Aves’in belirttiği gibi o dönemde Gürcü topraklarında Gürcülerin dışında % 8 oranında Ermeni, % 6 oranında da Rus nüfus yaşamını sürdürmektedir.⁴³¹ Günümüzde ise bu dağılım son yapılan 2014 yılı nüfus sayım verilerine göre: % 86.8 Gürcü, % 6.3 Azeri, % 4.5 Ermeni, % 0.7 Rus, % 0.4 Oset, % 1.3 Diğer (Yezidi, Ukraynalı, Kisti, Yunan, Asuri ve diğer) şeklindedir.⁴³²

⁴²⁷ Jones and Parsons, a.g.m., s. 291., Ayrıca Bkz. Stephen K. Batalden and Sandra L. Batalden, *The Newly Independent States of Eurasia Handbook of Former Soviet Republics*, Phoenix: Oryx Press, 1993, s. 111.

⁴²⁸ S.K. Batalden and S.L. Batalden, a.g.e., s. 111.

⁴²⁹ Ekedahl and Goodman, a.g.e., s. 261

⁴³⁰ a.g.e.,262

⁴³¹ Aves, a.g.e., s. 160.

⁴³² “2014 General Population Census Main Results”, *Geostat*, 28.04.2016, http://geostat.ge/cms/site_images/files/english/population/Census_release_ENG_2016.pdf, (09.12.2018).

Gürcistan bu çok etnik yapılanma içinde, kimi zaman farklı etnik gruplardan insanların karşı karşıya kalmasından beslendiği kaydedilmiştir. Örneğin, Abhazya ve Svaneti bölgelerinin güneyinde yer alan Megrelya⁴³³, Gürcistan ve Abhazya'nın sorunlu bölgeleri arasında kalan ve üzerinde birçok çatışmanın da yaşandığı bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Aves Abhazya'da yaşayan Gürcü nüfusun etnik olarak Megrel olduğuna ve Abhazya savaşının aslında en büyük zararı bu halka verdiğine dikkat çekmiştir. Sınırında yaşayan Megreller'in Gürcistan'ın yaptığı göçmen kamplarına yerleşmek durumunda bırakıldığı ve bu savaşın asıl kurbanlarının Megreller olduğunu değerlendirmiştir.⁴³⁴ Bu örnekten de anlaşılacağı üzere uyumsuzluk alanlarında taraflardan farklı etnik kimliğe sahip olan azınlık gruplarının, uyumsuzluğa taraflar olanlar arasında -jeopolitik ve jeostratejik anlamda çıkar elde etme yolunda- birer araç haline getirildikleri düşünülmektedir. Gürcistan'ın Gürcü kimliği dışında kalan kimlikleri doğrudan ve dolaylı yollardan ötekileştirdiği anlaşılmaktadır.

Tarihsel olarak Gürcistan'da kimlik tanımlamasının etnik-dini aidiyet esas alınarak oluşturulduğu açıkça gözlenmektedir. Gürcistan Hristiyanlığın din olarak kabul edilmesinden bu yana Gürcü kimliğini Ortodox Hristiyanlıkla bağdaştırmıştır. İslâmiyetin doğuşu ve müteakiben yayılması Gürcü yönetimlerinin Hristiyan Roma ile yaklaşmasına ve Roma hâkimiyeti altına girmelerine neden olmuştur. Aynı durum 1783 yılında Rusya-Gürcistan (Muhtemelen Doğu Gürcistan) arasında imzalanan anlaşma ile tekerrür etmiştir. Bu bağlamda Gürcistan, İran'dan (Aslında İslâmi yayılmacılıktan) korunmak için Rusya'nın egemenliği altına girmeyi taahhüt etmiştir.⁴³⁵

NATO'nun 2007 yılında Gürcistan'da Ekonomik ve Siyasal Geçiş adlı raporunun "Gürcistan'da Demokrasinin Yeniden İnşası" başlığı altında bulunan 13. Maddesinde belirtildiği üzere; Gürcistan Toplumunda bazı geleneksel unsurların, ulusalcılığı Ortodoks geleneklere bağlamaya devam ederek, mezhepsel gerginliklerin oluşmasına kaynak sunduklarını belirtilmiştir. Gürcistan'da demokratik dönüşümün

⁴³³ Samegrelo-Zemo Svaneti Bölgesi nin bulunduğu topraklar.

⁴³⁴ Aves, a.g.e., s. 169.

⁴³⁵ Nodia, "The Georgian Perception of the West", s. 14.

sağlanması sürecinde yukarıda bahsi geçen dini ve etnik azınlık gruplara destek verilmesi ve bunun için de ciddi çaba sarfedilmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁴³⁶

Rondeli'nin de üzerinde durmuş olduğu gibi; “2008 savaşıdan sonra Gürcistan'da devlet inşası demek aynı zamanda ulus inşası anlamına gelmekteydi. Çünkü çok etnikli ve çok dinli Gürcistan için yaşanabilir bir devletin inşası modern, çoğulcu ve tüm ulusu kapsayan demokratik bir devlet anlamına gelmekteydi.”⁴³⁷ Rondeli'nin bahsettiği demokratik anlamdaki “inşa” ve “yeniden inşa” faaliyetlerinin, belirli nesneleştirme kalıplarını devreye sokmadan gerçekleştirmesinin mümkün olamayacağı değerlendirilmektedir. Bu durumda nesneleştirmeye karşı duran ayrılıkçı bölgelerin kendilerini öznel hale getirmeleri kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Gürcistan için önerilen bu ulus inşasının ne şekilde oluşturulacağı kökleşmiş Abhazy, Güney-Osetya sorunları ile bir çıkmaz içine girdiği ve kimliklerin keskin çizgilerini ortadan kaldıracak bir nesneleştirme üzerinden işleyecek yeniden inşa faaliyetinin ülkeye yeniden başarısızlık getireceği düşünülmektedir.

Gürcistan'da kimliğin etnik olarak kurulması ve devlet yönetiminin de ontolojik temellerini bu kimlikle bağdaştırması, etnik çeşitliliğin fazla olduğu bu ülke topraklarına uyumsuzluk dışında bir şey sunmamıştır. En başından itibaren nesneleştirilen alanlar başka yönetimlerin de yardımlarıyla kendi öznelliklerini kurma girişiminde bulunmuşlardır.

Günümüze gelindiğinde Gürcistan'da hala kimliğin etnik-dini temelden uzaklaşmadığı açık bir biçimde gözlenmektedir. Günümüzdeki dini verilere göre nüfusun % 83.4'ünün Ortodoks-Hıristiyan, % 10.7'sinin Müslüman, % 2.9'unun Ermeni Apostolik Kilisesine bağlı, % 0.5'inin Katolik, geri kalanların ise Yahova Şahidi, Yezidi, Protestan, Yahudi vb. inanç mensubu olduğu belirtilmiştir.⁴³⁸ Gürcistan

⁴³⁶ NATO Committee Reports, 2007 Annual Session, *Economic And Political Transition In Georgia*, 170 ESCEW 07 E rev 2 -, <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=1171>, (21.11.2015).

⁴³⁷ Alexander Rondeli, “The Russian- Georgian War and its Implications for Georgia's State Building”, *The Making of Modern Georgia 1918-2012*, ed. Stephen F. Jones, London: Routledge, 2014, s. 35.

⁴³⁸ “2014 General Population Census Main Results”, *Geostat*, 28.04.2016, http://geostat.ge/cms/site_images/files/english/population/Census_release_ENG_2016.pdf, (09.12.2018).

devleti ve Ortodoks Kilisesi arasında anayasal bir anlaşma vardır.⁴³⁹ Ortodoks Kilisesi'nin Gürcistan'da devlet ile aynı hukuki konumda yer alması diğer dini grupların baskılanması şeklinde yorumlanmaktadır.

Örneğin Batum'da Müslümanların kullandıkları Orta Cami'nin özellikle Cuma günü yapılan ibadet sırasında yeterli olmadığı değerlendirilmiş ve bu yüzden yeni bir caminin yapılması talep edilmiştir. Bu talebe karşılık tarihi Batum Aziziye Camii'nin Türkiye tarafından yeniden inşa edilmesiyle ilgili bir teklif ileri sürülmüş, Ortodoks Kilisesi'nin bu teklife ve cami yapımına olumsuz tavır sergilediği gözlenmiştir.⁴⁴⁰

Ortodoks Kilisesi'nin din konusunda Gürcistan'da iktidar ilişkisi içinde bulunduğu Müslüman kesim üzerinde nesneleştirme faaliyetlerinde bulunduğu ve Müslümanların da bu duruma karşı kendi öznelliklerini ortaya koydukları tespit edilmiştir. Gürcistan'ın etnik ve dini kimliklerle ilgili modernist bir çizgi takip etmeye devam ettiği anlaşılmaktadır.

6.3.2. Ekonomik Sorunlar

Papava, Sovyetler Birliği'nin ortadan kalkması ile birlikte tüm eski komünist bloğu ülkelerinin, Pazar ekonomisine geçmek için Polonya eski finans bakanı Leszek Balcerowicz'in geliştirmiş olduğu Şok Terapi modelini adapte ettiklerini, Gürcistan'ın ise bu modeli adapte etmede başarılı olamadığını dile getirmiştir.⁴⁴¹ Gürcistan ekonomisi özellikle Batı'nın ortaya koyduğu ekonomik sisteme uyum gösteremediği için uzun süre hâkim politik ekonominin dışında kalmıştır. Gürcistan Pazar ekonomisine geçişte ciddi anlamda zorluklar yaşamıştır.

Gürcistan ekonomisi hala post-sosyalist dönüşüm içinde yer almaktadır denilebilir. Gürcistan'ın hala yerel düzeyde sosyo-ekonomik gelişimi sağlayamadığı değerlendirilmektedir. Gürcistan'da birçok bölge için bir gelişim stratejisi

⁴³⁹ Ayrıntılı incelemek için bkz. <http://patriarchate.ge/geo/eklesia/saeklesio-samartali/state-and-church-legal-aspects/>, (09.12.2018).

⁴⁴⁰ Sulkhan Bordzikhvili, "Muslims in Batumi are Becoming Impatient for Second Mosque", 2 February 2017, <http://oc-media.org/muslims-in-batumi-are-becoming-impatient-for-second-mosque/>, (09.12.2018).

⁴⁴¹ Vladimer Papava, "On the First Generation Post-Communist Reforms of Georgia's Economy (A retrospective Analysis), *The Caucasus&Globalization*, Volume 5, Issue 3-4, 2011, ss. 22-25.

belirlenmediği gibi, bu bölgeler için bir bütçe yahut bir vergi sistemi oluşturulamamıştır. Bu duruma yönelik olarak ABD'nin finanse ettiği Millennium Programı gibi programlar bölgenin daha fazla ekonomik desteğe ihtiyacı olduğunu kanıtlamıştır.⁴⁴² Bu bağlamda Gürcistan'ın Batı tarzı ekonomik modelde yaşayabilmek ve ülke ekonomisini bu modelde geliştirmek için köklü bir reform programına ihtiyaç duyacağı kaydedilmiştir. Gürcistan'ın hali hazırda bu modeli uygulayabilecek bir altyapısı olmadığı anlaşılmıştır. Bir yandan Batı tarzı ekonomik sistemin sunduğu faydalardan uzak kalarak dezavantajlı konuma düştüğü gözlemlenirken, diğer yandan Batı'nın karşı karşıya kaldığı ekonomik risklerden de etkilenmediği tesbit edilmiştir.

Pavliashvili'nin belirttiği gibi, dünya ekonomisine entegrasyonu düşük seviyede olduğu için 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz Gürcistan'ı etkilememiştir. Gürcistan ekonomik anlamda yaşanan küresel krizlerden ziyade savaşımlardan etkilenmiştir.⁴⁴³ Kuzey Kafkasya'da Çeçenistan-Rusya arasındaki savaş ile Azerbaycan-Ermenistan arasındaki uyuşmazlık haline ek olarak, Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgelerle yaşadığı çatışma da Gürcistan ekonomisinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmuştur. İşsizlik, düşük gelir seviyesi, satın alma gücündeki negatif seyir, emeklilik sisteminin sağlıklı işlememesi vb. sorunlar hâlihazırda Gürcistan'da ekonomiyi zorlayan unsurlar arasında yer almaktadır.

Aşağıda Grafik-1'de gösterilen son on yıla ait işsizlik oranlarının da Pavliashvili'nin yukarıda değerlendirdiği gibi, en fazla Gürcistan-Rusya Savaşı'nın hemen ardından artış eğilimine girdiği gözlenmektedir. Bu grafikten anlaşılacağı üzere; 2013 yılında Mikheil Saakaşvili'nin Gürcistan'daki siyasal hayattan çekilmesi, işsizlik verilerine olumlu yansımıştır.

Yeni yönetimle birlikte ekonomik değerlerde toparlanma yaşanmaya başlamıştır. Savaş sonrası yapılan yardımlar ile Rusya ile ilişkilerin normalleştirilme çabaları bu toparlanmada önemli rol oynamıştır.

⁴⁴² Abesadze and Burduli, a.g.m., ss. 52-53.

⁴⁴³ Solomon Pavliashvili, "The World Economic Crisis and Georgia", *The Caucasus&Globalization*, Volume 5, Issue 3-4, 2011, s. 59.

Grafik-1: 2008-2018 Yılları Arasındaki İşsizlik Oranları⁴⁴⁴

Diğer taraftan Saakaşvili'nin Gürcistan-Rusya Savaşı'na kadar Gürcistan'da iktidarda bulunduğu dönemde işsizliğin kademe kademe arttığı anlaşılmaktadır. Saakaşvili'nin Gürcistan siyasetinde etkin olduğu yıllara bakıldığında ekonomik verilerin olumlu seyretmediği görülmektedir.⁴⁴⁵

Son dönemdeki verilere göre ise Gürcistan'daki işsizlik oranı bir önceki yıl yüzde 14 iken 2017 yılında yüzde 13.9'a düşerek 2004 yılından günümüze kadarki en düşük seviyelere gelmiştir. Gürcistan'daki işsizlik oranı, en yüksek ve en düşük değer olan 2009 yılındaki yüzde 18.30 ve 2000 yılındaki yüzde 10.30 değeri dikkate alındığında, 1998 yılından 2017 yılına kadar geçen sürede de ortalama yüzde 14.80 seviyesinde olmuştur.⁴⁴⁶

Ülkenin toplam gayri safi yurtiçi hasıla (GDP) miktarı 16.14 milyar \$ olup, kişi başına düşen milli gelir ise 3560 \$'dır. Bu ekonomik durumu ile Gürcistan alt-orta gelirli ülkeler grubu içinde yer almaktadır.⁴⁴⁷ 2017 yılındaki son verilere göre kişi başına düşen milli gelir 4086 \$ olarak verilirken, gayri safi yurtiçi hasıla 15.16 milyar \$

⁴⁴⁴ <https://tradingeconomics.com/georgia/unemployment-rate>, (12.12.2018)

⁴⁴⁵ <https://knoema.ru/atlas/Грузия/Уровень-безработицы>, (10.12.2018).

⁴⁴⁶ <https://tradingeconomics.com/georgia/unemployment-rate>, (12.12.2018)

⁴⁴⁷ Daha fazla ekonomik veri için bkz. <http://data.worldbank.org/country/georgia>, (24.04.2015).

olarak belirtilmiştir.⁴⁴⁸ Gürcistan ekonomisi günümüzde de alt-orta gelir grubunda yer almaya devam etmektedir.⁴⁴⁹

Diğer yandan, Gürcistan'da ekonomik sorunların başında sosyal güvenlik sistemi'nin yarattığı sorunlar da yer almaktadır. Eski komünist-sosyalist ekonomilerin bu çeşit problemleri yaşamaları normal kabul edilmekle birlikte demokratik-kapitalist rejimde bu problemler ciddi sorunlar olarak kabul edilmektedir. Bu ekonomilerin geçiş sürecinde yaşadıkları bu sıkıntılar iki birbirine karşıt ekonomik bilgi/iktidar ekseninde arasında özneleşememenin getirdiği sıkıntılar olarak yorumlanmıştır.

Vekua'nın belirttiği şekilde mevcut sosyal güvenlik sisteminin başarısız olmasının kimi nedenleri; şeffaf bir uygulamanın bulunmayışı, hizmet süresi ile emekli ödeneği arasındaki adaletsizlikler, insanların sosyal güvenlik konusunda yanlış ya da eksik bilgilendirilmeleri (Gürcistan'da büyük bir çoğunluk sosyal güvenliği "ek vergi" şeklinde algılıyor.) vb.⁴⁵⁰ bir dizi probleme bağlı olarak gelişmiştir.

Bu gibi ekonomik problemler ülkeye yapılacak dış yatırımlar için güvensiz bir ortam yaratırken, Rusya ve Azerbaycan gibi komşu ülkelerin Gürcistan ekonomisine süren katkıları da dikkat çekici bulunmuştur. Tüm bu sorunlara rağmen Rusya'nın Gürcistan'daki ekonomik ve finansal varlığında bir azalma gözükmemiştir.⁴⁵¹ Komşu ülkeler ekonomik çıkarlardan ziyade Gürcistan'daki siyasal nüfuzlarını korumak ve bu durumu devam ettirmek için Gürcistan ekonomisine yatırım yapmışlardır. Bunun da bir nesneleştirme pratiği olduğu düşünülmektedir.

6.3.3. Suç ve Yolsuzluk Sorunu

"Gürcistan Perestroyka döneminde etnik Gürcü Nomenklatura'sı tarafından yönetilmekteydi. Bu grup, patronaj bağlantılar çerçevesinde ekonomik ve siyasal

⁴⁴⁸ [https://knoema.ru/atlas/Грузия/ВВП-на-душу-населения,\(10.12.2018\).](https://knoema.ru/atlas/Грузия/ВВП-на-душу-населения,(10.12.2018).),

<https://knoema.ru/atlas/Грузия/ВВП>, (10.12.2018).

⁴⁴⁹ <https://data.worldbank.org/country/georgia>, (10.12.2018).

⁴⁵⁰ David Vekua, *Reorganization of Social Security System of Georgia-Some Suggestions*, Tbilisi: United Nations Country Team (UNCT) in Georgia, 2003, ss. 4-5.

⁴⁵¹ Gahrton, a.g.e., s. 214.

hayatın içinde yer almaktaydı.(...)”⁴⁵² Şöyle ki “diğer piyasa sistemlerinde bu şekildeki yolsuzluklar ekonomik kurumların normal işleyişini sarsmaktayken, Sovyet Gürcistanı’nda sistemi stabilize ediyordu. Çünkü hilekârlık ahlak dışı bir durum olarak görülüyor ve moral birşey ifade etmiyordu.”⁴⁵³

Kikabidze ve Losaberidze, Gürcistan’da bulunan Nomenklatura’nın genelde patronaj metodlar kullanarak bunu ya ekonomik anlamda tavizler sunarak ya da toplumu korkutarak gerçekleştirdiğini, özellikle seçimlerin bu metodların oldukça sık başvurulduğu bir alan olduğunu ve nüfusun büyük bir kısmının etki altında oy kullandığını vurgulamıştır.⁴⁵⁴

1970’lerde Şevardnadze Gürcistan mafyası ile başa çıkarak Kremlin’de itibar kazanmıştır. 1990’larda ise Tiflis’te suç ve yolsuzluğun her bir siyasi grubun ve hükümet organının içine girdiği tesbit edilmiştir. Bu durum Şevardnadze yönetiminin batının sunduğu yardımlardan faydalanılmasının önünde bir problem olarak görülmüştür.⁴⁵⁵ Şevardnadze Sovyet mirasının sorunlarıyla da başa çıkmak durumunda kalmıştır. Bunlardan en önemlisi yolsuzlukla ve illegal yapılarla mücadele olmuştur.

Örneğin, ülke içinde oluşmuş paramiliter yapıya sahip Ioseliani’nin Mkhedrion ve Kitovani’nin Ulusal Muhafız adlı grubu siyasal yaşamı tehdit etmenin yanında ekonomide de büyük pay sahibi olmuşlardı.⁴⁵⁶ Bu tür geniş ağlara sahip grupların yaptıkları yolsuzluklar en büyük problem olarak görülmekteydi.

Fakat Şevardnadze döneminde de yolsuzluk ve kaçakçılık büyük boyutlara ulaşırken, özelleştirme iktidardaki elitlerin siyasi kontrolü altına girmiştir. Devlet başkanı bu elit sınıfın oluşumuna yardım ederken, hükümet bu düzensizliklere göz yummanın dışında kendi istikrarı uğruna hukuk kurallarını da ihlâl etmiştir.⁴⁵⁷ Ülke bilhassa, iş yaşamı ve siyasette olan yaygın yolsuzluğun ortaya çıkardığı kötü itibardan

⁴⁵² Zürcher, a.g.e., s. 118.

⁴⁵³ Jones, a.g.e., s. 196.

⁴⁵⁴ Kikabidze and Losaberidze, a.g.e., ss. 15-17.

⁴⁵⁵ Ekedahl ve Goodman, a.g.e., s. 279.

⁴⁵⁶ a. Yer.

⁴⁵⁷ Valerian Dolidze, “Power, Revolution, and Business In Post-Revolutionary Georgia”, *Cetral Asia and the Caucasus*, No. 2 (38), 2006, s. 47.

oldukça zarar görmüştür.⁴⁵⁸ Öyleki King'in anlatımıyla, Gürcistan'da nüfusun yarısı yoksulluk çizgisi altında yaşarken, “*polis memurları hayali trafik suçlarından para cezaları ortaya çıkartmakta, hükümet yetkilileri uluslararası yardım ve hibeleri kötüye kullanmakta, kamu sanayi işletmelerini yakın dostlarına satarak nemalanmaktaydılar.*”⁴⁵⁹

Gül devrimi ile birlikte suç unsuru karşısında oluşturulan yeni yapılandırmanın Gürcistan'daki yolsuzluğu bir nebze engellediği kabul edilmeye başlanmıştır. Tüm rüşvet alan kurumlar ve özellikle polis teşkilatına daha şeffaf bir görünüm kazandırılmıştır.

Zaten bu dönemle ilgili olarak yapılan Saakaşvili rejiminin resmi propagandasının önemli bir kısmını, yolsuzluk karşısında zafer politikası oluşturmaktadır. Rus medyasının bile Gürcistan hükümetine bu konuda olumlu yaklaşım sergileyerek, polisin artık rüşvet almamasıyla birlikte yolsuzluk karşısında alınan önlemleri de kayda değer bulmuştur. Fakat en nihayetinde bu düzenlemelerin de sınırlı düzeyde tutulduğuna vurgu yapılmıştır.⁴⁶⁰

Gül devrimi ile başa gelen yeni yöneticiler de bir süre sonra kendi iktidarlarını sürdürmek ve güçlendirmek için eski metodlardan yararlanarak demokratik kurumlar üzerinde baskı oluşturmuşlardır. Böylelikle, Gül devrimi demokrasinin zayıflamasına ve otoriter eğilimlerin güçlenmesine vesile olmuştur.⁴⁶¹

Aslında direniş noktası olan devrim eski bilgi/iktidar söylemini yok etmek yerine onun eski şeklini korumaya devam etmiştir. İktidarın sadece şekil değiştirdiği ve kendi çıkar alanına hizmet ettiği gözlenmiştir.

Öyleki yolsuzluklar gibi suçun da önlenmesi manşetiyle 2003 yılında başa gelen yönetim bu konuda da başarısız kalmıştır. Devrimin hemen ertesi yılından itibaren suç

⁴⁵⁸ Thomas Streissguth, *The Transcaucasus*, San Diego: Lucent Books, 2001, s. 66.

⁴⁵⁹ King, a.g.m., s. 16.

⁴⁶⁰ Никита Мендкович, “Реформы М.Саакашвили: Неолиберальный Эксперимент И Его Результаты”, http://www.perspektivy.info/oykumena/krug/reformy_m_saakashvili_neoliberalnyj_eksperiment_i_je_go_rezultaty_2012-05-22.htm, (05.10.2015).

⁴⁶¹ Dolidze, a.g.m., s. 48.

oranlarında artış kaydedilmeye başlanmıştır. Gürcistan'ın 2003-2011 yılına ait cezai suç istatistiği Tablo-3'de verilmiştir.

Tablo-3: Gürcistan'a Ait Ceza-Suç İstatistiği⁴⁶²

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kayıtlı Toplam Suç	17397	24856	43266	62283	54746	44644	35949	34739	32263
Ağır Suçlar	10326	17833	24320	29249	13158	13028	11093	9987	9017
Çocuk Suçları	617	557	755	997	674	759	595	543	333

2011 yılındaki parlamento seçimleri sonucunda başa gelen yeni yönetim zamanında da bir takım yolsuzlukların olduğu tesbit edilmiştir. Bu dönemde yeni kurulan “Gürcistan Rüyası” Gürcistan siyasetinde bir umut kapısı olarak görülmeye başlanmıştır. Fakat bu partinin de ciddi demokratik eksiklikleri beraberinde taşıdığı değerlendirilmiştir. Örneğin; Bidzina Ivanishvili 2012 yılında Tiflis mahkemesinin kararı ile seçmenlere rüşvet verdiği gerekçesi ile 80 milyon Lari para cezasına çarptırılmıştır.⁴⁶³ Gürcistan'da seçimler sırasında yapılan yolsuzlukların iktidar yarışlarının bir parçası olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bu tür yolsuzlukların halkın tercihlerini yönlendirmeye hizmet ettiği değerlendirilmektedir.

Aşağıda Gürcistan'ın ve Rusya'nın yıllara göre karşılaştırmalı olarak yolsuzluk puanlaması grafiği verilmiştir. Yolsuzluk algılama endeksine göre AB'nin ortalaması 64.6, OECD ülkelerinin 68.3 iken Gürcistan'ın yer aldığı Doğu Avrupa ve Orta Asya Grubunun ortalaması ise 34.4 olarak belirtilmiştir. Bu endekste Gürcistan'ın puanı

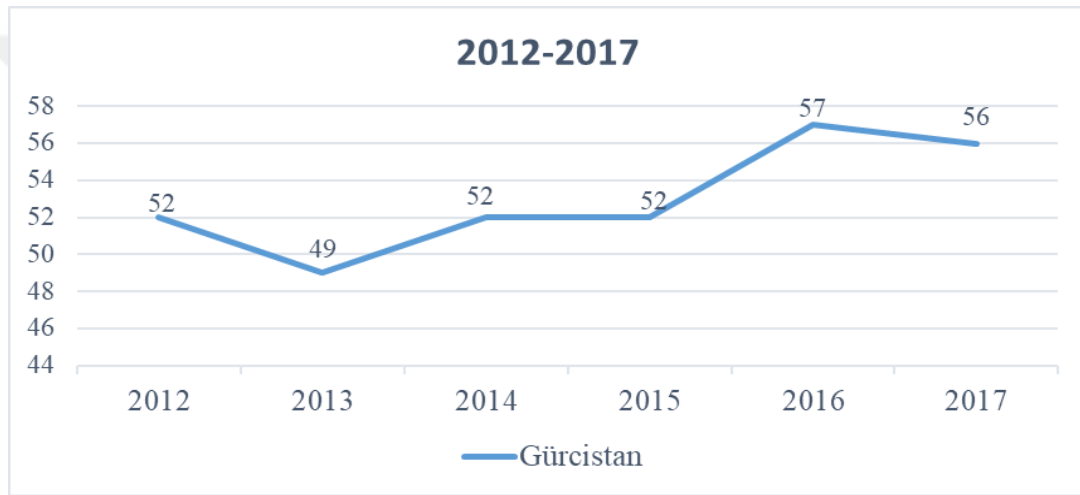
⁴⁶² National Istatistic of Georgia (GEOSTAT), http://www.geostat.ge/index.php?action=page&p_id=602&lang=eng, (20.07.2017).

⁴⁶³ Bkz. http://www.gazeta.ru/tags/bidzina_ivanishvili.shtml, (14.06.2016).

ortalamanın çok üzerinde seyrederek 56 olmuştur.⁴⁶⁴ 2003'teki puan 18 iken 2012'de 52'ye yükselmiştir. 174 ülke içerisinde 51. olarak birçok AB ülkesini sıralamada geride bırakmıştır.⁴⁶⁵

Grafik-2 Gürcistan'ın 2012-2017 yılları arasındaki yolsuzluk algılama endeksiyle ilgili bilgiler vermektedir. Ivanişvili'nin partisi Gürcistan Rüyası yönetiminin zamanında yolsuzlukla mücadelede pozitif yönde ilerleme kaydedilmiştir. Sadece 2013 ve 2017 yıllarında düşüşlerin yaşandığı gözlenmiştir.

Grafik-2: Yolsuzluk Algılama Endeksi.⁴⁶⁶

OECD'nin dördüncüsünü 2016 yılında yayınladığı Gürcistan'daki yolsuzlukla mücadele reformları gözlem raporunda ise Gürcistan'da yolsuzluğun boyut değiştirdiğine vurgu yapılmıştır. Kurumlar içerisinde zorla rüşvet almak gibi basit yolsuzluk usullerinde azalma kaydedilse de özellikle iktidarda kalanların güçlerini korumak ve toplumda taraftarlarının sadakatini sağlamak için bir takım yolsuzlukların

⁴⁶⁴ https://files.transparency.org/content/download/2172/13704/file/CPI2017_FullDataSet.xlsx, (10.12.2018). Endekste verilen puanın yüksekliği, yolsuzluğun azlığına işaret etmektedir.

⁴⁶⁵ "OECD Anti-Corruption Network For Eastern Europe And Central Asia Istanbul Anti-Corruption Action Plan Third Round of Monitoring GEORGIA Monitoring Report" 25 September 2013, s.9, <http://www.oecd.org/corruption/acn/GEORGIAThirdRoundMonitoringReportENG.pdf>, (11.12.2018).

⁴⁶⁶ Transparency International, Data set: Full results XLSX dosyasından derlenerek oluşturulmuştur. Daha fazla bilgi için bkz., https://files.transparency.org/content/download/2172/13704/file/CPI2017_FullDataSet.xlsx, (10.12.2018).

meydana geldiği ifade edilmiştir.⁴⁶⁷ Gürcistan’da sivil hayatta yer alan yolsuzluk olaylarının düşüş eğiliminde olduğu gözlene de siyasal arenada üst düzeydeki yolsuzluğun devam ettiği düşünülmüştür.⁴⁶⁸

Sonuç olarak iç siyasette yaşanan bu dinamizm, Gürcistan dış politikasının da çok boyutlu bir biçimde ele alınmasına sebep olmuştur. İç siyasi eylemlerde yaşanan değişimin sorunsal hale getirilmesi, siyasi söylem içinde bilgi/iktidar eksenine analiz yapmayı olanaklı kılmıştır. Eski Sovyet düzeninde farklı bir bilgi/iktidar deneyimi yaşayan Gürcistan iç politikası, bağımsızlık ile birlikte yeni bir düzen anlayışıyla, yeniden bir iktidar yaratma ve bilgiyi dönüştürme durumuyla baş başa kalmıştır.

Hatta farklı siyasi program ve projelerle başa gelen yönetimler arasında yaşanan bilgi/iktidar değişimlerinin toplumu kendi iktidarlara ekseninde yer alan söylem çerçevesinde nesneleştirdiği tespit edilmiştir.

İktidarın nesneleştiremediği unsurların ise iktidarın bilgisine karşı oluşturdukları bir söylemle direnç gösterdikleri kaydedilmiştir. 2012 yılında siyasal arenada ortaya çıkan yeni oluşumun, Gürcistan’daki 2003-2012 yılları arasında hâkim olan siyasal söyleme karşı direnç göstererek yeni bir söylem yarattığı ve iktidarı devraldığı gözlenmiştir. Gürcistan’da 2003-2012 yılları arasındaki iktidarın ABD ve Batı desteğini alarak, 2012-2018 yılları arasındaki iktidarın ise Rusya’nın desteğini sağlayarak başa geçtiği değerlendirilmiştir.

⁴⁶⁷ “Fighting Corruption in Eastern Europe and Central Asia; Anti-corruption reforms in Georgia 4 th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan”, *OECD*, 2016, s.17, <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Georgia-Round-4-Monitoring-Report-ENG.pdf>, (17.12.2018).

⁴⁶⁸ “OECD Anti-Corruption Network For Eastern Europe And Central Asia Istanbul Anti-Corruption Action Plan Third Round of Monitoring GEORGIA Monitoring Report” 25 September 2013, ss.9-10, <http://www.oecd.org/corruption/acn/GEORGIAThirdRoundMonitoringReportENG.pdf>, (11.12.2018).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİYASAL NESNELEŞTİRME PRATİKLERİNİN GÜRCİSTAN DIŞ POLİTİKASINDA YARATTIĞI ETKİLER

Postmodern siyasi anlayış Gürcistan'da özellikle Soğuk Savaşın bitimiyle beraber gelen bir bağımsızlık dönemine rastladığı için oldukça zorlu bir süreçten geçmiştir. Yeni bağımsızlığını kazanan ülke kısa süre içinde topraklarında birçok dış kaynaklı operasyona şahit olmuştur. Komşu Rusya'nın ikili ilişkiler çerçevesinde farklı bir bilgi/iktidar anlayışında olması Gürcistan'ı oldukça zorlu bir süreç içerisine sokmuş, diğer büyük bir güç olan ABD'nin de bu bölgede kök salmasına zemin hazırlamıştır. Farklı iki bilgi/iktidar eksenini arasında sıkışan Gürcistan'da dış politika çok katmanlı bir seyir izlemiştir. İki farklı bilgi/iktidar ekseninin etkisi altında kalmak; Gürcistan'ın tam bağımsız hareket edememesini ve daha başka iktidarların nesneleştirme pratiklerine maruz kalmasını beraberinde getirmiştir. Kendini gerçekleştirme yolunda kendine yabancılaşmak durumunda kalmış, birçok sorunla istediği gibi ilgilenme hakkını elde edememiştir.

Gürcistan iç politikasında nesneleştirme, kapatma ve tahakküm pratiklerini uygulayarak dış politikasının müdahaleye açık hale gelmesine sebebiyet vermiştir. Bu durumun açık analizinin yapılabilmesi için öncelikli olarak dış politikada bağımsızlık sorunu tarihsel olarak ele alınacak, ardından bu sürece dâhil olan iki büyük güç Rusya ve ABD'nin Gürcistan dış politikasındaki yeri ve önemi tartışılacaktır.

Gürcistan'ın yine 2008 savaşından itibaren Rusya'nın ayrılıkçı bölgelere olan desteğine karşı, ABD ve Batı desteğini kendi tarafına çekmeye devam ettiği tespit edilmiştir. Böylelikle Gürcistan'daki ayrılıkçı unsurlar sorununa dış müdahalenin kapıları aralanmıştır. Bu müdahale tarzı, daha çok büyük güçlerin, uluslararası örgütlerin ve komşu ülkelerin iç siyasi meselelere müdahil olması çerçevesinde gelişmiştir. Bu yüzden iç politikaya bağlı olarak, Gürcistan'da dış politikada da postmodern özelliklerin incelenmesi gereği hissedilmiştir. Genel olarak farklı bilgi/iktidar eksenlerinin dış politikada söylem yaratma ve uygulama aşamalarında nesneleştirme ve özneleştirme pratiklerini kullanarak nasıl bir düzen kurdukları bu bölümün inceleme konusu olmuştur.

1. DEVLETİN DIŞ POLİTİKADA KARŞILAŞTIĞI TAM BAĞIMSIZLIK SORUNU: RUSYA/ABD İKİLEMİ

SSCB'nin yıkılmasından sonra Gorbaçov birlikten ayrılan Cumhuriyetlerin tekrar kontrolünü sağlamak amacıyla 1991 yılında bu Cumhuriyetlerle yeni bir birliktelik kurmak amaçlı çağrıda bulunmuştur. Bu çağrıya karşılık Gamsakhurdia ise aynı yıl halkın ne yönde isteğinin olduğunu belirleyecek bir referandum organize etmiş ve akabinde sandıktan % 98,9'luk bir oranla bağımsızlık isteği çıkmıştır. Bu referandumun dayanak gösterilerek Gürcistan'ın bağımsızlık kararı alınmıştır.⁴⁶⁹ Fakat bağımsızlık ilanının Gürcistan'a tam anlamı ile bir bağımsızlık getirmediği açıktı. Aslında Gürcistan bir bakıma Sovyet egemenliğinden çıkarak diğer taraftan Batılı güçlerin nüfuz alanına girmeye başlamıştı. Bunu yaparken de eski Sovyet topraklarının bir kısmı üzerinde kurulan ve Sovyetlerin ardıl devleti olarak bilinen Rusya Federasyonu'nun, Gürcistan üzerindeki etkisini en aza indirmeye çalıştığı gözlenmişti.

Fakat Gürcistan Batı ile Rusya'nın doğrudan rekabete girdiği ve üzerinde belirsiz bir "ayrıcılık" olgusunu taşıyan dünyadaki birkaç ülkeden biri olma konumunu sürdürmüştür. Bunun yanında hem Batı, hem de Rusya'nın Gürcistan topraklarındaki mevcut uyuşmazlıkların çözüme kavuşması ve Güney Kafkasya Bölgesi'ni istikrarlı hale gelmesi için ortak bir anlayış ve yaklaşım sergilemedikleri dikkat çekmektedir.⁴⁷⁰ Bu bağlamda Gürcistan'ın farklı iki bilgi/iktidarın etki alanı içinde olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Bunun yanında, Gürcistan'ın sahip olduğu jeopolitik konum bu iki eksen için eşsiz bir avantaj sunmaktadır. Şöyle ki, Şevardnadze'nin tanımladığı şekliyle de Gürcistan hem kuzey-güney hem de doğu-batı doğrultusunda bir köprü görevi üstlenmekte ve sahip olduğu bu coğrafi konumu ile ülkeler arası ilişkilerin gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır.⁴⁷¹

⁴⁶⁹ İbereli, a.g.e., ss. 487-488.

⁴⁷⁰ Kornely K. Kakachia, "Russia- Georgia Today: An Illusory Stability", *Georgia: Previous Experiences, Future Prospects*, Tehran: Published by Caucasus Studies Institute, 20 February 2011, s. 41.

⁴⁷¹ Bkz. John F. R. Wright, "The Geopolitics of Georgia", *Transcaucasian Boundaries*, ed. John F. R. Wright, Suzanne Goldernberg and Richard Schofield, London: UCL Press, 1996, s. 138.

Gürcistan da bu önemini korumak ve varlığını sürdürmek adına çeşitli ittifaklar içinde bulunmaktadır. Bu ittifak seçimi esnasında, bölgede çatışma olasılığının yükseliş sergilediği açıkça gözlenmektedir.

Örneğin Azerbaycan, Ukrayna ve Gürcistan Rusya'nın hegemonyacı varlığını dengelemek için ABD'nin bölgeye girişini⁴⁷² desteklemişler ve bölgede ancak bu şekilde bir güvenlik ortamının sağlanabileceğini düşünmüşlerdir. Ayrıca bu denge unsurunu sürekli canlı tutmak adına bu ülkelerin birçok ek girişimde bulunduğu da gözlenmiştir. Rusya'ya karşı oluşturulan bu denge çerçevesinde, mevcut düzeni kaldırmak ve yeni bir düzen inşa etmek için eski uygulamalardan dahi vazgeçmeyi tercih ettikleri izlenmiştir. Bu ülkeler kendi bilgi /iktidar söylemini oluşturmak amacıyla ona dış politikada kucak açacak her türlü ilişkide yer almayı esas kabul etmişlerdir.

Öyle ki Kamalov'un değindiği gibi Gürcistan'ın Rus askeri üslerini tahliye ettirmesi, NATO'ya üyelik çabası, Çeçen savaşçıları desteklemesi, Rusya'yı emperyalizmle suçlaması⁴⁷³ gibi nedenler Rusya'nın Gürcistan'a karşı olumsuz tavır sergilemesine ön ayak olmuştur. Bu gibi nedenler aslında eski bilgi/iktidar söyleminden tamamiyle kopuşa hizmet etmektedir. Bu kopuşa karşı, Amerikan gücünün dengeleyici bir unsur olarak varlığını göstermesine izin veren Gürcistan, bu bağlamda Rusya'nın çizgisinden uzaklaşırken Batı'lı güçlerin yörüngesine girmeyi kısmen başarmıştır. Yukarıda açıkça belirtilen bu nedenler Gürcistan'ın bir bilgi/iktidar ekseninden diğer bir bilgi/iktidar eksenine kaymasına hizmet etmiştir.

Çok net olarak iki başat güç grubu arasında kalan Gürcistan en önemli siyasal zorlanmayı 2008 yılında vuku bulan savaş sonunda yaşamaya başlamıştır. Yumuşak gücü ile Gürcistan'da nüfuz elde edemeyen Rusya'nın savaş ile birlikte bu kez askeri anlamda (Gori kenti yakınlarına kadar askeri nüfuz alanını genişletmesi) varlığını göstermesi dikkatleri üzerine çekmiştir. Bu bağlamda Rusya, eski hükümranlık alanında yer alan ve modern uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak kurulan Gürcistan devletinin egemenliğine karşı, ciddi ihlallerde bulunmuştur. Savaşın sonunda

⁴⁷² Michael McFaul, "Rusya'yı Doğru Anlamak", *Foreign Policy* (Türkiye Baskısı), Yıl 2, Sayı 8, Kış 1999-2000, s. 68.

⁴⁷³ İlyas Kamalov, *Stratejik Öngörü 2006 Rusya Federasyonu: Rusya Federasyonundaki Gelişmeler, Temel Sorunlar, Muhtemel Senaryolar ve Ana Aktörler*, Ankara: Avrasya-Bir Vakfı ASAM Yayınları, Ekim 2006, s. 16.

Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunan ABD ayrılıkçı bölgeler olarak nitelendirilen Abhazya ve G. Osetya'nın bağımsız olamayacağına karar kılmıştır. Rusya ise bu iki bölgenin kendi sponsorluğu altında tanınmasını sağlamıştır.

ABD-Rusya arasında 2008 Gürcistan-Rusya Savaşı öncesinde de bir takım gerginlikler yaşanmıştır. Bu gerginlikler iki ülkenin geçmişte yaşadığı Soğuk Savaş'ın bir devamı olarak algılanmıştır. Soğuk Savaş'ın tüm özelliklerini barındırmasa bile gerginliklerin yeni bir boyut çerçevesinde ilerlediği, bunun postmodern bir dönüşüme örnek olduğu değerlendirilmiştir.⁴⁷⁴

Ayrıca Rusya, G. Osetya bahanesi ile Abhazya'da bulunan üslerini güçlendirme fırsatı da yakaladığı gözlenmiştir. Bu olaylar Rusya'nın Güney Kafkasya'daki tahakküm pratiklerini arttırması açısından önemli bulunmuştur.

Uluslararası düzenin daha da karmaşık bir hal aldığı son yıllarda, Rusya'nın postmodern düzenin içinde gelişen olayları iyi bir şekilde okuyup, insanlığın izinde gittiği kimlik, parçalılık, çok kültürlülük gibi eğilimlere vurgu yaparak yakın çevresinde yeni hükümler alanları yaratmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

2. GÜRCİSTAN'DA SİYASAL İKTİDARIN GÜVENLİK ANLAYIŞI

Gürcistan da siyasi iktidar genelde iç sorunların çözülmesi için dış ittifaklara ve yardımlara ihtiyaç duymuştur. Bu yardımların ülke iç politikasına da önemli etkiler yarattığı gözlenmektedir. Hatta bu yardımları yapan ülkelerin nesneleştirme politikaları yüzünden ülke ne iç siyasette ne de dış siyasette bağımsız karar alabilecek bir durumda değildir. Örneğin Eduard Şevardnadze Gürcistan'ın BDT üyeliğini, ülkesini parçalayarak bölmek isteyen iki ayrılıkçı hareketin Rusya desteği ile ortadan kalkması şeklinde yorumlamıştır. Gürcistan'ın BDT üyeliğinin bedeli Rus üslerinin Gürcistan'da bir süre daha varlığını sürdürmesine neden olmuştur.⁴⁷⁵

⁴⁷⁴ Irina Papkova, "Great Power Misalignment: The United States and the Russo-Georgian Conflict", *The Great Power (mis)Management :The Russian-Georgian War and its Implications for Global Political Order*, ed. Alexander Astrov, Surrey: Ashgate, 2011, s. 54.

⁴⁷⁵ Michael Kort, *Russia*, Revised Edition, New York: Facts On File, 1998, s. 177. Rus barışgücü olarak Gürcistan'a gelen asker sayısı 20.000 olarak verilmiştir. Bkz. Nicolai N. Petro and Alvin Z. Rubinstein, *Russian Foreign Policy From Empire to Nation State*, New York: Longman, 1997, s. 118.

Bu Gürcistan'ın hem iç hem de bölgesel güvenliği için gerekli görülen bir adım olarak karşılanmış olmasına rağmen belirli olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir.

Bu dönem itibariyle Gürcistan'da güvenlikleştirme çalışmaları Rusya'nın "havuç-sopa" politikasıyla bağlantılı olarak gerçekleşmiştir.⁴⁷⁶ Rusya'nın bu politikaları karşısında çıkmazda kalan Gürcistan son dönemlerde bölgedeki mevcut Rus etkisini kırmak amacıyla Avrupa Birliği, NATO ve ABD'nin Gürcistan üzerinde hâkimiyet alanı oluşturmaya izin vererek, bir çeşit dengeleme politikası oluşturma çabası içine girdiği değerlendirilmektedir. Bu Gürcistan için hem iç hem de dış güvenliğin sağlanması konusunda önemli görülen bir adım olmuştur.

2.1. İÇ GÜVENLİK

Yukarıda belirtildiği gibi Gürcistan'da iç güvenlik belli bir seviyede bölgesel güvenlikle paralel bir düzeyde ilerleme ya da tam tersi bir şekilde gerileme kaydetmiştir.

Şevardnadze "*Gürcistan için güneş Kuzeyde; Rusya'da Doğu*"⁴⁷⁷ diyerek iç politikanın dış politika ile ilintilendirilmesine olanak sunmuştur. Şevardnadze dönemi Gürcistan için hala Rusya'ya tam bir bağlılığın sürdüğü ve eski Sovyet modelinin izlerinin silinmediği bir dönem olarak bilinmektedir. Şevardnadze'nin yukarıdaki deyimini Gürcistan'ın kurumsal hafızasının henüz oluşmadığı bir ortamda güvenlik konusunda da bağımsız hareket alanına sahip olamayacağını bir göstergesi olmuştur.

Saakaşvili döneminde ise güvenlik konusunda Rusya'dan bağımsız bir takım tedbirlerin alındığı gözlenmiştir.

Rondeli, herşeyden önce Gürcistan için yeni sayılabilecek demokratik kurum ve yapıların sürdürülebilir olmamasını güvenliğin önünde engel yaratan temel problemler olarak belirtmiştir. O'na göre devletin içinde demokratik gelenek ve kültürün

⁴⁷⁶ Bkz. Petro and Rubinstein, a.g.e., s. 115.

⁴⁷⁷ Bkz. Ekedahl and Goodman, a.g.e., s. 258.

oluşmaması, siyasal alanda yaşanan diyalog eksikliği, karşılıklı güven tedbirlerinin geliştirilmesi ile kollektif güvenlik sürecini olumsuz yönde etkilemektedir.⁴⁷⁸

Ülke bir anlamda iç güvenlik sorunları içinde boğularak bölgesel çapta istikrarlı bir alan oluşturma ülküsünden uzak kalmıştır. Gül devrimine kadar olan dönemde Gürcü hükümetiyle Sohum ve Tskhinvali'deki ayrılıkçı rejimler arasındaki ilişki yoğunluğunun düşük seviyede olduğu kaydedilmiştir.⁴⁷⁹

Gürcistan çatışma çözümlemesinde siyasi vizyona sahip, sorumlu bir devlet imajını desteklemek amacı ile çeşitli politikalar yürütmeye başlamıştır. Bu politikalardan dikkate değer olan bir tanesi iç güvenliğin sağlanması konusunda gerçekleşmiştir. Gürcü makamları Gürcistan-Abhazya sınır hattında yer alan paramiliter gurupları tamamen ortadan kaldırma girişiminde bulunmuştur.⁴⁸⁰

Aynı zamanda 1991-1992 olayları ve akabinde yaşanan iç savaş komünist nomenklatura'nın intikamı olarak yorumlanmıştır. Bunun için 2004 yılında diğer devletlerin Gürcistan'daki yerel çatışmalarda ve iktidar mücadelelerinde silahlı kuvvetlerini kullanmasının önüne geçmeyi hedefleyen Ulusal Uyum ve Uzlaşma Deklarasyonu'nu (The Declaration on National Harmony and Reconciliation) kabul etmişlerdir.⁴⁸¹ Bu yasal zemin ile Rusya'nın barışı koruma güçlerinin herhangi bir çatışma durumunda müdahalesi engellenmek istenmiştir.

Gül devrimi ile birlikte başa gelen yeni yönetimin anlayışına göre iç güvenlik, ayrılıkçı bölgelerle uzlaşma politikalarına bağlanmıştır. 26 Ocak 2005 tarihinde Gürcistan devlet başkanı Saakaşvili AB Parlamentosunda yaptığı konuşmada G. Osetya sorununa değinerek, G. Osetya'nın daha fazla özerklik elde etmesi konusunda vaatler sunmuş⁴⁸²

⁴⁷⁸ Александр Рондели, “Особенности Процесса Формирования Регионального Комплекса Безопасности На Южном Кавказе”, s. 114. Посткоммунистические Демократические Преобразования и Геополитика На Южном Кавказе, Материалы Конференции 17-18 Октября 1997 г., Тбилиси: Международный Центр Исследования Взаимоотношений Восток Запад, 1998.

⁴⁷⁹ Strachota and Bartuzi, a.g.m., s. 66.

⁴⁸⁰ a.g.m., s. 67.

⁴⁸¹ Nani Macharashvili, “Is Georgia Following International Experience of National Reconciliation By Rejecting the Retributive Model?”, *The Caucasus & Globalization*, Volume .1(4), 2007, ss.25-26. (Bu deklarasyonda özellikle Rusların Transkafkasya Askeri Bölgesi Özel Birlikleri'nin Gürcistan'a geri döndüğünde Şevardnadze'yi desteklemeleri ve bu şekilde iktidara getirmelerine atıfta bulunulmuştur.)

⁴⁸² Saakaşvili'nin açıklamalarına göre G. Osetya kısacası kültürel, ekonomik ve sosyal sorunlarına çözüm bulacak ve kendi kendini yönetir bir duruma gelecektir.

tüm bunların anayasal garanti altında gerçekleşeceğini dile getirmiştir.⁴⁸³ Saakaşvili'nin dile getirdiği tüm bu vaatlerin 2008 savaşı'nın ortaya çıkmasıyla birlikte aslında birer nesneleştirme politikası olduğu anlaşılmıştır.

Ayrıca mevcut sorunların 3 yıl içerisinde çözülebileceğine, uyuşmazlığın çözümünde asıl Rusya ve ABD'nin büyük rol üstleneceğine vurgu yapılmıştır.⁴⁸⁴ Yukarıda bahsedilen reformlar ile yönetimde yapılacak olan revizyonun iç güvenliğin sağlanmasının yanı sıra bölgesel güvenliğin sağlanmasına da katkı sunacağı değerlendirilmiştir. Ancak Gürcistan-Rusya arasındaki bu yeni güvenlik anlayışı Gürcistan'ı Rusya ve ABD'nin iki ayrı çıkar hesaplaması arasında bırakarak, her iki iktidarın bilgi nesnesine dönüştürerek özneleşmesine sebep olmuştur. Bu yüzden Gürcistan'da iç güvenlik meseleleri dış güvenlikten hatta küresel güvenlik konseptinden ayrı düşünülememektedir.

2.2. DIŞ GÜVENLİK

Yukarıda belirtildiği gibi Gürcistan için dış güvenlik sadece tek bir değişken üzerinden anlaşılacak bir husus değildir. Kafkaslar'da güvenlik meselesinin Karadeniz ve Hazar hattı boyunca geniş perspektiften ve çok boyutlu olarak ele alınıyor olması, Gürcistan'ın güvenlik anlayışının sadece iç parametrelerden ibaret olmadığını göstermektedir. Gürcistan, bölgesel anlamdaki güvenliğin kendi iç güvenliğini tesis edeceğini düşünmüştür. Bölgesel tehditlerin bertaraf edilmesiyle birlikte oluşacak istikrarın tüm Kafkaslar üzerinde olumlu etki bırakacağı değerlendirilmektedir.

Gegeshidze'nin değindiği gibi Gürcistan'ın Gül Devrimi'nden sonra ülke güvenliğinin sağlanması için NATO üyeliğini ön plana getirdiği gözlenmektedir. Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri'nin NATO ile yakınlaşmalarıyla birlikte sorunlardan kurtulup modernleştikleri, Gürcistan için demokratik ve güvenli bir devlet oluşturmanın tek yolunun da bu noktadan geçtiği ifade edilmiştir.⁴⁸⁵ Özellikle Saakaşvili'nin ikinci

⁴⁸³ *Этническая Ситуация и Конфликты в Государствах Снг И Балтии Ежегодный Доклад 2004*, Грузия, Редакция. Валерия тишкова и Елены Филипповой, Москва: Сети Этнологического Мониторинга, 2005, s. 465-466.

⁴⁸⁴ a.g.e.,466.

⁴⁸⁵ Bkz. Archil Gegeshidze, "The Conflict in Abkhazia in the Context of Georgia's Integration into the NATO", *The Caucasus&Globalization*, Vol. 1(4), 2007, s. 29.

başkanlık döneminde NATO'ya daha fazla önem vermesi 2008 Savaşı ile Rusya'nın Gürcistan topraklarını işgal etmesiyle ilişkilidir.

Bu duruma karşı Rusya'nın da kendi güvenliğini arttırıcı önlemler aldığı görülmüştür. Rusya 2008 Savaşı'ndan sonra Abhazya'da 7. Krasnodar Kızılbayrak askeri üssü ve G. Osetya'da 4. Muhafız Vapnyarsko-Berlin Kızılbayrak askeri üssünü kurmak için her iki bölge yönetimleriyle 49 yıllığına anlaşmalar yapmıştır. Bu üsler Gudauta, Tshinvali ve Java'da yer almaktadır. Bunların dışında Abhazya kıyılarında yer alan Oçamçire'de Rusya'nın Karadeniz donanmasına ait gemiler bulunmaktadır.⁴⁸⁶ Rusya'nın bu askeri önlemleri bölgede NATO ve AB'nin güvenlik arttırıcı vazifelerini arttırmıştır.

2012 yılında iktidar olan Gürcistan Rüyası partisine mensup vekiller ve yetkililer için de Gürcistan'ın gelişimi bakımından AB ve NATO'nun önemli dayanaklar oluşturduğu bilinmektedir.⁴⁸⁷ Gürcistan'da iktidarı Rusya'nın desteğiyle kazanmış olan Ivanişvili'nin partisinin ana gündeminde dahi yer alan işgale karşı NATO entegrasyonu dış politika önceliği haline gelmiştir.

NATO'ya üyeliğin 2015 yılında hala savunulmaya devam edilmesi dikkat çekici bulunmuştur. Eski Devlet Başkanı Margvelashvili, Gürcistan'ın güvenliği ve refahının Avrupa ve Avrupa-Atlantik entegrasyonlarına bağlı olduğunu, bu yüzden Batı'nın Gürcistan'a daha fazla destek vermesi gerektiğini dile getirmiştir. Aynı zamanda Rusya'nın ülke için hala büyük bir tehdit oluşturduğuna da vurgu yapmıştır.⁴⁸⁸ Rusya ayrılıkçı bölgelerin bağımsızlığını desteklerken söylemsel olarak yakın çevresini güvenleştirmiş, Gürcistan'ı ise güveniksizleştirmiştir.

Gürcistan sahip olduğu toprakların, komşu ülkenin hâkimiyet alanı içine girmesini kendi bilgi/iktidar düzenine karşı bir duruş olarak yorumlamıştır. Bu bağlamda Gürcistan iç ve dış güvenlik politikalarında Rusya'ya mesafeli bir tutum sergileyen ve Rusya karşıtı bir konumda yer alan başka bilgi/iktidar eksenleriyle diyalog halinde olarak güvenliğini kolayca tesis edilebileceği düşünülmüştür.

⁴⁸⁶ P. С. Мунаметов, Проблемы Российско-Грузинских Отношений На Современном Этапе, Международные Отношения, 18 Января 2013, s.155, <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/19826/1/iuro-2013-115-15.pdf>, (11.12.2018).

⁴⁸⁷ <http://41.ge/About-Us>, (11.12.2018)

⁴⁸⁸ Bkz. <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=28174>, (29.04.2015).

Bu bağlamda Gürcistan dış işleri bakanlığının yayınlamış olduğu en son ulusal güvenlik konseptinde de yer alan AB ve NATO'nun doğu genişlemesi, Gürcistan'ın ulusal ve bölgesel güvenliğinin tesisinde hala önemini korumaktadır.⁴⁸⁹

3. RUSYA'NIN UYGULADIĞI NESNELEŞTİRME POLİTİKALARI

Rusya özellikle yakın çevresini gözetim tekniğiyle ele alıp bu bölge üzerinde yoğun olarak nesneleştirme politikaları uygulamaktadır. Bu durumu bazen negatif bir düzeyde düşünerek daha çok güvenlikçi politikalar çerçevesinde ele alırken bazen de işbirliğini esas alan girişimlerle sürdürmekte olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda nesneleştirme politikaların da bu başlıklar altında incelenme gereği ortaya çıkmaktadır. İlk olarak Yakın çevre sorunu ve Gürcistan, daha sonrasında ise güvenlikçi yaklaşım ile işbirliği yaklaşımının bir düzeyi olarak kabul edilen Avrasyacı tutum ele alınacaktır.

3.1. YAKIN ÇEVRE SORUNU VE GÜRCİSTAN

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte Rusya da, jeopolitik anlamda değişikliğe uğramıştır. Bu değişim yeni bağımsızlığını kazanmış komşu devletlerle bir takım sorunlar ortaya çıkarırken, sınırlar konusunda bir dizi yeniliğin yapılmasına da zemin hazırlamıştır. Bağımsızlığını yeni kazanan bu ülkelere atıf yaparken kullandığı terimle⁴⁹⁰ onlara yönelik olarak uygulamayı tasarladığı politikasını aynı başlık altında toplamıştır.

Rusya etki alanının güçlü olduğu bu bölgede İngiliz Milletler Topluluğu (British Commonwealth) ya da Fransızca Konuşan ülkelerin oluşturduğu Birlik (Francophone)

⁴⁸⁹ National Security Concept of Georgia, <http://www.mfa.gov.ge/MainNav/ForeignPolicy/NationalSecurityConcept.aspx>, (12.12.2018).

⁴⁹⁰ [(yakın yurtdışı/ sınırdaş ülke anlamında Near Abroad, Ближнее зарубежье (blijniye zarubejiye)] Yakın çevre terimi Rusya'nın Eski Sovyetler Birliği topraklarını kısmen iç politikayı ilgilendiren problemler çerçevesinde ele alır ve bilhassa Kafkaslar'da iç ve dış politikanın ayrılmasına lüzüm görmez. Bkz. Леван Кахишвили, “Факторы, Препятствующие Сотрудничеству Грузии И России На Северном Кавказе”, *Грузия – Россия: Две Перспективы По Вопросам Политики, Безопасности И Экономики Сборник Статей* 2014, s. 8. http://caucasianhouse.ge/wp-content/uploads/2015/09/Geor-Russ_Website-version.pdf, (19.01.2016).

gibi bir birlik oluşturma çabası içerisine girmiştir.⁴⁹¹ Tarih boyunca Rusya, sıcak denizlere ulaşma yolunda Kafkasya'nın jeopolitik bir önemi bulunduğunu ve bu bölgenin kontrol altında tutulmasıyla birlikte Akdeniz'e ulaşabileceğini iddia etmiştir.⁴⁹² Kafkaslar Rusya'nın yakın çevre politikasının merkezinde yer almaya devam etmiştir. Rusya'nın Yakın çevresine olan ilgisinin Sovyetlerin yıkılmasıyla son bulacağı şeklinde ortaya çıkan düşüncenin aksine, bu bölgeyle tarihte hiç görülmediği kadar yoğun bir biçimde ilgilenmeye başladığı kaydedilmiştir. Bu bağlamda Rusya'nın yakın çevresini aşırı bir nesneleştirme süreci içine aldığı söylenebilmektedir.

Örneğin, 1995 yılında Andrey Kozirev'in etkin bir şekilde Rusya'nın sınırları konusunu yakın çevre politikası içeriğinde değerlendirdiği anlaşılmıştır. Kafkas Sınır bölgesi de Rusya Federasyonu belirlemiş olduğu 3 temel hudut mıntıkası içerisinde yer almıştır. Kafkas sınır bölgesinin sahip olduğu karmaşık yapısı ve sınırları, bu bölgede yaşayan halkların Gürcistan'da meydana gelen olaylara kolayca müdahil olmasına kucak açmıştır. Örneğin; bölgedeki sınırların kontrol edilememesinden faydalanan K. Osetya, G. Osetya'ya savaş zamanlarında fiilen destek sağlayabilmiştir.⁴⁹³

K. Osetya ve G. Osetya arasındaki sınırın Ruslar'ın denetiminde olması bu iki bölge arasındaki hattın belirsizleşmesini, hatta G. Osetya-Gürcistan sınırına kadar Rus etkisinin tesis edilmesini beraberinde getirmiştir. Bu durum ise Gürcistan için bölgede ciddi bir tehdit oluşturmuştur.

Rusya ise Gürcistan'ın özellikle Leningor bölgesini yıllar önce kendisine tabi kılarak adını Akhalgori diye değiştirmesini eleştirmiş, resmi kaynaklarda 1989-1992 yıllarında Gürcistan-G.Osetya arasında yaşanan çatışmalar sonucunda bölgenin Gürcüleştirmeye başlandığını ve 2008 yılına kadar nüfus kompozisyonunun % 84'ü Gürcü % 15'i Oset olacak şekilde yeniden yapılandırıldığını iddia etmiştir.⁴⁹⁴ Gürcistan-Rusya savaşı sonrası Leningor'un çehresi yeniden değişmiştir. Fakat

⁴⁹¹ Denis J. B. Shaw, *Russia In the Modern World A New Geography*, Oxford: Blackwell Publishing, 1999, s. 248.

⁴⁹² Bkz. ed. Yalçın Karadaş, *Çerkesleri Anlamak: Türkiye Rusya ve Kafkaslar*, İstanbul: İmleç Kitap, 2010, s. 46.

⁴⁹³ Bkz. Neil Melvin, *Regional Foreign Policies in the Russian Federation*, London: The Royal Institute of International Affairs, 1995, ss. 17-20.

⁴⁹⁴ Bkz: http://archive.mid.ru//Brp_4.nsf/arh/C52E5FBF13FC3FE7C3257523003F9F4F?OpenDocument, (25.01.2016).

Leningor bölgesinde yaşayan nüfusun ciddi bir kısmının hala etnik Gürcü olarak belirtildiği gözlenmiştir.⁴⁹⁵ Savaştan sonra bu toprakların tekrar el değiştirmesi burada yaşamaya devam eden halkı derinden etkilemiştir. Bu halk Gürcü vatandaşlığından çıkarılmış oldukları için Gürcistan'a alınmayan, aynı zamanda G. Osetya yönetimi tarafından kendilerine yönelik herhangi bir pasaportlaştırma işlemi yapılmayan ve bu bağlamda herhangi bir yasal kimliği bulunmayan insanlardan oluşmaktadır.⁴⁹⁶ Bu açıdan bakıldığında hem Gürcistan hem de Osetya tarafınca yapılan kimliksizleştirme pratiğinin bu halkı ortak bir nesneleştirme sürecine tabi tuttuğu, yabancılaştırdığı ve vatansızlaştırdığı anlaşılmaktadır.

Rusya'nın Gürcistan sınırları içerisinde cereyan eden olaylara müdahil olurken ilk olarak arkasına aldığı dayanak "Oset kimliği'nin soykırıma uğradığını" savunan tez olmuştur. Osetlerin birçoğunun Rus pasaportuna sahip olduğu düşünüldüğünde Vladimir Putin'in tanımladığı gibi, Gürcistan'ın yapmış olduğu eylemler Rus halkına karşı işlenmiş bir suç olarak değerlendirilmiştir.⁴⁹⁷ Taraflar arasında kalan halkların gerçek kimlikleri söz konusu olmamakta, bunlar görmezden gelinmektedir. Osetlerin birçoğu Rus kimliği altında yaşamaktadır.

Rusya'nın yakın çevresinde bulunan ülkelerde yaşanan etnik sorunlarla olan ilişkisindeki bir diğer boyut vatandaşlık meselesi olmuştur. Rusya, G. Osetya ve Abhazya'daki etnik nüfusa vatandaşlık vererek siyasi birtakım sorunları da bünyesine almıştır. Çünkü eski-Sovyet alanı içerisinde yaşayan vatandaşlarına ev sahipliği yapan ülkelerin hak ihlâl ettiği durumlarda askeri savunma seçeneğini ortaya koyacağını teyid etmiştir. Aynı zamanda bu vatandaşlık verme meselesi Rusya'ya olabilecek kontrolsüz göç dalgasının da önünü kesmeyi planlamıştır.⁴⁹⁸ Rusya'ya doğru oluşabilecek büyük bir göçün tahayyül edilemez sonuçlar yaratacağı bilinmektedir. Rusya'nın sınırları dışında çok fazla vatandaşının yaşıyor olması bu açıdan bakıldığında ülkenin elini

⁴⁹⁵ Дмитрий Виноградов, "Южная Осетия: 5 лет без Грузии, но с грузинами", 08.08.2013, <http://ria.ru/ocherki/20130808/954899179.html>, (25.01.2016).

⁴⁹⁶ "Южная Осетия Прекращает Упрощенный Порядок Проезда Транспорта Через Границу с Грузией", 25 июля 2013, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/227595/>, (23.01.2016).

⁴⁹⁷ Rick Fawn and Robert Nalbandov, "The Difficulties of knowing the start of war in the information age: Russia, Georgia and the War over South Ossetia, August 2008", *Georgia: Revolution and War*, ed. Rick Fawn, Oxon: Routledge, 2014, s. 73-75.

⁴⁹⁸ Igor Zevelev, *Russia and Its New Diasporas*, Washington D.C.: United States Institute of Peace Press, 2001, ss. 132-134.

zayıflatmaktadır.⁴⁹⁹ Bu durum göz önüne alındığında, Rusya'nın tek ihtiyacı belki de ev sahibi devlet içerisinde sağlanacak olan güvenlik ortamıdır. Çünkü çift vatandaşlığa sahip olan Rusların haklarının korunması eski Sovyet topraklarında yaşayan Rus vatandaşlarının haklarının korunmasından daha zor bir durum arz eder. “*Abhazya'nın sahip olduğu 220.000 kişilik nüfusta % 70'lik bir oranın, 80.000-90.000 kişilik Güney Osetya nüfusunun ise % 90'lık bir kısmının Rus Pasaportuna sahip olduğu*”⁵⁰⁰ göz önüne alındığında ise durumun sınır ötesi bir hal aldığı anlaşılmaktadır.

Bu ayrılıkçı hareketlere post-modern/post-yapısalcı politikalar uygulanarak sınır ötesi bir algı operasyonu ile nasıl meşru bir hale getirildikleri açıkça gözlenmektedir. Bu uygulanan politikalar, Rusya'nın Gürcistan'daki ayrılıkçı bölgelerde kendi nesneleştirmesini nasıl gerçekleştirdiği hususunda bize ışık tutmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında bölgede yer alan devletlerin Rusya ile mesafelerini koruma eğilimine geçtiği, fakat Moskova'nın çıkarlarını sağlamak istemesi karşısında ciddi bir baskı altına girdikleri gözlenmektedir. Rusya bu baskıyı özellikle Gürcistan'a, Gürcistan'ın kendisine karşı olumlu seyreden bir dış politika sergilemesi için, Gürcistan içindeki ayrılıkçı bölgelere destek vererek gerçekleştirmektedir.⁵⁰¹ Rusya bölgedeki dengelerin lehine çevirilmesi açısından “*Rusya'nın güvensizliği komşularının güvensizliğine yol açmaktadır*”⁵⁰² mesajını sürekli canlı tutmaktadır.

Örneğin K. Osetya ile İnguşhetya arasında İnguşların Prigorodnyi bölgesi üzerinde hak talep etmeleri üzerine uyuşmazlık bulunmaktadır. Rusya Gürcistan ile G. Osetya arasında yaşanan sorun sebebi ile İnguşları desteklemektense K. Osetya'yı desteklemeyi mantıklı bulmaktadır. Fakat bölgede Büyük Osetya'nın ortaya çıkmasını önlemek, uyuşmazlığa taraf olanların Moskova'ya bağımlılığını arttırmak için

⁴⁹⁹ Wynne Russell, “Russian relations with the “Near Abroad”, *Russian Foreign Policy Since 1990*, ed. Peter Shearman, Boulder: Westview Press, 1995, s. 58.

⁵⁰⁰ Graeme P. Herd, “Europe and Russia: From Strategic Dissonance to Strategic Divorce?”, *European Security in a Global Context Internal and External Dynamics* ed. Thierry Tardy, , Oxon: Routledge, 2009, s. 105.

⁵⁰¹ Adrian Hyde-Price, *European Security in the Twenty-first Century*, Oxon: Routledge, 2007, s. 146.

⁵⁰² Robert Legvold, “Introduction”, *Russian Foreign Policy in the Twenty-First Century and the Shadow of the Past*, ed. Robert Legvold, New York: Columbia University Press, 2007, s. 17.

politikalar yaptığı gözlenmektedir.⁵⁰³ Tüm bu olaylar Kuzey Kafkasya bölgesinin de Rusya'nın nesneleştirme pratiklerinden oldukça etkilendiğini göstermektedir. Rusya sınır bölgelerinde, ayrılıkçı unsurların ortaya çıkabileceğini düşündüğü alanlarda baskıcı bir siyasi duruş sergilemekten kaçınmadığı gözlenmektedir. Rusya'nın yakın çevresinde egemenliğini tesis edecek politikalara yöneldiği anlaşılmaktadır.

Rusya yakın çevresi ile ilgili son olarak G. Osetya sınırını konu alan yeni bir düzenleme yapmıştır. Bu düzenlemeye göre Rusya ve G. Osetya arasında belirlenen yeni sınır SSCB'nin dağılması sırasında var olan Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti ile Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti arasındaki idari-bölgesel sınırı esas almıştır.⁵⁰⁴ 2015 yılında imzalanan sınır anlaşması 26 Nisan 2016 tarihinde 106-φ3 numaralı federal yasayı çıkarmasıyla resmen yürürlüğe girmiştir.⁵⁰⁵

3.2. RUSYA'NIN GÜVENLİKÇİ YAKLAŞIMI VE GÜRCİSTAN

Rusya geleneksel anlamda Kafkaslara yönelik olarak, sürekli bir güvensizlik hali içinde bulunmuştur. Örneğin, Rus-Gürcü ilişkileri üzerine yapılmış olan birçok araştırma Gürcistan'ın gelmiş geçmiş tüm liderlerinin Rusya tarafından kabul edilebilir olmadığını öne sürmektedir.⁵⁰⁶ Özellikle Rusya karşısında tutum sergileyen liderlerin Moskova'nın eleştirisinden kurtulamadığı kaydedilmiştir. Bu ülkelerin bağımsızlıklarını elde etmeleri bile bir güvenlik problemi olarak karşılanmıştır.

Shaw'ın da belirttiği gibi, Gorbaçov zamanında Transkafkasya ve Kuzey Kafkasya'da etnik temelli sorunlar iyice belirginleşmiş ve Moskova ile ilişkiler bozulmuş, duyarsız politikalar sonucu bağımsızlık kaçınılmaz hale gelmiştir.⁵⁰⁷

Fakat Yeltsin'in iç politikada elini güçlendirmesi ile birlikte Rusya'nın Kafkas ardı diye adlandırdığı bölgede askeri varlığını artırma yoluna gittiği gözlenmiştir. Bunun en önemli nedeni bölgedeki etnik uyuşmazlıkların oluşturduğu güvenlik

⁵⁰³ Douglas W. Blum, "Disintegration and Russian Foreign Policy", *Russia's Future Consolidation or Disintegration?*, ed. Douglas W. Blum, Boulder: Westview Press, 1994, s. 129.

⁵⁰⁴ Bkz. <http://kremlin.ru/acts/news/51539>, (11.12.2018).

⁵⁰⁵ <http://kremlin.ru/acts/bank/40729>, (11.12.2018).

⁵⁰⁶ Kornely K. Kakachia, "Between Russian Assertiveness and Insecurity: Georgia's Political Challenges and Prospects after the Conflict", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 26, Yaz 2010, s. 96.

⁵⁰⁷ Shaw, a.g.e., s. 252.

tehditleri olurken, Transkafkasya'nın Türkler ve İranlılar tarafından yeniden şekillendirilmesiyle ilgili duyulan kaygılar da, Rus hükümetinin Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'daki varlığını yeniden tesis etmesinde etkili olmuştur.⁵⁰⁸ Bu yeniden yapılanma sürecinde Rusya'nın daha çok BDT çerçevesinde barışı koruma kuvvetleri ile bölgeye gelmesi ve sert güç unsurlarını, yumuşak güç oluşturmak adına tertip etmesi dikkat çekmektedir. Bölgedeki tüm ülkelerin Rus nüfuzu ile psikolojik baskı altına girdikleri oldukça açıktır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte Rusya'da dış politikayı belirleyecek 3 ana jeopolitik hareket ortaya çıkmıştır bunlar: Aşırıulusalcı (Ultra-Nationalists), Neo-Avrasyacı (Derzhavniki), Atlantikçiler (Reformist) olarak adlandırılmıştır.⁵⁰⁹ Bu akımların güvenlikçi politikaları da dikkat çekici bulunmuştur.

Putin'in başa gelmesiyle bu üç ana akımın tek bir merkezde birleştirildiği ve önceliğin ağırlıklı olarak Hazar-Kafkas bölgesine verildiği gözlenmiştir. Bu bölge üzerindeki çıkarlar ise; ulusal toprak bütünlüğünün korunması (Kuzey Kafkasya), bölgeden geçen petrol boru hatlarının kontrolünün sağlanması, bölgede Rusça konuşan nüfusun hak ve hürriyetlerinin korunması vb. şeklinde belirtilmiştir.⁵¹⁰ Bölgede hâkimiyet kurmak istemesinin diğer nedenleri arasında ise Sohum'un büyük bir limana sahip olma özelliği ile bölgedeki önemli hava üssü Bombora⁵¹¹ ve Eshara Sismik Laboratuvarı⁵¹² yer almaktadır.⁵¹³ Bu jeopolitik Rusya'nın her zaman çıkarlarına hizmet eden bir konumda bulunmaktadır.

⁵⁰⁸ Suny, a.g.e., s. 331.

⁵⁰⁹ Vakhtang Maisaia, *The Caucasus-Caspian Regional and Energy Security Agendas- Past, Contemporary and Future Geopolitics: View From Georgia*, 2. Edition, Brussels-Tbilisi: 'y.y', 2007, ss. 48-50.

⁵¹⁰ A.g.e., s. 51-58.

⁵¹¹ Abhazya'daki Gudauta şehrinin yakınlarındaki Rus askeri hava üssü.

⁵¹² Abhazya'da bulunan ve Ruslar'a ait olan Eshera Sismik Laboratuvar'ı Kuzey Afrika, Orta Doğu ve NATO'nun Kuzey Kanadını buradan takip etmekte, yerin 70 m derinliğinde bulunan elektronik cihazlarla bölgede sismik ölçümler yapmaktadır. Eshera hakkında daha fazla bilgi için Bkz. Майя Бутбая, Эшерская Лаборатория: Мифы И Реальность, <http://www.apsny.ge/analytics/1135365300.php>, (18.02.2015).

⁵¹³ Robert Seely, *The Russian-Chechen Conflict 1800-2000: A Deadly Embrace*, Digital Printing: Frank Cass Publishers, 2005, s. 191. <https://books.google.com.tr/books?id=VoMsBgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false>, (15.02.2015).

Ayrıca Moskova jeopolitik dezavantaj meselelerine önem vererek, bu kavram çerçevesinden düşman algısı yaratmaya odaklanmıştır. NATO genişlemesi, Ortadoğu ve Balkanlar'a uluslararası müdahaleler Rusya'nın Soğuk Savaş psikolojisi ile algıladığı tehditler içerisinde yer almıştır.⁵¹⁴ Bu bağlamda NATO ile AB'nin genişlemeci ve ABD'nin müdahaleci politikalarına karşı Rusya uluslararası sistemde tek kutuplu söylem yerine çok kutuplu söylemi savunmuştur.⁵¹⁵ Yani Rusya Postmodern tehditlere karşı -ki bunlar mevcut düzeni bozan/değiştiren ve ya eviren karakterde yer almaktadırlar- yine postmodern bir yapıya dikkat çekmektedir. Bunun adı da "Çok kutupluluk"tur.

Çok kutupluluk yeni dünya düzeninde bölgesel güçlerin ortaya çıkmasını desteklerken zayıf devletlerin ise kaçınılmaz olarak güç merkezlerinin nüfuzu altında kalmalarını ya da yalnızlaşmalarını öngörmektedir. Rusya güvensiz hissettiği bölgelerde dengeleri lehine çevirecek olan yeni siyasal yapıların oluşmasına izin vererek, kontrollü bir biçimde etki sahasını genişletmekte ve çok kutuplu sistemde yerini oyun kuran, düzen yaratan/bozan rolüyle daha da güçlendirme çabası içerisinde girmektedir. Bu yüzden ilk olarak, Kafkaslar-Kafkas ardı çizgisine müdahale etme gereği duymuş ve güvenlik zafiyeti hissettiği alanda nesneleştirme işlevi gören metodları devreye sokmuştur. Bunun için yakın çevre ülkeleriyle çeşitli anlaşmalar yaptığı kaydedilmiştir.

Gürcistan ve Rusya arasında 1994 yılında imzalanan dostluk, iyi komşuluk ve işbirliği anlaşması da bu tür bir anlaşma olup, hiç bir zaman yürürlüğe konamaması⁵¹⁶ dikkat çekici bulunmuştur. Moskvin'in verdiği istatistiklere göre de 2001 yılına kadar BDT çerçevesinde imzalanan 2500 dökümanın sadece % 90 lık bir kısmının üye devletlerin parlamentolarında onaylansa bile uygulamaya konulamadığı saptanmıştır.⁵¹⁷

Buna karşın bölgede yer alan güvenlik sorunlarından dolayı barış koruma şemsiyesi altında Rusya'nın askeri varlığını koruma çabası içerisinde bulunması dikkat

⁵¹⁴ Bobo Lo, *Vladimir Putin and the Evolution of Russian Foreign Policy*, Oxford: Blackwell Publishing, 2003, s. 83.

⁵¹⁵ Mühdan Sağlam, *Gazprom'un Rusya'sı Rusya'da Devletin Dönüşümü*, Ankara: Siyasal Kitapevi, 2014, ss. 186-187.

⁵¹⁶ George Tarkhan-Mouravi, "History", *Eastern Europe, Russia and Central Asia 2004*, ed. Imogen Gladman, 4.th Edition, London: Europa Publications, 2003, s. 186.

⁵¹⁷ Л. Москвин, "СНГ: 1991-2001", http://observer.materik.ru/observer/N11_01/11_09.HTM, (11.02.2016).

çekici bulunmuştur. Zaten Rusya BDT bölgesinde yer alan mevcut sorunların çözümünde BM ile AGİT'in en geniş çerçevede katılım sağlaması gerektiğini savunarak bölgede istikrarın ve güvenliğin tesis edilmesi için uluslararası işbirliğinin gerekliliğine de vurgu yapmıştır.⁵¹⁸

BDT içinde bulunan sorunlu bölgelerin çözümü problemlili olduğu için Rusya, BM ve AGİT ile işbirliği çabasına girişerek eski Sovyet bölgelerinde yer alan ve sıcak noktalar diye tabir edilen bu bölgelerde (Abhazya, Güney Osetya, Karabağ, Transdinyester) çatışmaları ateşkesler vasıtasıyla durdurma ve sorunların çözümü için genel şartlar oluşturma inisiyatifinde bulunmuştur.⁵¹⁹ Aslında bu girişimle sorunları çözme isteğini meşru bir zemine oturtarak, uluslararası alana da bu mesajı vermiştir.

Fakat daha önce bahsedildiği gibi, Rusya BDT kapsamında Gürcistan'daki ayrılıkçı bölgelere barış koruma gücü altında yardım yaparak bu bölgelerdeki varlığını güçlendirmiş, bunun yanında askeri üsler de elde etmiştir. Rusya'nın Gürcistan toprakları içerisinde tam 4 adet üssü bulunmaktaydı ki bu üsler Tiflis, Akhalkalaki, Batum ve Gudauta'da yer alıyordu.⁵²⁰ Bu üslerden Tiflise yakın olan Askeri Havaüssü Vaziani ve Abhazya topraklarında yer alan Gudauta üssünü 2001 yılında kapatırken, ülkenin güneyinde yer alan Akhalkalaki üssü ile Batum üssünü 2007 yılında kapatmayı taahhüt etmiştir. Fakat Gürcü yetkililer Ruslar'ın Gudauta üssünde hala askeri faaliyette bulduklarını iddia etmişler ve Sohum yönetiminin Gudauta'da denetleyici olarak bir Gürcü temsilci istemediğini dile getirmişlerdir.⁵²¹ Durum günümüzde de aynı şekli ile devam etmektedir.

⁵¹⁸ Дмитрий Данилов, "Россия В Закавказье: В Поисках Международной Легитимации", <http://poli.vub.ac.be/publi/ContBorders/rus/ch0501.htm>, (01.02.2016).

⁵¹⁹ Игорь Иванов, *Новая Российская Дипломатия Десять Лет Внешней Политики Страны*, Москва: Олма-Пресс, 2002, ss. 113-114.

⁵²⁰ Bkz. Report by the Government of Georgia, *On the Aggression by the Russian Federation Against Georgia*, s. 252.

⁵²¹ Bkz. http://news.bbc.co.uk/1/hi/russian/russia/newsid_7092000/7092798.stm, (05.05.2015).

Bu bağlamda Rus kuvvetlerinin Gürcistan'da ki siyasi rolü azalmış olmasına rağmen, Abhazya ve Güney Osetya'daki barış gücü birliklerini bu iki sorun nihai çözüme kavuşana dek bölgede tutmaya devam edeceği tahmin edilmektedir.⁵²²

3.3. GÜRCİSTAN MESELESİNE NEO-AVRASYACI YAKLAŞIM

İşyar Neo-Avrasyacılığı, Atlantikçilere karşı eski komünistleri, yeni milliyetçileri ve merkezci güçleri bir araya getiren melez bir akımdır olarak tanımlamıştır.⁵²³ Bu akım temelinde bölgesel anlayış üzerinden, yani bir nevi coğrafi eksen çerçevesinde Rus dış politikasının şekillenmesi gerektiğini savunur. Rusya dış politika hedeflerine uluslararası alanda yeniden büyük bir güç olmanın dışında, Avrasya bölgesinde bir etki alanı oluşturma prensibini de eklemiştir. Son yıllarda bu iki hedefin birbirini besleyerek Rus dış politikasının gelişimine hizmet ettiği gözlenmektedir.

Lujkov'un "*Rusya, Avrasya bölgesinde önde gelen bir bölgedir. Avrasya bölgesi için Rusya öncü bir ülkedir. Öncelikle nükleer ve kurumsal faktörleri ele aldığımızda dünya sisteminde global etki yaratabilecek kapasiteye sahip olduğunu görebiliriz*"⁵²⁴ söylemi Avrasyacı yaklaşımın geleneksel paradigmayla ilişkilendirilmekte olduğunu göstermiştir. Bu söyleyiş bize çağdaş Rus dış politikası hakkında ipuçları vermektedir.

Kaya'nın değimiyle "*Yeni dönemde Avrasyacı dış politika daha doğrusu neo-Avrasyacı dış politika'nın eski Sovyet coğrafyasını Rusya'nın doğal bir uzantısı olarak görmesi (...)*"⁵²⁵ burada dikkat çekici bir değimdir. Çünkü Rusya bu anlayışla eski Sovyet ülkeleri üzerinde çıkarlarını sağlamlaştırmak adına bir takım nesneleştirmelere yönelebileceğinin sinyallerini vermektedir.

Fukuyama da 19. yy'ın Slavofilliğine dayandırdığı Avrasyacı dış politikaya olan yönelimi, sadece Rusya'nın coğrafi konumuna dayandırmaz ve bunun Batı Avrupa

⁵²² Dmitri Trenin, "From Pragmatism to Strategic Choice: Is Russia's Security Policy Finally Becoming Realistic?", *Russia After the Fall*, ed. Andrew C. Kuchins, Washington D.C: Carnegie Endowment For International Peace, 2002, s. 201.

⁵²³ Ömer Göksel İşyar, *Avrasya ve Avrasyacılık*, Bursa: Dora Yayıncılık, 2010, s. 98.

⁵²⁴ Y. M. Luzhkov, *Tarihin Tekrarı: 21. Yüzyılın Toplumu ve Rusya'nın Geleceği*, çev. Tuğba Oğuz, İstanbul: Ring Reklamcılık, 2003, s. 154.

⁵²⁵ Bkz. Sezgin Kaya, "Sovyet Sonrası Dönem Rus Dış Politikasında Avrasyacılığın Etkisi", *Avrasya ve Avrasyacılık* ed. Ömer Göksel İşyar, Bursa: Dora Yayıncılık, 2010, s. 159.

sisteminden farklı siyasi-ekonomik özelliklere sahip bir sistem olduğunu vurgular.⁵²⁶ Böylece, nesneleştirimin bölgesel boyuttan uluslararası boyuta taşınabileceğinin bir yorumu ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda Avrasyacı mantık Asya ve Avrupa arasındaki aktörlerin ilgi alanı içinde yer alsın da uluslararası meselelerle olan ilişkiselliğinden dolayı küresel yakın bulunur. Nitekim ABD, Çin, Orta Doğu gibi coğrafyalar Avrasya hâkimiyet alanı içinde yer almazlar fakat bu politik alanla ilişkilidir.⁵²⁷

İşte bu yüzden modern Rusya ilk olarak kendi iç problemlerini çözüme kavuşturup daha sonra eski Sovyetler sınırları üzerindeki etki alanını genişletme çabası içinde bulunmuştur. Bu genişleme fikri Avrasyacı imparatorluk fikriyle bağdaştırılmıştır.

Dugin'in Yeni Avrasya imparatorluğu hakkındaki görüşleri birkaç başlık altında özetlendiğinde karşımıza önemli başlıklar çıkmaktadır. Bunlar: 1. Yeni Rusya "bölgesel devlet" ya da "ulus-devlet" olmamalıdır. 2. Yeni imparatorluk salt emperyal prensiplerle yaşam bulmalıdır. 3. Bu yeni imparatorluk daha önceki yapılanmaları çöküşe götüren nedenlerin giderilmesi temelinde olmalıdır örneğin, ülke içindeki bölgelerin etnik, dini, yerel, kültürel, ahlaki değerleri dikkate alınarak bu unsurlara hukusal statü verilmelidir.⁵²⁸ Bunu hukuki pratiklere bağlamak bu ülkelerin daha fazla kapatılma yani baskılanma süreci içerisine gireceğini işaret etmektedir.

Bilindiği gibi Dugin Neo-Avrasyacılığın Yeni Rus İmparatorluğunun oluşması için bir temel olacağı fikri üzerinde çalışmalar yapmaktadır. NeoAvrasyacı görüş yakın çevreyi de kapsayacak şekilde ele alınmaktadır. Karabağ'ın belirttiği gibi, bu görüş "Atlantik kültürü aleyhtarlığını öne sürerek özellikle Türkiye, Azerbaycan, Gürcistan gibi ülkelerde yandaş bulma ve Avrasya birliği uğrunda devrim yapabilecek üst seviyeli

⁵²⁶ Bkz. Francis Fukuyama, "The Ambiguity of National Interest", *Rethinking Russia's National Interests, Significant Issues Series*, ed. Stephen Sestanovich, Washington D.C.: Center for Strategic and International Studies (CSIS), 1994, s. 19.

⁵²⁷ Bobo Lo, *Russian Foreign Policy in the Post-Soviet Era: Reality, Illusion and Mythmaking*, London: Palgrave MacMillan, 2002, s. 18-19.

⁵²⁸ Bkz. Aleksandr Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 7. Baskı, çev. Vügar İmanov, İstanbul: Küre Yayınları, 2010, ss. 47-49.

yönetici taraftarlar edinmeye çalışmaktadır.”⁵²⁹ Bu açıdan bakıldığında, büyük güçlerin etki alanlarını arttırarak bölge üzerinden karşılıklı nesneleştirme yarışına girdiği gözlenmektedir.

Bunun için bölgede ABD'nin yörüngesinden uzak daha bağımsız hareket edebilen siyasi yapıların oluşturulması gerekmektedir. Fakat ABD'nin özellikle Kafkaslar'da Bakü-Tiflis-Ceyhan projesi ile birlikte nüfuzunu genişletme imkânına sahip olması ve ardından Rusya'yı kuşatan bölgelerde yaşanan renkli devrimlerle halklar içerisinde Rusya karşıtı propagandayı hayata geçirmiş olması, bir nevi Rusya'nın elini güçsüzleştirmiştir. Fakat Rusya'nın 2008 savaşı ile ortaya koymuş olduğu iradeyle Karadeniz-Kafkaslar-Hazar çizgisinde ABD'nin kolayca hâkimiyet kurma fikrine karşı bir engel oluşturmuştur.

Bir diğer husus ise Rusya'nın özellikle 2008 savaşı sonrası Gürcistan üzerinde yumuşak güç uygulamaya başlaması konusudur. Pkhaladze'nin açıkça belirttiği gibi, Putin 16 Eylül 2009'da Dış İşleri Bakanı Yevgeni Primakov'un doğum günü partisinde Primakov'a Gürcistan konusunda açık bir mesaj vermiştir. Bu mesajda Gürcistan'ın yeniden birleşmesini emretmiş ve bu işin başına da Primakov'u atanmıştır. Bu durum Rusya'nın Yumuşak güç politikasının uygulamasının en açık ifadesi olarak kayıtlara geçmiştir.⁵³⁰ Fakat Rusya'nın yumuşak gücünü kullanma çabaları daha önceki tarihlere dayanmaktaydı. Putin'in emriyle 21 Haziran 2007 yılında Dış İşleri ve Kültür Bakanlığının başkanlığında “Russkiy Mir” (Rus Dünyası) adlı bir kurum oluşturulmuştur.⁵³¹ Bu kurum yumuşak gücün yurt dışı uygulamalarında oldukça işlevseldir. Bu yöntemlerle Putin'in, Rusya'yı bir imparatorluk olarak kurduğu ve bunun postmodern nitelikler taşıdığı iddia edilmiştir.⁵³²

⁵²⁹ Mehmet Karabağ, “Rus Emperyalizmi İçin Yeni Bir İdeoloji: Neo-Avrasyacılık” 20 Mayıs 2009, <http://www.bilgesam.org/incele/1071/-rus-emperyalizmi-icin-yeni-bir-ideoloji--neo-avrasyacilik/#.VASabWOy2JA> , (06.09.2014).

⁵³⁰ Tengiz Pkhaladze, “The Concept of Russian ‘Soft Power’ and Main Objectives in Georgia”, “*Soft Power*”- *The New Concept of the Russian Foreign Policy Toward Georgia (August 2008 Postwar Period)* ed. Tengiz Pkhaladze, Tbilisi: Mtatsmindeli Publishing House, 2010, ss. 13-14.

⁵³¹ a.g.e., s. 15.

⁵³² Yuri E. Federov, “Bilimsel Düşünenler ve Soytarılar: Rusya'nın Strateji Düşüncesinde Farklı İki Damar”, *Stratejik Analiz*, ASAM Yayınları, No: 73, Mayıs 2006, s. 64'den aktaran Ahmet Sapmaz, *Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri*, İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2008, s. 128.

Dugin, Gürcistan'ın etnik ve dini temelli kimlik sorunları ve bu sorunlardan kaynaklanan güvenlik probleminin ABD ve NATO ekseninde çözüme kavuşturulmak istenmesini faydasız bir çaba olarak görmektedir. Gürcistan'ın iç meseleleriyle ilgili problemlerini uluslararası kuruluşlarla ya da üçüncü bir taraf yardımıyla çözmeye çalışmasını anlamsız bulmaktadır. Ona göre Bu sorunların ortaya çıkma nedenleri gibi bir çözüme kavuşturulmaları da iç siyasi dinamiklerle alakalıdır.⁵³³ Dugin Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgeler üzerindeki nesneleştirme eylemini iç dinamikler çerçevesinde gerçekleştirdiği takdirde başarıya ulaşacağını ifade ederken Rusya'nın bu meseledeki pozisyonunu göz ardı ettiği düşünülmektedir.

Ayrıca 2008 savaşı sonunda Rusya, Gürcistan'ın kendisiyle ilişki kurabilmesi için NATO'ya üyelik başvurusunu geri çekmesi ve ABD ile "de facto" müttefikliğini sona erdirmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁵³⁴ Putin sonrası Rus dış politikasını etkileyen unsurların Yakın Çevre Politikası ile beraber düşünüldüğünde Güney Kafkasya'nın öncelikli bir alana sahip olduğu değerlendirilebilir. Ayrıca burada yer alan mevcut sorunların çözümüne yönelik olarak uluslararası camianın yapmak istediği düzenlemeler Rusya tarafından bir çözüm sunmaktan uzak bulunmuştur.⁵³⁵ Rusya'ya göre savaş sonunda ortaya çıkan uyuşmazlıkları sonlandırmanın yolu pek tabii Rusya-Gürcistan arasındaki diyalogta aranmış ve işbirliği hususu temel alınmıştır.

Bundan sonraki dönemde Rusya'nın eski Sovyetler toprakları üzerinde Avrasyacı politikalarını hayata geçirmeyi planladığı, bir birlik kurma ve genişletme çabası içinde bulunduğu kaydedilmiştir. Avrasyacılık fikri gerçek anlamda Vladimir Putin önderliğinde uygulama alanı bulmuştur. 2010 yılında Rusya, Belarus ve Kazakistan arasında imzalanan Gümrük Birliği anlaşması ile birliğin ilk adımları atılmış ve 2014 yılında bu anlaşma Avrasya Ekonomik Birliği'ne (AEB) dönüştürülmüştür. Birliğin adı yazışmalarda AEB şeklinde geçse de daha çok Avrasya Birliği şeklinde anılmasına dikkat çekilmiştir.⁵³⁶ Zaten daha önceki söylemlerinde Putin bu birliğin

⁵³³ Aleksandr Dugin, *Moskova-Ankara Eksenini "Avrasya Hareketi"nin Temel Görüşleri*, çev. Leonid Bahrevski, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2007, s. 63.

⁵³⁴ Kakachia, "Russia- Georgia Today: An Illusory Stability", s. 43.

⁵³⁵ Fırat Karabayram, *Güney Kafkasya Jeopolitiğinde Rusya Gerçeği*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2011, ss. 116-120.

⁵³⁶ Kerim Has ve Habibe Özdal, "İdeolojiden Pratiğe Putin'in "Megola İdea"sı Avrasya Birliği", *Analist*, Ağustos 2014, ss. 21-23.

sadece bir ekonomi topluluğu olmayacağını, enerji, ulaşım, ileri teknoloji, sosyal gelişim alanlarını da kapsayacağını ve daha da fazlası birlik çerçevesinde bilimde, kültürde, eğitimde, iş ve iş gücü piyasasının düzenlenmesi gibi konularda da sıkı bir işbirliğinin sağlanacağını beyan etmiştir.⁵³⁷ Ekonomik birliğin Avrasyacı ideolojinin tamamen gerçekleşeceği siyasal bir alana doğru ilerleme kaydetmesinin, Putin'in uyguladığı politikalar göz önüne alındığında kaçınılmaz olduğu anlaşılmaktadır. Bunu da halklar arasındaki ikili ilişkileri canlandırarak yapması olasıdır.

Örneğin; Gürcistan'da 2011 yılında yapılan bir anket sonucuna göre Gürcülerin % 76 oranı ile ilk sırada yer alan, iş yapmayı uygun gördükleri toplum Ruslar olmuş, % 41 oranı ile Gürcü kadınların evlenmek istedikleri erkekler sıralamasında yine Ruslar birinci sırada yer almıştır. Yine aynı çalışmaya göre Gürcülere en büyük düşman ülke sorulduğunda % 51 ile Rusya birinci sırada yer almıştır.⁵³⁸ Gürcü toplumu, bireyler ile devletlerarasında bir ayırım yapma yetisine sahip olduklarını kanıtlamıştır. Bu durumda halkın gerçek gündemine döndüğü ve toplumda bir direnişin olduğu gözlenmekte bu da bize iktidarın nesneleştirme pratiklerine karşı halkın öznel bir duruş sergilediğini göstermektedir. Mikro politik alanda Gürcü halkının istek ve tutumlarıyla hükümetin isteklerinin uyuşmadığı kaydedilmiştir.

Rusya'nın Avrasya bölgesinde Avrasya Birliği çatısı altında tam entegrasyonu sağlayabilmesi için Gürcüstan'ı yeniden kazanması gerekmektedir. Mevcut durum göz önüne alındığında Rusya'nın hem avantajlı hem de dez avantajlı konumda bulunduğu gözlenmektedir. Gürcü halkını toplumsal olarak kazanabileceğine inanması için ise dış politikadaki postmodern uygulamaların bir kısmını yeniden düşünmek durumunda kalacağı tahmin edilmektedir.

⁵³⁷ Путин В. В, “Новый Интеграционный Проект Для Евразии — Будущее, Которое Рождается Сегодня”, *Евразийская Интеграция В Хxi Веке* Ред. группа: А. А. Климов, В. Н. Лексин, А. Н. Швецов, МОСКВА: ЛЕНАНД, 2012, s. 17. http://russia.mfa.gov.ua/mediafiles/sites/russia/files/_____.pdf, (26.02.2016).

⁵³⁸ Michael Hikari Cecire, “The Merchant Hegemon: Georgia’s Role in Turkey’s Caucasus System”, *Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security*, ed. Kornely Kakachia and Michael Cecire, , Tbilisi: Konrad Adenauer Stiftung, 2013, ss. 117-118.

4. ABD’NİN NESNELEŞTİRME POLİTİKALARI

Rusya gibi ABD’nin de Gürcistan üzerinde bir takım nesneleştirme politikaları uyguladığı oldukça açıktır. Gürcistan ve genel olarak Kafkaslar ve Hazar havzası, ABD’nin daha çok güvenlik perspektifinden ele aldığı bölgeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölgede aynı zamanda enerji hususunun da dikkate değer önemi bulunmaktadır. Bundan dolayı, ABD’nin nesneleştirme politikaları bu alanlarla ilişkisel olarak ele alınacaktır.

4.1. ABD’NİN YENİ GÜVENLİK POLİTİKASI VE GÜRCİSTAN

Nitekim Avrasya Birliği projesinin 01.01.2015 tarihi itibariyle uygulanmaya konmasıyla beraber Avrasya bölgesinde Amerikan ve Batı etkisine karşı bir duruşun kurumsallaşma çerçevesinde hayat bulduğu anlaşılmıştır.⁵³⁹ Kafkasya özelinde Ermenistan’ın da birliğe üye olması, Amerika’nın Gürcistan üzerine daha fazla önem vermesi gerektiği gerçeğini birkez daha gözler önüne sermiştir.

Bilindiği üzere 1991 yılından bu yana Amerika, Gürcistan’a sürekli olarak yardımda bulunmuştur. Örneğin USAID kuruluşu Gürcistan’a 1,5 milyar \$’dan fazla bir yardım yapmıştır.⁵⁴⁰ Hatta Gürcistan-Rusya savaşının hemen akabinde Başkan Bush’un Gürcistan için 1 milyar \$ lık bir insani ve ekonomik yardım önerisinde bulunması dikkat çekici bulunmuştur. Başkan Yardımcısı Dick Cheney’in 2008 yılının Eylül ayında Bakü’ye yapmış olduğu ziyaret, ABD’nin Gürcistan ve ona komşu olan diğer ülkelerin Rus nüfuz alanından uzak tutulması konusunda oldukça iddialı bir duruş sergilemesi açısından önemli görülmüştür.⁵⁴¹ Açıkça belirtmek gerekirse Amerika’nın Gürcistan’a olan bu desteğinin çok daha önce kararlaştırılmış olduğu ve belirli bir plan-program çerçevesinde hayata geçirildiği anlaşılmaktadır. Gürcistan’a özel yardım sağlanması konusunda ABD’nin kararlılığını yansıtan bir dizi anlaşma bulunmaktadır. Örneğin;

⁵³⁹ Bkz. <http://www.eaeunion.org/#about-countries>, (02.02.2016).

⁵⁴⁰ Bkz. <https://www.usaid.gov/georgia/history>, (03.02.2016).

⁵⁴¹ Steven Lee Myers, “White House Unveils \$1 Billion Georgia Aid Plan”, Sept. 3, 2008, http://www.nytimes.com/2008/09/04/world/europe/04cheney.html?_r=0, (03.02.2016)

1998 yılının Mart ayında imzalanan askeri ve güvenlik işbirliği anlaşması da bu anlaşmalardan biridir.⁵⁴²

İberieli'nin bahsettiği gibi Gürcistan 1924 yılında Kızıl Ordu tarafından işgal edilmiştir. İşgal durumu en çok ABD'de yaşayan Gürcü lobisini etkilemiş ve lobi gerekli çalışmaları yaparak bu konu hakkında uluslararası camianın ilgisi buraya çekmek istemiştir. Nitekim sorun Amerikan Senatosunda görüşülerek kınama kararı alınmıştır. Buna karşı Gürcistan'ın işgali konusu Rusya-Fransa ilişkilerinden dolayı Fransa'da istenilen etkiyi yaratamamış, İngiltere ise konunun Milletler Cemiyeti çerçevesinde ele alınmasını önermiştir.⁵⁴³

Bu açıdan değerlendirildiğinde Amerika'nın ve Avrupa'nın bölgeye olan ilgisinin yeni olmadığı tarihsel olarak ivme kazandığı ve geliştiği şeklindedir. Özellikle 11 Eylül sonrası oluşan yeni konjonktürde Avrasya genelinde daha belirgin politikaların uygulama bulduğu su götürmez bir gerçektir. Fakat en önemlisi 2003 yılında Gürcistan'da yaşanan halk hareketi ile Amerikan etkisinin en tepe noktasına ulaştığı gözlenmektedir.

Gürcistan'da gerçekleşen bu halk hareketinden sonra, ülke yönetimi “(...) NATO üyeliğini bir öncelik haline getirdi ve Amerika'nın askeri yardımını kabul etti (...).”⁵⁴⁴ Bu gibi faktörler 21. Yüzyıl'da Gürcistan'ı Batı çizgisine taşıyan somut adımlar içerisinde yer almıştır. Bu dönemden itibaren Gürcistan'ın üzerinde Batı'nın yoğun nesneleştirme çabası içine girdiği açıkça anlaşılmaya başlanmıştır.

Gürcistan'ın, Rusya'nın yakından ilgilendiği alt bölgelerden biri olarak kabul edilen Balkanlar'daki barışı koruma girişimi ve Afganistan ile Irak'a olan müdahalelere aktif biçimde katılması Batı'nın yanında yer aldığını gösteren somut adımlara birer örnek teşkil etmektedir. Bu girişimleriyle Gürcistan ABD'nin ve Batı'nın güvenilir partnerleri arasında yer aldığını gösterme fırsatı yakalamıştır.⁵⁴⁵

⁵⁴² Mouravi, a.g.e., s. 186.

⁵⁴³ İberieli, a.g.e., ss. 442-443.

⁵⁴⁴ Nicholas V. Riasanovsky ve Mark D. Steinberg, *Rusya Tarihi: Başlangıçtan Günümüze...*, çev. Figen Dereli, 2. Baskı, İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2014, s. 705.

⁵⁴⁵ Вкз. На Неверном Пути: Что Может И Должен Сделать Вашингтон В Отношении России И США, Доклад Независимой Рабочей Группы, Нью-Йорк: 'у.у', 2006, s. 54.

Amerika'nın Kafkasya ve Orta Asya politikası burada yer alan herhangi bir devletin Rusya ile yakın bir entegrasyon durumu içine girmesini engellemek üzerine kurulmuştur. Amerika'nın bu tutumu Rusya'nın eski Sovyet topraklarının güneyindeki etki sahasına bir meydan okuma olarak görülmüştür.⁵⁴⁶ İki ülkenin nesneleştirme yarışında kendi söylemlerini dayatarak, hâkim bilgi/iktidar olmak adına yaptıkları bu politikalar Gürcistan'ın kendi gerçekliğini bulmasının önüne geçmiş ve ülkedeki mevcut problemler ile baş etmesini zorlaştırmıştır.

Tüm bu veriler ışığında ABD, Gürcistan ile ilişkilerini daha çok jeopolitik zemine oturttuğu anlaşılmaktadır. Amerika, Gürcistan'ın doğu-batı enerji geçiş güzargahı üzerinde önemli bir konumda olduğunu ve bu konumunun korunması gerektiğini belirtmiştir. Aynı zamanda Gürcistan'da istikrarı bozan iç meselelerin (ki bunlar ayrılıkçı bölgelerle ilgili sorunlar olarak görülmektedir) BM ve AGİT gözetiminde çözüme kavuşturulması gerektiğini savunmuştur.⁵⁴⁷

Bunun için 2009 yılında ABD ve Gürcistan arasında stratejik ortaklık anlaşması imzalanmıştır. Demokrasinin ve ekonomik özgürlüklerin yayılması, toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin sağlanması, Avrasya bölgesinde enerji güvenliğinin tesis edilmesi gibi ortak çıkarlar üzerine inşa edilen bu anlaşmayla işbirliğini arttırıcı önlemler alınmıştır.⁵⁴⁸

İlerleyen dönemde ABD bu politikasını sürdürmeye devam etmiştir. Gegelashvili çalışmasında Hillary Clinton'ın 2010 yılında Güney Kafkas ülkelerine yapmış olduğu ziyaretten bahsetmiştir. Clinton bu ziyarette Gürcistan'ın egemenliği ve toprak bütünlüğü için Rusya'nın 2008 savaşı öncesindeki pozisyonuna geri dönmesi

⁵⁴⁶ Andrei V. Zagorski, "Traditional Russian Security Interests in the Caucasus and Central Asia perceptions and realities", *Russia, The Caucasus, and Central Asia: The 21st Century Security Environment*, ed. Rajan Menon, Yuri E. Fedorov, and Ghia Nodia, Volume 2, New York: Esat-West Institute, 1999, s. 65.

⁵⁴⁷ Jim Nichol, "Georgia (Republic): Current Developments and the U.S. Interests", *Georgia: Current Issues and Historical Background*, ed. T. O. Sirap, New York: Nova Science Publishers, Inc., 2002, s. 12.

⁵⁴⁸ Нана Гегелашвили, "Особенности Политики США На Южном Кавказе В Контексте Новой Парадигмы Российско-Американских Отношений" *Черноморье-Каспий: Поиск Новых Форматов Безопасности И Сотрудничества*, ed. А.А. Язьковой, Москва: Российская Академия Наук Институт Европы, 2011, s. 18.

gerektiğini dile getirmiş ayrıca Gürcistan'da egemenliğin ve güvenliğin inşası için destek vermeye devam edeceklerini vurgulamıştır.⁵⁴⁹

Dugin'e göre ise ABD'nin bu söylemlerinin arkasında Rusya sınırlarına yakın olan bölgelerde varlığını direkt olarak artırma çabası yatmaktadır. Bunu yaparken aynı zamanda eski Sovyet topraklarındaki güçlü Rus etkisini azaltmayı, hatta bu etkiyi ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.⁵⁵⁰ Bu bağlamda Rusya yakın çevre ülkelerinde kendi çıkarları karşısında duran her yönetime karşı saldırgan bir tutum sergilemeye başlamıştır. Bunun ilk adımını Gürcistan'da, ikincisini Ukrayna'da atmıştır. Her an eski-Sovyet nüfuz alanlarından birinde bir üçüncü adımı görmek mümkün hale gelmiştir.

Tüm bu Rus saldırganlığına yönelik olarak Amerika'nın karşı tezi ise daha tehditkâr ve sonuç odaklı gibi gözükmektedir. Peek'in dediği gibi: *“Eğer Moskova gerçekten Doğu Avrupa sınırlarını yeniden çizmek istiyorsa, Rusya'nın da kendi sınır bütünlüğünü koruyamayacağını Kremlin'e hatırlatmanın bir zararı yoktur.”*⁵⁵¹ Amerikan görüşüne göre eğer ki Rusya kendi sınırları dışında yapılacak bir nesneleştirme hareketinin sahibi olmak istiyorsa, kendi toprakları içinde O'na karşı yapılabilecek nesneleştirme aksiyonlarına da göğüs germek durumundadır. ABD bu tehdit vari söylemle Rusya'nın ayrılıkçı bölgeler üzerindeki nesneleştirme hareketini durdurmasını telkin etmiştir. Rusya ise bu bölgelerin bağımsızlığını tanıdığını ilan ederek bir anlamda nesneleştirme değil, özneleştirme sürecine katkı sunduğunun mesajını vermiştir.

4.2. BÖLGESEL GÜVENLİK BAĞLAMINDA GÜRCİSTAN'IN ÖNEMİ

Gürcistan'ın mevcut jeopolitiği temelde Kafkaslar'ın güvenliği için önem arz etmektedir. Bunun dışında Karadeniz güvenliği, Hazar kaynaklı enerjinin taşınmasına ilişkin güvenlik meseleleri ile Ortadoğu, hatta ön Asya güvenliğinde de büyük öneme

⁵⁴⁹ a.g.e., s. 20.

⁵⁵⁰ Александр Дугин, “Грузинские Сценарии”, Российская Газета, № 3399 от 6 февраля 2004 г., <http://www.rg.ru/2004/02/06/stsenarij.html>, (20.10.2015).

⁵⁵¹ Andrew Peek, “Rebuilding Georgia: A Look Beyond Foreign Aid”, 15 December 2008, <http://www.cepa.org/content/rebuilding-georgia-look-beyond-foreign-aid>, (03.02.2016).

sahip olduğu düşünölmektedir. Bu yüzden belirtilen bölgelere ilişkin olan nesneleştirme politikaları ele alınacaktır.

4.2.1. Ortadoğu ve Karadeniz Güvenliği

AB'nin Orta Doğu'yu Akdeniz ve Karadenizle hatta Hazar havzasıyla bir bütün şekilde düşünmesi -son dönemde Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgeleri (MENA-Middle East North Africa) birlikte anılmaya başlanmıştır- Akdeniz jeopolitiğini Kafkas jeopolitiğine doğru uzatır. Hatta Kafkaslar bir bütün olarak ele alındığında bölge coğrafi ve islami faktörden dolayı Büyük Orta Doğu'ya bağlanmaktadır.⁵⁵²

Ayrıca Amerika Karadeniz'in istikrarlı olmasını büyük ölçüde önemsemektedir. Bu yüzden Gürcistan'da çözüm bekleyen çatışma alanlarının bir an önce çok taraflı müzakereler başlatılarak bir sonuca kavuşturulmasını ve Rusya'nın mevcut tutumundan vazgeçmesi gerektiğini salık verir. Bunun için de Abhazya ve G. Osetya'da bulunan Rusya'ya ait barışı koruma gücü yerine AB, BM ya da diğer uluslararası tarafların barış gücünü yerleştirmeyi önerir. Ayrıca ABD için istikrarlı bir Karadeniz bölgesi; İran meselesi, kitle imha silahlarının çoğalması, terörizme karşı yürütölen küresel savaşın koordine edilmesi ve enerji güvenliği gibi problemler karşısında ek destek sağlayacaktır.⁵⁵³ Özellikle İran'ın Karadeniz üzerinden gerçekleştirmiş olduğu petrol ve doğal gaz ihracatının kontrol edilmesi açısından Amerika'nın Karadeniz'de ve Kafkaslar'da hâkimiyet alanı oluşturması önemlidir. İran kontrol altına alındığı zaman bölgede Amerikan çıkarlarını tehdit edecek Rusya dışında başka bir unsur kalmayacaktır.

Hasanlı'ya göre Güney Kafkasların askeri ve stratejik anlamda Batı tarafından kontrolü sadece İran ile çatışma bağlamında değil, Çin ile ekonomik ve jeopolitik rekabet açısından da önemli bulunmaktadır.⁵⁵⁴ Bunun için Gürcistan sahip olduğu

⁵⁵² Bkz. R. Craig Nation, "Russia, The United States, And The Caucasus", Strategic Studies Institute (SSI) Publications, Cumberland County, 2007, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/PUB764.pdf>, s. 3, (10.02.2016).

⁵⁵³ Ариэль Коэн, Конвей Ирвин, "Требуется: Черноморская Стратегия США", http://www.harvard-ggp.org/static/files/272/blacksea_US_strategy.pdf; (21.11.2015). <https://inosmi.ru/world/20061215/231711.html>, (25.05.2018).

⁵⁵⁴ Джамиль Гасанлы, "Новая Геополитическая Ситуация В Черноморско- Каспийском Регионе После Августа 2008 Г." *Черноморье-Каспий: Поиск Новых Форматов Безопасности И Сотрудничества*, Ed. А.А. Язьковой, Москва: Российская Академия Наук Институт Европы, 2011, s. 13.

jeopolitik konumu ile büyük güçlerin bölgesel politikaları arasında kalır. Gürcistan'ın sahip olduğu bu özel konumun, işlevsel olarak kullanılabilmesi adına tarafların bölgede nüfuz arttırımı sağlamak için çeşitli yapılanmalara gittiği, nesneleştirme pratiklerini kullandığı gözlenmektedir.

ABD'nin GUAM'ı tekrar gündeme getirerek bu coğrafya için daha örgütlü yasal yapılar oluşturmak istediğinin sinyali vermiştir. Örneğin, Tassinari Gürcistan ve Ukrayna arasında insan hakları ihlalleri ve çatışma bölgeleri gibi konularda işbirliğini hedefleyen demokratik seçim toplumu oluşturulması fikrinin ancak Borjomi Deklerasyonunu imzalanması ile hayata geçirildiğine değinmiştir.⁵⁵⁵ Karadeniz hattında istikrar sağlama hedefinde olan bu çeşit anlaşmalarla aslında Avrupa'ya ulaşacak Hazar enerji kaynaklarının güvenli, ekonomik ve en kısa yoldan iletimi de temel tartışma konusu haline gelmektedir.

Fakat bunun yanında Ermenistan'ı by-pass eden Bakü-Tiflis-Ahalkali-Kars demiryolu inşaatının finansmanında ithalat-ihracat fonlarından kullanılmaması hususunda 2006 yılında Ermeni Lobisinin teşviğiyle alınan ABD temsilciler meclisi kararı bulunmaktadır.⁵⁵⁶ ABD bu mesele ile ilgili kararını henüz değiştirmiş değildir. ABD'nin özellikle bölge üzerinde nesneleştirme pratiklerini daha çok ekonomik-güvenlik kaygılar çerçevesinde işletiyor olması oldukça dikkat çekicidir. Bundan dolayı Gürcistan'ı Hazar meselesi ile bağlantılandırmak yerinde olacaktır.

4.2.2. Hazar Enerji Kaynaklarının Taşınması ve Enerji Güvenliği

Tişenko'ya göre ABD Kafkasardını⁵⁵⁷ Avrupa ve Yakınoğu'yu Orta Asya ve Afganistan'a bağlayan jeostratejik eksen (Pivot -Геостратегический Стержень) olarak görmektedir. Ayrıca Bu bölgenin NATO'nun Afganistan operasyonlarına lojistik destek sunduğunu, Afganistan'dan olası bir çekilme anında, bölgede İran ve Pakistan'ın

⁵⁵⁵ Фабрицио Тассинари, “Синергия Черноморской Региональной Кооперации” 31 Октября 2006 Года, Конференция Речи, <http://www.harvard-bssp.org/static/files/243/tassinari.pdf>, s. 2, (11.12.2015).

⁵⁵⁶ Сергей Маркедоно, “Российско-Турецкие Отношения И Проблемы Безопасности Кавказского Региона”, № 45 Валдайские Записки, Апрель, 2016, <http://ru.valdaiclub.com/files/11978/>, s. 12, (03.06.2016).

⁵⁵⁷ Kafkasardı Rusça bir deyimdir. (Закавказье; За- arka, ardı, кавказье, Kafkas olarak ayrıştır), Kafkasların Güneyini işaret etmektedir yani tam olarak Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan'ı içine alır. İngilizcede ise tam karşılığı Transcaucasia'dır.

oluşturabileceği siyasi vakum karşısında kilit alan olma özelliğini sürdüreceğini savunmaktadır.⁵⁵⁸ ABD'nin jeopolitik ve jeostratejik amaçlarını gerçekleştirmek için Kafkas ardına ihtiyaç duyacağı ve bu bölgenin hâkimiyeti olmaksızın başarılı olamayacağı düşünülmektedir.

ABD için en önemli jeopolitik gerçeklerden birisi de enerji kaynakları ve naklî konusudur. Enerji meselesi Amerika ve Rusya için ters orantılı bir formül üzerinde hayat bulmaktadır. Şöyle ki Amerikan projeleri ve Rus projeleri Kafkaslar'da kazan-kaybet prensibi üzerine inşa edilmiştir. Özellikle ekonomisinin büyük bir kısmını direk olarak enerji ve enerji ürünlerinin satışı ile ilişkilendiren Rusya için bu husus hayati derecede önem arz etmektedir.

Rus dış politikasının en dinamik yanlarından birisi enerji ile alakalıdır. İlk kez 1973 yılında meydana gelen petrol krizinden beri enerji hususu postmodern stratejinin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu stratejik oyunda petrol boru hatları ve enerji hammaddeleri Kremlini koruyan silahlardan daha fazla güvence sunmaktadır.⁵⁵⁹

Bu bağlamda Kafkaslar ve enerji birbirinden ayrılmaz iki önemli kavram olarak Rusya'nın gündemini meşgul etmiştir. 1994 yılının Eylül ayında Bakü'de "Yüz Yılın Kontratı" olarak anılan enerji anlaşması ile daha önemli hale gelen Hazar Denizi ve sahip olduğu hidrokarbon kaynaklar Batılı ülkeler ile Rusya arasında Kafkaslar'da sonu gelmez çekişmeler yaşanmasına sebep olmuştur.

Batı, Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı üzerinde yoğunlaştığı sırada Rusya da, Tengiz-Novorossisk Boru Hattı projesini ortaya koyarak Azeri petrolü karşısında Kazak petrolü üzerine oynamayı tercih ettiğini açıkça göstermiştir.⁵⁶⁰

Asmus'a göre, Rusya'nın amacı enerji kaynaklarına ve Avrupa'ya gidecek enerjinin güzergâhlarına hâkim olmaktır. Buna karşın Hazar enerji kaynaklarının Avrupa'ya ulaştırılması hususunda Tiflis, Rusya'yı by-pass eden alternatif rota içinde

⁵⁵⁸ Григорий Григорьевич Тищенко, "Военно-Политическая Обстановка В Кавказском Регионе", 01.11.2013, <http://riss.ru/analytics/4214/>, (20.11.2015).

⁵⁵⁹ Michael Stuermer, *Putin: And the Rise of Russia*, Paperback edition, London: Phoenix, 2009, s. 201.

⁵⁶⁰ Pavel K. Baev, "What Putin's Russia Aims For in the Caucasus?", *Promoting Institutional Response to the Challenges in the Caucasus The OSCE, UN, EU and the CIS: Analyses-Case Studies-Outlooks, International Peace Academy, 31st Vienna Seminar*, Vienna: Diplomatic Academy 5-7 July 2001, ss. 75-76.

kendine yer bulmuştur. Bu durum karşısında Rusya Abhazya ve G. Osetya problemlerini Gürcistan'ın önüne sürmüştür. Öyle ki Gürcistan, Batı'dan ziyade Rusya'nın isteklerini gerçekleştirmiş olsaydı böyle bir savaşın gerçekleşmeyeceği dile getirilmiştir.⁵⁶¹

Enerji tedariki ve güvenliği ile ilgili olarak tezlerinin ne derecede önemli olduğunu vurgulamak için 2008 yılında yaşanan Rus-Gürcü Savaşı'nda Rusya, G.Osetya topraklarına uzak mesafeden geçen enerji nakil hatlarını da bombalayarak, Gürcistan'la savaşa girme nedeni olan G. Osetya'nın korunması hususunun çok ötesinde bir hedef gözettiğini açıkça ifade etmiştir.⁵⁶²

Rusya, Amerika ve Batı'nın Gürcistan üzerinde oluşturmak istedikleri etkinin karşısında duracağını ve bölgede güvenliğini tehdit eden olgulara yönelik güvensizlik oluşturan yapılanmalara karşı duracağını açıkça göstermiştir. Bu bağlamda Kafkaslar'da güvenlik postmodern bir düzlemde karşımıza çıkmaktadır. Rusya'nın güvenli gördüğü şey Batı ve Amerika tarafından güvensiz olarak algılanmakta ve kime/neye göre güvenlik tartışması ortaya çıkmakta ve güvenlik için yapılan düzenlemelerin mutlak doğruluğu sorunlu hale gelmektedir.

Aynı zamanda Muradyan'ın değimiyle, Irak'taki savaşın Hazar petrollerini ve G. Kafkaslar'ı daha değerli kıldığı⁵⁶³ göz önüne alınırsa Batı'nın bölgeye bakış açısının ne derece kritik bir önem taşıdığı da açıkça anlaşılacaktır. Bu bağlamda Kafkasları Orta Doğu'dan ayrı düşünmek daha imkânsız bir hal almaktadır.

Bir bölge için alınan bir karar veyahut eylemin, diğer bölgelere sirayet etmesi kaçınılmaz bir durumdur. Küresel problemler bir yerel problemden ya da tüm yerel problemler bir küresel problemden kolayca etkilenirken, ortaya çıkan sorunların çözümlerinin sağlanması kolay olmamaktadır. Bölgelerin yakın olması da etkilenme derecesi üzerinde pozitif oranda etki yaratmaktadır.

⁵⁶¹ Ronald D. Asmus, *A Little War That Shook The World*, New York: Palgrave Macmillan, 2010, s. 9.

⁵⁶² Vladimer Papava, "The Evolution of Economic Relations Between Georgia and Russia in the Post-Soviet Period: Past Trends and Perspectives", *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, Tbilisi: GFSIS, 2011, s. 59.

⁵⁶³ Игорь Мурадян, "Внешние акторы на Южном Кавказе", 08.07.2013, <http://inosmi.ru/sngbaltia/20130708/210687483.html>, (11.05.2016).

ABD'nin ve Rusya'nın karşılıklı nesneleştirmelerine maruz kalan bu bölgede yer alan Gürcistan için ilk etapta siyasi ve ekonomik güvenliğin sağlanması için daha üst bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmuştur. Gürcistan daha çok bu ikili nesneleştirme alanından ayrılmak için Avrupalı kuvvetlerin alanına yakın durmak istemiştir. Bu yüzden ABD'nin etkin bulunduğu fakat Avrupa'nın da söz sahibi olduğu NATO'dan destek almak istediği gözlenmiştir. ABD'nin de NATO'yu bir nesneleştirme aracı olarak kullandığı anlaşılmıştır.

4.2.3. Bir Nesneleştirme Aracı Olarak NATO

Gürcistan ve NATO arasındaki ilk ilişkiler 1992'de Gürcistan'ın Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyine katılımıyla başlamıştır.⁵⁶⁴ Daha sonra "Barış için Ortaklık" (Partnership for Peace) programı gündeme gelmiş ve bunun anlaşması 1994 yılında imzalanmıştır.⁵⁶⁵ Gürcistan ve NATO arasındaki çok taraflı işbirliği ilk olarak bu programın 1 Mayıs 1997 tarihinde Gürcistan Parlamentosunda onaylanıp yürürlüğe girmesiyle önemli bir aşama kaydetmiştir.⁵⁶⁶ Bu aşamalardan sonra Gürcistan NATO ile ilişkilerini yasal bir çerçevede yürütmeye başlamıştır.

Gül devrimi ile birlikte NATO üyelik sürecinde de bir hareketlenme yaşanmıştır. Fakat Rusya'nın tepkisini çekmek istemeyen Avrupalı ülkelerin 2007 yılında Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyeliğini reddettiği bunun yerine Barış İçin Ortaklık kapsamında ilişkilerin yürütülmesini uygun gördüğü anlaşılmıştır.⁵⁶⁷

Saakaşvili'nin oyların % 53.47'sini alarak başkan seçildiği 5 Ocak 2008 seçiminde halk başkanlık seçimi dışında Gürcistan'ın NATO üyeliğini de oylamıştır. Referandumun sonunda % 72.5 'lik bir nüfus oranının Gürcistan'ın NATO üyeliğini olumlu yönde onayladığı kaydedilmiştir.⁵⁶⁸ Gürcistan'ın bu demokratik atılımına karşılık ise 3-4 Nisan tarihleri arasındaki Bükreş toplantısında NATO, Gürcistan ve

⁵⁶⁴ NATO-Georgia Cooperation, <https://mod.gov.ge/en/page/38/nato-georgia-cooperation>, (10.12.2018).

⁵⁶⁵ http://www.wikiwand.com/en/Georgia%E2%80%93NATO_relations, (10.12.2018).

⁵⁶⁶ "Закавказье В Стратегических Планах США И НАТО", <http://pano.ria.ru/reports/doklad.pdf>, s. 71, (05.06.2016).

⁵⁶⁷ Michael B. Bishku, "The South Caucasus Republics: Relations with the U.S. and the EU", *Middle East Policy*, Vol. XXII, No. 2, Summer 2015, s.42.

⁵⁶⁸ Hasan Kanbolat, "Caucasia: The New Frontier of Cold War", *Eurasia Critic*, April 2008, s. 8.

Ukrayna'nın ittifaka katılabileceği yönünde karar almıştır. Bu karara ek olarak ise Amerikalı yetkililer tarafından her Avrupalı ülkenin ittifaklara katılma hakkı olduğu dile getirilmiş ve Rusya'nın Gürcistan'da Sovyetlerden kalma bir alışkanlıkla eski etki alanını canlandırmasına izin verilmeyeceği ifade edilmiştir.⁵⁶⁹

Gürcistan devlet başkanı Saakaşvili'nin 2008 yılında Münih Güvenlik Konferansında yaptığı konuşmada Gürcistan halkının NATO'ya olan ilgisini şekillendiren faktör olarak "kimliğe" değinmesi dikkat çekici bulunmuştur. Gürcistan için Batıya yönelmek ve entegrasyonu Avrupa-Atlantik ittifakında aramak, ortak değerler ile kültür bağlamında en mantıklı seçim olarak vurgulanmıştır.⁵⁷⁰ Yani Saakaşvili tarafından Batı'nın nesneleştirme nosyonuna gönülden katılım sağlanacağı açıkça dile getirilmiştir.

Rusya ile yaşanan savaş sonrasında da Gürcistan'ın güvenlik meselelerinde Batı'nın desteğini talep etmeye devam edeceği anlaşılmıştır. Daha önceki yıllarda Rusya ve NATO arasında; NATO genişlemesi, Kosova meselesi vb. konularda ayrılıklar yaşansa da ilişkiler bu kadar tehditkâr bir boyutta seyretmemiştir. Rusya'nın eski gücünü yeniden kazanmasıyla birlikte güvenlik yarışının tekrar baş göstereceği ve bunun yalnızca Avrupa kanadında değil Orta Asya ve Kafkasları da kapsayacağı anlaşılmıştır.⁵⁷¹ Bu bağlamda Gürcistan'ın NATO'ya üyelik başvurusu ilk etaptan itibaren Rusya'nın karşı bir duruş sergilemesi neticesinde sürüncemede kalmıştır. Gürcistan ise NATO ile ilişkilerini geliştirmeyi milli güvenlik meselesi olarak yorumlamıştır.

NATO'nun Gürcistan meselesine yanıtı ABD üzerinden olmuştur. ABD'nin Polonya topraklarına anti-balistik füze yerleştirmesi gündeme gelmiştir.⁵⁷² Dönemin NATO Genel Sekreteri Scheffer, Rusya'nın aşırı orantısız güç kullanmasını kınayarak

⁵⁶⁹ Ермаков Сергей Михайлович, "Политика США и НАТО на Постсоветском Пространстве", *Проблемы Национальной Стратегии*, № 1 (2) 2010, http://riss.ru/images/pdf/journal/2010/1/Ermakov_2010_1.pdf, s. 87, (21.11.2015).

⁵⁷⁰ Roger E. Kanet, "The New Members and Future Enlargement: The Impact of NATO-Russia Relations", *NATO in Search of a Vision*, ed. Gülnur Aybet, and Rebecca R. Moore, Washington D. C.: Georgetown University Press, 2010, s. 236.

⁵⁷¹ Hyde-Price, a.g.e., s. 73.

⁵⁷² Andrew A. Michta, "NATO Enlargement Post-1989: Successful Adaptation or Decline?", *Contemporary European History*, Vol. 18, No. 3, Revisiting 1989: Causes, Course and Consequences (Aug., 2009), s. 372.

Gürcistan’la dayanışma halinde olacaklarının mesajını vermiş ve Rusya ile Ortaklık ilişkisini 21 Ağustos itibarıyla askıya aldığını duyurmuştur.⁵⁷³

Savaş sonunda Gürcistan, Rusya ile alakalı olduğunu düşündüğü 4 temel güvenlik prensibi üzerinde durmaktadır. Bunlar kısaca Kafkaslar’da bölgesel istikrarsızlık, ulus-ötesi tehditler, Rusya-Gürcistan Savaşında Gürcistana yönelik olarak yapılan siber saldırılar, insan kaynaklı felaketler⁵⁷⁴ olarak özetlenebilir. Gürcü toprakları bu tehditlere karşı savunmasız bir durumdadır bu yüzden Gürcistan’ın iç ve dış politikasında NATO çok daha önemli bir konuma yükselmektedir.⁵⁷⁵

NATO’nun Gürcistan’ın güvenlik politikasındaki önemini 2008 Gürcü-Rus Savaşı sonrasında şekillendirdiği güvenliği tanımlayan dokümanlarında da görmek mümkündür. Gürcistan’ın ulusal çapta olası tehditlerini tanımlayan “2010-2013 Yılları için Tehdit Değerlendirmesi” dokümanında, Gürcistan’ın Batı’ya ve özellikle Avrupa-Atlantik organizasyonlarına yönelimi ve gelişiminde en büyük engelin Rusya olduğu belirtilmiştir.⁵⁷⁶ Bununla birlikte “Gürcistan’ın Ulusal Güvenlik Konsepti” dokümanında, genel olarak 2008 Rus-Gürcü Savaşı sonrasındaki güvenlik algılamalarının etkili olduğu gözlemlenmektedir. Bu çerçevede, NATO ile birlikte çalışma ve ikili ilişkilerden kaynaklı yardımların önemine değinirken, diğer taraftan Rusya’nın baskısı karşısında NATO ve AB’nin doğu genişlemesi politikasının Gürcistan ve Kafkasya’nın güvenlik ve istikrarı için önemi vurgulanmıştır.⁵⁷⁷

2014 yılında taslak olarak yayınlanan “Ulusal Askeri Strateji” dokümanında ise NATO ve AB ile birlikte çalışabilirlik ve derin ilişkilerin oluşturulması kapsamında çok

⁵⁷³ Graeme P. Herd and Daniel A. Flesch, “The Georgia Crisis: Implications for the Partnership for Peace”, Connections , Vol. 8, No. 1 (Winter 2008), ss. 2-3.

⁵⁷⁴ Rusya insandan kaynaklanan felaketleri “Техногенная Катастрофа”(Tehnogennaya Katastrofa-Technogenic Catastrophe) olarak belirtir ve terörist saldırıları bu bölüm içerisinde inceler.

⁵⁷⁵ “Закавказье В Стратегических Планах США И НАТО”, <http://pano.ria.ru/reports/doklad.pdf>, s. 70, (05.06.2016).

⁵⁷⁶ Ministry of Defence of Georgia, “Threat Assessment for 2010-2013”, pp.1-3., <https://mod.gov.ge/uploads/2018/pdf/TAD-ENG.pdf>, (01.12.2018).

⁵⁷⁷ 2018 yılında halen geçerliliğini sürdüren Gürcistan’ın Ulusal Güvenlik Konsept dokümanı için Bkz., Ministry of Defence of Georgia, “National Security Concept of Georgia”, pp.3-17., <https://mod.gov.ge/uploads/2018/pdf/NSC-ENG.pdf>, (02.12.2018).

uluslu operasyon ve tatbikatlarının önemine ve NATO öncülüğünde Gürcistan Silahlı Kuvvetlerin dönüşümüne işaret edilmiştir.⁵⁷⁸

Siyasal partilerin NATO'ya yönelik yaklaşımlarına bakıldığında ise, Sakaşvili'nin Rusya'ya karşı sert üslubu Gürcistan Hayali Partisi'nin gelişi ile birlikte yerini yumuşamaya döndürmüş, Rusya ile ilişkileri kurmak adına bazı üst düzey görevlilerin gözaltına alınması NATO tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Ancak, Rusya'nın ayrılıkçı bölge politikaları ilişkileri yine zora sokmuştur.⁵⁷⁹ Esasında Gürcistan'da 2012'deki Parlamento seçimleriyle 2013'teki Başkanlık seçimleri sonucunda başa gelen yeni yönetimin mevcut Batı yanlısı stratejisinde önemli bir revizyona gitmediği gözlenmiştir. Bu bağlamda NATO hala Gürcistan ulusal gündeminin üst sıralarında yer almakta ve hükümet NATO'ya üyelik hedefini gündeminde tutmaktadır.⁵⁸⁰ Hatta Rus yanlısı tutumuyla bilinen İvanişvili tarafından iktidara gelmesiyle birlikte NATO'ya üyelik ile ilgili yapılacak çalışmalara devam edileceği dile getirilmiştir.⁵⁸¹ Çünkü Gürcistan'da tam bağımsızlığın yolunun NATO gibi güçlü bir örgüt üyeliğiyle gelebileceğine inanç oldukça yüksektir.

Fakat Rusya ile ilişkileri geliştirme yolunda adımlar atan yeni hükümet Batılı hükümetlerin eleştirileri ile karşı karşıya kalmıştır. NATO'nun Gürcistan üyeliği meselesini ertelemesi, üyelik sürecini tartışılır bir duruma sokmuştur. Fakat tüm bunlara rağmen, 2013 yılında AB ile Gürcistan arasında bir Ortaklık Anlaşması imzalandığı da gözlenmiştir.⁵⁸²

NATO'nun kendi Anlaşma çerçevesinde yer alan bir üye ülkeye yapılan saldırı tüm NATO ülkelerine yapılmıştır anlamını veren 5. Maddesi, üye ülkelerin topraklarının kolektif güvenlik çerçevesinde savunulması gerektiğine dikkat

⁵⁷⁸ Ministry of Defence of Georgia, "National Military Strategy", Tbilisi, 2014, pp.10-13., <https://mod.gov.ge/uploads/2018/pdf/NMS-ENG.pdf> (02.12.2018)

⁵⁷⁹ Amiran Kavadze and Tina Kavadze, "NATO Expansion to the East: Georgia's Way to NATO Membership, Perspectives and Challenges, *Journal of Social Sciences*; ISSN: 2233-3878; Volume 3, Issue 2, 2014, p.26.

⁵⁸⁰ Shalva Dzebisashvili, *Sochi 2014- The Rubicon of Russian Neo-Expansionism*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2014, s. 11.

⁵⁸¹ Нестан Чарквиани, "Грузия: Интеграция В Евроатлантические Структуры Остается Приоритетом", 19.11.2012, <http://www.golos-ameriki.ru/content/article/1548983.html>, (15.10.2015).

⁵⁸² Archil Gegeshidze, *Georgia's Foreign Policy Challenges in the Medium Term*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2013, s. 6.

çekmektedir. NATO üyeliğinin İsrail, Gürcistan ve Hindistan gibi ülkelere açılması sorunlu bulunmuş bu ülkelere yönelik olası bir saldırı durumunda NATO'nun nasıl bir karşılık vereceği ise tartışma konusu olmuştur.⁵⁸³

Yukarıda değinilen endişeler çerçevesinde Bükreş toplantısında ABD'nin baskısına rağmen Ukrayna ve Gürcistan MAP (Membership Action Plan) bünyesine alınmamıştır. Bunun nedeni olarak ise Avrupa-Rusya arasındaki ilişkiler gösterilmiş ve güç dengesinin korunması gerektiği dile getirilmiştir.⁵⁸⁴ Öyleki, NATO ülkeleri Rusya'nın son dönem saldırgan davranışları ve ilhak politikalarına yönelik NATO genişlemesini olumlu bulmakla birlikte, Gürcistan üzerinden Rusya'yla ilişkilerini zora sokmak da istememişlerdir.⁵⁸⁵ Bu durum NATO'nun içerisinde Gürcistan'ın tam üyeliği konusunda bir uzlaşma ve fikir birliğinin oluşmadığını ortaya koymaktadır.

Bunun yanında, 4-5 Eylül 2014 yılında Wales'te yapılan NATO zirvesinde Gürcü askeri birliklerinin eğitimlerinin hızlandırılması ve NATO standartlarına ulaştırılması konusu gündeme gelmiş ve Gürcistan'a savunma kapasitesini güçlendirmesi için çeşitli görüşler sunulmuş ve Gürcistan'ın NATO ile uyumunun artırılması ele alınmıştır.⁵⁸⁶ Başta Türkiye ve İsrail olmak üzere diğer NATO ülkeleri de NATO modeline uygun şekilde modernize edilecek olan Gürcistan Ordusu için teknik donanım sağlama, eğitim ve uygulama yaptırma gibi konularda yardım verme rolü üstlenmişlerdir.⁵⁸⁷

Son dönemde Ukrayna'da yaşanan kriz, NATO'nun ve AB'nin genişlemesini olumsuz yönde etkilemiştir. Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyeliği'nin kısa zamanda tamamlanmayacağı anlaşılmıştır. Üyelik prosedürlerinde bir duraksama gözükse de en azından Gürcistan'ın NATO standardına ulaştırılması adına önemli görülebilecek bir

⁵⁸³ Ellen Hallams, *The United States and NATO since 9/11*, Oxon: Routledge, 2010, s. 134.

⁵⁸⁴ Herd, a.g.m., s. 98.

⁵⁸⁵ Kavazde, a.g.m., pp.25-26.

⁵⁸⁶ “Закавказье В Стратегических Планах США И НАТО”, <http://pano.ria.ru/reports/doklad.pdf>, s. 73, (05.06.2016).

⁵⁸⁷ “Закавказье В Стратегических Планах США И НАТО”, <http://pano.ria.ru/reports/doklad.pdf>, s. 74, (05.06.2016).

atılım gerçekleşmiş, Ağustos 2015'te NATO-Gürcistan müşterek eğitim merkezinin açılışı yapılmıştır.⁵⁸⁸

NATO üyeliği, Gürcistan dış politikasının temel taşı olarak kabul edilmekte ve Gürcistan'da güvenliğin dış politikayı şekillendirdiğine inanılmaktadır. Bu bağlamda kuzeyde Rusya tehditi var olduğu sürece, Gürcistan ve NATO hep aynı düzlemde anılmaya devam edecektir. NATO'ya üyelik ülkenin arzu ettiği bilgi/iktidar ekseninin oluşması için olmazsa olmaz kıstaslardan biri olarak gözükmektedir. Çünkü Gürcistan Rusya'nın hâkimiyetine karşı, kendi gelişimini tamamlama yolunun Batılı düzlemde gerçekleşmesine gönüllü bir biçimde onay vermektedir. Bu durum bir bilgi/iktidar ekseninde nesneleşmiş öznenin, tercihini Avrupa-Atlantik eksenindeki bilgi içerisinde bir nesne olarak kullanmasına işaret etmektedir. Gürcistan'ın bu tercihini yaparken aynı zamanda kendilik teknik ve pratiklerini kullanarak gönüllü katılım ve uyum çabalarıyla özneleştiğini göstermektedir. Bağımsızlık öncesinde ve bağımsızlığın ilk yıllarında yaşadığı duruma eş değer olan bu pozisyonda bu kez Rusya yerine başka bir aktörün olması, Gürcistan'ın asıl özneleşmesinin ve kendilik kaygısının önüne set vurmaktadır. Bu bağlamda Gürcistan'ın Avrupa'nın kendisine sunduğu nesneleştirme pratikleriyle karşı karşıya kaldığı gözlenmektedir.

2014 Galler, 2016 Varşova ve 2018 yılındaki Brüksel Zirveleri ile devam eden süreçte NATO tarafından Gürcistan'ın entegrasyonu için yeni kararlar alınmış, ayrıca Temmuz 2018'de de NATO-Gürcistan Komisyonu ilişkilerinin onuncu yılı kutlanmıştır.⁵⁸⁹ Rusya'nın Kırım'ı işgalinden sonra Gürcistan'a verilen politik destek askeri kapasitenin artırılması yönünde şekil değiştirmiş ve bu kapsamda Gürcistan'a sağlanacak proje paketlerinin 2018 yılı sonuna kadar 20'ye ulaşmasını hedeflemiştir. Ancak, NATO bünyesinde Gürcistan'ın üyeliğine destek genel olarak hala %68 oranında kalmıştır.⁵⁹⁰

⁵⁸⁸ Bkz. Lika Merebashvili, "Georgian Foreign Policy after the Ukrainian Crisis", *Readings Eastern Europe in Brief*, No. 4, September 2015, <http://www.eesc.lt/uploads/news/id885/Readings%20No%204.pdf>, ss. 3-5, (17.05.2015).

⁵⁸⁹ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_38988.htm, (22.11.2018)

⁵⁹⁰ Wojciech Lorenz, "Putting Georgia on the 2018 NATO Summit Agenda", *PISM: Polski Instytut Spraw Miedzynarwdowych The Polish Institute of International Affairs*, Policy Paper, No. 3 (163), April 2018, pp.1-2.

Rusya'nın son dönemdeki agresif davranışlarını göz önünde bulundurarak 1 Kasım 2018 tarihinde “Gürcistan Savunma ve Güvenlik Konferansı”nda bir konuşma yapan Başbakan Mamuka Bakhtadze, bir taraftan uluslararası toplumun Gürcü-Rus çatışmasına çözüm bulması gerektiğini dile getirirken, diğer taraftan ise NATO’yu Gürcistan’ın bölgede barış içinde yaşamasının teminatı olarak gördüğünü ifade etmiştir.⁵⁹¹ NATO Parlamenter Asamblesi’nin 23-25 Nisan 2018 tarihleri arasında Gürcistan’da yaptığı seminerde Giorgi Margvelashvili tarafından, Rusya’nın çeşitli vesilelerle Gürcistan’da vekâlet savaşını uyguladığını, ülkesinin propaganda ve yanlış bilgilendirmelere maruz bırakıldığını, ayrıca Rusya’nın enerji kozunu kullanarak bölgede bölünmeyi arzu ettiğini belirtmiştir.⁵⁹² Bu çerçeveden ele alındığında Rusya’dan algılanan bu tehdide karşı denge unsuru olabilecek en güçlü askeri organizasyon olan NATO’nun Gürcü politasında öncelikli yer bulması da kaçınılmaz olmaktadır. NATO’ya olan bu ihtiyaç doğal olarak NATO’nun nesneleştirme politikaları için de bir fırsat sunmaktadır. Bu nedenle Gürcistan’ın güvenlik denkleminde NATO’nun oluşturacağı katsayı maruz kalınan nesneleştirme pratikleri için de bir gösterge niteliği taşımaktadır.

5. YENİ BİR NESNELEŞTİRME SÜRECİ: AB POLİTİKALARI VE GÜRCİSTAN

Rondeli başından beri Gürcistan’ın Avrupa ile bir entegrasyon sağlamasının kolay bir şekilde gerçekleşmeyeceğini dile getirmiştir.⁵⁹³ Gürcistan’ın Avrupa’ya yaklaşma isteğinin bağımsızlık sonrası dönemden günümüze dek katlanarak arttığı gözlemlense bile bu durum devletin, toplumun ve bireylerin kökleşmiş Sovyet geleneğinden uzaklaşmalarını gerektirmektedir. Bunun ilk yolunun kronik olarak yaşamın içinde tutunan pratiklerin terk edilmesiyle ikinci yolunun da AB’nin Gürcistan

⁵⁹¹ <http://agenda.ge/en/news/2018/2285>, (08.12.2018)

⁵⁹² NATO Parliamentary Assembly, “Georgia and The Black Sea Region in The New Geopolitical Order”, *97th Rose-Roth Seminar Report 23--25 April 2018 Batumi*, 18 May 2018, p.2.

⁵⁹³ Alexander Rondeli, “The Choice of Independent Georgia”, *The Security of the Caspian Sea Region*, ed. Gennady Chufirin, electronic resource, Oxford University Press on behalf of Sipri, 2001, s. 210. http://gfsis.org/media/download/library/articles/Choice_of_Independent_Georgia.pdf, (23.10.2015).

için bir mit olmaktan öte bir hayat sahası olarak algılanmasıyla gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Chedia, Gürcistan'ın AB üyeliğini arzulamasının en önemli nedenlerini: *“dünyadaki en liberal-demokrat ülkelerin çoğunun AB içerisinde yer alması, Gürcü toplumunda Avrupa'nın medeniyetle, demokratik değerlerle ve ekonomik refah ile özdeşleşmesi”*⁵⁹⁴ şeklinde belirtmektedir. Gürcistan bu ayırt edici özellikler çerçevesinde yükselen AB değerler ve kurumlar sistemine yakınlaşmak için bir dizi çalışma yürütmüştür. Bu çalışmalardan ilki değerler çerçevesinde gerçekleşmiştir. Gürcistan'ın Avrupalı kimliğini referans olarak aldığı gözlenmiştir.

Gürcistan toplumsal yapısı itibarıyla doğu halklarından biri gibi sayılsa da, Gürcü halkının büyük bir çoğunluğu ülkenin geleceğini Avrupa'da gördüklerini dile getirmişlerdir. 1990'lardan günümüze dek yapılan araştırmalarda halkın Avrupa kurumlarına olan güveni hep yüksek seviyede çıkmıştır.⁵⁹⁵ Bu yüzden birçok çevrede Gürcüler kendilerini Avrupa'nın Asya'daki kolu olarak tanımlamaktadırlar. Gürcistan sahip olduğu jeopolitik konumu itibarıyla Ukrayna ile birlikte Avrupa'nın Karadeniz hattındaki egemenliğine vurgu yapmaktadır.

Saakaşvili Gürcistan'ın bu kol işlevini şöyle ifade etmektedir: *“Gürcistan'ın coğrafi lokasyonu enerji transferinin sağlanmasında doğu-batı koridorunun önemli unsuru olarak bir geçit görevi görürken, aynı zamanda Avrupa etkisinin Asya'ya ulaşması adına da bir şans olarak görülebilir.”*⁵⁹⁶ Saakaşvili Gürcistan'ın, Sovyetler Birliği'nden miras kalan bozulma ve yozlaşmadan ancak Avrupalı değerler aracılığıyla kurtulabileceğini savunmuştur. Ayrıca Gürcistan'ın en temel problemi olan toprak bütünlüğünün yeniden tesis edilmesi meselesinin de barışçı yolları savunan ve diplomasiyi kendisine esas alan Avrupa yardımıyla gerçekleşebileceği düşünülmektedir.

⁵⁹⁴ Бека Чедия, “Место Грузии на политической карте Европы: Формирование новых геополитических реалий”, *Центральная Азия и Кавказ*, Том 13 Выпуск 1, 2010, ss. 25-26.

⁵⁹⁵ Bkz. Kakha Gogolashvili, “The EU and Georgia: The Choice is in the Context”, *The European Union and the South Caucasus: Three Perspectives on the Future of the European Project from the Caucasus*, ed. Tigran Mkrtchyan, Tabib Huseynov and Kakha Gogolashvili, Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2009, ss. 91-92.

⁵⁹⁶ “Interview with Mikheil Saakashvili: Georgia's Westward March”, *Turkish Policy Quarterly*, Vol. 12. No. 1, Spring 2013, s. 18.

Bu bağlamda Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgeler ile ilişkilerini Avrupa vasıtasıyla geliştirmeyi öngördüğü anlaşılmaktadır.

Gürcistan'ın AB ile ilişkilerinin özellikle Gül Devrimi sonrasında geliştiği kaydedilmiştir. AB Komşuluk Politikası (EU Neighbourhood Policy) 2004 yılında AB sınırlarına komşu olan aralarında Gürcistan'ın da yer aldığı 16 ülkenin AB ile siyasal ve ekonomik alandaki ilişkilerini geliştirmek amacıyla oluşturulmuş, Arap Baharı olaylarının ardından ise 2011 yılında geliştirilmesi lüzum görülmüş bir politika programı olarak bilinmektedir.⁵⁹⁷ AB ayrıca komşuluk politikası kapsamında Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Ukrayna ve Beyaz Rusya'nın içerisinde yer aldığı Doğu Ortaklığı Politikası (Eastern Partnership- EaP) adında bir oluşuma gitmiştir.⁵⁹⁸

Ağacan'a göre, "*Kafkasya üzerinden Asya'ya ulaşım ve iletişim koridoru geliştirmek AB'nin önemli projelerindedir.*"⁵⁹⁹ AB'nin Komşuluk politikası çerçevesinde ele alınan Kafkaslar'ın enerji tedariki hususunda Avrupa'yı besliyor olması buranın bir alt etkileşim alanı olarak kabul edilmesine neden olmuştur. Avrupa Komşuluk Politikası Aracı [European Neighbourhood Policy Instrument (ENPI)] fonunun birçoğu hukukun üstünlüğü, demokrasi, insan hakları, iyi yönetim, enerji güvenliği, ekonomik kalkınma vb. konularında gelişimin sağlanması ve istikrarın sürdürülmesi hedeflemektedir. Bu konuların dışında çok az sayıda bir kaynak güvenlik meselelerine ayrılmıştır.⁶⁰⁰

Rusya'nın Gürcistan'a müdahalesi sonrasında birkaç Avrupa ülkesi dışında AB'nin savunma harcamalarını arttırmadığı gözlenmiştir. Lizbon Anlaşması kapsamında önemle üzerinde durulan Avrupa'nın güvenlik ve savunma politikasının

⁵⁹⁷ Daha fazla bilgi için bkz. https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/european-neighbourhood-policy-enp/330/european-neighbourhood-policy-enp_en, (13.12.2018).

⁵⁹⁸ Daha fazla bilgi için bkz. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/eastern-partnership_en, (18.12.2018).

⁵⁹⁹ Ağacan, a.g.e., s. 25.

⁶⁰⁰ Jos Boonstra and Neil Melvin, "Challenging the South Caucasus Security Deficit", Frida, Working Paper, No: 108, April 2011, s. 13. http://frida.org/download/WP108_South_Caucasus_Eng.pdf, (15.10.2015).

askeri ayağına ilginin Rusya-Gürcistan Savaşı'nın yaşandığı dönemde dahi artmadığı kaydedilmiştir.⁶⁰¹

AB'nin Gürcistan'ı doğu ortaklığı politikası çerçevesinde, enerji ve ticaret yolları kapsamında Karadeniz ile Kafkaslar'ın güvenliğinin sağlanması, İran-Rusya arasında bir tampon vazifesi görmesi vb. bakımından yumuşak gücü vasıtasıyla güvenleştirdiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca, AB genişleme stratejisinin gereği olarak “*Kafkas ülkelerini alt bağımlı veya etkinlik mekânları haline getirmek istediği*”⁶⁰² gerçeği açıkça ortadadır. Bunu Gürcistan içerisinde etkili olan STK'lar ve düşünce kuruluşlarının aktivitelerinde izlemek olasıdır. Birçok AB ülkesinin Gürcistan iç ve dış politikasını etkileyebilecek kuruluşlarının ülkede temsilciliklerinin bulunuyor olması bunun bir kanıtıdır. Kısacası AB'nin Gürcistan üzerindeki nesneleştirme politikalarını sadece birlik düzeyinde değil, diğer farklı kanallar vasıtasıyla da hayata geçirdiği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan AB'nin dünya siyaset sahnesinde giderek yerini sağlamlaştırmak isteği Gürcistan üzerindeki politikalarında da izlenmiştir. Avrupa adına Sarkozy'nin 2008 Savaşı'nın sonlandırılmasıyla ilgili almış olduğu sorumluluk, AB'nin ABD'nin Irak'a olan müdahalesine verdiği cevapla ilintilendirilmiştir. Bu davranış AB'nin dış politikada bağımsız kararlar aldığı bir nişanesi olarak algılanmıştır. Ayrıca uluslararası politikayı etkileyebilme gücünü göstermesi açısından önemli görülmüştür.⁶⁰³

AB'nin 2008 Savaşından sonra uygulanmaya başlanan ateşkesle birlikte bölgede yer aldığı kaydedilmiştir. Savaş sonunda oluşturulan Avrupa Birliği Gözlem Misyonu adlı kriz yönetim mekanizmasının da bölgede yer alan tek uluslararası gözlem misyonu

⁶⁰¹ Anthony Luzzatto Gardner and Stuart E. Eizenstat, “New Treaty, New Influence? Europe's Chance to Punch Its Weight”, *Foreign Affairs*, Vol. 89, No. 2 , March/April 2010, s.116.

⁶⁰² Mert, a.g.e., s. 182.

⁶⁰³ Veit Bachmann and James D. Sidaway, ““Zivilmacht Europa”: A Critical Geopolitics of the European Union as a Global Power”, *Transactions of the Institute of British Geographers*, New Series, Vol. 34, No. 1(Jan., 2009), s. 105.

olmasının altı çizilmiştir. Bu görev ayrıca uluslararası güvenlik konusunda AB'nin giderek artan önemine bir örnek teşkil etmiştir.⁶⁰⁴

Bunun dışında AB'nin Gürcistan'da ekonomik ve sosyal hayatın iyileştirilmesi adına bir takım politikalar uyguladığı da gözlenmektedir. Örneğin 2009 yılında ülkenin GDP'si % 3.8 oranında düşüş göstermiştir. Bu yüzden ABD'nin ve AB'nin finansal desteği Gürcistan için çok önemlidir. Ayrıca AB üç yıllık süre için Gürcistan'a yaklaşık 4,5 milyar \$'lık bir yardımda bulunmuştur.⁶⁰⁵

Saakaşvili döneminden sonra yönetimi devralan Gürcistan Rüyası koalisyonu döneminde de Gürcistan'ın AB üyelik çalışmalarında bir gerileme yaşanmadığı gözlenmiştir. Kakachia, yeni yönetimin Gürcistan gibi Ukrayna'nın da egemenlik haklarının çiğnenememesi gerektiğini Rusya'nın dikkatini üzerine çekmeden diplomatik yollar aracılığıyla duyurduğunu belirtmiştir.⁶⁰⁶

Gürcistan eski Başkanı Giorgi Margvelashvili'nin "France 24" kanalına verdiği demeçte AB yolunda demokratikleşme sürecini güçlendirdiklerinden bahsederken Gürcistan olarak AB'nin bir parçası olmaya karar verdiklerini de dile getirmiştir. Zaten kültürel anlamda AB'nin bir parçası olduklarını ifade eden Başkan, ayrıca AB ile devam eden siyasi entegrasyon sürecinin de başarılı bir şekilde devam ettiğini vurgulamıştır.⁶⁰⁷

Komşuluk ve Doğu anlaşmalarının yanı sıra AB-Gürcistan arasında AB Ortaklık Anlaşması Haziran 2014 tarihinde Gürcistan ile AB arasında imzalanmıştır.⁶⁰⁸ Ortaklık Anlaşması 1 Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁶⁰⁹

⁶⁰⁴ Richard G. Whitman and Stefan Wolff, "The EU as a Conflict Manager? The Case of Georgia and Its Implications", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 86, No.1 (Jan., 2010), s.93.

⁶⁰⁵ Avtandil Silagadze, Mikhail Tokmazishvili, Tamar Atanelishvili, "Genesis of Post-Communist Economic Development: Obstacles and Prospects (A Georgian Case-Study)", *The Caucasus&Globalization*, Volume 7, Issue 3-4, 2013, s. 77.; 22 Ekim 2008 tarihinde Brüksel'de ABD ve AB ülkelerinin katılmış olduğu donör ülkeler konferansı yapılmış ve burada Gürcistan'a ekonomik yardım olarak yaklaşık 4,5 milyar \$ ayrılmıştır. Bunun için bkz. Чедия, а.г.м., s.30.

⁶⁰⁶ Kornely Kakachia, "Europeanisation and Georgian Foreign Policy", s.16, http://www.epc.eu/documents/uploads/pub_5598_article_-_kornely_kakachia.pdf?doc_id=1638, (17.12.2018).

⁶⁰⁷ Bkz. <http://www.france24.com/en/20160422-interview-giorgi-margvelashvili-georgian-president-russia-nato>, (12.06.2016).

⁶⁰⁸ https://eeas.europa.eu/delegations/georgia_en/9740/EU/Georgia%20Association%20Agreement, (13.12.2018).

AB ile Gürcistan arasında imzalanan Ortaklık anlaşmasının 1. Maddesinde belirlenen Amaçlar arasında yer alan 2. fıkranın h) bendinde belirtildiği şekilde Gürcistan'ın AB iç pazarına entegrasyonunu sağlayacak Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Bölgesi'nin (Deep and Comprehensive Free Trade Area-DCFTA) kurulması kararlaştırılmıştır.⁶¹⁰ Özellikle ekonomik sektörle ilgili detaylı bilgilerin yer aldığı anlaşma metninde ayrıca 23. Bölüm'de Gürcistan'ın diğer AB programlarına iki ülke arasında belirlenen anlaşma şartları uyarınca katılabileceği belirtilmiştir.⁶¹¹

Gürcistan ile AB arasındaki bu Ortaklık anlaşması ayrıca AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (Common Security and Defence Policy) ile Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nı da (Common Foreign and Security Policy) kapsamaktadır.⁶¹² Gürcistan bu kapsamda AB'nin Afrika'daki güvenlik misyonlarına aktif katılım sergilediği ancak, AB'nin Rusya'nın engellemeleri karşısında G. Osetya ve Abhazya'ya planlanan gözlemleri gerçekleştiremediği anlaşılmaktadır. Ek olarak Rusya'nın G. Osetya-Gürcistan sınırını 500 metre kadar Gürcistan topraklarına doğru ilerletmesi karşısında ABGM'nin (Avrupa Birliği Gözlem Misyonu) Gürcistan'da güvenliğin sağlanması ve sürdürülmesi konusunda etkisiz kaldığı değerlendirilmiştir.⁶¹³

Diğer taraftan Gürcistan vatandaşlarının AB entegrasyonu kapsamında Schengen Bölgesi'nde serbest dolaşımını öngören vize muafiyeti 28 Mart 2017 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Bu çerçevede 90 gün boyunca vizesiz seyahat mümkün hale gelmiştir.⁶¹⁴ AB'nin Gürcü vatandaşlarına yönelik vize muafiyetini onaylaması da bir

⁶⁰⁹ Bkz. <http://mfa.gov.ge/News/EU-Georgia-Association-Agreement-fully-enters-into.aspx?CatID=5&lang=en-US>, (13.12.2018).

⁶¹⁰ Legislation, *Official Journal of the European Union*, Volume 57, 30 August 2014, s. 261/7, https://cdn1-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/VjycjKJ-ij28659I8FYZ8Phir2Qqs0f2jZUoh4un5IE/mtime:1473773763/sites/eeas/files/association_agreement.pdf, (13.12.2018).

⁶¹¹ a.g.k.

⁶¹² a.g.k.

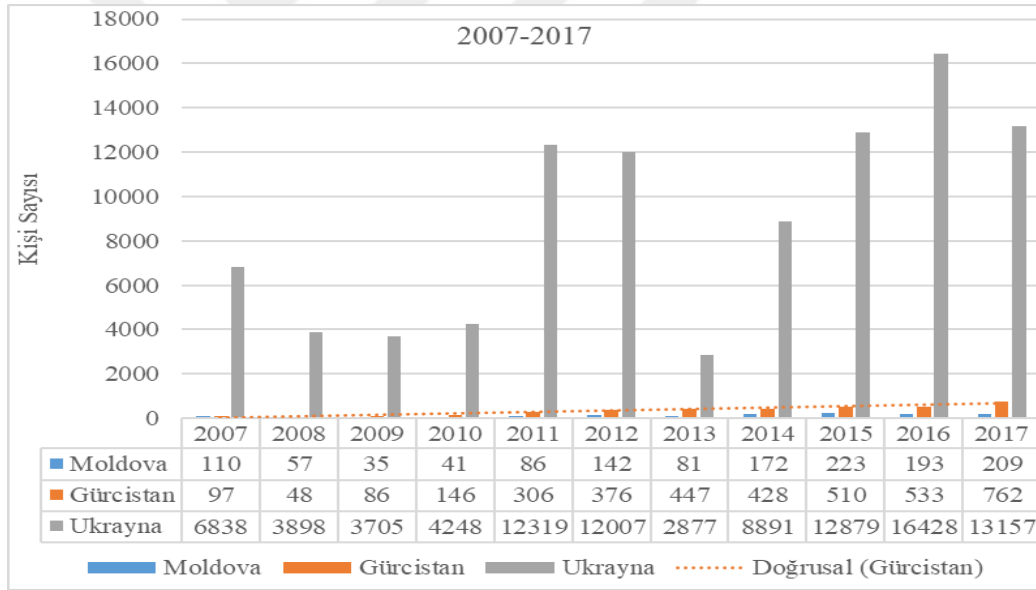
⁶¹³ Michael Emerson and Tamara Kovziridze (ed), *Deepening EU–Georgian Relations What, why and how?*, Brussels: Centre for European Policy Studies, Tbilisi: Reformatics, London: Rowman & Littlefield International, 2016, ss. 27-28. <http://www.dcfta.gov.ge/public/filemanager/publications/pub1-Eng.pdf>, (13.12.2018).

⁶¹⁴ Delegation of the European Union to Georgia, “Visa Free Travel comes into effect for Georgia”, 29 Mart 2017, https://eeas.europa.eu/delegations/georgia_en/23697/Visa%20Free%20Travel%20comes%20into%20effect%20for%20Georgia, (11.11.2018)

nesneleştirme pratiği olarak görülmektedir. AB'nin siyasi ve ekonomik alandaki nesneleştirmelerine bir de sosyo-kültürel alanı dâhil ettiği değerlendirilmektedir.

AB'nin Doğu Ortaklığı ve komşuluk politikaları çerçevesinde ilk olarak 2008'de Ukrayna ile başlayan, 2010 ve 2012 yıllarında Moldova ve Gürcistan ile devam eden vizesiz seyahat görüşmeleri bir nevi söz konusu ülkeleri AB entegrasyonuna hazırlama amacıyla olduğu ifade edilmiştir.⁶¹⁵ Fakat bu vize muafiyetlerinin AB için sığınmacı sorununu da beraberinde getirdiği kaydedilmiştir. İsveç'te bulunan Gürcü sığınmacıların bu duruma örnek teşkil ettiği tespit edilmiştir. 2007'den 2017'ye Gürcistan vatandaşlarının geçişinin %78 arttığı düşünüldüğünde, 2017 yılı sonrası için bu oranın daha da artacağı tahmin edilmektedir.⁶¹⁶ Aşağıdaki grafikte bu geçişlere ilişkin oranlar bulunmaktadır.

Grafik-3: İsveç Sınırından Yapılan Sığınmacı Geçişleri (2007-2017)⁶¹⁷

⁶¹⁵ Stanislav Secieru, "The visa-free 3D effect: Georgia, Moldova and Ukraine", *European Union Institute for Security Studies (EUISS)*, 2017, p.1., https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief%2028%20Visa%20liberalisation%20EaP_0.pdf, 10.11.2018

⁶¹⁶ "Impact of visa liberalisation on countries of destination", May 2018, pp.20-23., https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/27a_sweden_visa_liberalisation_2018_en.pdf, (16.10.2018)

⁶¹⁷ "Impact of visa liberalisation on countries of destination", May 2018, p.23., https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/27a_sweden_visa_liberalisation_2018_en.pdf, (16.10.2018)

Bu risklere rağmen AB'nin Gürcistan'da nesneleştirme politikalarına devam ettiği gözlenmiştir. Örneğin, ilk Doğu Ortaklığı Avrupa Okulu'nun Gürcistan'da açıldığı kaydedilmiştir.⁶¹⁸ AB'nin eğitim ve öğretim düzeyinde de Gürcistan'da aktif bir biçimde yer alması Gürcistan'ı nesneleştirici politikaların devam edeceğini göstermesi bakımından önemli görülmüştür.

6. GÜRCİSTAN'IN TÜRKİYE İLE OLAN İLİŞKİLERİ

Gürcistan'ın Türkiye, Azerbaycan ve Ermenistan'la ikili ilişkilerinde farklı önem sahaları bulunmaktadır. Gürcistan jeopolitik konumundan ötürü (Güney Kafkasya Doğu-Batı koridorunda bulunması) büyük avantajlara sahiptir. Londra'dan Hong Kong'a ulaşması planlanan -demir yolu, deniz yolu, enerji boru hattından oluşan - modern ipek yolu'nun bir parçası olarak önemli pozisyona sahiptir.⁶¹⁹ Bunların dışında reel anlamda iki ülke arasında Ahıska-Borçka Enterkonneksiyon Hattı yoluyla sınır ötesi elektrik ticaretinin gerçekleştirilmesi konusunda mutabık kalınmış ve genel anlamda Kafkaslardaki enerji işbirliği kalemine petrol ve doğal gazın yanı sıra elektrik de eklenmiştir. Bunun için 2012 yılında TBMM Başkanlığına Kanun Tasarısı sunulmuştur.⁶²⁰ 2013 yılının Aralık ayında da bu hat faaliyete geçmiştir.⁶²¹

Enerji konusu dışında da Türkiye'nin Gürcistan'da birçok alanda aktif çalışmalarını sürdürdüğü bilinmektedir. Bunlar arasında en önemlileri inşaat, aydınlatma endüstrisi, bankacılık ve ulaştırma'dır. Gürcistan'daki uluslararası

⁶¹⁸ "First Eastern Partnership European School Opens It's Doors in Tbilisi" , 04-09-2018, <https://www.euneighbours.eu/en/east/stay-informed/news/first-eastern-partnership-european-school-opens-its-doors-tbilisi>, (17.12.2018).

⁶¹⁹ Gürcistan'ın Türkiye ile Hazar havzası arasındaki demir yolu ve karayolu taşımacılığında sahip olduğu stratejik konumu nedeniyle önemi gün geçtikçe artmaktadır. Detaylı bilgi için Bkz. EK-1 Harita-6, Harita-7 ve Harita-8.

⁶²⁰ Bkz. <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0632.pdf>, (29.11.2015).

⁶²¹ Gürcistan'dan elektrik ithalatı Temmuz'da arttı, 03/07/2014, <http://enerjienstitusu.com/2014/07/03/gurcistandan-temmuzda-150-milyon-kilovatsaat-elektrik-ithal-edilecek/>, (29.11.2015).

havaalanlarının kontrolü Türk firmalarının işletmesi dâhilindedir. Son yıllarda Türkiye, Gürcistan'daki turizmin gelişmesinde de önemli rol oynamaktadır.⁶²²

Özellikle Batum'da yer alan ticari ve turistik alanlara ait yapılar Türk vatandaşlarıdır ve bunların işletmeleri de kendilerine aittir. Örneğin Türkler tarafından işletilen Batum havaalanı Türkiye yerel havaalanları listesinde yer almaktadır.⁶²³

Bunun yanında Türkiye'nin Gürcistan üzerinde siyasi yaptırım gücü de bulunmaktadır. Türkiye Gürcistan'ın iç meselelerine sanıldığı kadar uzak değildir. Ahıska Türklerinin geri dönüş meselesi, Acara'da yaşayan Müslüman nüfus ve Türkiye'de yaşayan ve yurtlarından edilmiş Müslüman Abhazların varlığı iki ülke arasındaki siyasi meseleler arasındadır. Örneğin; Ameliya'ya göre, Sohum'lu entellektüeller “Türkiye'de yaşayan Abhazların sahip oldukları insani ve ekonomik potansiyelleri bağımsız bir Abhaz devletinin kurulmasında fayda sağlayabilir” şeklinde demeç vermişlerdir. Fakat bu tezi zayıflatan nedenler arasında diyasporda ve anavatanda yaşayan Abhazlar arasında sosyal ve kültürel farklılıklardan ziyade, “İslami faktör” en önemli ayrıştırıcı husus olarak belirlenmiştir.⁶²⁴

Amelia'nın sunmuş olduğu bilgiler içinden Abhazya'nın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra Türk diplomatik temsilcilerinin Sohum'a bir ziyarette bulunması dikkat çekici bulunmuştur. Bu diplomatik girişime rağmen, öngörülebilir gelecekte Türkiye tarafından Abhazya'nın bağımsızlığının tanınmasının mümkün olmadığı ifade edilmiş, böyle bir kararın Ankara'nın Rusya, ABD ve NATO ile ikili ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmüştür.⁶²⁵

Bunun dışında Türkiye Gürcistan'ı savunma alanında da destekleyebilecek konumdadır. Türkiye sadece itibarı yüksek bir askeri güç olmanın ötesinde, NATO

⁶²² Boris Frumkin, “Prospects for International Positioning of the Georgian Economy: A View from Moscow”, *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, Tbilisi: GFSIS, 2011, s. 73.

⁶²³ Турецкая Община Аджарии-Рычаг Влияния На Гуризию, <http://iratvakan.com/news/113625.html>, (30.09.2015).

⁶²⁴ Яна Амелина, “Международное Признание Абхазии И Южной Осети Как Фактор (Де)Стабилизации На Кавказе”, *Центральная Азия И Кавказ*, Том 15 Выпуск 3 2012, s. 14.

⁶²⁵ a.yer.

içindeki kurumsal kimliği ve konumundan dolayı da Gürcistan açısından önemli bulunmaktadır.⁶²⁶

Türkiye 1990'lı yıllarda kendini Asya ve Avrupa arasında bir köprü olarak görürken son yıllarda bu bakış açısını değiştirmiştir. Özellikle de AB adaylık sürecinde yaşanan olumsuzluklar ülke içindeki elitlerin milliyetçi duygularında artışa neden olurken Ankara'nın daha da aktif politikalar üretmesine sebep olmuştur. Bu durum Türkiye'yi bölgede merkez konuma taşırken, Transkafkasya bölgesinde de birtakım etkiler yaratmıştır. Örneğin Türkiye, Gürcistan'da askeri olarak ABD ve İsrail kadar bir nüfuz alanına sahip olmasa da, Ankara'nın Gürcistan Silahlı Kuvvetleri'nin yeniden tesis edilmesindeki ve askeri eğitimlerdeki payı yadsınamaz derecede olmuştur.⁶²⁷ Önemli bir kara gücü olarak Türkiye, özellikle Gürcistan'ın Kara ve Hava Kuvvetlerinin güçlenmesi için destek sağlamıştır.

Türkiye'nin Gürcistan ile olan ilişkilerindeki bu hareketler Rusya tarafından düşmanca bulunmuştur. Örneğin, Türk yapımı hava savunma sisteminin İsrail sistemleri ile birlikte Gürcistan içinde konuşlandırılması ciddi eleştiri almıştır. Ayrıca, Ankara'nın Transkafkasya'daki askeri-politik genişlemesinin temel amacının Gürcistan ve Azerbaycan'ı tek bir askeri-jeopolitik çizgide birleştirmek olduğu üzerinde durulmuştur.⁶²⁸ Gürcistan'ın Türkiye ile ilişkileri daha çok bölgede Rusya karşısında kendi tezlerini destekleyecek bir partner seviyesindedir. Çünkü Türkiye'nin de sınırında yoğun bir Rus etkisinden hoşlanmayacağı açıktır ve politikalarını bu yönde sergilediği gözlenmektedir.

Gürcistan'ın Türkiye ile ilişkilerinde günümüzde önemli görülebilecek en son mesele ise Acaristan üzerinde yaşanmıştır. Türkiye'nin Batum'a Aziziye Cami'sini yeniden yapmak istemesi üzerine buna karşı çıkan Gürcü kamuoyu ile Acarada yaşayan Müslüman kesim arasında tatsız olaylar ortaya çıkmıştır. Bu olaylar Türkiye ve Gürcü

⁶²⁶ Bkz. Cecire, a.g.m., s. 124.

⁶²⁷ “Закавказье В Стратегических Планах США И НАТО”, <http://pano.ria.ru/reports/doklad.pdf>, s. 92, (09.10.2015).

⁶²⁸ a.g.e.,s. 93.

politikalarında yankı yapmış en nihayetinde Gürcistan tarafında olayları yatıştırıcı söylemler gelişmiştir.⁶²⁹

7. NESNELEŞTİRME PRATİKLERİ KARŞISINDA GÜRCİSTAN'IN YENİ DİŞ POLİTİKA KONSEPTİ

Gül devriminin ardından yönünü tümenden Batı'ya çeviren Gürcistan, Avrupa Birliği ve NATO çerçevesinde yeni bir dış politika konsepti inşa etmeye başlamıştır. Bölgedeki komşu ülkelerle de iyi ilişkiler içerisinde bulunan Gürcistan, 2008 yılında Rusya ile yaşamış olduğu krizden sonra da dış politikasında Avrupa-Atlantik çizgisinde hareket etmeye devam etmiştir. Saakaşvili'nin iktidarı kaybetmesi ile dış politikada köklü bir değişim yaşanacakmış gibi bir atmosfer oluşsa da mevcut dış politika çizgisinde köklü bir değişim yaşanmadığı kaydedilmiştir. Resim-3 Gürcistan gözlemleri sırasında belgelenmiştir. Fotoğrafi çekilen bu afişte Gürcistan'ın dış politika önceliğinin NATO'ya entegrasyon olduğu açıkça belirtilmektedir.

Resim-3: Gürcistan'ın dış politika öncelik alanı olarak NATO'yu gördüğüne dair Tiflis caddelerindeki bir afiş.

⁶²⁹ Joshua Kucera, "Georgians Wary of Turkey's Rising Influence in Batumi", Mar 9, 2017, <https://eurasianet.org/georgians-wary-turkeys-rising-influence-batumi>, (18.12.2018)

Gürcistan'ın dış politika stratejisinin en temel noktası aslında NATO'ya tam üyelik sürecinin tamamlanmasıdır. NATO sayesinde daha güvenli bir alana kavuşulacağını ve Rusya'nın olası saldırılarının önünün kesileceği tahmin edilmektedir.

Rusya'nın 1990'lı yıllarda barışı koruma gücü vazifesiyle bölgeye geçici olarak yerleştiği askerlerin 2008 Savaşı sonunda bölgede kalıcı hale geldiği gözlenmiştir. Ayrıca Rusya'nın G. Osetya'ya ve Abhazya'ya askeri üsler inşa etmesi Gürcistan için bir sorun oluşturmaktadır.⁶³⁰ Bu bağlamda NATO'nun ve ABD'nin askeri olarak Gürcistan'da varlığını tesis etmesi büyük bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

Gürcistan'ın özellikle 2008 Savaşı sonrası aktif olarak uygulamaya aldığı güvenlikçi yaklaşım çerçevesinde ABD ve NATO şemsiyesi altında yer almak istemesi, diğer taraftan Rusya'nın yakın çevresindeki güvenlik anlayışında ekstra önlemler almasına sebep olmuştur. Rusya'nın savaş sonrasında sınırlarını korumak ve her iki ayrılıkçı bölgenin bağımsızlığını güçlendirmek adına Abhazya ve G. Osetya'da askeri üsler açtığı ifade edilmiştir.⁶³¹ Bu bağlamda bölge için iki farklı iktidarın iki farklı güvenikleştirme politikası oluşturduğuna şahit olunmuştur.

Shaffer'ın Gürcistan'ın dış politika stratejisinde yer alan hedeflerden ilk odaklandığı husus iç politikada istikrarın sağlanması ve toprak bütünlüğünün yeniden tesis edilmesi olmuştur.⁶³² Bu husus ayrılıkçı bölgeler sorunuyla ilişkilendirildiğinde dış politikadaki öncelikli alanının ulusal güvenlik temelinde yükseldiği anlaşılmaktadır. Gürcistan'ın başarılı bir dış politika yürütebilmesi de iç siyasetteki istikrarına bağlanmıştır. İç siyasetteki istikrarın ayrılıkçı bölgelerin yeniden Gürcistan topraklarına katıldığı ve yönetimlerinin merkezi hükümete dâhil olduğu zaman sağlanacağı düşünülmektedir.

Eski dış işleri bakanı Panjikidze'nin 2013 yılında Tokyo'daki Sasakava Barış Kuruluşunda yapmış olduğu konuşmada Gürcistan'ın bağımsızlığından ve toprak

⁶³⁰ Jaba Devdariani, "Conflicting Realities in Russia and the EU's Shared Neighborhood", 15.03.2018, <https://carnegie.ru/commentary/75800>, (12.12.2018).

⁶³¹ Andre W. M. Gerrits and Max Bader, "Russian Patronage over Abkhazia and South Ossetia: Implications for Conflict Resolution", 19 Jul 2016, *East European Politics*, 32:3, s. 298, https://is.muni.cz/el/1423/podzim2016/MVZ208/um/65500105/Russian_patronage_over_Abkhazia_and_South_Ossetia_implications_for_conflict_resolution.pdf, (10.12.2018).

⁶³² Bkz. Brenda Shaffer, "Foreign Policies of the States of the Caucasus: Evolution in the Post-Soviet Period", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 26, s. 59.

bütünlüğünden ödün vermemek şartıyla Rusya ile ilişkilerin geliştirilebileceğine değindiği kaydedilmiştir.⁶³³ Bu söylem; Gürcistan'ın iç politik sorun alanında kabul edilen Abhazya ve G. Osetya uyuşmazlıklarında, Rusya'nın etkisinin kabul edilemeyeceğinin bir ifadesi olarak görülmüştür.

Bu bağlamda Gürcistan'ın 2003-2011 yılları arasında savunmuş olduğu dış politika konseptinin aynı kaldığı fakat 3 temel prensip üzerinde yükseldiği anlaşılmıştır: Bunlar sırasıyla; Gürcistan'ın Avrupa vizyonunu benimsemek, devletin yeniden inşası ve modernizasyonunu sağlamak, NATO'ya ve AB'ne uyum sağlamak şeklinde özetlenmiştir.⁶³⁴

2012 yılından itibaren ise Gürcistan'ın iç politikada yaşadığı değişimin dış politikasına da yansıdığı tespit edilmiştir. Rusya'nın desteklediği Ivanişvili'nin Gürcistan'da parlamento seçimlerini kazanmasıyla birlikte dış politikada değişimler yaşanmaya başlamıştır. Örneğin; Ivanişvili Bakü-Tiflis-Kars demiryolu projesini siyasi anlamda kusurlu bulup, 1992 yılından beri kapalı olan ve Abhazya topraklarından geçen Rusya-Ermenistan demiryolu hattının hayata geçirilmesinin daha uygun olduğunu savunan açıklamalar yapmıştır. Gürcistan Başbakanı'nın bu tutumu Azerbaycan ve Türkiye tarafından hasmane bir tavır olarak algılanmıştır.⁶³⁵ Hatta Batı tarafında Gürcistan'ın yönünü Batı'dan Rusya'ya çevirdiğiyle ilgili bir takım endişeler dile getirilmeye başlanmıştır.⁶³⁶

Gürcistan dış politikasının 2012 yılı itibariyle iki ayrı bilgi/iktidar tarafından çevrelenmiş ve bu iktidarların nesneleştirme sürecine maruz kaldığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda Gürcistan'ın bağımsız bir dış politika perspektifine sahip olduğu söylenememektedir. Sadece farklı iktidar ilişkilerinde bilginin nesnesi olmuş ve aynı

⁶³³ H. E. Maia Panjikidze, "Foreign Policy Priorities of Georgia", 22 May, 2013, <https://www.spf.org/smeif/news/dbfiles/464236f9615.pdf>, (12.12.2018).

⁶³⁴ Giorgi Gvalia, Bidzina Lebanidze ve Zurab Iashvili, *Political Elites, Ideas and Foreign Policy: Explaining and Understanding the International Behaviour of Small States in the Former Soviet Union*, Tbilisi: Ilia State University Press, 2011, ss. 35-36.

⁶³⁵ Konrad Zasztowt, "Georgian Dream's Foreign Policies: An Attempt to Change the Paradigm?", *PISM Policy Paper*, No. 3 (51), February 2013, https://www.pism.pl/files/?id_plik=12830, s. 4-5. (27.05.2016).

⁶³⁶ Michael Cecire, "For Georgia's Ivanishvili, Interests Will Guide Russia Policy", Monday, Oct. 8, 2012, <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/12397/for-georgias-ivanishvili-interests-will-guide-russia-policy>, (12.12.2018).

zamanda bu bilgi/iktidarların uyguladığı pratiklere katılarak onların özneleştirdiği bir özne haline gelmiştir. Özgür olabilmenin şartı her türlü nesneleştirme hareketini eleştirmek ve bu pratiğe karşı durabilmektir. Gürcistan Batı'ya karşı bu duruşu sergileyemese de hiç olmazsa, diğer/öteki konumunda bulunan Rusya ile ilişkilerini eski düzeye çıkarmak için bir takım girişimlerde bulunmuştur.

2012 seçimlerini kazanan Gürcistan Rüyası hükümetinin belirlediği yeni dış politika konseptinin iki öncelikli alanı bulunmaktadır ve bunlar Rusya ile ilişkilerin geliştirilmesi ile Gürcistan'ın AB ve NATO entegrasyonunu hızlandırması ile ilgili konulardır. Fakat Rusya ile diplomatik ilişkilerin kaldığı yerden devam etmesinin Abhazya ve G. Osetya topraklarının kaybedildiğini kabul etmek anlamına geleceği, aynı zamanda Rusya ile aşırı yakınlaşmanın Batı ile ilişkilerde bozulma yaratacağı dile getirilmiştir.⁶³⁷ Gürcistan dış politikası bu bağlamda etkileşimde bulunduğu taraflar arasında optimum dengenin korunması yönünde adımlar atmaya uygun görmüştür. Bunu her iki iktidar alanıyla ilişki içerisinde bulunarak her ikisinin de nesneleştirdiği bir özne olarak gerçekleştirilmeye başlamıştır.

2014 yılında Gürcistan Dış İşleri Bakanı Yardımcısı Zalkaliani'nin Gürcistan dış politikası hakkında verdiği demeçte yeni hükümetin kuvvet kullanmama prensibi üzerinde durarak bölgede istikrarı sağlayacak olan dış politika konseptinin diplomasi ve bölgesel işbirliğini esas aldığını belirtmiştir.⁶³⁸ Zalkaliani'nin bu söylemleri Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgeleri üzerinde daha önce kullanmış olduğu askeri güce karşı bir öz eleştiri şeklinde algılanmıştır. Ayrıca Gürcistan'ın resmi olarak iç mesele başlığı altında ele aldığı ayrılıkçı bölgeler sorununu dış politikayla ilişkilendirmesi dikkat çekici bulunmuştur.

Rusya'nın Ukrayna ile çatışmaya girmesi ve akabinde ülkenin doğusu ile Kırım yarımadasını ilhak etmesinden sonra Gürcistan'ın dış politikasında da değişimler yaşanmıştır. İlk etapta Ukrayna'nın işgaline tepkisiz kalan Garibaşvili hükümetine,

⁶³⁷ Bkz. S. Neil MacFarlane, "Two Years of the Dream Georgian Foreign Policy During the Transition", Chatham House Research Paper, 29 May 2015, <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/20150529GeorgianForeignPolicyMacFarlane.pdf>, ss. 4-5. (27.05.2016).

⁶³⁸ Davit Zalkaliani, "Georgian Foreign Policy in a New Era", 18 March 2014, ss.2-3, https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/home/chatham/public_html/sites/default/files/20140318GeorgianForeignPolicyZalkaliani.pdf, (12.12.2018).

başta eski devlet başkanı Saakaşvili olmak üzere Ulusal Birlik Partisi üyeleri tepki göstermiştir. Nitekim Gürcistan yönetiminin 19 Haziran 2015 tarihine kadar Batı'nın Rusya'ya karşı uygulamış olduğu yaptırımlara katılım göstermediği gözlenmiştir.⁶³⁹ Sonuç olarak, Gürcistan'ın günün politikası gereği hem Batı'nın hem de Rusya'nın nesneleştirme pratiklerine maruz kalarak, bu pratikler arasından kendine en uygun düşeni seçme iradesi içinde dış politikasını şekillendirdiği anlaşılmaktadır. Yukarıda örneği verilen Ukrayna krizinde bile Gürcistan'ın politik karar alma mekanizmasını ılıman şekilde işlettiği gözlenmiş, bunun daha önce tecrübe edilen nesneleştirme pratiklerinin bir sonucu olarak tezahür ettiği anlaşılmıştır.

Güvenlikle bağlantılandırılan toprak bütünlüğü ve tam bağımsızlık meselelerinin demokratik değerleri savunan Avrupa Birliği çerçevesinde çözülebileceğine olan inancın 2008 Savaşı sonrasında Gürcistan dış politikasına iyice yerleştiği gözlenmiştir. Gürcistan'ın Batıyla entegrasyon hedefi bir çok yasal taahhüt içerisinde hayat bulmaya devam etmiştir. Son olarak bu Batı'ya yönelik isteği 2017 yılında yapılan yeni anayasa değişikliğinde vurgulanmıştır. Yeni anayasada yer alan 78. Madde, Gürcistan'ın Avrupa (AB) ve Avrupa-Atlantik (NATO) yapılarına uyum sağlamasıyla ilgili olarak düzenlenmiştir.⁶⁴⁰

⁶³⁹ Bkz. Merebashvili, "Georgian Foreign Policy after the Ukrainian Crisis", <http://www.eesc.lt/uploads/news/id885/Readings%20No%204.pdf>, ss. 1-5, (17.05.2015).

⁶⁴⁰ Bkz. <https://matsne.gov.ge/en/document/view/30346?publication=35>, (10.12.2018).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

POSTMODERN SİYASETİN GÜRCİSTAN-RUSYA FEDERASYONU İLİŞKİLERİNE OLAN YANSIMALARI

1. BİR BİLGİ/İKTİDAR EKSENİ OLARAK RUSYA FEDERASYONU'NUN GÜRCİSTAN DIŞ POLİTİKASINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Rusya ilk olarak coğrafi daha sonra da tarihsel anlamda yakınlık arz etmesinden dolayı uzun yıllar boyunca Gürcistan'ın hem iç hem de dış politikası içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. 1991 yılında bağımsızlığını ilan eden Gürcistan ve sahip olduğu sınırlar esas alındığında, dış politikasının da ilk olarak Rusya'nın kontrolünden uzaklaşma ve Batı'lı devletler ile ilişkileri geliştirmeye yönelik adımlar atma şeklinde cereyan ettiğini söylemek gerekir. Gürcistan'ın bu dış politika stratejisini uzunca bir süre devam ettirdiği gözlenmektedir. Fakat unutulmaması gereken şey, Gürcistan'ın Kafkas Federasyonu içerisinde dahi bağımsızlık ilkesini esas almış bir devlet olmasıdır. Ancak bu emelin uluslararası konjonktürün elverdiği ölçüde tesis ediliyor olması Gürcistan'ın kendi özneleşmesi önünde büyük bir engel oluşturmaktadır.

Tarihsel olarak Gürcistan büyük imparatorluklar ile büyük devletlerin hükümleraltında var olma şansı bulmuş ve gücün el değiştirdiği ölçüde oluşan "hâkimiyet alanları" içinde bir varoluş çabası içinde bulunmuştur. Gürcistan bozulan toprak bütünlüğüne karşı var olma çabasını hala korumaya çalışmaktadır. Fakat mevcut durumuna karşı ciddi bir eleştiri yapmanın gerekliliğini henüz kavrayamamıştır. Scott çalışmasında Foucault'nun eleştirel tarih düşüncesine değinmiştir. Bunu bir sorgulama şeklinde ele alıp tarih içinde değinilmeyen kesimlerin de bir tarihinin olduğunu düşünmek ve bu çerçevede sorunları gün yüzüne çıkarmanın sorunlara karşı tarafsız bir bakış açısı oluşturacağını vurgulamıştır.⁶⁴¹

⁶⁴¹ Michel Foucault, "Qu'est ce que les Lumieres?"["Aydınlanma Nedir?"](1984), Dits et Ecrits, c. IV, a.g.e., s. 574'den aktaran: Joan W. Scott, *Eleştirel Tarih Kuramı Kimlikler, Deneyimler, Politikalar*, çev. Zerrin Yaya, Ankara: Dost Kitabevi, 2017, ss. 19-40.

Postmodern durumun yaratmış olduğu etkilere geçmeden iki devlet arasındaki tarihsel ilişkilere kısaca göz atmak yukarıda bahsedilen eleştirinin yapılması hususunda oldukça faydalı olacaktır. Tarih boyunca yaşanan olayların gerçek kesintiliği ve değişim döngüsü bizi bir süregiden tarih anlayışından koparacak ve dengelerin nasıl değiştiğini fark etmemizi sağlayacaktır.

2. 1991-2003 DÖNEMİ İKİLİ İLİŞKİLER

Rusya SSCB dağıldıktan hemen sonra Güney Kafkasya’da artan Amerikan varlığından rahatsız olarak ilk önce Bakü ve Tiflis ile ilgili güvenlik politikalarına yoğunlaşmıştır. Rusya Kuzey Kafkasya’nın güvenliği ve kendi iç güvenliğini Güney Kafkasya’ya bağlamıştır.⁶⁴²

1991’de bağımsızlığını resmen kazandıktan sonra bile Gürcistan tam anlamıyla bağımsız bir dış politika izleyememenin sıkıntılarını çekmiştir. Transkafkasya’daki Rus hâkimiyetinden tamamiyle kopmak için iç politikada Gamsakhurdia başkanlığında Gürcü ulusalcılığı canlandırılmaya çalışılırken dış politikada ise Gürcistan’ın, Batı’nın Rus karşıtlığından yararlanarak bir denge yaratma çabası içerisinde olduğu gözlenmiştir.

Fakat en nihayetinde Aves’in de belirttiği gibi Gamsakurdia’nın liderliğinde oluşan Gürcü milliyetçiliği, uluslararası arenada Gürcistan’ın yalnızlaşmasına neden olurken, Şeverdnadze ile dış politik alanda Batının desteğine yönelik umut da sınırlı olarak kalmıştır.⁶⁴³ En nihayetinde Şevardnadze ile birlikte Gürcü-Rus ilişkilerinde normalleşme dönemi Rusya’nın avantajına olacak bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu avantaj Abhazya ve Güney Osetya meseleleri sayesinde elde edilmiş, bu bağlamda; uyuşmazlıkların açıkça birer dış politika aracı olarak kullanıldığı gözlenmiştir. Rusya’nın bilgi/iktidar ekseninde bir bilgi nesnesi haline gelen Gürcistan, Gül devrimine kadar bu konumunu sürdürmeye devam etmiştir.

⁶⁴² Souleimanov, *a.g.e.*, s. 148.

⁶⁴³ Bkz. Aves, *a.g.e.*, ss. 180-181.

Şevradnadze'nin sık sık dile getirdiği gibi aslında, “Rusya'nın Abhaz ve Oset ayrılıkçılığını desteklemesi bir bumerang etkisi yaratarak Çeçenya'da kendisine geri dönmüştü.”⁶⁴⁴

Rusya İkinci Çeçen Savaşı'nda 11 Eylül olaylarını bahane göstererek Gürcistan'ın Pankisi vadisini⁶⁴⁵ bombalayarak Gürcistan-Rusya ilişkilerinin bozulmasına sebep olmuştur. Bu sorun uluslararası tarafların aracılığında Rusya ve Gürcistan arasında bir anlaşma yapılmasıyla son bulmuştu. Genelde kritik boyutta ilerleyen Rusya-Gürcistan ilişkilerine uluslararası bir arabuluculuk mekanizmasının dâhil olmaması imkânsız bir hal almıştır.⁶⁴⁶

Rusya Kafkaslar'da varlığını yeniden tesis etmek, ayrıca bölgede yükselen Türk etkisinin önüne geçmek amacıyla Gürcistan'ın Bağımsız Devletler Topluluğu içinde yer almasını sağlamıştır⁶⁴⁷ En nihayetinde BDT'den ayrılan Gürcistan tarafı Rusya'nın bölge üzerindeki hâkimiyet politikasına eleştirel bir yaklaşım göstermiştir. Burada bir bilgi/iktidar eksenine karşı duruş o alandan kopuş gözlenmektedir.

Birçok Gürcü siyasetçi Rusya'nın Abhazya ve G. Osetya'ya olan desteğini kendilerine karşı bir tehdit olarak algılamıştır.⁶⁴⁸ Gürcülerin bağımsızlık sonrası Batı ile olan yakınlaşmaları da, bu tehdit algılamaları üzerine kurulmuştur.

Bunun yanında, Osetya sorunu da Sovyet mirasının ortaya çıkardığı bir tehdit olarak görülmektedir. 1920 yılında G. Osetya'ya Gürcistan Cumhuriyeti içerisinde Oblast statüsü verilmesi Gürcüler tarafından stratejik oyunun bir parçası olarak görülmüştür. Moskova'nın teorideki böl ve yönet (divide and rule) politikasını pratikte Osetleri kullanarak uyguladığı gözlenmiştir.⁶⁴⁹ Bu çeşit düzenlemelerle Sovyet yönetimi

⁶⁴⁴ Irakli Menagarishvili, Nikoloz Melikadze and Giorgi Gvimradze, *The North Caucasus as a Factor in Georgian-Russian Relations*, Tbilisi: Georgian Branch of Friedrich Ebert Foundation Publications, 2010, ss. 72.

⁶⁴⁵ Rusya burada Çeçen teröristlerin barındığını iddi etmekteydi.

⁶⁴⁶ a.g.e., ss.73-75.

⁶⁴⁷ Mark A. Cichock, *Russian and Eurasian Politics A Comparative Approach*, New York: Longman, 2003, s. 242.

⁶⁴⁸ Edmund Herzig, *The New Caucasus Armenia, Azerbaijan and Georgia*, Chatham House Papers, London: The Royal Institute of International Affairs, 1999, s. 50.

⁶⁴⁹ a.g.e., ss. 73-74.

bünyesinde bulunan Cumhuriyetlerin yönetim sınırlarını daha ilk başından beri sorunsal hale getirmiştir.

Tüm bu sorunlar karşısında Gürcistan kendi yönetim pratikleri ve karar alma mekanizmalarıyla sorunların çözümü üzerinde çalışmak yerine sadece bir tarafı tutarak, hem nesneleştirme, hem nesneleşme nosyonlarının üzerinde işlemesine izin vermiştir. İç siyaset meselelerinde nesneleştirme pratiklerini devreye sokarak ayrılıkçı bölgelerle ilgili sorunların uzamasına ve uyuşmazlıkların çözümsüz hale gelmesine neden olmuştur. Diğer taraftan dış politikada ise Batı'nın dayattığı sistem ile Sovyet gücünü elinden bırakmak istemeyen bir Rusya Federasyonu sistemi arasında kalmış, iki bilgi/iktidar ekseninin de birer bilgi nesnesi haline gelmiştir. İki ayrı bilgi/iktidar arasında tahakküm altında kalmıştır.

Fakat tarihsel olarak Gürcistan'ın milliyetçi çizgiden ayrılmak istemediği ve politikada ilk önce milliyetçi düşüncüyü temel aldığı anlaşılmaktadır. Bu seçim onun doğal olarak düşman ve aynı zamanda taraf (dost) kazanmasına sebebiyet vermektedir. Bunu da bir anlamda güç skalasına göre ayarlamıştır. Bu skalada hâkim söylemlerin hangisi daha avantajlı durumda gözüküyor ise onu kendisine dayanak olarak almıştır. Örneğin bağımsızlığını kazanması sonrasında dış politikada Batı yanlısı bir tutum izleme eğiliminde olan Gürcistan'ın, Sovyetler Birliği etkisinden kurtulma ve bağımsızlığını sağlamlaştırma amacı ile bu yönde bir karar verdiği açıkça gözlemlenmiştir. Buna karşı 1783 yılında Perslerin tehdidi altındaki Gürcistan'ın Rus korumasına sığındığını tarih açıkça yazmaktadır.⁶⁵⁰ Bu durum Gürcistan'da siyasi duruşun, kendi çıkar alanını korumak ya da gerçekleştirmek amacıyla hâkim söylemin nesneleştirme sürecine katılması olarak okunmaktadır. Bu bağlamda Gürcistan'ın iki bilgi/iktidar alanına kendi iradesi ile dönüşümlü olarak katıldığı bir iktidar ilişkisi söz konusu olmuştur.

Nitekim çağdaş döneme geri dönecek olduğumuzda Gürcistan'ın bazı zamanlarda Batılı söylemin bazı zamanlarda da Rusya söyleminin etkisi altına girdiği gözlenmektedir. Fakat en nihayetinde Gürcistan politik anlamda değer yüklü, insan hak

⁶⁵⁰ "I. Alexander'in emri ile 1801 yılında Gürcistan'ın ilhak edilmesi (...) gerçekleşmiştir. Daha önce, II. Catherine ve Kartli ve Kakheti Kralı II. Erakli arasında ilk ittifak anlaşması 1783'te imzalandı." Daha fazla bilgi için bkz. Vicken Cheterian, *Kafkasya'da Savaş ve Barış Rusya'nın Sorunlu Hududu*, çev. Erol Kaplan, İstanbul: Belge Yayınları, 2017, s. 79.

ve özgürlüklerini savunan daha demokratik bir yönetim arzusu içinde olmuştur. Bunu uygulamada sıkıntıları bulunsa da niyetinin bu yönde olduğunu vurgulamıştır.

Nodia, Gürcistan'da yaygın bir biçimde Rusya'nın Batı'ya alternatif bir model olamayacağı görüşünün kabul gördüğünü ancak, Rusya'nın demokratik ve batı değerlerini esas alan politikalar uygulamaya başlaması durumunda Gürcistan'a örnek olabileceğini ifade etmiştir.⁶⁵¹ Bu durumdan dolayı 2003 yılına kadar Gürcistan Batı ile olan ilişkilerini güçlendirirken, Rusya ile olan ilişkilerinde ise sürekli bir denge arayışı içinde bulunmuştur. Rusya'nın ayrılıkçı bölgelerde barışı koruma ve tesis etme göreviyle bulunmasının bu bölgelerin Gürcistan'ın hâkimiyet alanı içerisinde uzaklaşmasına da sebep olmuştur. Bunun farkına varan yeni yönetimin bu süreçte işlettiği ilk şey de ayrılıkçıların yeniden Gürcistan devleti içinde geri kazanımını sağlayacak reformları düzenlemek olmuştur.⁶⁵² Bu politikalar Gürcistan'ın iç politikasında nesneleştirme pratiklerini işlettiğine dair birer kanıt niteliği taşımaktadır. Ayrılıkçı bölgeler hâkim Gürcü söylemi çerçevesinde yeni bir bilgi/iktidar düzeyinde ele alınmak, dönüştürülmek ve uyumlaştırılmak istenmiştir.

Şevardnadze sonrası Gürcistan'da yaşanan siyasi durum, uluslararası ilişkilerde "yeni dünya düzeni" metaforlarının geniş ölçüde dillendirilmeye başladığı döneme denk gelmiştir. Bu dönem öyle bir dönemdir ki ikiz kulelere yapılan terör saldırıları(2001), Afganistan'a müdahale(2001), Irak Savaşı (2003) gibi büyük olaylar zincirinin birbiri ile bağlantılı olarak işlediği bir zamana tekabül etmektedir. Gürcistan da bu dönemden kendisine düşen nasibi almıştır. Söz konusu zaman dilimi içinde Gürcistan siyasetinde en önemli husus "Gül Devrimi" olarak karşımıza çıkmıştır.

3. GÜL DEVRİMİ VE SONRASI İLİŞKİLER

Gürcistan'da 2003 yılında Şevardnadze yönetimi karşısında sivil bir karşı duruş şeklinde tezahür eden Gül devrimi, oluş şekli, örgütlenmesi ve katılımcı kitlesi bakımından üzerinde oldukça tartışılmış bir husus olmuştur. Örneğin, D'encausse'de

⁶⁵¹ Bkz. Nodia, "The Georgian Perception of the West" , s. 31.

⁶⁵² Bu reformlar daha önceki iç politika bölümünde detaylı bir şekilde incelenmiştir, burada ayrıca değinilmeyecektir. Fakat burada üzerinde önemle durulan şey ayrılıkçı bölgeler üzerinde hem Gürcistan'ın hem de Rusya'nın nesneleştirme pratiklerini rekabetçi bir anlayışla uygulama girişiminde bulduklarıdır.

“Dış destekçilerden en önemlisi, kurduğu vakıf yaklaşık on yıldır Gürcistan’da faaliyet gösteren, bütün eski Sovyet alanında o yıllarda çok etkin olan Amerikalı milyarder George Soros”⁶⁵³ bilgisini vererek dolaylı olarak ABD’nin devrimle ilişkisi olduğunu vurgulamıştır. ABD Gürcistan’daki varlığını sivil toplum örgütleri vasıtasıyla, onlara finansal destek sağlayarak gerçekleştirmiştir.⁶⁵⁴ Devrim ülkede başarılı olunca politik düzenlemeler için gerekli gerekli zemin hazırlanmış ve Batının hâkim söylemi ülke üzerinde etkin olmaya başlamıştır.

Gül devrimi sonunda Gürcistan’ın dış politikada Batı çizgisine kaymasıyla birlikte Rusya’dan uzaklaşmış ve bu durum iki ülkeyi büyük bir savaşın eşiğine sürüklemiştir. 2008 yılında yaşanan Savaş sonunda Rusya, Abhazya ve G. Osetya’nın bağımsızlığını tanıdığını ilan etmiştir. Bu olaydan sonra iki ülke arasındaki ilişkiler ciddi boyutta hasar görmüştür.⁶⁵⁵ Gürcistan-Rusya ilişkileri, G. Osetya’nın Rusya tarafından ilhak edilmesiyle birlikte, gerilim noktasının üzerine çıkmıştır.

Zaten 2003 yılı ile birlikte ilişkilerin olumsuz seyredeceği birçok açıdan ortaya çıkmıştır. Örneğin; 26 Mayıs 2006 yılında Tiflis’te Sovyet İşgal müzesi adlı bir müze açılmıştır. Müzenin Gürcü halkına verdiği mesaj kısaca Rtskhiladze ve Vekua’nın ifadesiyle “Sovyet tarihi Gürcistan’a sadece olumsuz sonuçlar getirdi”⁶⁵⁶ şeklinde olmuştur. Buna ilaveten 7 Ağustos 2009 yılında Tiflis’teki Rustaveli meydanında düzenlenen bir başka “işgal müzesi” sunumunda bu kez hedefte Sovyet rejimi değil modern Rusya yer almıştır.⁶⁵⁷

Batılı söylem çerçevesinde, kendini ona ait bir bilgi nesnesi haline getirme çabası içerisinde bulunan bu yeni stil politika sadece Rusya düşmanlığını beslemekle kalmamış aynı zamanda eski tarz yönetimi de olumsuzlamıştır.

⁶⁵³ D’encausse, a.g.e., s.228.

⁶⁵⁴ Kemal Girgin, “Gürcistan: Stratejik Durumu ve Türkiye ile İlişkileri”, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM), *Stratejik Öngörü Dergisi*, sayı:6, http://tasam.org/Files/Icerik/File/gurcistan_stratejik_durumu_ve_turkiye_ile_iliskileri_bda25bcc-ed42-4545-bad8-0ed82dda3dce.pdf, s. 27, (15.09.2014).

⁶⁵⁵ Johnny Melikyan, “Georgia’s Foreign Policy After the October 2012 Parliamentary Elections”, *Central Asia and The Caucasus*, Volume 15, Issue 1, 2014, s. 68.

⁶⁵⁶ Гулбаат Рцхиладзе ve Георгий Векуа, “Русско-Грузинские Отношения-Россия и Грузия: Что Происходит”, Тбилиси: Исследование Института Евразии, Январь 2010, s. 2. Аупса işgalden sonra Gürcistan’ın paylaşılması konusu için bkz. İberieli, a.g.e., s. 434.

⁶⁵⁷ a.g.m., ss. 2-3.

Şöyle ki Gürcistan'da Gül Devrimi sonrasında yapılan bir araştırmada devrimi harekete geçiren en önemli hususlardan ilki % 85,4 oranıyla bazı büyük güçlerin müdahalesi olurken, ikinci sırada % 83,5 oranla eski rejimin başarısız olmasıdır. Aynı çalışmada sivil toplumun ve halkın birlikte öz bilinçlilik halinde bu devrimi gerçekleştirdiğine olan inanç ise % 60,5 oranında kalarak en zayıf halkayı oluşturmuştur.⁶⁵⁸

Ayrıca Avrupa Birliği'nin Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliğini savunarak Rusya'yı Gürcistan toprakları içinde yer alan çatışma bölgelerinden çıkmaya zorlaması hem Rusya-AB hem de Rusya-Gürcistan ilişkilerinin daha kötü bir duruma gelmesine sebep olmuştur.⁶⁵⁹ Bu da Avrupa'nın Gürcistan'ı kendi bilgi havzasında nesneleştirme çabalarına bir örnektir. Gürcistan'ın ABD'den sonra etkileşimde bulunacağı ikinci unsur da böylelikle AB olmuştur. AB demokrasi bakımından Gürcistan'ın güçlendirilmesi ve uluslararası sisteme eklenmesi konusunda titiz çalışmalar yürütmektedir.

Soldatov ve Borogan, Rus Federal Güvenlik Bürosu'nun 2000-2005 yıllarında meydana gelen Renkli Devrimlerin kaynağı olarak Batılı güçleri kabul ederek büyük bir paronaya içine girdiğini ve bu durumu kendisi için de bir tehdit oluşturduğunu düşünerek Batı'ya karşı politik bir dönüşüm geçirdiğini ifade etmiştir.⁶⁶⁰ Bu durum Rusya'nın Orta Asya ve Kafkasya'da askeri varlığını güçlendirerek sürdürmesine ve bölgeyi daha çok sahiplenmesine sebebiyet vermiştir.⁶⁶¹

Bu bağlamda yakın çevresine odaklanan Rusya tüm sınır hattının korunması için fiili olarak askeri gücün bölgede tesis edilmesi yönünde adımlar atmıştır. Bu tarz postmodern yayılcılığın (Renkli Devrimler, Siyasal Dönüşümler) karşısında durmanın belki de en mantıksal yolu olarak bunu görmüştür. Rusya'nın yaşam alanı için savaşmaktan çekinmeyeceğinin sinyallerini vermesi ile Gürcistan olayı bambaşka bir hal almaya başlamıştır.

⁶⁵⁸ Nizharadze, a.g.m., ss. 213-214.

⁶⁵⁹ Gogolashvili, a.g.m., s. 121.

⁶⁶⁰ Andrei Soldatov and Irina Borogan, "Russia's New Mobility", *Foreign Affairs*, September/October 2010, s. 93.

⁶⁶¹ Daha ileriki dönemlerde bu bölgelerde Rusya'nın kendi nesneleştirme pratiklerini oluşturacağı açıkça gözlenecektir. Bu durumda Nesneleştirme rekabet içinde bulunan güçler tarafından, nüfuz oluşturmak ve ardından bu nüfuzu korumak adına yapılagelen politik uygulamalar bütünü olarak da okunabilir.

4. İKİLİ NESNELEŞTİRME PRATİKLERİNİN GETİRDİKLERİ: RUSYA-GÜRCİSTAN SAVAŞI

4.1. SAVAŞ ÖNCESİ DURUM

Gürcistan 2003 Irak Savaşında ABD'nin yanında yer alarak, askeri anlamda fiilen bu savaşa destek sağlamıştır. Diğer taraftan Rusya ise bu savaşın meşruluğunu kabul etmeyerek ABD ve destekçilerinin karşısında bulunmuştur.⁶⁶² Gürcistan'ın safını çok önceden belli etmiş olmasına karşın Rusya'nın o zamanlar ilgi alanına girmeyen Irak'ta bu durumu pek fazla önemsemediği anlaşılmaktadır.

Fakat Gül devrimi ile birlikte Gürcistan politikasında adından söz ettirmeye başlayan Saakaşvili, ülkesinin batılı devletlerle aynı safta yer almasıyla birlikte Amerika'nın Irak'taki pozisyonuna destek verilmesi gerekliliğini birçok kez dile getirmiştir. Nitekim Irak'ta görev yapan birçok Gürcü askeri de Irak'taki hizmetlerini doğrudan kendi güvenlikleri ile bağlantılandırmışlardır.⁶⁶³ Amerika böylece Gürcistan'a NATO'nun kapılarını aralamıştır. İki ülkenin işbirliğini daha da arttırarak Amerika'nın olası bir İran müdahalesinde Gürcistan'ın topraklarını kullanmak için bölgede her türlü hazırlığı yaptığı da iddia edilmiştir.⁶⁶⁴

Bu küresel kutuplaşmanın yanı sıra, Gürcistan ve Rusya arasındaki ilişkilerin soğuduğu, savaş öncesi yaşanan gerginliklerle de kendini göstermiştir. Örneğin; 2006 yılında Rusya'nın Kafkasya bölgesinde yaşanan patlamalar sonucu Kremlin, Gürcistan'a olan elektrik ve gaz akışını durdurmuştur. Gürcistan bunu enerji arzına bir sabotaj olarak değerlendirmiştir.⁶⁶⁵ Rusya böyle davranarak aslında Batı'nın Gürcistan'a sunmuş olduğu enerji arzını Kafkasları ilgilendiren politik bir mesele haline getirmiştir.

Diğer yandan, Gürcistan'dan ithal edilen şarapların zararlı maddeler içerdiği iddia edilerek bu ürünlerin Rus pazarına girişleri yasaklanmıştır. Akabinde aynı

⁶⁶² D'encausse, a.g.e., s. 226.

⁶⁶³ Andrew E. Kramer, "Georgia Becomes an Unlikely U.S. Ally in Iraq", OCT. 8, 2007, http://www.nytimes.com/2007/10/08/news/08iht-ally.4.7803155.html?_r=0, (18.11.2015).

⁶⁶⁴ Rick Rozoff, "U.S. Prepares Georgia for New Wars in Caucasus and Iran", 10 February 2012, <http://www.voltairenet.org/article172704.html>, (18.11.2015).

⁶⁶⁵ Gahrton, a.g.e., s. 206.

sebepler üzerinden, Rusya'nın Gürcistan maden sularına ithalat yasağı getirmesi iki ülke arasındaki ilişkilerin durumunu açıkça gözler önüne sermiştir.⁶⁶⁶

Ardından Gürcistan'daki askeri üslerin boşaltılması süreci sonrasında Rusya'nın vize koşullarını zorlaştırmasıyla birlikte Rus-Gürcü ilişkileri daha kompleks hal alırken, Rusya'da yaşayan yaklaşık 1 milyona yakın Gürcü vatandaşının Gürcistan'a yıllık olarak 1 milyar \$'lık serbest döviz akışı sağlamasının da önüne geçilmiştir.⁶⁶⁷

Diğer yandan, Gürcistan'daki askeri üslerinin boşaltılması talep edildikten sonra Rusya, Amerika'nın Kafkaslara hâkim olma arzusunu kendi güvenliği için de bir tehdit olarak algılamaya başlamıştır. Kuzey Kafkasya sınırında jeopolitik öneme sahip olan ve aynı zamanda sosyo-politik olarak da Gürcistan'dan ayrı görülen iki bölgede kontrolü eline almak için fiili bir savaş durumuna girişmiş ve bu eylem ilişkilerde dönüm noktasını oluşturmuştur. Bu dönem Rusya'nın ayrılıkçı bölgeler üzerinde hâkim söylemi açıkça fiiliyata geçirme aşamasına geçtiği dönem olarak değerlendirilmektedir. Kendi özneleşmelerini sağlamak amacı ile Gürcistan'a karşı duran bu bölgeler en nihayetinde Rusya'nın bilgi/iktidar alanı içerisinde birer bilgi nesnesi haline dönüşmüşlerdir.

Rusya ve Amerika arasında oynanan yeni "büyük oyun" un bir eylem alanı olarak tanımlanan Güney Kafkasya, ilk olarak sahip olduğu jeopolitiğinden, akabinde otokratik-demokratik yönetimlerin çatışma alanı olmasından ve bölgenin topyekün siyasal modernizasyonundan dolayı bir savaş alanı haline gelmiştir.⁶⁶⁸ Savaş Kafkasların doğasında olan bir olgudur. Yıllar boyu büyük cephelere ev sahipliği yapmış olan bu alan, tarihte tekrar savaş alanı olarak anılmaya başlanmıştır. Fakat savaş bu kez yeni bir içerikle donatılmıştır. Çünkü görünenin dışında bir de görünmeyen bir yüz devreye girmiştir. Bilinen bu "Milenyum" değişimi, bilgi teknolojilerine sirayet etmiş ve akıllı savaşlar döneminin kapılarını aralamaya başlamıştır. Rusya-Gürcistan

⁶⁶⁶ a.g.e., ss. 206-207.

⁶⁶⁷ Yury Ivanov, "Russia's National Security Problems in the Transcaucasus in the Era of Globalization", *Countdown to War in Georgia: Russia's Foreign Policy and Media Coverage of the Conflict in South Ossetia and Abkhazia*, Managing ed. Ana K. Niedermaier, Minneapolis: East View Press, 2008, s. 444.

⁶⁶⁸ Laurence Broers, "'David and Goliath' and 'Georgians in the Kremlin': a post-colonial perspective on conflict in post-Soviet Georgia", *War and Revolution in the Caucasus: Georgia Ablaze*, ed. Stephen F. Jones, , Oxon: Routledge, 2010, s. 7.

savaşı da bu özellikleri üzerinde barındırdığı ve nesneleştirme rekabetinde önemli bir dönüm noktası oluşturduğu için incelenmesi gerekli görülmüştür.

4.2. RUSYA-GÜRCİSTAN SAVAŞI'NIN POSTMODERN NİTELİKLERİ

Askeri teknolojideki devrim, savaşların karakterinin de değişmesine neden olmuştur. Bu devrimle birlikte silahların karakteri de değişmiştir. Büyük güçler arasındaki olası askeri çatışmalarda hibrit taktiklerin kullanılması ve bilgi savaşlarının yapılması bunun en önemli özelliklerinden biri olmuştur.⁶⁶⁹ Bu gibi özellikler postmodern savaş olgusunun gündemimize alınmasına sebep olmuştur.

Bunun dışında, günümüzde çatışmaların kilit iştirakçilerini (Güç uygulayan kesim) genelde devletlerin yanında, devlet dışı aktörler de yani; teröristler, isyankârlar ve bireysel fanatikler vb. oluşturduğu bilinmektedir. Bu güçlerin uyguladığı kuvvet devletin gücü ile kıyas edilemez fakat topluma orantısız bir ölçüde zarar verebilecek durumdadır.⁶⁷⁰ Bu özelliği ile geleneksel güçlerden daha tehlikeli bulunmaktadır.

Aynı zamanda aktörlerin dışında mekânın da bir değişim sürecinde olduğu açıktır. Açıkça bilinmektedir ki; küresel büyük oyun gri alanlar olarak belirtilen bölgelerde hibrit çatışmalar vasıtası ile yaşanmaktadır ve bu durumun en basit uygulamaları bilgi savaşları, diplomatik entrikalar, açık ve üstü kapalı olarak yapılan yaptırımlar-karşı yaptırımlar şeklinde vuku bulmaktadır.⁶⁷¹

Bu yüzden Goble'ye göre,

“Ağustos 2008’de yaşanan Rusya-Gürcistan Savaşı tarafların asimetrik yapıları, büyük bir uluslararası uyumsuzluğun parçası olması ve içerdiği zafer ve yenilgilerin gerçek savaş alanında yaşananlardan çok daha önemli ve can alıcı bulunması nedeniyle ilk ve en önemli bilgi savaşı olarak kalmıştır.”⁶⁷²

⁶⁶⁹ “Война И Мир ХхI Века Международная Стабильность И Баланс Нового Типа”, Международного дискуссионного клуба «Валдай» в Сочи в октябре 2015, <http://valdaiclub.com/files/9636/>, s. 4, (10.06.2016).

⁶⁷⁰ <http://valdaiclub.com/files/9636/>, s. 5, (10.06.2016).

⁶⁷¹ <http://valdaiclub.com/files/9636/>, s. 9, (10.06.2016).

⁶⁷² Bkz. Paul A. Goble, “Defining Victory and Defeat: The Information War Between Russia and Georgia”, *The Guns of August 2008 Russia’s War in Georgia*, ed. Svante E. Cornell and S. Frederick Starr, New York: M.E. Sharpe, 2009, ss. 181-182.

Bu gibi özellikleriyle bu savaş birçok çevre tarafından postmodern bir vaka olarak da kabul edilmektedir.

Bu bağlamda ele alındığında; Rus-Gürcü Savaşının üç önemli yönü bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde özetlenmektedir:

1. Rus ve Gürcü liderler kazananın ve kaybedenin belirlenmesinde savaş alanında yaşananlar kadar medyaların da savaşı ele almasının önemli olduğuna kanaat getirmişlerdir.

2. Belli bir durumda asıl olanı kanıtlamaktan ziyade, medyayı çok daha etkin olarak kontrol altına alabilecekleri üzerinde durmuşlardır.

3. Temelde yaşanan gerçekleri her iki tarafın da kabul edebileceği bir durum söz konusu olmadığından birbirlerinin bilgi stratejilerini alt edememişlerdir.⁶⁷³

Bu bağlamda tek doğru kavramı önemini yitirmekte ve tarafların kendilerine göre kanıtladıkları doğrular ya da haklılıklar yumağı ortaya çıkmaktadır. Rus tarafının “doğru” diye tanımladığı bir olgu, Gürcü tarafınca çok çabuk yanlışılanabilmektedir. Böyle durumlarda iki farklı bilgi/iktidardan yayılan farklı enformasyonların, farklı hakikatlerin ortaya çıkmasına neden olduğu söylenebilmektedir. Olaylar bazen döngüsel süreklilik göstermekte, burada bir hakikat, diğer hakikatin üstüne sıçramaktadır. Birbiriyle savaşan iki bilginin hangisinin daha üstün olduğuna ise hedef kitle karar verecektir. Burada G.Osetya halkının tercihleri belirleyici olacak ve hangi bilginin nesnesi olacağına, hangi nesneleşme pratiklerini içselleştireceğine kendisi karar verecektir. Bununla birlikte çoğu zaman hedef kitlenin herhangi bir çekişme yaşanmadan önce tarafını daha önceden belirlediği gözlenmektedir.

Abhazya'nın de facto başkanı Sergey Bagapsh'ın, 7 Ağustos akşamı Rus televizyonuna verdiği demeçte Kuzey Kafkasya askeri birliklerinin hali hazırda Güney Osetya'da bulunduğunu belirtmesi bunun bir kanıtı sayılabilir.⁶⁷⁴ Diğer taraftan modernist sistemde değerlendirildiğinde Rusya'nın daha savaşa girmeden uluslararası hukuk kurallarını çiğnediği anlaşılmaktadır. Bu eylem modern dönem savaş anlayışına uygun düşmez ve meşruiyet zeminini açıkça sarsar. Rusya'nın bu tarz bir ön savunmaya

⁶⁷³ a.g.m, s.181.

⁶⁷⁴ Cory Welt, “After the EU War Report: Can There be a “Reset” in Russian-Georgian Relations?”, *Russian Analytical Digest*, No. 68, 23 November 2009, s. 3.

geçmesi daha çok ABD'nin Irak için gerçekleştirmiş olduğu "ön alıcı vuruş" konseptine uygun düşmektedir. Ön alıcı vuruş'ta modernist bulunan yasal meşruiyete gerek duyulmamaktadır. Bu da postmodern bir savaş niteliği taşımaktadır.

Nodia Rusya'nın, "*G. Osetya'da savaşın bir tarafı olduğu için artık bölgede bulunan barış gücü kuvvetleri ile barışı koruma görevini icra edemeyeceğini ayrıca uluslararası aracılık (mediator) rolünü de üstlenemeyeceğini*"⁶⁷⁵ belirtmiştir. Özellikle Abhazya ve G. Osetya'nın bağımsızlıklarının Rusya tarafından tanınmasının, uluslararası hukuk nezdinde Gürcistan'ın elini kuvvetlendirdiğinden bahsedilir. Fakat Rusya açıkça bu savaş ile birlikte uluslararası normların da geçersiz sayılacağını sinyallerini vermiş ve postmodern dönemin özelliklerini yansıtan bir düzensizlik, sınırların belirsizleşmesi, artık eskinin bir hükmünün olmadığı yeni bir alanın kapılarını aralamıştır.

Sovyet yönetimi içinde Gürcüler, kendi dillerini özgürce kullanarak moderniteyi tecrübe ederken, Abhazlarla Osetler ise Rus ve Gürcü kültürlerinin aracılığıyla moderniteye erişebilmişlerdir.⁶⁷⁶ Teknolojik gelişmelerin artık boyuttan boyuta geçtiği günümüz koşullarında hak ve özgürlüklerin herhangi bir kısıtlamaya tabi tutulması, toplumlar üzerinde karşıtlık bilincinin kolayca ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda siyaset yaparken yeni araçlar ve kavramlar kullanılması zorunlu hal almıştır. Diğer yandan güçlü devletlerin nesneleştirme anlayışları daha esnek hale gelerek, tahakküm tekniklerinden ziyade yumuşak güç kullanarak politikaları uygulama yoluna girdikleri tesbit edilmiştir.

Bugünün Rusya'sı birçok alanda postmodern yöntemleri kullanmaya devam etmekte olduğunu açıkça göstermektedir. Medya da bunlardan bir tanesidir. Örneğin Rus medyasından RT kanalı uluslararası yayın yapan bir kanal olup yoğun bir izleyici kitlesine sahiptir.

Pomerantsev, Gürcistan ile yaşanan 2008 savaşı esnasında hiç bir kanıt sunulmadan bu kanalda sürekli olarak "Osetya'da soykırım" adında bir sembol yayınlandığını ifade etmiştir. Ayrıca bu kanalın yazı işlerine hükümet yetkilileri

⁶⁷⁵ Ghia Nodia, "Georgia's Policy towards Russia and the Conflict Regions: Options Now, *Russian Analytical Digest*, No. 68, 23 November 2009, s. 5.

⁶⁷⁶ Broers, a.g.m., s. 15.

tarafından talimat verildiğini, uluslararası meselelerle alakalı olan yayınlarda dış işleri bakanlığıyla yakın ilişkide bulunulduğunu iddia etmiştir.⁶⁷⁷ Bu husus, uyuşmazlığa taraf olanların birbirleri hakkında kolayca dezenformasyon oluşturulabilecekleri konusunda kamuoyunda şüphe uyandırma potansiyeli taşımaktadır. Aynı zamanda tarafların kamuoyunda inanılabilirlikleri sorunlu hale gelirken ikna edebilme yetenekleri de bu durumda olumsuz etkilenmektedir. Herşey zaman ve makana göre değişkenlik göstermeye başlarken postmodern siyasal alanın kendini daha fazla ön plana çıkardığı gözlemlenmektedir.

Örneğin; Kremlin Suriye meselesinde Esad'ı savunurken egemenlik mefhumuna vurgu yapıp müdahale etmeme yönünde telkinlede bulunurken; Gürcistan'da ise bunun tam tersini, yani işgali savunmuştur. Bunu da Rusya'nın bölgede özel bir misyonu olduğuna ve yakın çevresini savunmak amacıyla yaptığına dayandırmıştır.⁶⁷⁸ Dış politikada benzer durumlar karşısında farklı pozisyonlar alınması, siyasi durumlar hakkında bütünselleştirici tutumlardan uzaklaşmaya neden olmaktadır. Siyaset “O günün” şartlarına ve alanın görece önemine göre şekillenmektedir. Politik kararlara günün politikası yön verir hale gelmekte ve yüzyıllar boyu süren gelenekler bir anda önemsiz hale gelebilmektedir. Bu bağlamda Rus yönetimi benzer olaylar karşısında farklı tutumlar sergilenebileceğinin mesajını vermektedir. Değişimsel bir politika izlenmesi ve günün politikasını uygulaması nedeni ile postmodern siyasal yaklaşıma yakınlaşmaktadır.

Gürcistan'daki silahlı çatışma Rusya için askeri bir zafer olarak görülse bile bilgi savaşında yaşanan tecrübeler aynı zamanda Rus askeri kabiliyetlerinde ciddi kusurlar olduğunu da ortaya çıkarmıştır. Genel kanı, askeri kapasitenin artırılması için reformlara ihtiyaç duyulduğu şeklinde olmuştur. Rusya hükümeti ordunun postmodern unsurlarını geliştirici önlemler belirlemiştir. Rus askeri kuvvetlerinde bilgi bölükleri oluşturulması, hackerların, gazetecilerin, stratejik iletişim ve psikolojik operasyon uzmanları ile en önemlisi dil bilimcilerin de bu sistem içinde yer alması

⁶⁷⁷ Bkz. Peter Pomerantsev, “*Russia: A Postmodern Dictatorship?*”, London: Legatum Institute, October 2013, s. 11.

⁶⁷⁸ a.g.e., s. 12.

kararlaştırılmıştır.⁶⁷⁹ Rusya bu yönde çalışmalar yaparak kendine yeni savaş koşullarında yeni nesneleştirici pratikler oluşturma çabası içerisine girmiştir.

Diğer taraftan Batı kendisi için asıl tehlikenin, kanaat oluşturma sürecinde Rusya'nın bilgi kirliliği yaratarak karar alma sürecini etkilemesiyle ortaya çıkacağını savunmaktadır. Giles Rusların yürüttüğü bu bilgi savaşının, NATO'da ortak eylemlerle ilgili ortak kararların alınmasını gerektiren durumlarda, batılı mtfevikler arasında gerekli görülen birlikteliğin bozulmasında kilit rol oynayabileceğine değinmiştir.⁶⁸⁰ Dezenformasyonun tehdit olarak algılanması politikaların seyrini de değişirmiştir.

Örneğin, Gürcüler Rusya'nın savaş boyunca karşı propaganda yapma olasılığına karşı ve ciddi bir dezenformasyon kampanyası başlatıp medya vasıtasıyla algıyı sürekli manipüle etmede büyük başarı elde etmişlerdir. Ruslar ise uluslararası toplumun desteğini kazanmada başarısız olmuşlardır.

Gürcüler'in bilgi savaşı stratejileri konusunda Amerika ve İsrail tarafından eğitim aldıkları bilinmektedir. Gürcü roketleri yönünü şinvali'ye çevirdiğinde bile Psikolojik algı operasyonları Gürcistan'ı Rus saldırılarının kurbanı olarak göstermiştir. Saakaşvili'nin ekranların karşısısında arkasına aldığı AB bayrağı ve İngilizce konuşarak uluslararası camiadan yardım istemesi algı yürütme operasyonun başarılı bir parçası olarak grlmştir.⁶⁸¹ Gürcistan'da merkezi kuruluşların giriş kısmında yer alan Gürcistan devlet bayrağının yanında AB bayrağının da dalgalanması bu algının ülke içinde hala devam ettiğini göstermesi bakımından önem arz etmektedir. (Bkz. Resim-4.)

⁶⁷⁹ Keir Giles, "Russia's Hybrid Warfare: a success in Propaganda", Arbeitspapier Sicherheitspolitik, Nr. 1/2015, <https://www.baks.bund.de/de/aktuelles/working-paper-russias-hybrid-warfare-a-success-in-propaganda>, (04.05.2016).

⁶⁸⁰ Keir Giles, "Russia's Hybrid Warfare: a success in Propaganda", Arbeitspapier Sicherheitspolitik, Nr. 1/2015, <https://www.baks.bund.de/de/aktuelles/working-paper-russias-hybrid-warfare-a-success-in-propaganda>, (04.05.2016).

⁶⁸¹ Yasha Levine, "The CNN Effect: Georgia Schools Russia in Information Warfare", Russia, August 13, 2008, <http://exiledonline.com/the-cnn-effect-georgia-schools-russia-in-information-warfare/>, (07.05. 2016).

Resim-4: Gürcistan eski parlamento binası önünde yan yana dalgalanan AB ve Gürcistan bayrakları.

Bunların dışında, Gürcistan ülkede yayın yapan tüm Rus TV kanallarının yayınlarını kaldırmış ve ru ile biten tüm internet sitelerini bloke etmiştir. Bu hareketi daha sonra Rusya’da tekrarlamıştır. Ayrıca, Her iki ülke birbirlerinin haber siteleri ile resmi devlet sitelerine siber saldırılar düzenlemiştir.⁶⁸² Savaş sırasında uygulanan tüm bu teknikler postmodern özellikler göstermesi bakımından önemli görülmektedir. Çünkü bu teknikler bir anlamda tarafların nesneleştirme politikalarına hizmet eden faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. İlginç olan ise tarihsel süreç içinde nesneleştirme rekabetinin en son noktası olarak kabul edebileceğimiz “savaş olgusu”nun, savaş süresi ve hatta savaş sonucunda dahi nesneleştirme fikrini yaşatmayı sürdürüyor olmasıdır.

4.3. RUSYA-GÜRCİSTAN SAVAŞININ SEBEPLERİ

Rusya-Gürcistan Savaşı’nın nedenleri her iki taraf için de farklılık göstermektedir. Gürcistan kendi tezlerini savunurken Rusya’nın, Gürcistan’ın NATO

⁶⁸² Yasha Levine, “The CNN Effect: Georgia Schools Russia in Information Warfare”, Russia, August 13, 2008, <http://exiledonline.com/the-cnn-effect-georgia-schools-russia-in-information-warfare/>, (07.05. 2016).

üyeliğinin önünü kesmek istediği, bu bağlamda ayrılıkçı bölgelerde gerginlik yaratmaya çalıştığı ve bu durumu savaş haline taşıdığı savunulmaktadır.⁶⁸³

Cohen'e göre Rusya tüm Kafkaslarda kontrolü ele geçirmek ve kendisini by-pass eden enerji transfer rotalarını hâkimiyet alanı içine sokmayı planlamaktadır. Bunu gerçekleştirmenin yolu ise Gürcü yönetiminin Rus yanlısı olmasını sağlamak ya da çıkarlarını güç vasıtasıyla korumaktan geçmektedir.⁶⁸⁴ Nitekim savaş esnasında “*Poti limanının tahrip edilmesi, Gürcistan karasularının denizden abluka altına alınması, Bakü-Supsa boru hattının bombalanması, hatta ateşkesten sonra bile Kaspi demiryolu köprüsünün dinamitle patlatılması*”⁶⁸⁵ Moskova'nın Güney Kafkasya enerji koridorunu kontrol etme yarışında varolacağını kanıtları olarak görülmektedir.

Buna karşı Amerika'nın isteği ise Gürcistan'dan geçen enerji nakil hatlarının Rusya'nın ve İran'ın hatlarını devre dışı bırakarak Batı'ya ulaşması olmuştur. Bu yüzden Gürcistan güvenlik konusunda NATO'ya yakınlaştırılmalı ve Kafkasya NATO hâkimiyet alanı içerisinde tutulmalıdır.⁶⁸⁶ Aslında Rusya; Gürcistan ve Ukrayna'nın olası NATO üyeliği sonucunda NATO'nun hâkimiyet alanını genişleterek Karadeniz'den Baltık denizine kadar olan alana sahip olacağından ve en önemlisi Karadeniz'in, Kuzey Atlantik gölü haline geleceğinden rahatsızlık duymaktadır.⁶⁸⁷ Bu yüzden Karadeniz için önemli gördüğü her alanda etkin olmak için adımlar atmaktadır.

Örneğin Abhazya Karadeniz'e kıyısı olması dolayısıyla Rusya için önemli bir liman işlevi görmektedir. Dale'nin de vurguladığı gibi “*Abhazya Gürcü saldırılarına karşı Rusya'dan yardım istemiştir.*”⁶⁸⁸ Rusya'da Abhazya'ya yardım göndererek bu

⁶⁸³ Ariel Cohen and Robert E. Hamilton, *The Russian Military and the Georgian War: Lessons and Implications*, Pennsylvania: Strategic Studies Institute, 2011, ss. 1-2.

⁶⁸⁴ a.g.e., ss. 2-3.

⁶⁸⁵ David J. Smith, *Azerbaijan and Georgia: The Enduring Strategic Importance of the South Caucasus East-West Corridor*, Expert Opinon Paper, Tbilisi: GFSIS, 2014, ss. 10-11.

⁶⁸⁶ Daha fazla bilgi için bkz. Noam Chomsky, *Geleceği Kurgulamak*, çev. Gökhan Fırat, İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2015, ss. 90-91.

⁶⁸⁷ Tengiz Pkhaladze, Nikolay Silaev, “Russian-Georgian Relations in the Context of European Security”, *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, Tbilisi: GFSIS, 2011, s. 8.

⁶⁸⁸ Catherine Dale, “The Case of Abkhazia (Georgia)”, *Peace Keeping and the Role of Russia in Eurasia*, ed. Lena Jonson and Clive Archer, Boulder: Westview Press, 1996, s. 124.

soruna müdâhil olmuştur. Fakat Rusya'nın bu bölgeye olan yardımları Batı tarafından bölgesel anlamda askeri varlığını tesis etmek ve güçlendirmek olarak yorumlanmıştır.

Diğer yandan, savaş süresince postmodern savaş unsurlarından kara propaganda ve dezenformasyonu oldukça yoğun bir şekilde kullanan Rusya'nın, Osetler'in Gürcüler tarafından yok edildiği söylemine dayanarak Gürcistan'ı soykırım yapmakla itham ettiği böylece bölgeye yönelik askeri müdahayı meşru kılmayı başardığı gözlenmiştir.⁶⁸⁹

Ayrıca Rusya, Batı'nın özellikle Gürcistan ve Azerbaycan'ı Rusya'dan uzaklaştırmak adına birçok girişimde bulunduğunu iddia etmektedir. Kafkaslar'daki bu girişimlerin özellikle enerji konusunda Rusya'yı by-pass etme, izole olmasını sağlama amacıyla olduğu düşünülmektedir.⁶⁹⁰ Bu durum Rusya'nın bölgede daha fazla bir güçle konumlanmasına neden olurken, Gürcistan tarafını daha fazla endişelendirerek O'nu Batı'nın hâkimiyet alanına sürüklemiştir.

Bunların dışında devlet yönetimini aşan Putin ve Saakaşvili arasındaki kişisel antipati ve anlaşmazlık da diğer önemli sebeplerden biri olarak görülmektedir.⁶⁹¹

“Putin ve Saakaşvili arasında var olan gerilimden birine de Nicolas Sarkozy'nin diplomatik baş danışmanı olan Jean-David Levitte şahit olmuştur. Rus Tankları Tiflis'e 30 mil uzaklıkta olduğu 12 Ağustos 2008 tarihinde, Putin Sarkozy'e dönüp “Saakaşvili'yi toprakla asacağım” derken Sarkozy yanlış duyduğunu zannederek “Asmak mı?” diye sorunca karşılığında “Neden olmasın?” cevabını almıştır. Buna mütakip Putin : “Amerikalılar Saddam'ı astı ya!” şeklinde karşılık vermiştir. Buna karşılık Sarkozy ise: “Evet ama sende Bush gibi bitmek mi istiyorsun?” diye sorunca, Putin Sarkozy'ye hak verip ateşkes imzalamayı uygun görmüştür.”⁶⁹²

Bu diyalog çıkar çatışmalarının kâr-zarar hesabı yapıldığı bir anı betimlediği için oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Nesneleştirilenin de bir sınırlaması olduğuna dikkat çekmesi açısından önemli görülmüştür.

⁶⁸⁹ Giorgi Targamadze, *Information Warfare Against Georgia*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2014, s. 4.

⁶⁹⁰ Nirmala Joshi, “Russian Security Interests In The Transcaucasus”, *Nationalism in Russia and Central Asian Republics: Unfinished Democratic Revolution*, ed. Prof. Shams-Ud-Din, New Delhi: Lancers Book, 1999, s. 41.

⁶⁹¹ Bkz. <http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-08-26/putin-wants-me-dead-or-caged-georgia-president-saakashvili-says>, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/3454154/Vladimir-Putin-threatened-to-hang-Georgia-leader-by-the-balls.html>, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1085468/Putin-planned-topple-president-Georgia-hang-b---says-Nicolas-Sarkozys-chief-adviser.html>, (02.06.2016).

⁶⁹² Chris Hutchins with Alexander Korobko, *Putin*, Leicester: Matador Traobador Publishing, 2012, s. 311.

Nitekim Rus yetkililer her fırsatta tüm karışıklıklar için kişisel olarak Saakaşvili'yi suçlu bulmuşlar ve onunla müzakere etmeyi reddetmişlerdir. Rusya, Gürcistan'ı liderinden dolayı cezalandırma yolunu seçmiş ve tüm dünyaya özellikle de Batı'ya Rusya'dan korkulması ve O'na saygı duyulması gerektiği mesajını vermiştir.⁶⁹³

Rusya hükümeti G. Osetya'daki askeri savunmasını, NATO birliklerinin Kosova'ya korumak için Sırbistan'a girdiği zaman kullandıkları "insani müdahale" kavramına bağlamaktadır. Rusya bölgede yaşayan Rus vatandaşlarını korumak ve barış gücünü kuvvetlendirmek amacı ile bölgede bulunduğunu dile getirmektedir.⁶⁹⁴

Aslında insani müdahale şeklinde yapılan operasyonların aynı zamanda ülkelerin toprak bütünlüğüne bir tehdit oluşturabileceği bir kez daha açıkça gözlenmiştir. Amerika'nın Irak'ın işgali konusunda eylemi meşrulaştırıcı etken olarak ortaya koymuş olduğu "temel insan haklarının savunulması" diğer bir deyişle "insani müdahale", bu kez Rusya'nın Gürcistan karşısındaki eylemlerini temellendiren öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Rusya, Osetlere yapılan saldırıyı bir "soykırım" olarak lanse ederek işgalin insani müdahale bağlamında yapıldığını meşrulaştırmak istemiştir.

Rusya'nın bu tezine karşı Gürcistan ise G. Osetya otoritelerinin savaş bölgesinde yaşayan Gürcüleri yerlerinden çıkardığı ve buradaki sivil alanları kasıtlı olarak hedef aldığı dile getirmiştir. Rus tezine karşı olarak G. Osetya yönetiminin orada yaşayan Gürcü toplumuna sistemli olarak etnik temizlik yaptığı iddia edilmektedir.⁶⁹⁵

Yukarıda bahsedilen tüm bu sebepler ülkelerin kendi çıkar alanlarını korumak ve sahip oldukları bilgi/iktidar ekseninde nesneleştirme fonksiyonlarını başarıyla sürdürmek adına ortaya attıkları gerekçelerdir.

Nesneleştirme politikalarında rekabet koşullarının değişmesiyle birlikte tarafların savaş seçeneğine geçtiği ve reel güç seviyesinde kazanım sağlamak için hedef güttükleri ortaya çıkmaktadır. Bir anlamda nesneleştirme boyutu sınırlarını aştığı anda Gürcistan'da savaş seçeneğinin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

⁶⁹³ G. Tarkhan-Mouravi, "Prospects for Settling Russian-Georgian Relations", *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, , Tbilisi: GFSIS, 2011, s. 92.

⁶⁹⁴ Инго Маннтойфель, "Россия-Грузия: Непродуктивный Обмен Опытом", 10 Августа 2008, <http://www.rosbalt.ru/main/2008/08/10/511966.html>, (01.02.2016).

⁶⁹⁵ Broers, a.g.m., s. 20.

4.4. SAVAŞIN SONUÇLARI

Rusya'nın Gürcistan ile yaşamış olduğu savaş literatürde düşük yoğunluklu savaş başlığı altında incelenirse bile sistemik olarak önemli sonuçları bulunduğu için, bir dönemi sonlandırıp farklı bir dönemi başlatan savaşlar arasında değerlendirilmiştir.⁶⁹⁶ Bu bağlamda savaşın sadece iki ülkeyi ilgilendiren sonuçları olmamıştır. Savaş aynı zamanda uluslararası sistemde yer alan diğer aktörlerin de dış politika kararlarına etkide bulunmuştur.

Genel anlamda Rusya'nın Batılı ülkelerle ilişkilerinde değişimler baş göstermiştir. Bu savaş, NATO çerçevesinde geliştirilmeye çalışılan işbirliğini sekteye uğratmış, güvenlik konusunda kamplaşmanın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu yüzden savaşın sonuçlarının iki ayrı başlık altında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

4.4.1. Savaşın İki Ülke Üzerinde Yarattığı Sonuçlar

2008 Rusya-Gürcistan Savaşı kısa sürmesine rağmen burada meydana gelen olayların yarattığı sonuçların ciddi boyutlarda olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda savaşın sonuçlarının hem iki ülke üzerindeki, hem de uluslararası camiadaki etkileri incelenmeye değer görülmüştür.

Savaşın iki ülke için yarattığı en önemli sonuç Moskova'nın 26 Ağustos 2008'de uluslararası yükümlülükleri çiğneyerek Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını tanıması olmuştur.⁶⁹⁷ Aslında Pkhaladze'nin de belirttiği gibi, Gürcistan merkezi otoritesinin bu topraklar üzerindeki kontrolünü kaybetmesi 2008 yılında yapılan savaşa değil, 90'lı yılların başlarında patlak veren daha önceki uyuşmazlık dönemine rastlamaktadır.⁶⁹⁸

Özellikle G.Osetya'nın edinmiş olduğu yeni statü sadece Gürcistan'ı değil, Kuzey Kafkasya Cumhuriyetleri açısından Rusya Federasyonu'nu da endişe içerisine

⁶⁹⁶ Sergei Prozorov, "From Katechon to Intrigant: The Breakdown of the Post-Soviet Nomos", *The Great Power (mis)Management :The Russian-Georgian War and its Implications for Global Political Order*, ed. Alexander Astrov, Surrey: Ashgate, 2011, s. 26.

⁶⁹⁷ Tengiz Pkhaladze, "Occupied Territories", "Soft Power"- *The New Concept of the Russian Foreign Policy Toward Georgia (August 2008 Postwar Period)*, ed. Tengiz Pkhaladze, Tbilisi: Mtatsmindeli Publishing House, 2010, s. 18.

⁶⁹⁸ Pkhaladze ve Silaev, "Russian-Georgian Relations in the Context of European Security", s. 15.

sokmuştur. Bölgede G.Osetya'nın bağımsızlığının Rusya tarafından kabul görmesi karşısında Kuzey Kafkasyalı halkların bağımsızlık taleplerine Rusya'nın nasıl bir politika izleyeceği konusu merak uyandırmaktadır.⁶⁹⁹ Bu bağlamda Rusya'nın Kafkasya'da askeri anlamda bir revizyona gideceği tahmin edilmiştir. Rusya Gürcistan'daki ayrılıkçı bölgelere yerleştiği askeri kuvvetleri ile bunu ispat etmiş bir vaziyettedir. Ayrıca Turcan'ın belirttiği üzere Çeçenistan Savaşı, Gürcistan Savaşı ve Ukrayna ile yaşanan uyuşmazlıklar, Rusya'nın askeri gücünü başta bu alanlar olmak üzere kullanabileceğinin sinyallerini vermektedir.⁷⁰⁰

Savaşın sonra Gürcistan hükümeti de Rusya'ya karşı Kuzey Kafkasya politikasını revize etmiş, bu bölgeyle ilgili çeşitli reformlara imza atmıştır. Bunların başlıcalarını: Gürcü Parlamentosunda “Kuzey Kafkasya Parlamentoları Dostluk Grubu”nun oluşturulması, bölgeyi ilgilendiren bir TV kanalının kurulması, Çerkezlerin Rusya tarafından soykırıma uğratıldığı ile ilgili çalışmalar yapılması⁷⁰¹ vb. konular oluşturmuştur.⁷⁰² Gürcistan'ın bu bölge ile ilişkilerini aynı Rusya'nın Gürcistan'ın iç meselelerine yaklaştığı gibi ele alması dikkat çekicidir. Rusya'nın Gürcistan üzerinde uyguladığı nesneleştirme politikaları bu kez kendi karşısına sorun olarak çıkmıştır. Örneğin Gürcistan'ın Çerkezlerle ilgili yürüttüğü nesneleştirme politikasının temeli kimlik problemine dayanmaktadır. Buna karşın Rusya Federasyonu Federal yapısının güçlülüğüne vurgu yaparak, kimlikler konusunda tartışmasız bir üstünlüğe sahip olduğunu savunmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Çeçenistan'la yaşanan sorunda Rusya'nın etnik milliyetçiliği temel alarak savaş verdiği dile getirilmiştir. Çünkü

⁶⁹⁹ Bkz. Ivlian Haindrava, “Two Ossetias in the Context of Russian-Georgian Relations”, *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, Tbilisi: GFSIS, 2011, s. 109.

⁷⁰⁰ Bkz. Metin Turcan, “Hayalle Gerçek Arasında Rus Ordusu”, *Analist*, Ağustos 2014/42, s. 40.

⁷⁰¹ Çerkez sorunu ile alakalı olarak 2010 yılında Tiflis'te Kuzey Kafkasyalı temsilcilerin de katılımı ile 2 önemli konferans düzenlenmiş ve bu konferanslarda “Rus İmparatorluğunun Çerkez Soykırımı” meselesi ele alınmıştır. Tornike Sharashendize ve Ivan Sukhov, “North Caucasus from the Standpoint of Russian-Georgia Relations”, *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, Tbilisi, GFSIS, 2011, s. 45.

⁷⁰² Menagarishvili, Melikadze and Gvimradze, a.g.e., ss. 80-82.

Çeçenistan'ın bağımsızlık kazanması halinde başta Kafkaslar olmak üzere tüm Rusya topraklarında kimlikler üzerinden çözümlerin yaşanabileceği değerlendirilmiştir.⁷⁰³

Paina da Rusya'nın ulusal kimlik meselesini iki etmene bağlamıştır. Bunlar SSCB içinde yaşarken bile Rus vatandaşlarının kendilerini Rusya ile ilişkilendirmediği ve daha çok toprak üzerinde bir bağlılık oluşturduğunu, diğer yandan Rusya'da vatandaşlık geleneği temelinde yükselen bir kimlik bilincinin de geliştiği dile getirilmiştir.⁷⁰⁴ Bu geleneğin dışında kalan ve etnik kimliklerin gün yüzüne çıktığı Kuzey Kafkaslar SSCB'nin dağılmasıyla beraber kontrol edilmesi güç bir bölge haline gelmiştir. Özellikle Çeçenistan Savaşı sonrası Rusya'nın Kuzey Kafkasya bölgesi ile özel olarak ilgilendiği dikkat çekmektedir.

Bu yüzden Rusya, Güney Rus kimliğinin Güney Federasyon Bölgesi oluşumu içinde kurulmasına önem vermiştir. Nitekim ilk etapta Kuzey Kafkasya Cumhuriyetleri dâhil Güney Rusya'daki vatandaşların büyük bir çoğunluğu Güney Rus kimliğini, kendi etnik, dini ve bölgesel kimliklerinin önüne geçirmişlerdir. Fakat terörizm, etnik-dini aşırılıklar vb. nedenler Kuzey Kafkasya Federasyonu'nu Güney Federasyon Bölgesi alanından ayırmıştır.⁷⁰⁵

Kuzey Kafkasya'da yeni bir Federasyon bölgesi oluşturulmuş, bu bölge Rusya Federasyonu içinde özel bir statü kazanmıştır. Burası sahip olduğu kimlik çeşitliliği ve bu duruma ilişkin ortaya çıkan sorunlar dolayısıyla Rusya'nın üzerinde özel olarak çalışma sürdürdüğü bir bölge olmuştur.⁷⁰⁶ Kendi iç meselelerine daha çok modernist düşünceyle yaklaştığı ve kimliklendirme vasıtası ile bir anlamda tahakküm tekniklerini işletme çabası içinde bulunduğu düşünülen Rusya'nın dış politikada ise daha çok postmodern taktik ve stratejileri uygulaması ilgi çekici bulunmuştur. Rusya, G. Osetya

⁷⁰³ Daniel Heradstveit, "Nationalism and Ethnic Nationalism in the Caucasus", ed. Ole Hoiris and Sefa Martin Yürükel, *Contrasts and Solutions in the Caucasus*, Aarhus: Aarhus University Press, 1998, ss.390-397.

⁷⁰⁴ Вкз. Паин Э., Проблемы Самоидентификации Россиян: Со Страной, С Регионом, С Этнической Общностью. Проблемы Идентичности: Человек И Общество На Пороге На Третьего Тысячелетия. М.,2003, с.5'den aktaran; В.И. Пантин, И.С. Семенов, "Проблемы Идентичности и Российская Модернизация", <http://spkurdyumov.ru/future/problemey-identichnosti/>, (24.12.2015).

⁷⁰⁵ Вкз. Виктор Владимирович Черноус, "Этноконфессиональные Аспекты Формирования Общероссийской Идентичности На Северном Кавказе", <https://riss.ru/smi/25261/>, (19.01.2016).

⁷⁰⁶ "С Созданием Нового Федерального Округа Северный Кавказ Приобретает Особый Статус В России", 20 января 2010, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/164427/>, (19.01.2016).

ve Abhazya'nın kendi özneleşme süreçlerine destek vererek bu bölgelerin Gürcistan'dan bağımsız olmaları yolunda onları cesaretlendirmiştir.

Kogan'ın belirttiği gibi Gürcistan için en büyük tehdit Rusya'nın ayrılıkçı bölgelerdeki varlığıdır. Bu fiili ilhak durumu Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve bağımsızlık karakterini değiştirmektedir.⁷⁰⁷ Fakat savaş sonunda Gürcistan'ın Rusya ile ilişkilerini normalleştirilmesi için bir kısım uzmanın Abhazya ve G. Osetya'nın “de facto” tanınmasını masaya yatırmaları dikkat çekici olmuştur. Ayrıca Gürcistan'ın bu bölgelerle yaşadığı uyuşmazlığa Rusya'nın kendini dâhil etmek istememesine karşı Rusya-Gürcistan arasında kuvvet kullanımını yasaklayan ayrı bir anlaşma yapılması tavsiye edilmiştir.⁷⁰⁸

Tüm bu iddialara karşın Rusya, 2008 yılında Gürcistan'da gerçekleştirdiği eylemlerin mevcut uluslararası hukuk kurallarına özellikle 1999 yılındaki anlaşmaya uygun olduğunu savunmaktadır. Rusya bu durumda sadece barışı koruyucu gücünü işletmekle kalmamış aynı zamanda zarar gören tarafı savunma yükümlülüğünü gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Rusya, Gürcistan ile savaşmamış sadece barışı koruma işlevini devreye sokmuştur.⁷⁰⁹

Saakaşvili'nin görüşüne göre ise Rus birliklerinin G. Osetya topraklarına girmesi Gürcistan'a savaş açmak ve egemen komşu devletin iç işlerine müdahale etmek dışında başka hiçbirşey ifade etmemektedir.⁷¹⁰ Nodia'nın ifadesiyle, Gürcistan için savaş sonrası durum tamamıyla olumsuz bir hava yaratmamıştır. Hatta Gürcistan savaş öncesindeki duruma göre daha güvenli bir hale gelmiştir. Savaştan çok zarar görmeden olayı ilgili taraflara devrederek, küçük bir ülke için önemli görülecek bir strateji

⁷⁰⁷ Eugene Kogan, *Russian-Georgian Relations and the Reaction from the European Union*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2013, s. 7.

⁷⁰⁸ Bkz. Andrei Zagorski, “Modus Vivendi: Ways to Make It Operational”, *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, Tbilisi: GFSIS, 2011, ss. 97-98.

⁷⁰⁹ Пулин Геннадий, От Гамсахурдиа до Саакашвили: "Грузия - для Грузин", Опубликовано в выпуске № 48 (264) за 10 декабря 2008 года, Подробнее: <http://vpk-news.ru/articles/2412>, (05.10.2015).

⁷¹⁰ Инго Маннтойфель, “Россия-Грузия: Непродуктивный Обмен Опытом”, 10 Августа 2008, <http://www.rosbalt.ru/main/2008/08/10/511966.html>, (01.02.2016).

izlemiştir. Bu strateji Gürcistan'da yeni bir savaşın yaşanmayacağı anlamına gelmese de, savaşın yeniden oluşmasını zorlaştırıcı bir etki doğurmuştur.⁷¹¹

Kısacası Gürcistan kendisini tahakküm altına almak isteyen iki büyük güç karşısında nesneleşme sürecinde; yalnızca birinin bilgi/iktidar ekseninde var olmayı otomatikman ortadan kaldırmıştır. Foucault'nun kendilik hermenötisi üzerinde yapmış olduğu yorum bunun ne olduğunun ya da neden temellendiğinin keşfine dayanmamaktadır. Tarihsel olarak verili olan bir düşünüş şeklinin altında yatan düzeni fark etmemizi sağlayacak bir edimle bunun gerçekleştirilebileceğini savunmaktadır.⁷¹² Belli bir yorumlama temeli ve düşünüş biçiminden bir kopuşun gerçekleşmesiyle, 'benliğin' nesneleşmiş formlarından kurtulabileceğimizi, böylece gerçekten özgürleşmiş, bir nevi kimliksiz (benliğin kendini tanımladığı öz iradesi dışında kalan tüm kimliklendirmelerin reddi) bir özneye dönüşebileceğimizi metodolojik olarak göstermektedir. Gürcistan bulunduğu bu durumu kendisi için bir fırsata dönüştürebildiği derecede, yani kendi özneleşme sürecini özgürleştirebildiği ölçüde her iki bilgi/iktidarın baskısından kurtulmayı başaracaktır. Böylece her iki büyük güce rağmen, daha özgün politikalar uygulama fırsatını eline geçirmiş olacaktır. Bundan sonraki sorun artık kendi özneleşme politikasını hangi pratiklerle icra edeceğiyle alakadar olacaktır.

Demirtaş'ın değindiği üzere "Özne, (...) genel olarak Postyapısalcı kuramda, yeni öznellikler ya da özneleşme süreçlerini yaratabilecek bir potansiyele de sahiptir."⁷¹³ Bu çerçeveden bakılırsa, Gürcistan'ın kendi özneliğini sağlayabilmesi için dış politikada bilgi nesnesi olmaktan çok öznel bir konum yakalaması gerekmektedir. Bu bağlamda kendini iktidar teknolojilerinden ayrı düşünüp, özneleşmesini özgürleştirecek şartları için uygun bir ortamın fırsatını aramaya devam edecektir.

Fakat mevcut durumda Gürcistan, toprakları üzerinde sınırötesi operasyonlara mahal vermesi ve sınırlarını koruyamaz bir durumda bulunması nedeni ile başarısız devlet olarak kabul edilmektedir. Bilindiği üzere Gürcistan 2006'da başarısız devlet (failed state) dünya sıralamasına 60. sıradan giriş yapmış, 2007 yılında 58. sıraya, 2008

⁷¹¹ Nodia, "Georgia's Policy towards Russia and the Conflict Regions: Options Now", s. 7.

⁷¹² Foucault, *About The Beginning of The Hermeneutics of The Self: Lectures At Dartmouth College, 1980*, s.75-76.

⁷¹³ Mustafa Demirtaş, *Postyapısalcı Edebiyat Kuramı Sevim Burak: Edebiyatta Bir Tekillik Düşünüürü*, İstanbul: Otonom Yayıncılık, 2015, s. 35.

yılında 57. sıraya, 2009 yılında ise 33. sıraya yükselmiştir.⁷¹⁴ Günümüzde ise 70. Sırada yer alarak liste içinde konumunu iyileştirmiştir.⁷¹⁵ Mikheil Saakaşvili'nin siyasal liderliği elde etmesiyle birlikte devletin uluslararası çaptaki gücünde belirgin bir artış gözlenirse de, 2008 Ağustos'unda başlayan savaş ve Rusya'nın yaptırımları Gürcistan'ın elini ciddi manada zayıflatmıştır.⁷¹⁶

Ayrıca savaş sırasında insan hakları ihlalleri konusunda Gürcü hükümetinin kendi iç muhasebesini yaptığı gözlenmiştir. Gürcistan yanlısı bazı paramiliter grupların sistematik bir biçimde Güney Osetya sivil halkına yönelik olarak yaptıkları yağmalama, rehin alma, işkence ve çeşitli şiddet eylemleri karşısında Gürcü hükümetinin gerekli önlemleri almaması bu olaylardan sorumlu tutulmasına sebep olmuştur.⁷¹⁷

Cornell'in değındiğı gibi: “*Savaş bir ülkenin siyasi manzarasını değıştirebilir, başarısız bir savaş ise siyasi lider üzerinde onarılamayacak derecede bir hasar oluşturur*”.⁷¹⁸ Saakaşvili de başarısızca yürüttüğü bu savaşın sonunda bir kere daha başkanlığa seçilmiş olsa dahi, savaşın ekonomi ve güvenlik üzerinde yarattığı olumsuz etkiyle halktan istediğı desteğı alamamıştır. Gürcistan'da yönetime Rusya ile daha ılımlı politikalar yürütmeyi hedefleyen bir grup geldiğinde ise Saakaşvili ülkeyi terk etmek durumunda kalmış ve hakkında soruşturma başlatılmıştır.

Diğer yandan Rusya'nın savaştan sonra da Gürcistan'da nesneleştirici iktidar teknolojilerini kullanmaya devam ettiğı gözlenmektedir. Rusya sivil toplum örgütleri aracılığı ile NATO ve AB karşıtı propaganda yaparken, Avrasyacılık fikrini halka sevdirmek adına girişimlerde bulunmaktadır. Bu gruplar özellikle genç kesimlere yönelik toplantılar düzenleyerek onlara Gürcistan için tek seçeneğın Rusya ile birlikte hareket etmek olduğı fikrini aşılacaktır.⁷¹⁹

⁷¹⁴ <http://fsi.fundforpeace.org/rankings-2015>, (16.04.2016). ; Gahrton, a.g.e., s. 196.

⁷¹⁵ <http://fsi.fundforpeace.org/rankings-2015>, (16.04.2016). Ayrıca daha önce failed states index olarak adlandırılan liste günümüzde fragiled states index olarak adlandırılmaktadır.

⁷¹⁶ Broers, a.g.m., s. 19.

⁷¹⁷ Chigvaria, a.g.m., s.259.

⁷¹⁸ Svante E. Cornell, “Georgian Politics since the August 2008 War”, *Georgia: Previous Experiences, Future Prospects*, Tehran: Published by Caucasus Studies Institute, 20 February 2011, s. 51.

⁷¹⁹ Alexander Rondeli, *Moscow's Information Campaign and Georgia*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2014, s. 9.

Yalçinkaya'ya göre 2008 savaşı sonrasında Abhazya ve G. Osetya'nın bağımsızlıklarını elde etmeleri ve bu duruma ABD'nin sessiz kalması aslında Saakaşvili döneminin daha fazla sürmeyeceğinin sinyallerini vermiştir. Rusya'nın Yakın çevresinde yaptığı bu yeniden düzenleme, Gürcistan'daki siyasi pozisyonunu da etkileyerek Rus yanlısı Margvelaşvili'nin başa gelmesine neden olmuştur.⁷²⁰

Rusya bir anlamda Gürcistan'ı yeniden kendi politikaları doğrultusunda şekillendirebileceğinin görüntüsünü vermeye başlamıştır. Nitekim Gevorg'ta Gürcistan eski Dış İşleri Bakanlarından olan Maia Panjikidze, Rusya ile ilişkilerin normalleşmesine yönelik iki önemli şarta dikkat çekmiştir. Birincisi Rusya'nın işgali sürdürmekten vazgeçmesi, ikincisini ise ayrılıkçı bölgeler üzerindeki tanıma şartını geri çekmesi olarak belirtmiştir.⁷²¹ Gürcistan'da hükümetler değişse bile Rusya'nın savaş öncesindeki pozisyonuna geri çekilmesi şartıyla iki ülke arasında ilişki kurulabileceği vurgusu sabit kalmıştır.

Asmus'a göre 2008 Savaşı'nın Gürcistan için en önemli sonucu ise NATO ve ABD'nin önem verdiği bir ülkenin yaklaşık olarak topraklarının % 18'inin işgal edilmesi olmuştur. Bu işgale karşı Gürcistan'ın yanında olduğunu söyleyen Washington ve Atlantik Birliği ülkelerinden fiili bir yardım gelmemiştir. Ateşkes bile Paris aracılığı ile yapılmıştır. Ancak bu savaş sadece Gürcistan'a değil, Washington'a, NATO'ya, genel anlamda Batı'ya karşı yapılmış bir savaştır.⁷²² Bu bağlamda Gürcistan-Rusya savaşı sadece iki ülkeyi ilgilendiren bir olay olarak algılanmamalı ve bölgede gelişen olaylar yine bu çerçeveden yorumlanmamalıdır.

4.4.2. Savaşın Uluslararası Sonuçları ve Yansımaları

Uluslararası toplumun 1990'larda Gürcistan'da yaşanan etnik çatışmaları görmezden gelerek Rusya'yı bölge üzerinde denge kuran/bozan bir aktör olarak kendi başına bırakmaları bölgenin geleceğinin belirlenmesinde oldukça etkili olmuştur.

⁷²⁰ Alaeddin Yalçinkaya, "Gürcistan'da Yeni Dönem ve Kars Antlaşması", 03.11.2013, <http://www.usgam.com/tr/index.php?l=844&cid=2134&konu=27&bolge=7>, (15.09.2015).

⁷²¹ Мирзаян Геворг, "Перспективы Российско-Грузинских Отношений", *Грузия – Россия: Две Перспективы По Вопросам Политики, Безопасности И Экономики Сборник Статей 2014*, http://caucasianhouse.ge/wp-content/uploads/2015/09/Geor-Russ_Website-version.pdf, s. 31. (19.01.2016).

⁷²² Bkz. Asmus, a.g.e., s. 5.

Rondeli'ye göre Batılı güçlerle uluslararası örgütlerin (BM ve AGİT) hatası, Rus barış gücünün Abhazya ve G.Osetya'daki varlığını sürdürmesine olanak tanıyarak bu bölgedeki eylemlerini meşrulaştırmasına izin vermek olmuştur.⁷²³

Öyle ki, bağımsızlığını kazandıktan sonra Gürcistan'ın içi işlerine müdahale Rus yetkililer tarafından uygun bulunmamıştır. Bunun yerine Rusya'ya bağlılığın sağlanması adına G. Osetya ve Abhazya'nın protektora gibi bir formda Gürcistan'la birleşmeleri için zorlanmaları fikri gündeme gelmiştir. Ancak bu şekilde Gürcistan'ın Rusya'ya karşı bir yakınlaşma içerisine gireceği ve bölgedeki diğer güçleri bertaraf edecekleri düşünülmüştür.⁷²⁴ Kafkasya jeostratejik olarak her daim güçlü olması gereken bir bölge olduğu için Rusya bu koridorun diğer bölgesel güçlere karşı güvenliğini ancak Gürcistan ile işbirliği ile kurarak gerçekleştireceğini anlamıştır.

Diğer taraftan, Batılı güçlerin Gürcistan'a destek sağlamamaları sonucunda Gürcistan'ın Batıya karşı olan güveni sarsılmıştır. Öyle ki, Rusya ile Gürcistan arasında yaşanan savaşa ABD kadar AB de kayıtsız kalmıştır. Sadece NATO Rusya ile tüm resmi temaslarını kesmiştir.⁷²⁵ Aslında bu durum Gürcistan'ın Rusya ile olan ilişkilerinde diplomatik kanalları daha aktif bir şekilde kullanma gerekliliğini kavramasına yol açmıştır. Sınır komşusu olan Rusya'yı göz ardı edemeyeceğini anlamış, daha itidalli davranılması hususunda bir ders çıkarmıştır. Anlaşılacağı üzere, diplomatik kanalların işlevsel halde olmayışı problemin daha da içinden çıkılmaz bir hal almasına sebep olmuştur.

Ayrıca savaş sonunda Amerika'nın Gürcistan politikasına oldukça pragmatik yaklaştığı, durumla ilgili alternatif politikalar ürettiği de gözlenmiştir. Bu bağlamda Abhazya'nın bağımsızlığı tanınmadan Sohum ile ilişkiler geliştirilmeye çalışılmış, sivil toplum vasıtası ile AB'nin sosyal, ekonomik, kültürel ve insani amaçlı projeleri oluşturulmuştur. Güney Osetya'nın ise Rus kontrolüne bırakılması önerilmiştir.⁷²⁶

⁷²³ Alexander Rondeli, "The Russian- Georgian War and Its Implications for Georgia's State Building", s. 44.

⁷²⁴ О. Р. Ширгазин, "Георолитические Интересы России в Период Глобального Передела Мира", *Русский Георолитический Сборник*, №2, 'у.у.', 'у.у.' s. 25.

⁷²⁵ Dmitri Trenin, "Russia Reborn: Deimagining Moscow's Foreign Policy", *Foreign Affairs*, November/December 2009, s. 66.

⁷²⁶ Yana Amelina, "International Recognition of Abkhazia and South Ossetia: A (De)Stabilizing Factor in the Caucasus", *Cetral Asia and the Caucasus*, Volume 13, Issue 3, 2012, ss. 8-9.

Bu pozisyonu doğrular nitelikte olan başka bir kaynakta ise; nüfusun büyük bir bölümünden destek alarak seçilmiş bir lider olan Kokoyiti'nin politik bir karşı duruş sergilemediği açıkken, G. Osetya'lı halkın ana vatanla birleştirilmesi için silahlı savunmaya girişilmiş olması, Gürcü liderlerin durum değerlendirmede hata yaptıklarını gözler önüne sermiştir. Washington ise düzen sağlamada ilk olarak siyasi yolun uygulanmasını salık vermiş ve aşırı tedbirin daha sonraki evrelerde uygulanabileceğinin altını çizmiştir.⁷²⁷ Diğer yandan, bu savaş enerji akışını sağlayan petrol boru hatlarının tam anlamı ile güvenli olmadığını da göstermiştir. Özellikle BTC'ye yönelik saldırılar Gürcistan topraklarında Bowman Risk Management tarafından yapılan SPPD adlı (Strategic Pipeline Protection Department) güvenlik altyapısının⁷²⁸ yetersiz kaldığının bir kanıtı olmuştur. ABD bu yüzden Gürcistan'a, ileriki dönemlerde keskin askeri kararlar alıp uygulamaktan kaçınılmasını önermiştir.

ABD Gürcistan'ın NATO üyeliği meselesi ve ayrılıkçı bölgeler üzerinde kuvvet kullanma konusunda stratejik bir hata yapan devlet başkanı yüzünden nükleer kapasitesi kendinden sonra gelen bir dünya gücüyle karşı karşıya kalmanın eşliğinden dönmüştür. Bu bağlamda ABD için Gürcistan'dan ziyade Rusya'nın tavrı ve politikası önemli görülmüştür.⁷²⁹ Bu bağlamda ABD'nin NATO'dan ayrı bir güvenlik politikası işlettiği ve önceliğini Rusya'ya verdiği anlaşılmıştır. Nitekim 2009 yılında Obama Rusya ile ilişkilerin yeniden geliştirilmesi gerektiğini savunarak İran politikasında Rusya'nın desteğine ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir.⁷³⁰

Ayrıca savaş sırasında bölgede yalnız kalan Gürcistan'a AB ülkelerinden en yüksek askeri kapasiteye sahip olanları bile bir yardımda bulunmamış, hatta Gürcistan'ın zararına dahi olsa Rusya'yla ilişkilerini geliştirmesi konusunda O'nu teşvik

⁷²⁷ Тишкова И Филипповой, а.г.е., s. 463.

⁷²⁸ Boru hatlarının güvenliğinin korunması ile ilgili olarak: Eugene Kogan, *Trilateral Military and Energy Security Co-operation: Reactions from Moscow and Washington*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2014, ss. 4-12.

⁷²⁹ Andrew Reding, "Georgian and Ukrainian Conflicts: The Limitations of NATO", *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. 15, No. 2 (Spring/Summer 2009), s. 178.

⁷³⁰ Luke Harding and Matthew Weaver, "Barack Obama Calls for 'Reset' in US-Russia Relations", 7 Jul. 2009, <https://www.theguardian.com/world/2009/jul/07/barack-obama-russia-moscow-speech>, (10.12.2018).

etmişlerdir.⁷³¹ Batılı nesneleştirme hareketi, bilgi nesnesi haline getirdiği Gürcistan üzerinde diğer bilgi/iktidar ekseninin gücünü kabul ederek bir bakıma bu rekabetin savaş vasıtası ile devam etmemesi gerektiğini telkin etmiştir.

Gürcistan'ın Avrupa yolunu tercih etmesi ve bu niyetini Vlnüs Anlaşmaları ile de pekiştirmesinin yanı sıra Batılı ülkeler, Gürcistan'dan Rusya ile olan ilişkilerinde bir uzlaşma zemini oluşturmasını istemişlerdir. Bu duruma karşı Gürcistan Parlamentosu Dış İşleri Komisyonu Başkanı Tedo Japaridze'nin anlamlı bir açıklaması bulunmaktadır. Japaridze; bu durumun teoride kalmaktan ziyade pratiğe dönüştürüldüğü derecede Brüksel ve Moskova'dan Gürcistan için tutarlı, net bir pozisyon sağlamalarını talep edeceklerini beyan etmiştir. Fakat bu konunun hala söylemde yer aldığı altını çizmiştir.⁷³² Pratikte Gürcistan ve Rusya arasında diyalogun kurulmadığı ve ilişkilerin sürüncemede kaldığı gözlenmiştir. Desteklerin ancak fiili savaş durumu sona erdikten sonra finansal seviyede yapıldığı tespit edilmiştir.

Beş günlük savaşın ardından 22 Ekim'de Brüksel'de AB ve Dünya Bankası'nın himayeleri altında Gürcistan' a yönelik uluslararası bağış konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansta 2008-2010 yılları arasında Gürcistan'da savaş sonrası ekonomik ve sosyal zararın karşılanması için yaklaşık olarak 4,5 milyar \$ tahsis edileceği beyan edilmiştir. Bu yardımlara ek olarak ABD 750 milyon Avro, Avrupa Konseyi 500 milyon Avro ve Japonya 150 milyon Avro daha yardım yapma taahhüdünde bulunmuştur.⁷³³

NATO düzeyinde ise durum daha da farklı bir şekilde işlemiştir. Amerikan öncülüğünde NATO kuvvetlerinin bölgeye tesis edilmesi öncelik olarak görülmüştür. Savaşın hemen akabinde ABD Batuma USSMcFaul adlı savaş gemisini ve Poti'ye de USMount Whitney adlı yardım gemisini göndermiştir. Bu gemilere ek olarak NATO, 3

⁷³¹ Eugene Kogan, *Quadruple Relations: Russia/EU/NATO/US-Georgia*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2013, s. 4.

⁷³² Ирина Отидзе, “У Москвы Проблема с Восприятием Ближнего Зарубежья”, Интервью с Тедо Джапаридзе, <https://lenta.ru/articles/2014/01/18/japaridze/>, (04.06.2016).

⁷³³ Р. С. Мухаметов, “Проблемы Российско-Грузинских Отношений На Современном Этапе”, Сер.3. *Общественные Науки*, 2013, No.2, <http://Elar.Urfu.Ru/Bitstream/10995/19826/1/Iuro-2013-115-15.Pdf>, s. 153, (25.05.2015).

ABD savaş gemisini, 1 Polonya fırkateynini, Alman ve İspanyol füze fırkateynleri ile 4 Türk gemisini Karadeniz’de Abhazya açıklarına göndermiştir.⁷³⁴

NATO, Rusya ile sadece Karadeniz’de değil aynı zamanda Doğu Avrupa ve Baltık Denizi’nde de karşı karşıya kalmıştır. Rusya’nın Gürcistan topraklarını işgal etmesinin Avrupa’da yarattığı en önemli etkilerinden birisi ise Polonya’nın Amerikan füze savunma sistemlerinin konuşlandırılmasını kabul eden anlaşmayı onaylaması olmuştur. Gürcistan’a ise NATO’ya nihai kabul vaadinde bulunulmuştur. Rusya’nın Gürcistan ile yaşadığı kriz devam ettiği sürece Rusya-NATO işbirliği ilişkileri durdurulmuş ve askıya alınmıştır.⁷³⁵ Hem Batı hem de Rusya nesneleştirici pratikleri karşılıklı olarak işletmeye başlamışlardır.

Diğer yandan yatırımcılar da Rusya’daki sermayelerini çekerek ülkenin ekonomisinde ciddi kayıp yaşatmışlardır. Rusya ise tüm bu duruşlara karşı maduriyet teması üzerine kurduğu uluslararası propagandayı işletmeye başlamıştır. Rusya’ya göre ABD başta olmak üzere NATO ve diğer ülkeler Gürcistan’a silahlar ve askeri teçhizatlar satarak problemlerin artışı sağlamışlardır. Bu durum Gürcistan’a siyasi krizler, askeri harcamalar ve NATO’nun Afganistan Savaşı’ndan Gürcistan’a dönen “Груз 200”⁷³⁶ dışında bir etkisi olmamıştır.⁷³⁷

Aslında Batı ve Batılı güçler Gürcistan’ın Abhazya ve G. Osetya’dan çekilip buraları Rusya’nın etki alanı içerisinde bırakması karşılığında Gürcistan’ın içindeki pozisyonlarını güçlendirmişlerdir.⁷³⁸ Gürcistan’ın toprak bütünlüğünün sorunsal hale getirilmesi bir bakıma, Batılı güçlerin bölgede sözde istikrar sağlayıcı güç olarak bulunmalarına zemin hazırlamıştır. Tüm bu olaylardan Batı’nın Gürcistan’ı kendi

⁷³⁴ “Черное Море: Врата Пентагона к Трем Континентам и На Ближний Восток”, 03.03.09, <http://www.warandpeace.ru/ru/exclusive/view/33161/>, (24.11.2015).

⁷³⁵ Bkz. John O'Sullivan, “Lessons Of A Postmodern War”, *RFERL*, August 28, 2008, http://www.rferl.org/content/Lessons_Of_A_Postmodern_War/1194561.html, (12.05.2016).

⁷³⁶ (Gruz 200) Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri tarafından dizayn edilen durum kodudur. Hayatını kaybeden askerin, defin yerine askeri hava yolu ile taşınması anlamına gelir.

⁷³⁷ “Закавказье В Стратегических Планах США И НАТО”, <http://pano.ria.ru/reports/doklad.pdf>, s. 96. (14.10.2015).

⁷³⁸ Сергей Маркедоно, “Российско-Турецкие Отношения И Проблемы Безопасности Кавказского Региона”, № 45 Валдайские Записки, Апрель, 2016, <http://ru.valdaiclub.com/files/11978/>, s. 12, (03.06.2016).

bilgi/iktidarı içinde bir bilgi nesnesi haline dönüştürdüğü, Rusya ile arasındaki ilişkilerde bir saldırı ya da savunma fırsatı olarak gördüğü değerlendirilmiştir.

5. 2008 SAVAŞI SONRASI GÜRCİSTAN-RUSYA İLİŞKİLERİNDE YAŞANAN GELİŞMELER

Günün politikası bize bir tarafın izlediği politikanın diğerinin politikası üzerinde de bir değişim yarattığını açıkça göstermektedir. Bu değişim dalgası Gürcistan dış politikası üzerinde de çeşitli etkiler bırakmaktadır. Özellikle 2008 yılı Savaşı sonunda Rusya ile olan ilişkilerin geliştirilmesi ve pozitif yönde istikrarlı hale getirilmesi için çeşitli çalışmalar yapıldığı kaydedilmiştir.

Savaşın Gürcistan’da yaşayan tüm halklar için yıkıcı sonuçlar doğurduğu bilinmektedir. Yeniden çizilen sınırlar ve bu sınırların arasında kalan halkın yeniden nesneleşme süreci içine girdiği kaydedilmiştir. Tarfların birbirlerine olan düşmanlıklarının savaşın bitiminden sonra da devam ettiği gözlenmiştir. Bu durumun bir yansıması beyaz perdede kendisini göstermiştir. Medvedev’in Kremlin websitesinden duyurusunu yaptığı Vadim Fefilov’un “Ağustos 2008’de...” (В Августе 2008-Го...) adlı belgesel filmi 8 Ağustos 2009 tarihinde Rusya NTV kanalında gösterime girmiştir.⁷³⁹ Bu filmin tüm Rusya halkı tarafından izlenmesi için resmi devlet sitesinden duyuru yapılması dikkat çekici bulunmuştur.

Rusya’da gösterilen bu filmin ardından 2011 yılında Renny Harlin’in yönetmenliğini yaptığı ABD yapımı “Savaşın 5 Günü” (5 Days of War) adlı film gösterime girmiştir.⁷⁴⁰ Uluslararası alanda izlenme şansı olan bu filme karşı ise 2012 yılında Rusya’nın Dzhanik Faiziyev’in yönetmenliğini yaptığı “8 Ağustos” (Август Восьмого) filmi gösterime girmiştir.⁷⁴¹ Karşılıklı olarak tarafların filmler üzerinden hala nesneleştirme sürecini işlettikleri anlaşılmaktadır. Bu pozisyonda amaç uluslararası camiaya taraflar için savaşın haklılığını göstermek olmuştur. Ancak bu filmlerin uluslararası camiada izlenme rakamları oldukça düşük kalmıştır.⁷⁴² Gürcistan üzerinde

⁷³⁹ <http://kremlin.ru/events/president/news/45326>, (11.12.2018).

⁷⁴⁰ <https://www.imdb.com/title/tt1486193/>, (11.12.2018).

⁷⁴¹ <https://www.kinopoisk.ru/film/avgust-vosmogo-2012-565158/ord/rnd/rnd/1410999753/>, (11.12.2018)

⁷⁴² “Savaşın 5 günü” adlı film için bkz. Alexander V. Fedorov, “The Analysis of Stereotypes of Politically Engaged Media Texts in Media Studies in Student Audience (by the Example of Renny Harlin’s films “Born American” (1986) and “Five Days of War” (2011), *European Researcher*,

hâkim olmaya çalışan iki farklı iktidarın karşılıklı olarak bu filmleri birer propaganda aracı olarak kullanıp kitleleri etkileme niyetinde oldukları ve kendi hakikatlerini bu yolla ispat etme şansı aradıkları gözlenmiştir. Savaşın her ne surette olursa olsun haklılığını kabul etmeyecek bir postmodern toplum anlayışın hâkimiyet sürdüğü bu dünyada, bu savaşın tarafları olanların modernist çizgide hareket ettiği anlaşılmaktadır.

2012 yılından sonra Rusya ile ilişkilerinde Gürcistan'ın aşağıda sıralanan belirli bir takım etkenleri dikkate almak zorunda olduğu dile getirilmiştir. Bu bağlamda Gürcistan Rusya ile ilişkilerinde Putin'in etkisini dikkate almak durumundadır.⁷⁴³ Treisman'ın 2002'de kaleme aldığı "Russia Renewed?" adlı çalışmasında Putin'in Rusya'nın iç ve dış politikasında radikal değişimlere imza attığına değinmiş, Rusya'ya yeniden inşa edebilme kapasitesine dikkat çekmiştir.⁷⁴⁴ Putin'in siyasal hayatta çok daha tecrübesiz olduğu bu dönemde dahi yapmış olduğu icraatların birçok kesimin dikkatini çektiği anlaşılmaktadır. Gürcistan'daki siyasal elitlerin de Putin'in siyasal kişiliğini ve bölgeyi etkileyebilecek kararlarını göz önüne aldıkları gözlenmektedir. Ayrıca Gürcistan 2008 Savaşı sırasında ve sonrasında kendisine uluslararası camiadan yeterli desteğin gelmediğini, başta komşusu Türkiye'nin ve diğer AB üyesi ülkelerin Rusya'ya enerji konusunda bağımlı olduklarına da dikkat etmelidir.⁷⁴⁵

İlk kez 2012 yılında Gürcistan Başbakanı Rusya özel temsilcisi Zurab Abashidze ve Rusya Dış işleri başkan yardımcısı Grigory Karasin'in Cenevrede bir araya gelmeleriyle günümüze dek uzanan bir diplomasi trafiği söz konusu olmuştur. Gürcistan tarafının başlatmış olduğu bu diyalogun siyasal çözüm dışında başta ekonomik ilişkilerin iyileştirilmesi ve normalleştirilmesinde önemli bir adım olarak kabul edilmiştir.⁷⁴⁶

2012 yılında iktidarı ele geçiren Gürcistan Rüyası Partisi'nin Gürcistan-Rusya ilişkilerini normalleştirme niyetleri olduğu açıkça parti programında dahi belirtilse bile

2012, Vol.(35), № 11-3, s. 2039, http://www.erjournal.ru/journals_n/1354741456.pdf, (11.12.2018), "8 Ağustos" adlı film için bkz., <https://www.kinopoisk.ru/film/avgust-vosmogo-2012-565158/dates/>, (11.12.2018).

⁷⁴³ Christopher Roscoe, "Georgia Again in Putin's Shadow" Connections , Vol. 11, No. 2 (Spring 2012), s.1.

⁷⁴⁴ Daniel Treisman, "Russia Renewed?", *Foreign Affairs*, Volume 81, No. 6, November/December 2002, ss. 58-72.

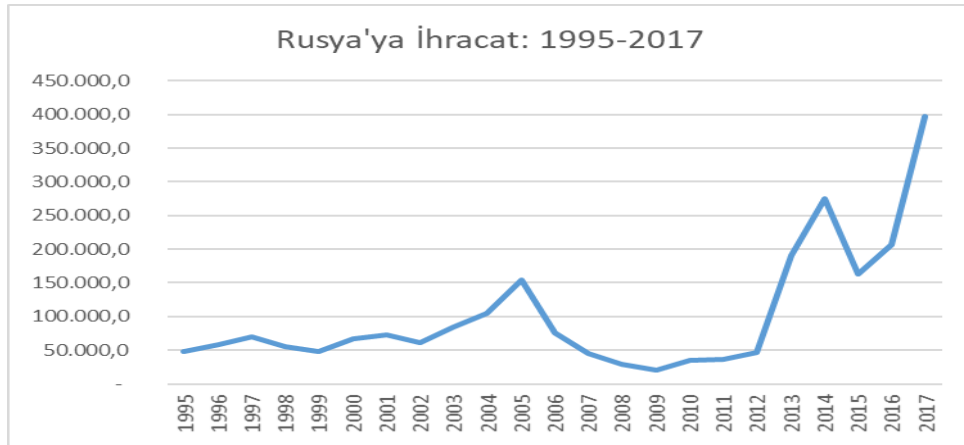
⁷⁴⁵ Roscoe, a.g.m., s.1.

⁷⁴⁶ <http://vestnikkavkaza.net/news/Karasin-and-Abashidze-to-meet-in-Prague-again.html>- (17.12.2018).

günümüzde ilişkileri tamamiyle düzelten bir politik düzenleme bulunmamaktadır. Fakat ilk etapta ekonomi alanında yapılan fiili bir takım düzeltmelerle, Gürcü ürünlerinin Rus pazarına girmesinin iki ülke ilişkilerinin gelişimine katkı sağladığı ifade edilmiştir.⁷⁴⁷

Aşağıda Grafik-4'te Gürcistan'ın 1995-2017 yılları arasında Rusya'ya yapmış olduğu ihracat verileri gösterilmektedir. Bu verilere göre 2008 yılı sonrasında Gürcistan'ın Rusya'ya olan ihracatının en düşük seviyede seyrettiği, 2012 yılından itibaren ise ihracat rakamlarında artış yaşandığı gözlenmektedir. Bu düşüş ve artış Gürcistan-Rusya ilişkilerinin siyasal seyri hakkında bir takım ipuçları sunmaktadır. Gürcistan'ın 2008'de Rusya ile yaşadığı savaş sonrası iki ülke arasında yaşanan gerginlikler sonucu bu ülkeye ihracatının azalmaya başladığı ve en düşük düzeye indiği kaydedilmiştir. Diğer taraftan 2012 yılında Gürcistan'da iktidarın el değiştirmesiyle birlikte başa gelen yeni hükümetin Rusya'yla ilişkilerin düzeltilmesi konusunu dış politika öncelikleri arasına almasıyla ilişkilerde yumuşama dönemine girilmiştir. Bu yumuşamanın ilk etapta ekonomiye yansıdığı ve Gürcistan'ın 2012 yılından 2014 yılına kadar olan ihracatında yaklaşık olarak % 500 artış yaşandığı gözlenmiştir.

Grafik-4: Gürcistan'ın Rusya'ya İhracatı (1995-2017)⁷⁴⁸

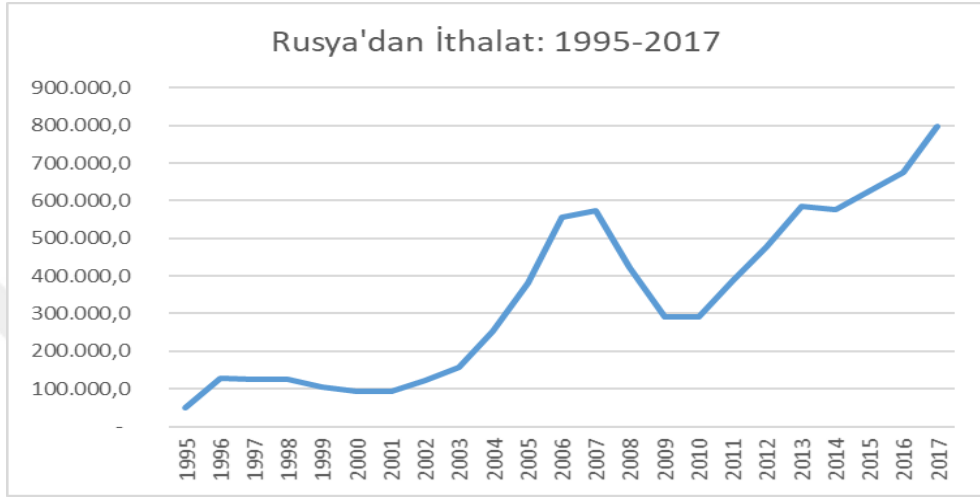
Grafik-5'te ise Gürcistan'ın 1995-2017 yılları arasında Rusya'dan yaptığı İthalat verileri yer almaktadır. Gürcistan'ın 2007 yılı itibariyle Rusya'dan yaptığı ithalatta düşme yaşanmaya başladığı, bunun da Gürcistan'ın NATO'ya üyelik çerçevesinde

⁷⁴⁷ Э.Л. Хорбаладзе, “Перспективы Российско-Грузинских Отношений”, s. 163, <https://pglu.ru/upload/iblock/f0e/statya-54.pdf>, (13.12.2018).

⁷⁴⁸ http://www.geostat.ge/index.php?action=page&p_id=134&lang=eng, (19.12.2018)

başlayan gerginliğin savaşıla birlikte en yüksek noktasına çıktığı gözlenmiştir. Bu durumun Gürcistan'ın Rusya'dan ithalatında bir azalmaya işaret ettiği, fakat bu düşüşün uzun süre sürdürülebilir olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte 2011 yılı itibariyle ithalatta yeniden yukarı yönlü bir ivmenin başladığı 2017 yılında ise bunun en üst seviyeye ulaştığı anlaşılmaktadır.

Grafik-5: Gürcistan'ın Rusya'dan İthalatı (1995-2017)⁷⁴⁹

Gürcistan Rusya ile savaş yaşamasına rağmen kısa bir süre içinde yeniden Rusya ile ekonomik ilişkilerini düzelterek arttırma eğiliminde olmuştur. Bu da Gürcistan'ın Rusya ile ekonomik alanda yeniden bilgi/iktidar ilişkisine girmeye başladığını, bu bağlamda Rusya'ya bağımlılığını onaylayarak ekonominin nesnesi haline geldiği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan savaş sonunda Gürcistan-Rusya arasındaki diplomatik ilişkilerin kesintiye uğradığı ve diplomatların geri çağırıldığı her iki tarafın da birbirlerine doğrudan diplomatik temsilci atamadığı gözlenmiştir. Gürcistan ve Rusya arasındaki diplomatik ilişkilerin 2008 savaşı sonunda Rusya'nın Abhazya ve G. Osetya'yı bağımsız birer devlet olarak tanıdığını ilan etmesiyle birlikte Gürcistan'ın Rusya ile diplomatik bağlarını kopardığı gözlenmiştir. Günümüzde var olan diplomatik diyalogun

⁷⁴⁹ http://www.geostat.ge/cms/site_images/files/english/bop/2018/Import%20Country%201995-2018_eng.xlsx, (19.12.2018)

İsviçre Konfederasyonu büyükelçiliği nezdindeki temsilciler aracılığıyla gerçekleştiği anlaşılmaktadır.⁷⁵⁰

6. 2012 YILI PARLAMENTO SEÇİMLERİ IVANİŞVİLİ’NİN GÜRCİSTAN RÜYASI: ÖZNELEŞME YOLUNDA YENİ BİR ADIM

Savaş sonunda yapılan ilk seçimlerde Gürcistan’da halk yeni bir yönetimden yana olduğunu göstermiştir. Seçmenler Rusya’nın Gürcistan topraklarını işgal etmiş olmasından ziyade, geçmiş yönetimin demokratik olmayan tutumları ve savaşın istenmeyen doğasından daha fazla etkilenmişlerdir. Yeni yönetimin Rusya’ya rağmen NATO ve AB üyeliği hedeflerini yinelemiş olması, Gürcistan’ın batılı değerler çerçevesinde demokrasi adına bir dizi reformu gerçekleştirme isteklerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.⁷⁵¹ Ayrıca Gürcistan’da 2013 yılında parlamenter rejime resmen geçilmesiyle birlikte iktidarın ilk kez seçim yoluyla demokratik bir biçimde muhalefet partisine geçiş yaptığı gözlenmiştir.⁷⁵² Savaştan sonra öncelikli iş olarak, ekonomik durumun iyileştirilmesi ve demokratik kazanımların kaybedilmemesi konusuna odaklanan halk, seçim sonuçlarıyla yozlaşan kurumsal yapıların değişim zamanının geldiğinin mesajını vermiştir.

Bu mesaj 2012 yılında yapılan yeni parlamento seçimlerinde⁷⁵³ yerini bulmuştur. 2012 seçim döneminde kayıtlı toplam seçmen sayısı 3.613.851 olmasına rağmen bunun sadece % 61.31’i (2.215.661) seçimlere katılmıştır. Parlamento seçimlerinde barajı (%5)

⁷⁵⁰ <http://mfa.gov.ge/MainNav/ForeignPolicy/BilateralRelations/%E1%83%A0%E1%83%A3%E1%83%A1%E1%83%94%E1%83%97%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A4%E1%83%94%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%90.aspx>, (12.12.2018).

⁷⁵¹ Айварс Озолиньш, “Потеря Грузии – Предупреждение Для Латвии”, 08 октября 2012, <http://www.elections-ices.org/russian/smi/textid:15936/>, (13.04.2015).

⁷⁵² Bishku, a.g.m., s. 46.

⁷⁵³ Gürcistan parlamentosu 150 sandalyeden oluşmaktadır. Ülke 84 seçim bölgesine dağılmıştır. 77 sandalye, ülke çapında seçimlere katılan partiler arasında alınan oyların nispi seçimine (orsansal hesaplamasına) göre, 73 sandalye ise belirlenen bir seçim bölgesinde en çok oy alan (çoğunluk) aday/partiye göre belirlenmektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Robert Dahl, “Georgia’s Parliamentary Electoral System: Options for Advancing Voter Equality”, USAID, IFES, March 2011, https://www.ifes.org/sites/default/files/georgias_parliamentary_electoral_system_2011_0.pdf, (08.12.2018).

geçen partiler Ulusal Birlik Hareketi ile Gürcistan Rüyası olmuştur. İki partinin parlamento seçimi sonrası çıkardığı milletvekili dağılımı Tablo-4’te belirtilmiştir.

Tablo-4: 2012 Parlamento Seçimleri ve Oy Oranları ⁷⁵⁴

Parti	Millet Vekili Dağılımı		Toplam
	Nispi Göre	Sisteme Çoğunluk Sistemine Göre	
Ulusal Birlik Hareketi (United National Movement)	33	32	65
Gürcistan Rüyası (Georgian Dream)	44	41	85
Toplam	77	73	150

Bu seçimler Gürcistan’da Gül Devriminden sonra yeniden bir değişimin yaşandığını göstermesi bakımından önemli görülmüştür. Mevcut devlet başkanı Mikheil Saakaşvili’nin temsiliyetini yapmış olduğu parti seçimlerden düşük oy almış, Gürcistan siyasal hayatına aniden giriş yapan Bidzina Ivanişvili’nin Gürcistan Rüyası partisi seçimlerden daha fazla milletvekili çıkarma şansı yakalamıştır. Halk, Saakaşvili ve partisinin yönetim tarzına karşı, henüz yeni kurulmuş bir partiye ve onun Rusya tarafından desteklenen liderine daha fazla güven duymuştur.

Mecliste çoğunluğu elde eden “Gürcistan Rüyası- Demokratik Gürcistan” adlı parti, 21 Nisan 2012’de milyarder işadamı Bidzina Ivanişvili tarafından kurulmuştur. Gürcistan’a demokratik ve etkili bir yönetim sistemini getirmek arzusuyla, yerel yönetimlerin güçlendirilmesini hedefleyen, sivil topluma önem verip gelişimini destekleyen, kamu güvenliği ile genel güvenliğin sağlanmasıyla toprak bütünlüğünün yeniden kazanılmasını garanti eden, AB ve Atlantik eksenli dış politikaya öncelik veren bir parti olarak Gürcistan siyasal hayatına girmiştir. ⁷⁵⁵

⁷⁵⁴ Central Election Commission (CEC) of Georgia, Report on The Elections of the Parliament of Georgia 2012, s.60, <http://cesko.ge/res/old/other/13/13973.pdf>, (09.12.2018).

⁷⁵⁵ Bkz. <http://www.41.ge/About-Us>, (09.12.2018).

Postmodern siyasi çerçevede günün politikasının siyasi tercihleri yönlendiriyor olması Ivanişvili'nin Gürcistan siyasal hayatında yer edinmesini kolaylaştırmıştır. Özellikle medya ve internet erişiminin hemen hemen tüm vatandaşları kapsayan genişlikte olması ve bilgi akışındaki inanılmaz derecedeki hızlilik, siyasete yön vermeyi de kolaylaştırmıştır. Saakaşvili rejimi ve ona biat eden hükümetin sorumluluğunda olan bir takım kurum ve kuruluşlardaki bozulmanın ortaya çıkartılmasında rol oynayan bu teknolojik öğelerin yaratmış olduğu kaos ortamı Ivanişvili sayesinde bir avantaj alanına dönüşmüştür. Örneğin Saakaşvili döneminde hapishanelerde uygulanan şiddetin halkta büyük tepki yaratması gibi olaylar Ivanişvili'nin elini güçlendirmiştir.⁷⁵⁶

Bunun dışında Gürcistan Rüyası Gürcistan içerisinde yaşam sürdüren etnik-dini azınlıklara özensiz davranışlarda bulunmuştur. Bunun en çarpıcı örneğini, hali hazırda yeni restore edilmiş olan bir caminin minaresinin zorla yerinden çıkarılması olmuştur.⁷⁵⁷ Chela bölgesindeki caminin minaresi Maliye Bakanlığı'nın minare yapımında kullanılan metaryellerin ithalat kurallarına uygun olmadan Türkiye'den getirildiği şeklindeki kararı doğrultusunda incelenmek üzere yerinden söktürülmüştür.⁷⁵⁸ Fakat bu kararı Gürcistan Baş Müftüsü Cemal Paksadze, Gürcistan vatandaşlarına yönelik bir hak ihlali olarak gördüğünü ve minare kaldırma olayını kınadığını belirtmiştir.⁷⁵⁹ Bu durum Gürcistan'da etnik yönden farklı olarak din temelli bir karşıtlığın ya da ayrılıkçılığın alevlenmesine neden olacak bir mesele olarak görülmüştür. Bu olay devletin din başlığı altında Müslüman halkı bilgi nesnesi haline dönüştürme, üzerinde nesneleştirme pratikleri uygulama isteğinin bir göstergesi olarak yorumlanmıştır.

Gürcistan Ortodoks Kilisesi dini anlamdaki tüm yetkileri kendinde barındırmaktadır ve devlet yönetimi içindeki temsiliyeti tam ve yasaldir, diğer dini azınlıklar ise devlet nezdinde sadece birer STK ya da yardım kuruluşu şemsiyesi altında temsiliyet hakkına sahip olabilmektedirler. Bu durum da Müslüman azınlığı dini örgüt statüsünden yoksun bırakmaktadır. Bu bağlamda diğer birçok dini azınlıklar gibi

⁷⁵⁶ http://www.gazeta.ru/social/news/2012/09/19/n_2535921.shtml,(11.01.2016).

⁷⁵⁷ Джулия А. Джордж , “Один год «Грузинской мечты»”, Pro et Contra, Ноябрь — декабрь 2013, http://carnegieendowment.org/files/PeC_61_88-101.pdf, s. 97, (13.06.2016).

⁷⁵⁸ Bkz. <http://www.state.gov/documents/organization/222429.pdf>, s, 5, 13.06.2016.

⁷⁵⁹ “Georgian Muslims Protest Minaret Removal”,RFERL, August 27, 2013, <http://www.rferl.org/content/georgia-protest-minaret-muslims/25087349.html>, (13.06.2016).

Müslümanlar da bu şekilde bir temsiliyeti reddettikleri için Gürcistan'da yasal statüye sahip olamamışlardır.⁷⁶⁰

Gürcistan'da dini temsiliyet konusu, özellikle inanç hürriyetinde yaratmış olduğu ciddi kısıtlamalar ile eşitlik prensibine aykırı bir vaziyet ortaya koyması dolayısıyla siyasete yakın bir çizgide yer almaktadır. Begadze'nin de değindiği gibi Gürcistan'da devlet ile Ortodoks Kilisesi arasında anayasal bir anlaşma bulunması Venedik komisyonu tarafından da eleştiriye tabi tutulmuştur. Bu durumun devlet ile kiliseyi aynı statüde kabul etmek anlamına geleceği; bunun da demokratik, laik bir devlet anlayışıyla uyuşmayacağı dile getirilmiştir.⁷⁶¹ Daha çok modernist yaklaşıma uygun olan ve devletin dini temsiliyetini tek elinde bulunduran Gürcistan Ortodoks Kilisesi'nin hâkimiyet politikaları, Gürcistan'da postmodern anlayışın gelişmesine engel teşkil etmektedir. Ortodoks Kilisesi Gürcistan devletinin dini temsiliyet organı olarak diğer dini grupları nesneleştirmeye çalışmakta ve mutlak iktidar olarak işlev görmektedir. Ayrıca nesneleştirme dışında ötekileştirmenin de ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Milliyetçilik gibi din de Gürcistan'ın ayrışmasına ve bölünmesine zemin hazırlamaktadır.

Diğer yandan, 2012 yılında seçimleri kazanan bu yeni hükümet bir önceki yönetimin Rus karşıtı söylemlerini terk edip iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve eski haline gelmesi için çeşitli atılımlar yapmıştır.⁷⁶² Örneğin, yeni hükümet Soçi'de düzenlenen kış olimpiyat oyunlarını desteklediğini dile getirmiş ve Gürcü atletlerin olimpiyat oyunlarına katılabileceğini duyurmuştur. Aynı zamanda Rus karşıtı propaganda yapan medya organlarını kapatmış ve Rusya ile ilişkiler normalleştirilme süreci kapsamına alınmıştır.⁷⁶³ Rusya ile ilişkilerin eski haline getirilmesinde etkili olabilecek bu gibi adımların günümüzde hala sınırlı kaldığı düşünülmektedir. Örneğin,

⁷⁶⁰ Daha fazla bilgi için Bkz. Conor Prasad, "Georgia's Muslim Community: A Self-Fulfilling Prophecy?", February 2012, ECMI Working Paper #58, http://www.ecmi.de/uploads/tx_lfpubdb/Working_Paper_58_En.pdf, (13.06.2016).

⁷⁶¹ Mariam Begadze, "Georgian Constitutional Agreement with the Georgian Orthodox Church: A Legal Analysis", *Occasional Papers On Religion In Eastern Europe*, (March 2017) Vol. 37: Iss. 2, <https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol37/iss2/2>, (09.12.2018).

⁷⁶² Melikyan, a.g.m., s. 71.

⁷⁶³ Alexander Krylov, "Prospects of Normalization for Russian-Georgian Relations", *In Search of Ways for Russian-Georgian Normalization*, ed. Jeffrey Morski, Tbilisi: Georgian Foundation for Strategic and International Studies (GFSIS), 2014, s. 25.

7 Mayıs 2012 tarihinde Kremlin tarafından yayınlanan dış politikayla ilgili kararnamenin e) bendi Abhazya ve G. Osetya'nın uluslararası camiada çağdaş demokratik devletler gibi tanınmasını sağlayacak faaliyetlerde bulunulmasına değinmiştir.⁷⁶⁴ Bu bağlamda Gürcistan'ın Rusya'yı hala işgalci olarak görmesi ve bozulan toprak bütünlüğüne karşı kendisini Rusya'ya karşı bir savunma hattı içinde konuşturması normal bir davranış olarak algılanmaktadır.

Kharshiladze savunmanın 'tedbir' ve 'erteleme' nin birleşimi olduğunu ifade etmiştir. Gürcistan'ın Askeri anlamda bir tedbiri olmamasına rağmen siyasi tedbirini yürürlüğe koyduğunu dile getirmiştir. Bu tedbir Gürcü hükümetinin Rusya ile pragmatik ilişkileri başlatması olarak nitelendirilmiş, Rus medyasındaki savaş söylemini ve resmi beyanları yatıştırdığı için pozitif bir etken olarak kabul edilmiştir.⁷⁶⁵ Bir anlamda dış politikada Gürcistan Batı'nın ve Rusya'nın tek taraflı nesneleştirme alanından çıkarak, her iki bilgi/iktidarla kendi özerk özneleşmesi bağlamında ilişkide bulunmayı amaç edinmiş gözükmektedir.

Genel olarak Ivanişvili'nin Rusya yanlısı politikaları, bölgedeki komşu ülkelerden Türkiye ve Azerbaycan ile olan ilişkilerinde daha mesafeli durmayı gerektirmiştir. Diğer taraftan Batı ile olan stratejik bağın devam etmesi konusunda ise ısrarcı davranmayı sürdürdüğü kaydedilmiştir. Her ne kadar Batılı devletler Rus yanlısı görünen bu yeni yönetimi çıkar hesaplamalarında olumsuz görme eğiliminde bulunsa da, çekindikleri durum hayata geçmemiştir.

Sonuç olarak Gürcistan, İvanişvili ile beraber hem Rusya hem de ABD/Batı'nın bilgi/iktidar varoluşunu reddetmeden ve keskin şekilde bir taraf seçiminde bulunmadan günün politikası çerçevesinde hareket etmeye başlamış ve böylece kendi özneleşmesi için bir fırsat alanı oluşturmayı başarmıştır.

Diğer yandan ayrılıkçı bölgeler ile ilgili politikaların hayata geçirilemeyişi ve savaş sonunda bu bölgelerin daha çok Rusya'nın hâkimiyeti altına girmeleri, Onları Gürcistan içinde bir bilgi nesnesi olmanın dışına çıkararak kendi özneleşmelerini gerçekleştirmelerine neden olmuştur. Fakat bu bölgeler kendi özneleşmelerini

⁷⁶⁴ “Подписан Указ о мерах по реализации внешнеполитического курса”, 7 мая 2012 года, <http://kremlin.ru/events/president/news/15256>,

⁷⁶⁵ Nodar Kharshiladze, *Georgia Homeland Defence: Challenges and Perspectives*, Expert opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2013, s. 9.

Rusya'nın hâkimiyetiyle ilişkilendirmekle Rusya'nın bilgi nesnesi haline gelmiş, Rus iktidarı altında nesneleşmeyi kabul etmiş gözükmektedirler.

Aslında bu bölgeler bir bilgi nesnesi halinden diğer bir bilgi nesnesi haline dönüşmektedirler. Özneleşme sürecinde öznenin güç ve iradesinin de yer aldığı kabul edilmektedir. Öznenin nesnel halden öznel hale dönüşebilmesi için varlığından kaynaklanan mutlak özgürlük alanına sahip olması beklenmektedir. Bu özgürlüğün tesis edilmediği her yerde öznenin bir bilginin nesnesi olarak hayat süreceği değerlendirilmektedir.

7. 2013 YILI BAŞKANLIK SEÇİMİ VE MARGVELAŞVİLİ'NİN ZAFERİ: ÖZNELEŞME İÇİN BİLGİ/İKTİDARI TERS YÜZ ETMEK

2013 yılı başkanlık seçimlerine toplam seçmen sayısı olan 3.537.719 seçmenin % 46.95'ine karşılık gelen 1.660.976 seçmen katılmıştır. Seçimlere katılım oranının düşük olduğu dikkat çekmektedir. Başkanlık seçimlerinde Tablo-5'te görüldüğü üzere üç büyük rakibin ön plana çıktığı, bunların arasından Margvelaşvili'nin % 62.12 oy oranıyla seçimlerin galibi olduğu görülmüştür.⁷⁶⁶

Tablo-5: Gürcistan 2013 Başkanlık Seçim Sonuçları (27 Ekim 2013)⁷⁶⁷

S.No.	Adayın Adı ve Soyadı	Adayın Bağlı Olduğu Parti	Alınan Oy Sayısı	Oy Oranı (%)
1.	Giorgi Margvelashvili	Gürcistan Rüyası – Demokratik Gürcistan (Georgian Dream- Democratic Georgia)	1.012.569	62.12
2.	Davit Bakradze	Birleşik Milliyetçi Hareket (United National Movement)	354.103	21.72
3.	Nino Burjanadze	Demokratik Hareket- Birleşik Gürcistan (Democratic Movement – United Georgia)	166.061	10.19

⁷⁶⁶ Georgia Presidential Election, 27 October 2013 OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report, Warsaw, 14 January 2014, s. 26, <https://www.osce.org/odihr/elections/110301?download=true>, (06.12.2018).

⁷⁶⁷ Bkz. Central Election Commission of Georgia Report: Presidential Elections 27 October, 2013, <http://cesko.ge/res/old/other/26/26885.pdf>, seçime katılan parti listesi için s.11, seçim sonuçları için ss. 192-193.(09.12.2018).

Saakaşvili'den sonra ülkede başkanlık seçimlerini büyük bir oy çokluğu ile Giorgi Margvelaşvili kazananmıştır. Margvelaşvili Gürcistan eski devlet başkanlarıyla kıyaslandığında yeni anayasal düzenlemeler çerçevesinde daha az yetkiye sahip olan tek başkan konumundadır. Çünkü Saakaşvili yönetimi iktidarı terk etmeden önce 2013 yılında yürürlüğe girecek anayasal değişikliği onaylamıştır. Başkanlıkta ikinci dönemini bitiren Saakaşvili'nin Başbakan olması ve partisinin parlamentoda çoğunluğu kazanması için bu düzenlemeyi yaptığı iddia edilmiştir.⁷⁶⁸ Gürcistan'da devlet sistemi güçlü başkanlıktan, yarı-başkanlık sistemine bir geçiş yapmıştır. Bu değişikliğe göre başkanın yetkilerinde azaltmaya gidilirken parlamentonun yetkileri arttırılmıştır.⁷⁶⁹

Bu yüzden ilk görev süresi zarfında Margvelaşvili bir dizi eleştiriyle karşı karşıya kalmıştır. Yeni anayasal düzenleme çerçevesinde Devlet Başkanın kısıtlanan haklarının, Gürcistan Rüyası partisinin genel başkanı, aynı zamanda Başbakan olan Ivanişvili tarafından kullanıldığı iddia edilmiştir.⁷⁷⁰ Gürcistan'da Başkan'ın anayasada kendisine sunulmuş resmi haklarını bile kullanamadığı ve Başbakan'ın tam yetkili olarak devlet yönetiminin sorumluluğunu aldığı gözlenmiştir. Devlet Başkanı'nın Başbakan tarafından kontrol edildiği bu sistemde kısa süre içerisinde Margvelaşvili'nin Ivanişvili ile arasının açıldığı, iki liderin fikirlerinde ayrılıklar yaşadığı basına yansımıştır.⁷⁷¹

Gürcistan Rüyası Partisi'nin önce Parlamentoda daha sonra ise Başkanlık seçimlerinde kazanmış olduğu zafer Ivanişvili'nin siyasi başarısı olarak yorumlanmıştır.

⁷⁶⁸ Marek Matusiak, "Constitutional reform in Georgia: changing to stay the same?", 2010-10-20, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2010-10-20/constitutional-reform-georgia-changing-to-stay-same>, (09.12.2018).

⁷⁶⁹ <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/countries/EasternPartnershipcountries/Georgia/Pages/default.aspx>, (09.12.2018).

⁷⁷⁰ Maxim Tucker, "Much-reduced role for Georgia's new president Giorgi Margvelashvili", 17 November 2013, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/much-reduced-role-for-georgias-new-president-giorgi-margvelashvili-8945518.html>, (08.06.2016).

⁷⁷¹ "Ex-PM Ivanishvili 'Disappointed' in Margvelashvili", 18 March 2014, <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=27048>, (08.12.2018).

Saakaşvili'nin yerinden edilmesi ve Devlet Başkanlığı makamının da Partisi tarafından kazanılmasıyla birlikte Ivanişvili'nin siyasetten ayrıldığı ve Başbakanlığı Irakli Garibaşvili'ye bıraktığı gözlenmiştir.⁷⁷² Ivanişvili'nin, Saakaşvili'nin bilgi/iktidarını sonlandırıp yerine yeni bir bilgi/iktidarı tesis etmesiyle siyaset sahnesinden çekildiği değerlendirilmektedir. Ivanişvili'nin Rusya ile ilişkisi dikkate alındığında, Gürcistan-Rusya ilişkilerinin normalleştirilmesi sürecinde oynadığı rolün önemi anlaşılmaktadır.

Margvelashvili'nin Eğitim Bakanlığı'nı sürdürdüğü dönemde bir Rus TV'sine vermiş olduğu röportajda, "(...)önceki hükümetin Rus dilinin öğretilmemesi üzerine diktede bulunması, çocukların sadece dünyayı değil Gürcü kültürünü anlamalarının önünde bir engel teşkil etmektedir. Gürcü kültürü yüzyıllar boyunca çift dilli olmuştur"⁷⁷³ şeklinde demeçte bulunması milliyetçi kesimden ciddi eleştiri toplamasına neden olmuştur. Aslında Gürcistan'da sorun bir anlamda nesneleştirilme probleminden özneleşme problemine dönüşmüş gözükmektedir.

Gürcistan'da önceki yönetimlerin hem iç hem de dış siyasette Batılı nesneleştirme pratiklerini kendi sistemine entegre ettiği değerlendirilirken, Margvelashvili'nin yukarıdaki söyleminin ise Rusya'nın nesneleştirme pratiklerine hizmet ettiği düşünülmektedir. Bu bağlamda Gürcistan'da özneleşmenin (nesneleşmeyle kendini kuran özne) nesneleştirme pratiklerine uyum gösterip, göstermeme çerçevesinde oluştuğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan Margvelashvili 2018 yılının Mayıs ayında parlamentoda yaptığı konuşmada Gürcistan'ın Rusya ile ilişkilerinde "stratejik sabır politikası" izlediğine değinmiştir. Rusya ile ilişkili politikalarda provakatif amaçlara hizmet edecek eylemlerden kaçınılması gerektiğini ve Rusya'nın olası saldırılarına meşru bir zemin yaratılmaması gerektiğini dile getirmiştir.⁷⁷⁴ Bu bağlamda değerlendirildiğinde ise ABD'de Obama Dönemi'nde Kuzey Kore'ye yönelik oluşturulan stratejik sabır

⁷⁷² Джулия а. Джордж , "Один Год «Грузинской Мечты»" *Pro et Contra*, Ноябрь — Декабрь 2013, http://carnegieendowment.org/files/PeC_61_88-101.pdf, (08.12.2018).

⁷⁷³ Bkz. Beka Chedia, "New Georgian Leader: Non-Politician As President?", <http://www.eastbook.eu/en/blog/2013/05/25/new-georgian-leader-non-politician-as-president/>, (11.06.2016).

⁷⁷⁴ "Georgian President Calls For 'Strategic Patience' Toward Russia", RFE/RL, May 07, 2018, <https://www.rferl.org/a/georgian-president-calls-for-strategic-tolerance-of-russia/29204413.html>, (13.12.2018).

politikasıyla benzerlik göstermesi dikkat çekici bulunmuştur.⁷⁷⁵ Bu stratejik sabırın Trump dönemiyle birlikte stratejik belirsizlik haline dönüştüğü, bu belirsizliğin ABD'nin Kuzey Kore üzerinde bir baskı oluşturma amaçlı kullanılabileceği değerlendirilmiştir.⁷⁷⁶ Söylemin benzerliği göz önüne alındığında Gürcistan'ın Rusya karşısındaki sabrının, Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesiyle birlikte bir belirsizlik içine girdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda stratejik sabırın Rusya-Gürcistan ilişkilerine nasıl bir etki yaratacağı merak konusu olmuştur.

Son zamanlarda Gürcistan hükümetinin AB ile olan etkileşimini arttırması ile Avrupa-Atlantik sistemiyle bütünleşme çabası, Rusya ile normalleşmeyi sağlayacak politikaların daha yüzeysel kalmasına sebep olmaktadır. Şöyle ki, Gürcistan başkanı Giorgi Margvelashvili'nin France 24 kanalında yaptığı konuşmada, Rusya ile müzakere yapabileceklerini fakat bunun zorlamalardan uzak bir mantık çerçevesinde olabileceğini söylemiştir. Konuşmasında Gürcistan devleti ve topraklarının Rus askeri gücü tarafından işgal edildiğini, buralarda yapay devletler kurulduğunu ve bu durumun kabul edilemez olduğunu dile getirmiştir. Gürcistan'ın hiçbir zaman ilhak ve işgali kabul etmeyeceğini açıkça vurgulamıştır.⁷⁷⁷

Kakachia, Saakaşvili döneminde bile, Gürcü muhalefetinin dış politikada Saakaşvili'den oldukça farklı bir pozisyonda olmasına rağmen, batı yanlısı ve Avrupa taraftarı olduğuna dikkat çekmiştir.⁷⁷⁸ Özellikle Rusya'nın son tahlilde içinde bulunduğu politik durumdan kaynaklanan bir takım hususlar, (Kırım, Donetsk, Lugansk meseleleri) Gürcistan hükümetini dış politika konusunda çeşitli düzenlemeler yapmaya zorunlu bırakmıştır.

Rondeli'nin belirttiği üzere ikili ilişkilerin normalleştirilmesi çerçevesinde yapılan görüşmeler sırasında Rusya, Gürcistan'ın kendisi için önemli olmadığı, ilişkileri

⁷⁷⁵ James E. Goodby and Donald Gross, "Strategic Patience Has Become Strategic Passivity", December 22, 2010, <https://www.brookings.edu/articles/strategic-patience-has-become-strategic-passivity/>, (13.12.2018).

⁷⁷⁶ Leif-Eric Easley, "From Strategic Patience To Strategic Uncertainty: Trump, North Korea, and South Korea's New President" *World Affairs*, Summer 2017, s.25.

⁷⁷⁷ <http://www.france24.com/en/20160422-interview-giorgi-margvelashvili-georgian-president-russia-nato>, (12.06.2016).

⁷⁷⁸ Kakachia, "Between Russian Assertiveness and Insecurity: Georgia's Political Challenges and Prospects after the Conflict", s. 98.

iyileştirme isteğinin sadece Gürcü tarafına ait olduğu şeklinde bir algı yaratma çabasında bulunmuştur. Oysaki Rusya sadece Gürcistan üzerindeki etkisini yeniden tesis etme amacıyla değil, aynı zamanda konfederasyon fikrinin kulisini yaparak bu fikri zorla kabul ettirme peşinde dahi olmuştur.⁷⁷⁹ Kırım problemi ve Ukrayna'nın doğusundaki çatışmalar göz önüne alındığında Konfederasyon fikrinin Gürcistan üzerinde büyük endişe yarattığı anlaşılmaktadır.

Çünkü Lortkipanidze'nin de belirttiği gibi, Yanukoviç rejiminin değişmesi ile birlikte Kiev'de başlayan olaylar ve sonrasında Rusya'nın Kırım'ı Ukrayna topraklarından ayırması, Rusya'yı uluslararası toplumdan izole etmiştir. Bu bağlamda Gürcistan'ın AB ve NATO ile daha sıkı işbirliği içerisine gireceği muhtemel görülmektedir.⁷⁸⁰ Gürcistan'ın bunu politik-güvenlik çerçevesinde değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Çünkü Gürcistan ekonomik anlamda toplam ticaretinin büyük bir kısmını halen BDT ülkeleri ile yapmaktadır.⁷⁸¹ Bu durumda Rusya'nın liderliğini üstlendiği eski Sovyet alanıyla sürdürülen ekonomik ilişkilerin siyasal sorunlar yüzünden feda edilemeyeceği de tahmin edilmektedir.

Gürcistan Ukrayna sorununun yaşandığı dönemde dahi Rusya ile ticaretini arttırma çabası içerisine girmiştir. Ticari verilerin incelenmesi sonucunda ekonomik bakımdan Gürcistan'ın bölgesel dinamiklere ve Rusya'ya bağlı olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Gürcistan ekonomik anlamda Rusya ve BDT bölgesine bağımlılığını sürdürmektedir. Batı'ya yakınlaşmak ve hatta bir batılı ülke görünümü elde etmek isteyen Gürcistan, eko-coğrafyası gereği Rusya, Kafkaslar ve Orta Asya ile olan bağlarını koparamamaktadır. Siyasal tarafı Batı'ya, ekonomik tarafı Avrasya'ya bağlı bir konumda bulunmaktadır.

Gürcistan bu yeni yönetimle hem Batı'nın hem de komşusu Rusya'nın bilgi/iktidar ekseninde kendi bilgisini oluşturan bir figür olmak için adımlar atmaktadır. Bu bilgi/iktidar ekseninde edilgen rolün ters yüz edilmesine işaret etmektedir. Gürcistan sahip olduğu konumu ve kendi öz bilgisi vasıtasıyla üzerindeki baskıyı kırmaya

⁷⁷⁹ Rondeli, *Georgia-Russia: From Negative to Positive Uncertainty*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2013. s. 8.

⁷⁸⁰ Lortkipanidze, a.g.m., s. 18.

⁷⁸¹ Bkz. Georgian External Trade by Countries, http://www.geostat.ge/index.php?action=page&p_id=137&lang=eng, (05.01.2016).

çalışmaktadır. Bu durum nesneleşen öznenin, kendi üzerine dönüp kendi özneleşmesini sağlayan pratiklerden biridir. Yani zorunlu kaldığı belirli bir bağımlılık çerçevesinde ortaya çıkan iktidar ilişkisinden kurtulup kendi özünü bulmasına, bağımsız hareket etme kabiliyetine katkı sunmaktadır.

Gürcistan'ın özellikle savaştan sonra ortaya çıkan doğal süreçte kendi özneleşme sürecini gerçekleştirme yolunda evrildiği gözlenmektedir. Gürcistan dışarıdan gelen her türlü bilgi/iktidarın ülke üzerindeki etkisini tersine çevirmek için, felsefi temelde bir kendilik tekniği olarak kendilik etiğini devreye koymasını; nesneleştirmeye hizmet eden politik kararlarını eleştiriye tabi tutmasını, mevcut olayları gerçekliği içinde değerlendirip, ideolojilerden uzak bir şekilde ele almasını öğrenmiş gözükmektedir. Hem iç, hem de dış politikaya etki eden bu dinamiklerin ancak postmodern düzlemde çözümlenmesiyle birlikte Gürcistan'da gerçek demokrasi, insan hakları ve özgürlüklerin gelişim göstereceği değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, döneminde Gürcistan-Rusya Rusya ilişkilerinde Gürcistan'ın iç politikasında uygulamış olduğu nesneleştirme politikalarının yadsınamaz derecede etkisi bulunduğu gözlenmektedir. Dış politikanın iç'te başladığı değerlendirilmekte, iç politik alanla ilişkisel olanın, Rusya-Gürcistan ilişkilerine de sirayet ettiği anlaşılmaktadır. Rusya'nın dışında Gürcistan devletinin iki farklı nesneleştirme alanına daha maruz kaldığı bunların AB ve ABD olduğu değerlendirilmektedir. Her bir farklı alandan gelen nesneleştirme faaliyetlerinin, Gürcistan devletinin etkinliğinin zayıf olduğu alanlar üzerinden gerçekleştiği gözlenmektedir.

Margvelaşvili başkanlığı döneminde her iki bilginin etkinliğini kabul ederek hem AB, ABD ve NATO'nun politikalarıyla uyumlu kararlar almış, hem de Rusya ile bozulan ilişkilerini düzeltme yolunda önemli adımlar atmıştır. Gürcistan'ın her iki taraf arasında kendi özneleşme sürecini başarıyla tamamlamasının yolu kendi kendinin politika yapıcısı, işleticisi, yorumlayıcısı olmasından geçmektedir. Özellikle Gürcistan'ın zayıf olduğu bölgeler üzerinde kendi öz eleştirisini yaparak hedefine ulaşacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda Gürcistan'ın hem iç hem de dış politikada öznel bir alana kavuşabileceği değerlendirilmektedir.

8. 2016 PARLAMENTO SEÇİMİ

Aşağıda Tablo-6’da bildirilen verilere göre halkın yarısının ilk turda seçimlere katılım göstermedikleri tespit edilmiştir.

Tablo-6: 8 Ekim 2016 Gürcistan Parlamento Seçimleri: Seçime Katılım Oranları⁷⁸²

	İlk Tur	İkinci Tur
Kayıtlı Seçmen	3.513.884	2.412.455
Seçime Katılan	1.825.054	908.401
Seçime Katılım Oranı	%51.94	%37.51

Bu oranlara göre halkın Parlamento seçimlerine ilgisiz olduğu değerlendirilmektedir. Gürcistan’da ikinci tur parlamento seçimlerine olan katılımda yaşanan düşüş dikkat çekmektedir. Özellikle ulusal düzeyde seçilen temsilcilerin kandilerini ihmal etmesinden yakınan Gürcü Halkı, siyasi partilerin halkı ilgilendiren konulara eğilim göstermediğinden şikâyetçi olmuştur. Bunun yanında seçimlerde kadınların ve azınlıkların temsiliyeti ile ilgili eksikliklere vurgu yapılmış ayrıca aday gösterme aşamasından sonuçlanma aşamasına kadar geçen seçim sürecinde demokratik olmayan bir takım faaliyetler olduğuna dikkat çekilmiştir.⁷⁸³ Seçimlere katılım oranındaki düşüş, halkın seçilen temsilcileri, seçim atmosferini ve sistemin demokratikleşme düzeyini yeterli görmediğinin bir kanıtı olmuştur.

Seçim sonuçları Tablo-7’de belirtildiği şekilde Gürcistan Rüyası partisinin zaferiyle sonuçlanmıştır. Bu zaferin kazanılmasında muhalefet tarafındaki siyasal ayrışmanın büyük katkısı olduğu değerlendirilirken, güçlü bir muhalefetin olmadığı bu gibi durumlarda iktidarı elinde tutan partinin domine ettiği bir sistemin oluştuğuna vurgu yapılmıştır.⁷⁸⁴

⁷⁸² “Central Election Commission (CEC) of Georgia, Report on the Parliamentary Elections Of Georgia October 8, 2016”, s.12, <http://cesko.ge/res/docs/AnnualReport2016-CeskoEng.pdf>, (09.12.2018).

⁷⁸³ “Final Report Of The National Democratic Institute On Georgia’s October 2016 Parliamentary Elections”, November 14, 2016, *National Democratic Institute for International Affairs*, [https://www.ndi.org/sites/default/files/Press%20Release%20\(English\)_0.pdf](https://www.ndi.org/sites/default/files/Press%20Release%20(English)_0.pdf), (09.12.2018).

⁷⁸⁴ <https://www.ecoi.net/en/document/1429160.html>, (09.12.2018).

Tablo-7: 8 Ekim 2016 Gürcistan Parlamento Seçimleri: Siyasi Partilere Göre Milletvekili Dağılımı⁷⁸⁵

Parti/Seçim Sonucu	Nispi Seçim Sistemi		Çoğunluk Seçim Sistemi	
	Milletvekili Sayısı	Sandalye Dağılımı (%)	Milletvekili Sayısı	Sandalye Dağılımı (%)
“Gürcistan Rüyası – Demokratik Gürcistan” (Georgian Dream)	44	48.68	71	97
“Ulusal Birlik Hareketi”	27	27.11		
“Davit Tarkhan-Mouravi – Irma Inashvili – Gürcistan Vatanseverler İttifakı, Birleşik Muhalefet”	6	5.01		
Topadze-Mretsvelebi, Bizim Ülkemiz”	-	-	1	1,5
Bağımsız	-	-	1	1,5
Toplam	77		73	

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere Gürcistan Rüyası- Demokratik Gürcistan Parti grubunun toplamda 115 sandalyeyi kazanmasıyla birlikte mecliste yasa değiştirme ve yasa koyma faaliyeti Ivanişvili'nin partisine geçmiştir. Gürcistan Rüyası'nın bu dönem boyunca yapmış olduğu en önemli girişimi, Gürcistan anayasasında köklü değişimler yaparak ülkeye yeni bir yönetim şekli ile yeni bir seçim sistemi getirmek olmuştur. Bunun için mecliste yapılan yoğun ve tartışmalı çalışmalar sonucunda çoğunluğun isteğiyle anayasal değişikliğe gidilmiştir. Anayasal taslağın meclis

⁷⁸⁵ Central Election Commission (CEC) of Georgia, Report on the Parliamentary Elections Of Georgia October 8, 2016, s.16, <http://cesko.ge/res/docs/AnnualReport2016-CeskoEng.pdf>, (09.12.2018).

görüşmelerinde iktidar partisi Gürcistan Rüyası'na karşı Ulusal Birlik Hareketi ve milliyetçi cepheden itirazlar yükselmiştir.⁷⁸⁶

26 Eylül 2017 tarihinde mecliste yapılan oylama sonucunda 117 kabul oyu ile anayasal değişiklik taslağı onaylanmıştır. Gürcistan Meclis Başkanı Irakli Kobakhidze yenilenen anayasanın Avrupa standartlarında olduğunu, bunun parlamenter demokrasiye bir geçiş niteliği taşıdığını, dile getirmiştir. Ayrıca yeni anayasada mevcut hükümetin (Gürcistan Rüyası Hükümeti) siyasi konumunu güçlendiren herhangi bir kararın yer almadığını, iddia edilenin aksine, parlamentoda yer alan muhalefetin haklarını genişleten, ülkenin demokratik yapısını güçlendirecek bir takım hususların yer aldığını ifade etmiştir.⁷⁸⁷

Gürcistan Başbakanı Giorgi Kvirikashvili ise 28 Mart 2018 tarihinde anayasanın nihai versiyonunu parlamentoda onaylanmasıyla birlikte 2024 yılında nispi temsile tam bir geçişin sağlanacağını, 2020 yılında yapılacak olan Parlamento seçimlerinde ise karma sistemin kullanılmasına devam edileceğini fakat % 5 olan seçim barajının % 3'e çekileceğini, tek sefere mahsus olmak üzere siyasi blokların kurulabileceğini deklare etmiştir.⁷⁸⁸

Bağımsızlığın kazanmasıyla birlikte Gürcistan'da gerçek bir muhalif kanadın yer almadığı tek parti yönetimlerin varlığı vurgulanarak, bu tarihsel süreç içerisinde yeni başa gelen partinin bir öncekinin hatasına düşme özelliği gösterdiği vurgulanmıştır.⁷⁸⁹ Muhalefetin talep ve isteklerini görmezden gelen buna karşı kendi iktidarını pekiştiren lider konumdaki her partinin aynı hatayı yaptığı gözlenmiştir. Bu bağlamda Gürcistan Rüyası partisinin de bir önceki yönetimin karşılaştığı sonla karşılaşacak olma olasılığı

⁷⁸⁶ Thea Morrison, "Parliament Overrides Presidential Veto on Constitutional Amendments", 13 October 2017, <http://georgiatoday.ge/news/7846/Parliament-Overrides-Presidential-Veto-on-Constitutional-Amendments>, (09.12.2018).

⁷⁸⁷ http://www.parliament.ge/en/saparlamento-saqmianoba/plenaruli-sxdomebi/plenaruli-sxdomebi_news/irakli-kobaxidze-dges-chven-vigebt-erovnul-interesebze-dafudznebul-evropuli-tipis-konstitucias.page, (09.12.2018).

⁷⁸⁸ "Georgian PM Comments on New Constitution", *Georgia Today*, 24 March 2018, <http://georgiatoday.ge/news/9625/Georgian-PM-Comments-on-New-Constitution>, (09.12.2018).

⁷⁸⁹ Joseph Larsen, "To Understand Constitutional Reform in Georgia, Look Beyond the President", 04/05/2017, <http://gip.ge/understand-constitutional-reform-georgia-look-beyond-president/>, (09.12.2018).

muhalefette kalan kesime yönelik pozitif politikalar üretip üretmeyeceğiyle orantılandırılmıştır.

2024 yılında yürürlüğe girmesi planlanan bu yeni anayasanın Avrupa ve Avrupa-Atlantik yapılarına entegrasyonu ile ilgili olan kısmı geçici hükümler başlığı altında ele alınmıştır. Gürcistan'ın AB ve NATO üyeliğinin sağlanması için tüm anayasal organlara yetkileri kapsamında sorumluluk yüklemiştir. Gürcistan'ın dış politikadaki öncelik alanları resmi olarak anayasasına girmiştir.⁷⁹⁰

9. 2018 BAŞKANLIK SEÇİMLERİ

Gürcistan'da 2018 yılı başkanlık seçimleri 28 Ekim 2018'de yapılmıştır. İlk turda % 50'nin üzerinde oy alan aday çıkmadığı için seçimler ikinci tura kalmıştır. İlk turda en çok oy alan üç parti ile bir bağımsız adayın seçim verileri Tablo-8'de oy sayısına ve oranlarına göre belirtilmiştir.

Tablo-8: Gürcistan 2018 Başkanlık Seçimleri İlk Tur Sonuçları⁷⁹¹

S.No.	Adı ve soyadı	Parti	Alınan Oy Sayısı	Oranı (%)
1.	David Baqradze	Avrupalı Gürcistan- Özgürlük Hareketi (European Georgia - Movement for Liberty)	174849	(10.97 %)
2.	Grigol Vashadze	Ulusal Birlik Hareketi (United National Movement)	601224	(37.74 %)
3.	Shalva Natelashvili	Gürcistan İşçi Partisi (Labour Party of Georgia)	59651	(3.74 %)
4.	Salome Zourabichvili	Bağımsız	615572	(38.64 %)

İkinci tura Ulusal Birlik Hareketi partisinden Grigol Vashadze ile seçimlere baştan bağımsız olduğu söylenen fakat daha sonra Gürcistan Rüyası partisinden destek aldığı kanıtlanan Salome Zourabichvili kalmıştır. Aşağıdaki grafikten anlaşıldığı üzere 2018 başkanlık seçimlerinin 2. turunda Grigol Vashadze oyların %40.48'ni alırken Salome Zourabichvili ise oyların %59.52'sini alarak başkan seçilmiştir.

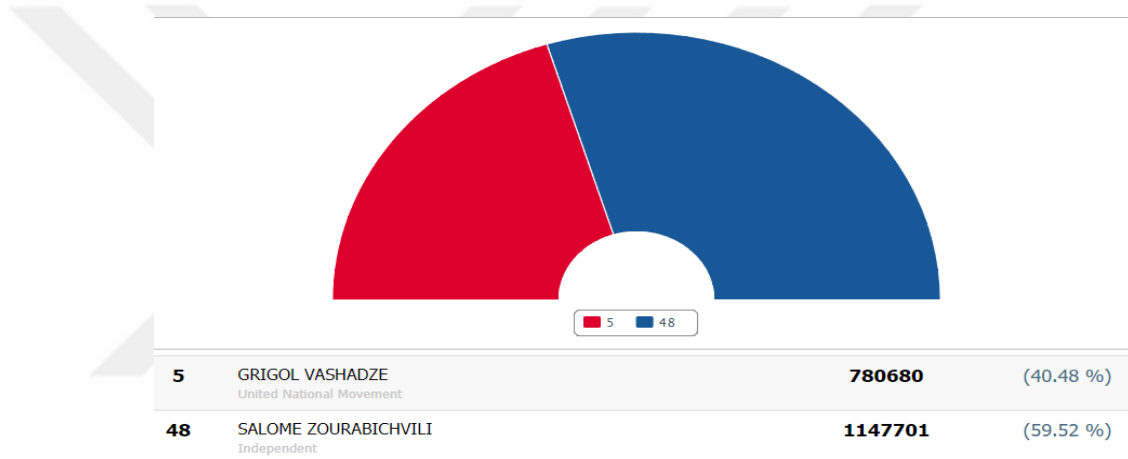
⁷⁹⁰ Bkz. Georgian Constitution Chapter Eleven, Article 78, <https://matsne.gov.ge/en/document/view/30346?publication=35>, (08.12.2018).

⁷⁹¹ <https://results20181028.cec.gov.ge/eng/>, (09.12.2018)

Gürcistan’da ilk turda bağımsız olarak katıldığı dile getirilen Zourabichvili’nin seçim propagandası süresince yaptığı harcamaları karşılamak amacıyla Gürcistan Rüyası Partisi’nin desteğiyle yüklü miktarda bağış topladığı ifade edilmiştir.⁷⁹²

Bu yüzden bağımsız adaylığı üzerinden bir dizi eleştiriye tabi tutulduğu gözlenmiştir. Aslında tam desteğin ikinci tura kalmasıyla sağlandığı gözlenmiş ve Ivanişvili’nin seçimleri partiler arası bir seçim gibi göstererek Parlamento sözcüsü Irakli Kobakhidze gibi partide etkin olan figürler üzerinden propaganda yaptığı, bu sırada Zourabichvili’nin fotoğraflarının ilan panolarından kaldırıldığı gözlenmiştir.⁷⁹³

Grafik-6: 2018 yılı Gürcistan Başkanlık Seçimleri İkinci Tur Seçim Sonuçları
28 Kasım 2018⁷⁹⁴

Bu bağlamda Gürcistan’da yeni dönemde de Avrupa’nın etkisinin yanı sıra iç siyasette Ivanişvili’nin etkisiyle Rusya’nın da etkisini sürdüreceği anlaşılmaktadır. Gürcistan bir bakıma her iki söylem üzerinden nesneleştirme hareketlerine maruz kalmaya ama aynı zamanda bu ikili nesneleştirmeler arasından kendi öznelliğini kazanmaya devam etmekte olduğu değerlendirilmektedir.

⁷⁹² “Statement Of The NDI International Observation Mission To Georgia’s October 28 Presidential Election”, October 29, 2018, Tbilisi, https://www.ndi.org/sites/default/files/NDI%20Georgia%202018%20Presidential%20elections%20preliminary%20statement_ENG.pdf, (10.12.2018).

⁷⁹³ Annamária Kiss, “Georgian Presidential Elections 2018: The show must go on”, Opinion Paper, Stratpol, 2018, s. 4., http://stratpol.sk/wp-content/uploads/2018/11/Annamaria_Kiss_Geo-2018-Presidential-Elections-stratpol-FINAL.pdf, (10.12.2018).

⁷⁹⁴ <http://results.cec.gov.ge/eng/>, (09.12.2018)

SONUÇ

Postmodern uluslararası sistem çok kutupluluğa ve çoğulcu yapıya vurgu yapar. Bu açıdan bakıldığında nesneleşmeyi öngören değil özneleşmeye önem veren bir siyasi yapıdan bahseder. Dünyadaki uluslararası sistem ve buna bağlı birçok ilişki Batı perspektifi ile kurulmuş bir düzenin ürünü olarak kabul edilir. Örneğin Orta Doğu, Uzak Doğu gibi bölgesel adlandırmalar merkezi konumun Batı olarak alınması ile ortaya çıkan nitelendirmelerdir. Bunlar Batı'nın nesneleştirme pratiklerini özgürce uygulamalarına yardımcı olan ötekileştiren dil unsurlarıdır. Bu konumlandırmanın dışında Batılı hâkim güçler tarihe de sahip çıkmışlar ve tarihsel olarak ilerlemeyi tek ellerinde bulundurmışlardır. Asıl medeniyetin sahibi olarak kendilerini görmüşlerdir.

Bu tezin ana aktörlerinden olan Rusya Federasyonu ise tüm bu fikirlerin aksine sahip olduğu köklü tarihine atıfta bulunarak, kültür ve medeniyetin her yerde bulunabileceğine her kültürün özgün olduğuna vurgu yapar, kültürler arasındaki üstünlüğü reddeder. Buna karşın, Gürcistan'ın ise kültür ve medeniyet konusunda daha çok üstünlük iddialarıyla her fırsatta milli öğelerine atıfta bulunduğu dikkatlerden kaçmaz. Fakat son dönemde devletin almış olduğu kararlar ve azınlıklar konusunda yapmış olduğu reformlar, politika yapıcıların Gürcistan'da çok kültürlü ve kimlikli yapılanmayı esas almaları gerektiğini gözler önüne serer. Son dönemde Gürcistan nesneleştirmenin kendisinde tamir edilemez bir tahrip yarattığının farkına varmıştır. Bu yüzden özneleşme süreçlerini kendi politikası ile uyumlu hale getirmek adına başta dış siyasi pozisyonunda atılımlar yapmaya başlamıştır. Çünkü Gürcistan iç siyasetinden kaynaklanan nesneleş(tir)ememe sorunu nihayetinde dış politikasında özneleşme sorununun kapılarını aralamıştır.

Diğer taraftan Rusya Federasyonu'nun Gürcistan'daki iç siyasi reformların sağlanmasının önüne geçerek, sorunlu bölgelerde kendi etki alanını yaymaya çalıştığı gözlenmektedir. Rusya Gürcistan ile ilgili problemlerini yakın çevre politikası doğrultusunda ele alarak daha çok genişlemeci bir model üzerinde politikalar üretmektedir. Buna karşı Gürcistan'ın öncelikli olarak toprak bütünlüğünü tesis eden ve koruyan politikalara önem verdiği gözlenmektedir.

Birbirlerinden farklı yapılarda hayat bulan bu iki ülke arasında salt doğru diyebilecekleri ortak bir politik durumun oluşmaması, varolan sorunlara üçüncü

tarafların müdahil olmaları gibi bir açmazı da beraberinde getirmiştir. Rusya'nın Gürcistan üzerinde hayata geçirmek istediği projeler, Gürcistan için kabul edilmez bir pozisyonudur. Buna karşın Gürcistan da sınır hattı boyunca Rusya Federasyonu'nun toprak bütünlüğüne tehdit olacak projeler üzerinde çalışmaktadır. Postmodern durum salt doğruluğun olmayacağı birden çok haklılıkların bulunabileceğini vurgularken taraflar arasındaki mevcut sorunların ilişkiselliğine vurgu yaparken, birbirleri üzerinden işlediğine işaret etmektedir ve bir tarafın kendi bilgi/iktidarını diğerine kabul ettirme yarışında her iki kesiminde nihai sonuca ulaşamayacağına değinir. Bu bağlamda sorun diyalogta aranmalıdır. Belki de ikna pratikleri her iki özneleşme pratiğinin birlikte işleyebileceğine ve sorunun çözüme kavuşturulabileceğine olan inancı kuvvetlendirebilir. Aksine bu durum üçüncü tarafların araya girmesiyle içinden çıkılamayacak bir boyuta ulaşacaktır.

Aslına bakılacak olunursa, Gürcistan mevcut durumda sahip olduğu sınırları koruyabilmek ve daha fazla toprak kaybının önüne geçebilmek adına NATO ve AB gibi kurumlara yakınlaşmaktadır. Çünkü Gürcistan yönetim kapasitesini geliştirmek açısından buna zorunlu hissetmektedir. Gürcistan'ın batı ile yakınlaşma çabasının bir diğer nedeni de daha fazla ayrılıkçı unsurun aktif olmasının önüne geçmektir. Örneğin, Güney Batı'da Acaristan, Kuzey Batı'da Abhazya ya komşu Svaneti, Güneyde Kvemo Kartli Bölgesi'nde yer alan Bolnisi ve Marneuli, Samtskhe-Javakheti Bölgesi'nin batısındaki "Adigeni, Akhaltsikhe ve Aspindza" ile doğusundaki "Akhalkalaki ve Ninotsminda" gibi bölgelerde de ayrı ayrı yapılanmaların ortaya çıkması muhtemel gözükmektedir.

Gürcistan için en mantıklı olan şey ayrılıkçı bölgelerin sorunlarıyla iç politikada onları nesneleştirmeden ilgilenmektir. Yoksa 21. yüzyılda artık baskı ve zorlama politikalarının işlemeyeceğini öngörememek Gürcistan için büyük bir hata olacaktır. Çünkü bu durum en son 2008 savaşıyla test edilmiş haldedir. Bu yüzden hem kendisi hem de muhalif olduğu devletin bunu yapmasını engellemek durumundadır. Bu bağlamda sorunsallaşmanın başladığı yere dönmek analizin mantığını sunmak için faydalı olacaktır.

Biliniyor ki Gürcistan'da bir yere, kimliğe, etniğe ait olma diğer bir yerden /kimlikten/etnikten ayrı durma Sovyetler Birliği'nin dağılması ve akabinde Gürcistan'ın

bağımsızlığını ilan etmesiyle hayata geçmiştir. Bu Gürcistan iç siyasetinde milliyetçi duyguların tepe noktası olarak görülen Gamsakurdia Dönemine denk gelmektedir. Gamsakurdia yerel halk kimliği olan Gürcü Kimliğini Gürcistan toprakları üzerinde yaşayan diğer kimlikler üzerinde bir üst kimlik olarak belirleme yolunu seçmiştir. Hatta bunu bir üst kimlik olarak kurmaktan ziyade, diğer kimlikleri reddederek tek kimlik olarak görmüştür. “Gürcistan Gürcülerindir ve Gürcüler içindir” tezini savunmuştur. Bu durum da karşı tarafın deyimi ile ciddi bir baskı sürecini beraberinde getirmiştir. Gürcistan’da siyaset bu noktada sorunsal hale gelmiştir. Akabinde gelişen olaylar ise durumun daha vahim bir şekilde ilerleyerek güvenlik sorununa dönüşmesine neden olmuştur. Karşı tarih yazımı süreci tam da bu noktada başlamıştır. Taraflar birbirlerinin düşmanlığından beslenerek bu tarihi oluşturmuşlar, birbirlerini ötekileştirme politikası sayesinde belli bir takım nesneleştirme pratiklerini hayata geçirme şansı yakalamışlardır. Gürcistan’ın ayrılıkçı bölgeler ile ilgili yaşamış olduğu bu uyuşmazlık durumu Rusya Federasyonu’nun bu bölgelerin bağımlılık düzeninden ayrılarak kendi özneleşmelerine olan desteğini arttırması ve bahsedilen bölgelerin kendi bağımsızlıklarını ilan etmeleriyle farklı bir hale bürünmüştür. Rusya Federasyonu ve Gürcistan arasında yaşanan savaş bu bölgeleri Gürcistan’dan ayırıp Rusya’nın bilgi/iktidar alanına yakınlaştırmıştır. Rusya bu alanları ve uyuşmazlıkları birer bilgi nesnesi haline dönüştürerek Gürcistanla ikili ilişkilerinde birer koz olarak kullanmıştır. Aynı mantıkla Gürcistan’ın da Kuzey Kafkasya’lı halkların bağımsızlığı konusunda bu gibi söylemleri kullandığı ve özelde Çerkezlerin’de bir soykırıma maruz kaldığına vurgu yaparak Rusya’nın dikkatini çekmeye çalışmıştır.

Her iki tarafın da postmodern öğeleri birbirlerine karşı bir koz olarak kullanmaları dış politikalarında çeşitli kazanımlar elde etmelerine sebep olsa da en nihayetinde kendi iç politik durumlarında farklı riskler yaratmıştır. Örneğin kimlikler hususunda Rusya Federasyonu’nun Osetler ve Abhazlar hatta Cavaheti Ermenilerine yönelik uyguladığı kayıracı politikaları kendi toprakları içerisinde yer alan Kuzey Kafkasya bölgesindeki halklara karşı yok sayması bu bölgede yaşayan halklarda rahatsızlık oluşturmuştur. Özellikle bu bölgelerde yaşayan halklara pasaport dağıtarak vatandaşlık vermesi, bu bölgelerdeki yönetimleri mali anlamda Rusya Federasyonu bütçesine bağlaması verilebilecek örneklerden birkaçıdır. 2000’li yılların başına kadar süren Çeçenistan Sorunu bağlamında düşünülecek olunursa Kuzey Kafkaslar’da kimlik

ve aidiyet politikalarına yer verilmediği kolayca anlaşılmaktadır. Bunun dışında yıllar boyu Rusya'nın bir parçası olarak yaşam süren K. Osetya bile, Güneyi kadar değer ve itibar görmediği için ilk etapta G. Osetya'nın bağımsızlığından ziyade, G. Osetya ile birleşme fikrine daha sıcak bakmıştır. Aynı şekilde Gürcistan'ın da Çerkezler ile ilgili bir takım ayrılıkçı politikaları dillendirmesi, Çeçen direnişçilerini desteklemesi ve K.Kafkasya bölgesinde yaşayan halkların daha bağımsız hareket etmeleri konusunda çeşitli girişimlerde bulunması, Rusya karşısında elini güçlendirmektedir. Karşılıklı nesneleştirme pratiklerinin çıkarlar doğrultusunda birer araç olarak kullanılması ve ikili ilişkilerde karşılıklı olarak pazarlık unsuru haline getirilmesi de bir başka dikkat çekici ayrıntıdır.

Başta gelen yeni yönetim Gürcistan iç meselelerinde eşitlik prensibi çerçevesinde, tüm ulusların ortak çıkarını gözetmek, tarafsız politikalar üretmek ve siyasi yapılanmasını tekrar şekillendirmek durumunda kalmıştır. Çünkü yıllar boyunca süren çatışmalar sonucu artan ayrılıkçılık tohumları tüm ülkenin gelişimi önünde büyük engeller oluşturmuştur.

Gürcistan topraklarında yaşayan halkların yıllarca savundukları ve arkasında durdukları popülist söylemleri ortadan kaldırılması, tüm modern döneme ait politikaların terkedilerek yerine yeni siyasi, sosyal ve ekonomik modellerin hayata geçirilmesiyle başarıya ulaşabileceği tahayyül edilmektedir. Çünkü bu zamana dek yapılan politikalar sonucunda azınlık konumunda bulunan halklar ötekileştirilme sürecine maruz bırakılmış ve zaman zaman talep ettikleri eşitlik söylemleri yüzünden baskı altına alınmışlardır. Bu baskı onları Gürcistan devlet sisteminden uzaklaştırmış, iç siyasette bir bilgi nesnesi olan ayrılıkçı bölgeler sorunu tahakküm pratikleri altında uzun süren deneyimleriyle kendi özneleşmelerini Rusya'nın bilgi/iktidarı altında nesneleşmeleri sayesinde elde etmişlerdir. Gürcistan karşısında tek başına yeterli güce sahip olmayan bu unsurlar bir yerden kopuş için gerekli olan güç ile diğer tarafa bağlanma taahhüdü altına girmişlerdir.

Diğer taraftan Rusya'nın da Kuzey Kafkaslar'da daha esnek yapılanma ve yönetim modellerini uygulamaya sokması, yerel halkların faydasına olmaktan çok kendi siyasi yerinin güçlendirilmesine katkı sunmuştur. Siyasi anlamda modernist politikalar peşinde koşmanın ayrılıkları daha da derinleştireceği, halkları bölünmeye sürükleyeceği

oldukça açıktır. Rusya bu tehdit karşısında çeşitli alanlarda önlemler almıştır. Örneğin din konusunda Ortodoks Hristiyanlığın yanında İslamiyeti de önemseyerek ayrışmaların önüne geçmek için gerekli atılımlar yapmış ve Müslüman halkın değer ve inançları konusunda daha esnek ve yapıcı politikalar geliştirmiştir. Gürcistan ise teorik olarak devletin tüm dinlere karşı eşit mesafede durduğuna ve bunun kanunla koruma altında olduğuna vurgu yaparken, pratik anlamda bu durumun Gürcü halkı arasında uygulama bulamayışı, çok yakın zamana dek bir takım sorunların yaşanmasına dahi neden olmuştur. Hali hazırda Gürcistan'da Ortodoks inancı hassas bir konumda ve üst mertebede bulunmaktadır. Bu postmodern söylemde farklılık üstünlüktür prensibine uygun düşmez. Aynı zamanda her türlü kimliğin baskılanması, yerilmesi ya da yok sayılması nesneleşme pratiklerine kucak açar.

Fakat kimliklerin internet ve teknoloji sayesinde hızlı bir değişime maruz kaldığı günümüz dünyasında, bu kavram üzerinden siyaset yapmak oldukça zor hale gelmiştir. Yani ikili karşıtlıklar çerçevesinden politika yürütmeye çalışmak bireylerin ve toplumun negatif enerjisiniyle karşı karşıya kalmayı olanaklı kılmaktadır. Çünkü kimlik tarihsel bir süreklilik arz etmeyen, her an değişebilecek veya dönüşebilecek bir unsurdur. Yardımcı'nın vurguladığı üzere, "Foucault eğer öznenin (hakikatle ilişkisinin) soybilimini yapıyorsa, bunun nedeni bu ilişkiyi pekiştirmek değil onu sarsmak, kimlik atfının ve hakikat bağlantısının öznel deneyim üzerindeki kısıtlayıcı etkilerini açığa çıkarmaktır."⁷⁹⁵ Yaşam boyunca bireyin çocukluktan gençliğe, gençlikten olgunluğa, olgunluktan yaşlılığa sürekli bir değişim geçirmesi sosyal hayatta oldukça normal kabul edilmektedir. Toplumların da bireyler gibi oldukları, aynı kimliksel özellikleri sürekli taşıyamayacakları da normal görülmelidir. Çünkü değişim ve dönüşüm her yerdedir. Sorun bunu belirli nesneleşme pratiklerine maruz kalan öznenin kendini farkedebilme yetisindedir. Son tahlilde esas olan nesneleşen öznenin kendilik teknolojileri ile kendi özneleşmesini gerçekleştirebilmesidir.

Bu durum Gürcistan için çözümlenecek olursa Kant'ın güncellik diye nitelendirdiği durumla karşı karşıya kalırız. Revele'e göre Kant özneleşirmeyi bir nesneleşirme istemi olarak değil, kendini üretme fikri olarak, yani şimdiden kopma,

⁷⁹⁵ Sibel Yardımcı, "Başka Türlü Bir Aşk: Hakikat, Kendilik, Cinsellik", *Özellik ve Hakikat College de France Dersleri 1980-1981*, Michel Foucault, çev. Sibel Yardımcı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017, s. xlvi.

çıkma ve güncelliğin kesinlenmesi olarak düşünmeye çalışmıştır.”⁷⁹⁶ Bu bizi farklı bir düşünce sistemi içine sokmaktadır. Günün politikasını üretmemize ve tarihin uzun yapraklarındaki nedenselliklerden ayrılmaya başlarız. Bu bağlamda ilk olarak sorunsallaştırma yaptığımız konu Gürcistan’da Ortodox-Gürcü kimliğidir. Nasıl oluyor da hala aynı bağımsızlık yıllarındaki milliyetçi duygularla bu kimlik canlı tutulabilmektedir? Toplum niçin bu kimliği arzular ve kendini bir ben/öteki diyalektiği içine sokar? Tüm bu sorunsallaştırmalar bize mevcut durumda Gürcistan’da kimliğin bilgi/iktidar tarafından ortaya konan nesneleştirme pratikleri çerçevesinde şekillendirildiğini, bu bilgiyle bir nesneleşme sürecine girdiğini göstermektedir. Bu kimlik etrafında nesneleşen birey ya da topluluklar aynı zamanda bu bilgi çerçevesinde özneleşiyorlar ve böylece söylemin düzenine katılıyorlar. Fakat bu durumda dahi özneleşme yolunda bir karamsarlığa kapılmamak gerektiğini de anlamak gerekiyor. Foucault bu nesneleşme süreci içinde özneleşmede bir yer açıyor.

Bir anlamda Rousseau’nun benliği bir nesneye dönüştürdüğü fikrinden hareketle *“bir özne olmanın iki biçimi (tartışılan bir süje, konu ve siyasal olarak iktidara göre düşük konumda bir uyruk) ile “benliğin kendi özgün özneliğini tanıdığı” bir üçüncü biçim arasında açık bir ilişki”* olduğunu söylemesi oldukça dikkate değerdir.⁷⁹⁷

Buna benzer bir şekilde kendilik bilgisinin bir etik pratik haline dönüşerek son kertede özerk haline gelen kendilik fikri Foucault’nun özellikle 1980 sonrası yapıtlarında kendini iyice göstermeye başlamıştır. Foucault, gerçek özneleşmenin kurulması için etik-pratiklerin öneminden bahsederek kişinin kendisi üzerinde denetleyici, geliştirici ve dönüştürücü olma rolüne dikkat çekmektedir.⁷⁹⁸ Gürcistan’da halkın büyük bir çoğunluğunun kendini siyasal alan içinde dönüştürme aşamasına geçmeden sürekli bir nesneleştirme işlemine tabi kaldığını gözlemlemekteyiz. Bu durumda halk siyasal etiğin sunduğu özneleşmeyi tam anlamı ile gerçekleştirememektedir. Gürcistan iç siyasetinde devrimler ve siyasal karşı duruşlar olsa da en nihayetinde kısa bir süreliğine özneliği yakalayan toplumun yine bilgi

⁷⁹⁶ Judith Revel, *Foucault Güncelliğin bir Ontolojisi*, çev. Kemal Atakay, İstanbul: Otonom Yayıncılık, 2006, s. 174.

⁷⁹⁷ Huck Gutman, “Bir Benlik Teknolojisi Rousseau’nun İtirafı” *Kendini Bilmek*, Michel Foucault, Huck Gutman ve Patrick H. Hutton, çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul: Om Yayınları, 1999, ss. 88-89.

⁷⁹⁸ Bernauer, a.g.e., s. 305.

nesnesine dönüştüğü bir kısır döngü söz konusudur. Diğer taraftan, ayrılıkçı bölgeler nesneleştirme ve takakküm gibi politikalara karşı refleksif olarak oluşturdukları tutumlarıyla kendilik teknolojilerinde ilerleme kaydederek birer özerk özne haline gelmiş ve Gürcistan ile ilişkisel durumlarında özneleşmelerini gerçekleştirdikleri gözlenmiştir. Bu özneleşmenin ardındaki güç sayesinde ise yine başka bir bilginin bir nesnesi haline dönüşmüşlerdir. Bu çalışma Gürcistan ve Rusya Federasyonu ilişkilerinin bu çerçeveden değerlendirilmesine sebep olarak, Gürcistan'ın Rusya Federasyonu ile olan ilişkilerindeki edim ve beklentilerin ne şekilde evrileceği hususunda bilgi sunmayı amaçlamaktadır.

Bazı Gürcü akademisyenlerin dillendirdiği gibi belki de bölgede NATO gibi bir gücün konuşlanması, Gürcistan'ı hiç olmadığı kadar güvenli bir yapıya kavuşturmuş haldedir.⁷⁹⁹ Çünkü Rusya'nın Gürcistan'la yaşamış olduğu çatışma durumunun tekrar bir topyekün savaşa dönüşme olasılığı oldukça düşmüştür. Böylelikle Rusya bölgede atacağı adımları daha fazla düşünmek durumunda bırakılmıştır. Fakat burada önemli olan nokta şu olmalıdır: Rusya'nın bilgi/iktidarına karşı bir duruş oluştururken, yardım aldığı kesimin ABD-AB (Batı Eksen) bilgi/iktidarı altına girmeyi Gürcistan reddedecek midir? Bu daha çok başkalarının kendimiz için duyduğu kaygıdan ziyade kendi kendimize duyduğumuz kendilik kaygısıyla hayat bulacak etik bir duruşa tekabül eder. Foucault hakikate ulaşmak için öznenin kendisini belirli bir takım bağıntılardan arıtma fikrinin yerine hakikat için mücadele etmek buna cesaret etme, savaş verme, merak etme gibi eylemlerle hakikate erişilebileceğini dile getirir.⁸⁰⁰ Gürcistan'da bağımsızlığından itibaren onu inşa eden fakat günün şartlarında artık işlemeyen ve daha çok problem yaratan kendini soyutlama anlayışından kurtulması gerekmektedir. Böyle olmadığı takdirde, hem Gürcistan üzerinde hem de geniş anlamda Kafkaslar'da daha çok büyük güçlerin üstü örtülü çatışmaları ve bilgi/iktidar savaşları söz konusu olacaktır.

Postmodern siyasetin günün politikasını yarattığını ve sürekli değişim dalgası ile bireyleri ve devletleri bu politika çevresinde evirdiği söz konusu olunca hem Gürcistan

⁷⁹⁹ NATO "Krtsanisi" bölgesinde NATO-Gürcistan Ortak Eğitim ve Değerlendirme Merkezi'ni açmıştır. Bkz. <https://www.georgianjournal.ge/politics/31332-nato-georgia-joint-training-and-assessment-center-opened.html>, (07.12.2018).

⁸⁰⁰ Michel Foucault, *The Courage of Truth, The Government of Self and Others II, Lectures at the College de France 1983-1984*, s. 125.

hem de Rusya'nın bundan etkilenmemesi olanaksız hale gelmiştir. Özellikle Ivanişvili önderliğindeki Gürcistan Rüyası Koalisyon Hükümeti daha önceki dönemlerdeki politikaların tam karşıtı bir görünüş sergilemelerine rağmen yönetimi ele geçirince bu söylemlerini sürdüremedikleri gözlenmiştir. Çünkü Gürcistan'da her ne kadar Rusya yanlısı bir yönetim başa geçtiyse de ülkesi için hedef gördüğü politik duruşu devam ettirme yönünde tavır sergilemiştir. Gürcistan, herhangi bir tarafın himayesi altında olmadan denge politikasını kurma niyetiyle, kendi doğruları üzerinde dış politikasını inşa etme kararlılığını göstermektedir. Son dönemde salt bir gruba ait olmak yerine hem Rusya hem de Batı ile iyi ilişkiler içerisinde bulunmayı tercih etmiş, homojen ilişkiler yürütmeyi terketmiş, esnek politikalar üretme yolunu seçmiştir. Savaşın eski iki komşu devlette yarattığı etkiler onları biraz daha uzlaşa içinde olmaya sevk etmiştir.

Sonuç olarak Gürcistan, sahip olduğu jeopolitik konumu sebebi ile modern siyasi sürecin etkilerini hem iç politikasında hem de dış politikasında pratik anlamda yaşamıştır. Özellikle bu durumdan kurtulmak için birtakım girişimlerde bulunmuştur. Ülke içinde Gürcü halkının sahip olduğu yüksek milliyetçi ruhun azaltılarak, Avrupa değerler sisteminin esas alındığı demokratik ve çoğulcu yönetim desteklenmiştir. Gürcistan'ı daha sağlam ve daha güçlü kılmak için atılmış olan bu adımlar Rusya Federasyonu tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Çünkü Rusya Federasyonu Gürcistan'ın görünür yüzü dışında, aslında Batı'nın bilgi/iktidarına karşı bir duruş sergilemektedir. Rusya Federasyonu bu yüzden Sovyet mirasından kalan ayrılıkçı bölgeleri kendi amaçları doğrultusunda kullanarak gücünü maksimize etme çabası içinde bulunmaktadır. Bunu yaparken de kültür, kimlik gibi öğelere vurgu yapmaktadır. 2008 Savaşı'nda askeri çatışma ve savaşı dahi göze aldığını açıkça göstermiştir. Rusya'nın nesneleştirici politikalarını tahakküm yolu ile Gürcistan üzerinde uygulamaya kalkması, Gürcistan'ı bir çıkar yol olarak gördüğü ABD ile Batı'nın politik alanına doğru itmektir. Başka bir ifadeyle Gürcistan diğer bir nesneleştirme alanı içerisine çekilmektedir. Her iki nesneleştirme alanı içinde sıkışan ülkenin kurtuluşunun ise kendi öz pratiklerini edinerek, kendi özneleşmesini sağlaması ile gerçekleşeceği düşünülmektedir. Bunun için Gürcistan'ın son dönemde kendisini bir bilgi öznesi haline sokan ülkeler arasında taraf tutmak yerine, sadece kendi ihtiyaçlarına cevap veren politikalar arasında seçim yaparak daha bağımsız karar aldığı kaydedilmiştir. İki farklı bilgi/iktidarın bir episteme içinde yaşadıkları rekabetin son noktası olarak kabul

edilebilecek olan 2008 Gürcistan-Rusya Savaşı, ötekileşen yahut bilgi nesnesi haline gelen tarafların özneleşme süreçlerinde özgürleşme safhasının başladığını göstermesi açısından önemli görülmektedir.

Çok taraflı çok daha karmaşık ilişkiler sarmalının yer aldığı bu yenedünyada Gürcistan'ın yaşamış olduğu iç siyasi çıkmazlar-özellikle ayrılıkçı bölgeler hakkındaki politikaları ki bu ayrılıkçı unsurlar kendi özneleşmelerini bilfiil Gürcistan ile olan ilişkilerinde gerçekleştirmişlerdir. Bu Gürcistan'ın özneleşmesini sağlaması yolunda da önemli bir adım niteliğindedir. Özneleşme süreci bireylerdeki gibi toplumda ve devletlerde de süreklilik arz edebilir. Nasıl ki sorun ortaya çıkıp bir anlamda mekânın ve zamanın dışına doğru yayılabiliyorsa bu sorununu aşmak da bir sürece tekabül etmektedir.

Sonuç olarak özneleşmenin temelde benlikle ilişkisel bir sorun olduğu düşünülmektedir. Özne olarak kabul edilen ögenin ilk olarak kendi pratikleri vasıtasıyla kendini inşa etmesi ve öznel hale getirmesi gerekmektedir. Foucault ilk olarak sorunu siyasi egemenliğin 16. ve 17. yüzyıllardan beri kendi benliğine ilişkisi bulunan bir özneye bağlanmasında görmektedir. Bu durum öznenin başkalarını yönetme eyleminden önce kendini yönetebilme becerisine sahip olup olmadığı üzerinde bir düşünce ortaya çıkartmaktadır. Bu da prensin hem kendi üzerindeki hem de diğerleri üzerindeki iktidarı sorunsal hale getiren bir çeşit yönetimsellik sorununu açığa çıkartmaktadır.⁸⁰¹ Bu egemen öznenin tarihsel olarak değişim gösterdiği kaydedilse bile, prensin yerini ulus-devletin devralmasıyla bu yönetimsellik sorunu hala aşılmış değildir. Bu bağlamda Foucault'cu düşünce Gürcistan'ın başkalarını yönetme becerisinden önce kendi kendini yönetmesinde yararlanacağı bir düşünce sistemi olarak işlev görecektir.

⁸⁰¹ Michel Foucault, *Subjectivity and Truth Lectures At The Collège De France 1980–1981*, Edited by Frédéric Gros, General Editors: François Ewald and Alessandro Fontana, English Series Editor: Arnold I. Davidson, Translated By Graham Burchell, London: Palgrave Macmillan, 2017, ss. 280-282.

EK-1

Harita-1: 1320 Tarihli Karadeniz Havzası Haritası

Harita-2: Gürcistan İdari Haritası

Harita-3: Gürcistan Haritası (Özerk ve Otonom Bölgeler)

Harita-4: Ahıska Türklerinin (Meşketler) Buldukları Ülkeler

Harita-5: Gürcistan'da Etnik Azınlıkların Durumu

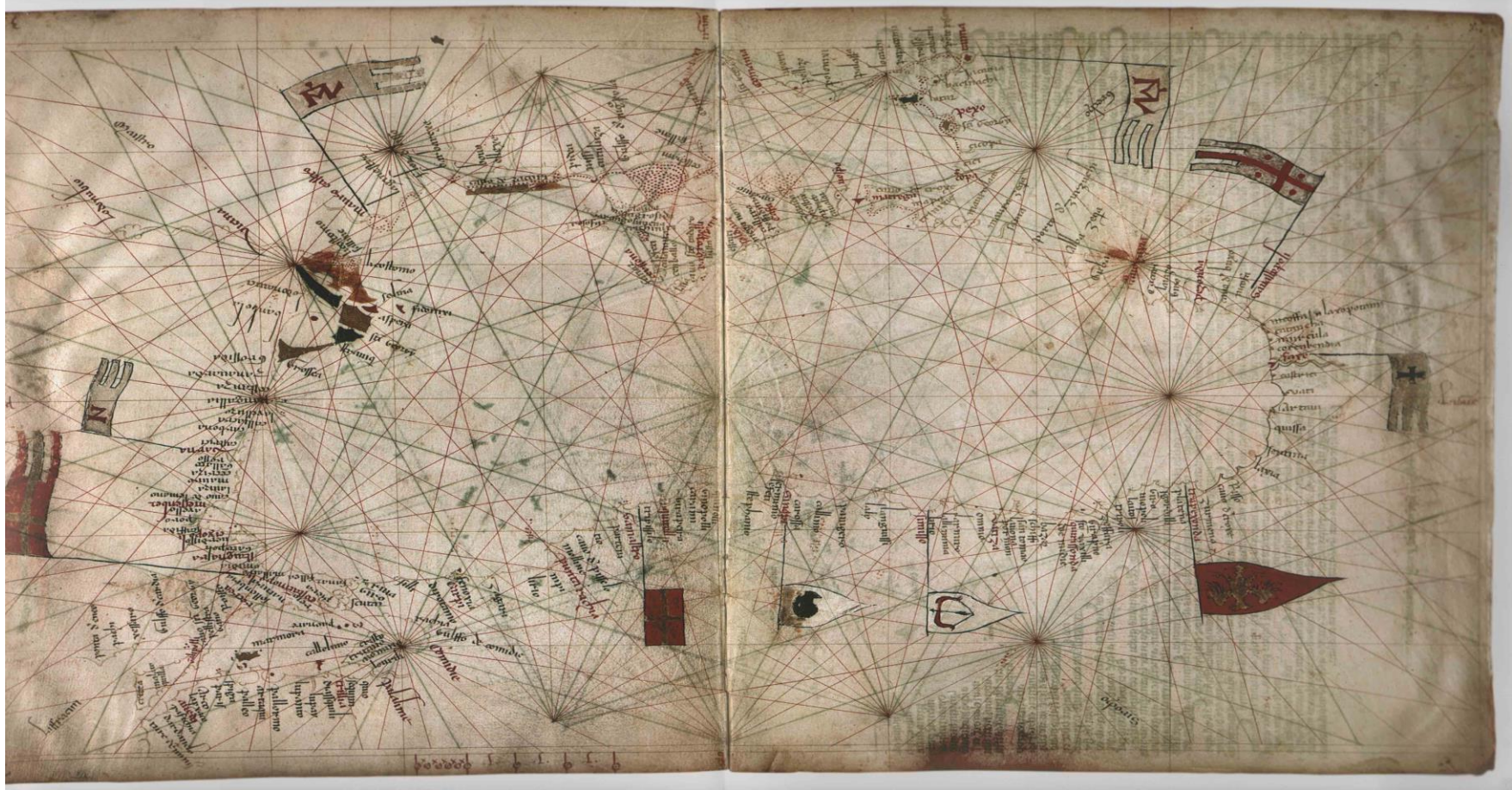
Harita-6: Gürcistan Kara ve Demir Yolları Haritası

Harita-7: Gürcistan Karayolları Haritası

Harita-8: Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu

Harita-1: 1320 Tarihli Karadeniz Havzası Haritası

Kaynak: <http://papacoma.narod.ru/maps/maps-images/vesconte-1320-1.jpg>, (17.11.2018)

Harita-2: Gürcistan İdari Haritası

Kaynak: <http://mapsof.net/georgia/administrative-map-of-georgia>, (17.07.2017).

Harita-3: Gürcistan Haritası (Özerk ve Otonom Bölgeler)

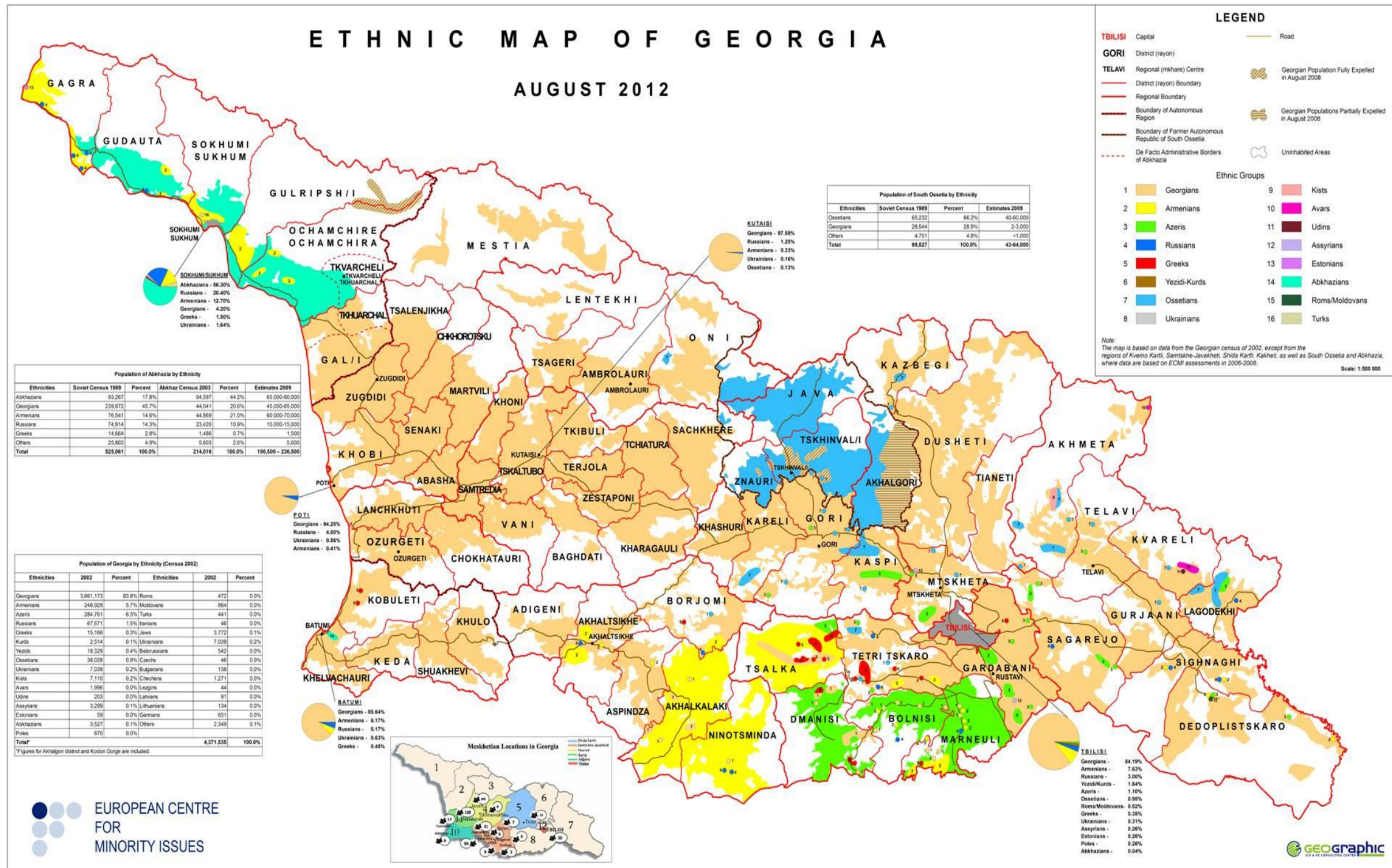
Kaynak: http://www.nationsonline.org/oneworld/map/georgia_map2.htm, (10.07.2017).

Harita-4: Ahıska Türklerinin Buldukları Ülkeler

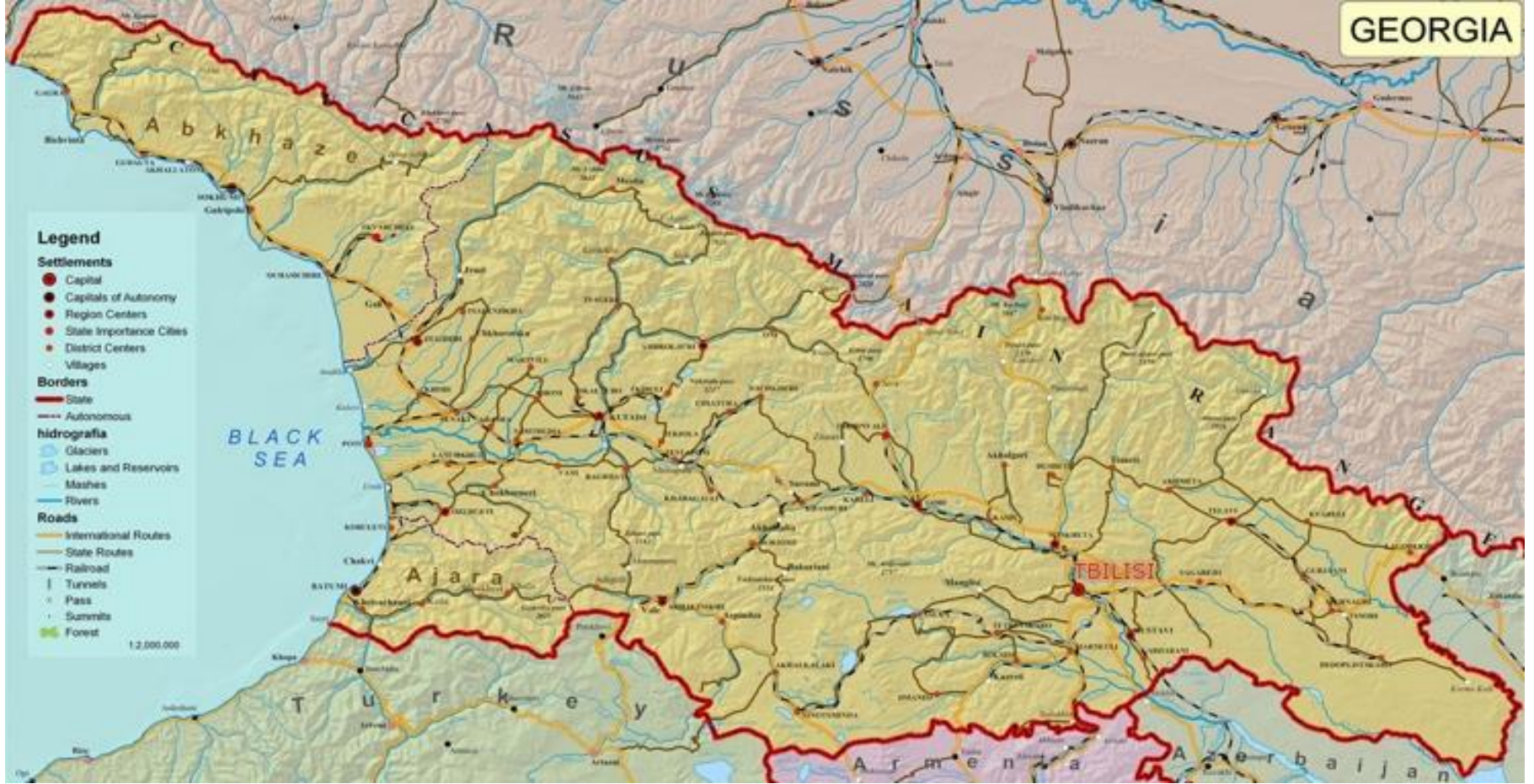
Kaynak: ECMI, http://www.ecmicaucasus.org/menu/info_maps.html, (20.07.2017).

Harita-5: Gürcistan'da Etnik Azınlıkların Durumu

Kaynak: http://www.ecmicaucasus.org/menu/info_maps.html, (20.07.2017).

Harita-6: Gürcistan Kara ve Demir Yolları Haritası

Kaynak: <http://ontheworldmap.com/georgia/large-detailed-map-of-georgia.html>, (17.07.2017).

Harita-7: Gürcistan Kara Yolları Haritası

Kaynak: <https://www.mapsofworld.com/georgia/road-map.html>, (17.07.2017).

Harita-8: Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu

Kaynak: <http://cbw.ge/economy/baku-tbilisi-kars-railway-go-service-mid-2017/>, (16.07.2017) (Not: Harita üzerinde “kırmızı kesik çizgi” ile belirtilen vurgu bana aittir).

KAYNAKLAR

Kitaplar

- ADAMS Ian, *Political Ideology Today*, 2.Edition, Manchester: Manchester University Press, 2001.
- AĞACAN Kamil, *Stratejik Öngörü 2006 Güney Kafkasya*, Ankara: Avrasya –Bir Vakfi ASAM Yayınları, Ekim 2006.
- AKAY Ali, *Postmodernizm'in ABC'si*, İstanbul: Say Yayınları, 2010.
- AKAY Ali, *Michel Foucault'da İktidar ve Direnme Odakları*, 3. Baskı, Ankara: Doğu-Batı Yayınları, 2016.
- AKKAYA Mehmet, *Filozofça: Tarihsel Süreçte Politikanın Evrimi*, İstanbul: Belge Yayınları, 2013.
- ALISSON Roy, *Challenges for the Former Soviet South*, Washington D.C.: Brooking Istitution Press, 1996.
- ALLAN Kenneth, *Contemporary Social and Sociological Theory: Visualizing Social Worlds*, Second Edition, Los Angeles: Sage, 2011.
- ALVESSON Mats, *Postmodernism and Social Research*, Buckingham: Open University Press, 2002.
- ARDITI Benjamin, *Liberalizm Kıyılarında Siyaset: Farklılık, Popülizm, Devrim, Ajitasyon*, Çev. Emine Ayhan, İstanbul: Metis Yayınları, 2010.
- ASMUS Ronald D., *A Little War That Shook The World*, New York: Palgrave Macmillan, 2010.
- AVŞAR B. Zakir ve TUNÇALP Zafer S., *Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri*, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:73, 1995.
- AYDIN Mustafa, *Moderniteye Dışarıdan Bakmak*, İstanbul: Açılım Kitap, 2009.
- BATALDEN Stephen K. and BATALDEN Sandra L., *The Newly Independent States of Eurasia Handbook of Former Soviet Republics*, Phoenix: Oryx Press, 1993.
- BAUMAN Zygmunt, *Bireyselleşmiş Toplum*, 2. Baskı, Çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011.
- BAUMAN Zygmunt, *Liquid Modernity*, Cambridge: Polity Press, 2011.
- BAUMAN Zygmunt, *Modernity and Ambivalence*, New York: Cornell University Press, 1991.
- BAYLIS John ve SMITH Steve, *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, 3. Baskı, New York: Oxford University Press, 2005.
- BERKTAY Fatmagül, *Politikanın Çağrısı*, 3. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012.
- BERNAUER James W., *Foucault'nun Özgürlük Serüveni Bir Düşünce Etiğine Doğru*, Çev. İsmail Türkmen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005.

- BEST Steven ve KELLNER Douglas, *Postmodern Teori*, 2. Baskı, Çev. Mehmet Küçük, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011.
- BEZCİ Bünyamin, *Carl Schmitt'in Politik Felsefesi: Modern Devletin Müdafası*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2006.
- BIDET Jacques, *Foucault'yu Marx'la Okumak*, Çev. Zehra Cunillera, İstanbul: Metis Yayınları, 2016.
- BIELSKIS Andrius, *Towards a Post-Modern Understanding of the Political: From Genealogy to Hermeneutics*, New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- BURBACH Roger, *Globalization and Postmodern Politics: From Zapatistas to High-Tech Robber Barons*, Kingston: Pluto Press and Arawak Publications, 2001.
- BÜYÜKA B. Ömer, *Abhaz Tarihi'nin İskeleti*, İstanbul: Gül Ajans, 1993.
- CALL Lewis, *Postmodern Anarchism*, Lanham: Lexington Books, 2002.
- CANTZEN Rolf, *Daha Az Devlet Daha Çok Toplum: Özgürlük/ Ekoloji/ Anarşizm*, 2.Baskı, Çev. Veysel Atayman, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000.
- CHETERIAN Vicken, *Kafkasya'da Savaş ve Barış Rusya'nın Sorunlu Hududu*, Çev. Erol Kaplan, İstanbul: Belge Yayınları, 2017.
- CHOMSKY Noam, *Geleceği Kurgulamak*, Çev. Gökhan Fırat, İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2015.
- CICHOCK Mark A., *Russian and Eurasian Politics A Comparative Approach*, New York: Longman, 2003.
- CLASTRES Pierre, *Devlete Karşı Toplum*, 3. Baskı, Çev. Mehmet Sert ve Nedim Demirtaş, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011.
- COHEN Ariel and HAMILTON Robert E., *The Russian Military and the Georgian War: Lessons and Implications*, Pennsylvania: Strategic Studies Institute, 2011.
- COOPER Barry, *The Restoration of Political Science and the Crisis of Modernity*, New York: The Edwin Mellen Press, 1989.
- COPPIETERS Bruno, *Federalism and Conflict in the Caucasus*, London: Royal Institute of International Affairs, 2001.
- CORNELL Svante E., *Small Nations and Great Powers A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus*, London: Routledge Curzon, 2003.
- ÇAM Esat, *Siyaset Bilimine Giriş*, Genişletilmiş Yedinci Basım, İstanbul: Der Yayınları, 2000.
- ÇUBUKLU Yaşar, *Postmodern Toplumda Kriz ve Siyaset*, İstanbul: Kanat Kitap, 2004.
- DEMİRTAŞ Mustafa, *Postyapısalcı Edebiyat Kuramı Sevim Burak: Edebiyatta Bir Tekillik Düşünürü*, İstanbul: Otonom Yayıncılık, 2015.
- D'ENCAUSSE H el ene Carr ere, *İki D unya Arasında Rusya*, Çev. Reşat Uzmen, İstanbul:  t ken Neşriyat A.Ş., 2013.
- DELANTY Gerard, *Modernity and Postmodernity: Knowledge, Power and the Self*, London: Sage Publications, 2000.

- DERRIDA Jacques, *Of Grammatology*, (Corrected Edition) Translated by Gayatri Chakravorty Spivak, Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1997.
- DERRIDA Jacques, *Positions*, Translated and annotated by Alan Bass, Chicago: The University of Chicago Press, 1981.
- DUGİN Aleksandr, *Moskova-Ankara Ekseni "Avrasya Hareketi"nin Temel Görüşleri*, Çev. Leonid Bahrevski, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2007.
- DUGİN Aleksandr, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 7. Baskı, Çev. Vügar İmanov, İstanbul: Küre Yayınları, 2010.
- EAGLETON Terry, *Kuramdan Sonra*, 2. Baskı, Çev. Uygur Abacı, İstanbul: Literatür Yayınları, 2006,
- EINSTEIN Albert, *Benim Gözümden Dünya*, 8. Baskı, Çev. Demet Evrenesoğlu, İstanbul: Alfa Yayınları, 2016.
- EMERSON Michael and KOVZİRİDZE Tamara (ed), *Deepening EU–Georgian Relations What, why and how?*, Brussels: Centre for European Policy Studies, Tbilisi: Reformatics, London: Rowman & Littlefield International, 2016, ss. 27-28. <http://www.dcfta.gov.ge/public/filemanager/publications/pub1-Eng.pdf>, (13.12.2018).
- EKEDAHL Carolyn McGiffert and GOODMAN Melvin A., *The Wars of Eduard Shevardnadze*, 2nd Edition, Revised and Updated, Washington D.C.: Brassey's Inc, 2001.
- EVRE Bülent, *Postmodern Paradoks ve Siyaset*, Ankara: Adımlar Yayınevi, 2009.
- FARRELL Frank B., *Subjectivity, Realism, and Postmodernism-The Recovery of the World*, Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
- FOUCAULT, Michel, *The Archaeology of Knowledge*, Translated by A. M. Sheridan Smith, London and Newyork: Routledge, 2002.
- FOUCAULT Michel, *The History of Sexuality: Volume I. An Introduction*, Translated from the French by Robert Hurley, New York: Pantheon Books, 1978.
- FOUCAULT Michel, *Fearless Speech*, Edited by Joseph Pearson, Los Angeles: Scmiotext(e), 2001.
- FOUCAULT Michel, *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, Translated from the French by Alan Sheridan, Second Edition, New York: Vintage Books, 1995.
- FOUCAULT Michel, *History of Madness*, Edited by Jean Khalfa, Translated by Jonathan Murphy and Jean Khalfa, London: Routledge, 2006.
- FOUCAULT Michel, *This Is Not a Pipe*, With Illustrations and Letters by Rene Magritte, Translated and Edited by James Harkness, Berkeley: University of California Press, 1983.
- FOUCAULT Michel, *The Birth of Clinic: An Archaeology of Medical Perception*, Translated from the French by A.M.Sheridan, y.y., Routledge Taylor & Francis e-Library, 2003
- FOUCAULT Michel, *The Hermeneutics of the Subject: Lectures at the College De France, 1981-82*, edt. Frederic Gros General Edts: François Ewald and

- Alessandro Fontana, English Series Editor: Arnold I. Davidson Translated By Graham Burchell, New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- FOUCAULT Michel, *About The Beginning of The Hermeneutics of The Self: Lectures At Dartmouth College, 1980*, Edition established by Henri- Paul Fruchaud and Daniele Lorenzini, Translated by Graham Burchell, Chicago: The University of Chicago Press, 2016
- FOUCAULT Michel, *Security, Territory, Population: Lectures At The Collège De France, 1977-78*, ed. Michel Senellart, General edts. François Ewald and Alessandro Fontana, English Series Editor: Arnold I. Davidson, Translated By Graham Burchell, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009.
- FOUCAULT Michel, *Lectures on the Will to Know Lectures At The Collège De France 1970–1971 and Oedipal Knowledge*, ed. Daniel Defert, General Edts. François Ewald and Alessandro Fontana, English Series ed. Arnold I. Davidson, Translated By Graham Burchell, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013.
- FOUCAULT Michel, *Subjectivity and Truth Lectures At The Collège De France 1980–1981*, Edited by Frédéric Gros, General Editors: François Ewald and Alessandro Fontana, English Series Editor: Arnold I. Davidson, Translated By Graham Burchell, London: Palgrave Macmillan, 2017.
- FOUCAULT Michel, *The Courage of Truth, The Government of Self and Others II, Lectures at the College de France 1983-1984*, Edited by Frédéric Gros, General Editors: François Ewald and Alessandro Fontana, English Series Editor: Arnold I. Davidson, Translated By Graham Burchell, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011.
- FOUCAULT Michel, *Entelektüelin Siyasi İşlevi*, 3. Baskı, Çev. Işık Ergüden, Osman Akınhay, Ferda Keskin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011.
- FOUCAULT Michel, *Felsefe Sahnesi*, 2. Baskı, Çev. Işık Ergüden, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011.
- FOUCAULT Michel, *Özne ve İktidar*, 3. Baskı, Çev. Işık Ergüden ve Osman Akınhay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011.
- FOUCAULT Michel, *Güzel Tehlike, Söyleşi: Claude Bonnefoy*, 3. Baskı, Çev. Savaş Kılıç, İstanbul: Metis yayınları, 2016.
- FREEDOM HOUSE, *Freedom in the World 2008: The Annual Survey of Political Rights and Civil Liberties*, ed. Arch Puddington, Maryland: Rowman&Littlefield Publishers, 2008.
- FUNK Rainer, *Ben ve Biz: Postmodern İnsanın Psikanalizi*, 3. Baskı, Çev. Çağlar Tanyeri, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2013.
- GAHRTON Per, *Georgia Pawn in the New Great Game*, New York: Pluto Press, 2010.
- GARNER Roberta, *Contemporary Movements and Ideologies*, New York: McGraw Hill Inc, 1996.
- GIBBINS John R. ve REIMER Bo, *The Politics of Postmodernity: An Introduction to Contemporary Politics and Culture*, London: Sage Publications, 1999.

- GIDDENS Anthony, *Toplumun Kuruluşu*, Çev. Hüseyin Özel, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- GIDDENS Anthony, *Sağ ve Solun Ötesinde: Radikal Politikaların Geleceği*, İkinci Baskı, Çev. Müge Sözen ve Sabir Yücesoy, İstanbul: Metis Yayınları, 2009.
- GIDDENS Anthony, *Modernliğin Sonuçları*, 4. Baskı, çev. Ersin Kuşdil, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010.
- GOODCHILD Philip, *Deleuze & Guattari: Arzu Politikasına Giriş*, Çev. Rahmi G. Ögdül, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005.
- GRIFFITHS Martin, ROACH Steven C. ve SALAMON M. Scott, *Fifty Key Thinkers in International Relations Uluslararası İlişkilerde Temel Düşünürler ve Teoriler*, Çev. Cesran, Ankara: Nobel Yayınları, 2011.
- GÜLER Müjdat, *Orta Asya ve Kafkaslara Türk Bakışı*, 3.Baskı, İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayınları, 2007.
- GVALIA Giorgi, LEBANIDZE Bidzina and IASHVILI Zurab (Edt.), *Political Elites, Ideas and Foreign Policy: Explaining and Understanding the International Behaviour of Small States in the Former Soviet Union*, Tbilisi: Ilia State University Press, 2011.
- HAAS Richard N., *Yeni Amerika: Dış Politika İçeride Başlar*, Çev. Mehmet Talha Paşaoğlu, İstanbul: Tuti Kitap, 2014.
- HAUSS Charles, *Beyond Confrontation: Transforming the New World Order*, Westport: Praeger, 1996.
- HABERMAS Jürgen, “Öteki” olmak, “Öteki”yle Yaşamak, 6. Baskı, Çev. İlknur Aka, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- HALLAMS Ellen, *The United States and NATO since 9/11*, Oxon: Routledge, 2010.
- HARVEY David, *Postmodernliğin Durumu*, 6. Baskı, Çev. Sungur Savran, İstanbul: Metis yayınları, 2012.
- HONIG Bonnie, *Political Theory and the Displacement of Politics*, New York: Cornell University Press, 1993.
- HUGHES Barry B., *Continuity and Change in World Politics: Competing Perspectives*, 4. Baskı, New Jersey: Prentice Hall, 2000.
- HUTCHINS Chris with Alexander KOROBKO, *Putin*, Leicester: Matador Traobador Publishing, 2012.
- HYDE-PRICE Adrian, *European Security in the Twenty-first Century*, Oxon: Routledge, 2007.
- JEFFRIES Ian, *The Caucasus and Central Asian Republics at the Turn of the Twenty-first Century: A Guide to the Economies in Transition*, London: Routledge, 2003.
- İBERİELİ Sandro, *Gürcü Halkının Tarihi*, İstanbul: Cinius Yayınları, 2014.
- İBRAHİMLİ Haleddin, *Değişen Avrasya’da Kafkasya*, Ankara: Avrasya-Bir Vakfı ASAM Yayınları, 2001.
- İŞYAR Ömer Göksel, *Avrasya ve Avrasyacılık*, Bursa: Dora Yayıncılık, 2010.

- JAMESON Fredric, *Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Mantığı*, ev. Nuri Plümer, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994.
- JONES Stephen, *Georgia: A Political History Since Independence*, London: I.B.Tauris, 2013.
- KAHRAMAN Hasan Bülent, *Postmodernite ile Modernite Arasında Türkiye: 1980 sonrası Zihinsel*, Toplumsal, Siyasal Dönüşüm, Everest Yayınları, İstanbul, 2002.
- KAMALOV İlyas, *Stratejik Öngörü 2006 Rusya Federasyonu: Rusya Federasyonundaki Gelişmeler, Temel Sorunlar, Muhtemel Senaryolar ve Ana Aktörler*, Ankara: Avrasya-Bir Vakfı ASAM Yayınları, Ekim 2006.
- KARABAYRAM Fırat, *Güney Kafkasya Jeopolitiğinde Rusya Gerçeği*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2011.
- KARADAŞ Yalçın (Der.), *Çerkesleri Anlamak: Türkiye Rusya ve Kafkaslar*, İstanbul: İmleç Kitap, 2010.
- KAYA Funda Günsoy, *Felsefe ile Teolojinin Kavşağında Schmitt ve Strauss'ta "Politik Olan"*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2010.
- KIKABIDZE Koba and LOSABERIDZE David, *Institutionalism and Clientelism in Georgia*, Tbilisi: Neker Publishing House, 2000.
- KNUTSEN, Torbjorn L. *A history of International Relations Theory*, Second Edition, Manchester: Manchester University Press, 1997.
- KOLLAUTZ A., *Abazg-Abazgia: Abhazya Tarihi'nin Bizans Dönemine Ait En Önemli Belgeleri*, ev. Bahriye Çelebi, İstanbul: As Yayınları, 2000.
- KORT Michael, *Russia*, Revised Edition, New York: Facts On File, 1998.
- KUHN Thomas S., *The Structure of Scientific Revolutions*, Third edition, Chicago: University of Chicago Press, 1996.
- KUMAR Krishan, *Sanayi Sonrası Toplumdan Post-Modern Topluma: Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları*, 4. Baskı, ev. Mehmet Küçük, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2013.
- KÜÇÜKALP Derda, *Siyaset Felsefesi*, İstanbul: Say Yayınları, 2011,
- KÜÇÜKALP Kasım, *Nietzsche & Postmodernizm*, İstanbul: Paradigma Yayınları, 2003.
- LANG David Marshall, *Eski Halklar ve Ülkeler: Gürcüler*, ev. Neşenur Domaniç, İstanbul: Ceylan Yayıncılık, 1997.
- LAWSON Stephanie, *International Relations*, Second Edition, Cambridge: Polity Press, 2012,
- LEMKE Thomas, *Politik Aklın Eleştirisi: Foucault'nun Modern Yönetimsellik özümlemesi*, ev. Özge Karlık, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2016.
- LO Bobo, *Russian Foreign Policy in the Post-Soviet Era: Reality, Illusion and Mythmaking*, London: Palgrave MacMillan, 2002.
- LO Bobo, *Vladimir Putin and the Evolution of Russian Foreign Policy*, Oxford: Blackwell Publishing, 2003.

- LUZHKOV Y. M., *Tarihin Tekrarı: 21. Yüzyılın Toplumu ve Rusya'nın Geleceği*, Çev. Tuğba Oğuz, İstanbul: Ring Reklamcılık, 2003.
- LYON David, *Concepts in Social Thought: Postmodernity*, 2. Baskı, Minneapolis: University of Minnesota Press, 2008.
- LYOTARD Jean-François, *Political Writings*, Translated by Bill Readings with Kevin Paul Geiman, London: UCL Press Limited, 1993.
- LYOTARD J. François, *Postmodern Durum*, Çev. İsmet Birkan, Ankara: Bilgesu Yayınları, 2013.
- MAISAIA Vakhtang, *The Caucasus-Caspian Regional and Energy Security Agendas-Past, Contemporary and Future Geopolitics: View From Georgia*, Second Edition, Brussels-Tbilisi: 'y.y.', 2007.
- MELVIN Neil, *Regional Foreign Policies in the Russian Federation*, London: The Royal Institute of International Affairs, 1995.
- MENAGARISHVILI Irakli, MELIKADZE Nikoloz and GVIMRADZE Giorgi, *The North Caucasus as a Factor in Georgian-Russian Relations*, Tbilisi: Georgian Branch of Friedrich Ebert Foundation Publications, 2010.
- MERT Okan, *Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2004.
- MEYNELL Hugo A., *Postmodernism and the New Enlightenment*, Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 1999.
- MİMİNOŞVİLİ Otar, *Gürcistan'da Etnografik Yolculuk*, Çev. Hacer Özkan, İstanbul: Çivi Yazıları, 1999.
- MOUFFE Chantal, *Siyasal Üzerine*, 2. Baskı, Çev. Mehmet Ratip, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- MURPHY John W., *Postmodern Social Analysis and Criticism*, Connecticut: Greenwood Press, 1989.
- NEWMAN Saul, *Bakunin'den Lacan'a Anti-Otoriteryanizm ve İktidarın Altüst Oluşu*, Çev. Kürşad Kızıltuğ, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2006.
- NIEDERMAIER Ana K., (Edt.), *Countdown to War In Georgia: Russian Foreign Policy and Media Coverage of the Conflict in South Ossetia and Abkhazia*, Minneapolis: East View Press, 2008.
- NODIA Ghia ve SCHOLTBACH Alvaro Pinto, *The Political Landscape of Georgia Political Parties: Achievements, Challenges and Prospects*, Delft: Eburon Academic Publishers, 2006.
- NORRIS Christopher, *The Truth About Postmodernism*, Oxford: Blackwell Publishers, 1993.
- O'NEILL John, *The Poverty of Postmodernism*, London: Rotledge, 1995.
- PARAS Eric, *Foucault: Öznenin Yitiminden Yeniden Doğuşuna*, Çev. Yunus Çetin, İstanbul: Kolektif Kitap, 2016.

- PETRO Nicolai N. and RUBINSTEIN Alvin Z., *Russian Foreign Policy From Empire to Nation State*, New York: Longman, 1997.
- POMERANTSEV Peter, “*Russia: A Postmodern Dictatorship?*”, London: Legatum Institute, October 2013.
- PUKHAEV K.,(Edt.), *South Ossetia 1988-1992 Cronicle of Events of the Georgian Agression*, Tskhinval: ‘y.y.’, 1996.
- REVEL Judith, *Foucault Güncelliğın bir Ontolojisi*, Çev. Kemal Atakay, İstanbul: Otonom Yayıncılık, 2006.
- REVEL Judith, *Foucault Sözlüğü*, Çev. Veli Urhan, İstanbul: Say Yayınları, 2012.
- RIASANOVSKY Nicholas V. ve STEINBERG Mark D., *Rusya Tarihi: Başlangıçtan Günümüze...*, 2. Baskı, Çev. Figen Dereli, İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2014.
- RITZER George, *Postmodern Social Theory*, New York: The McGraw-Hill Companies, 1997.
- ROSEN Michael ve WOLFF Jonathan, *Siyasal Düşünce*, Çev. Sevda Çalışkan-Hamit Çalışkan, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006.
- RUBY Christian, *Siyaset Felsefesine Giriş*, Çev. Aziz Ufuk kılıç, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- SAĞLAM Mühdan, *Gazprom’un Rusya’sı Rusya’da devletin Dönüşümü*, Ankara: Siyasal Kitapevi, 2014.
- SAPMAZ Ahmet, *Rusya’nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye’ye Etkileri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2008.
- SCHMITT Carl, *Siyasal Kavramı*, 2. Baskı Çev. Ece Göztepe, İstanbul: Metis Yayınları, 2012.
- SCHREIBER J-J.Servan, *Bir Toplumun Uyanışı: Fransa’da ve Dünyada Mayıs-Haziran 1968 Gençlik Hareketleri*, Çev. Necdet Sander, İstanbul: Sander Kitabevi, 1968.
- SCOTT Joan W., *Eleştirel Tarih Kuramı Kimlikler, Deneyimler, Politikalar*, Çev. Zerrin Yaya, Ankara: Dost Kitabevi, 2017.
- SHAW Denis J. B., *Russia In the Modern World A New Geography*, Oxford: Blackwell Publishing, 1999.
- SIM Stuart, *Postmodern Düşüncenin Eleştirel Sözlüğü*, Çev. Mukadder Erkan ve Ali Utku, Ankara: Ebabil Yayınları, 2006.
- SOULEİMANOV Emil, *Understanding Ethnopolitical Conflict: Karabakh, South Ossetia, and Abkhazia Wars Reconsidered*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013.
- STRANGE Susan, *The Retreat of the State*, Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- STRATHERN Paul, *90 dakikada Foucault*, Çev. Dilara Dilmen, İstanbul: Zeplin Kitap, 2016.
- STREISSGUTH Thomas, *The Transcaucasus*, San Diego: Lucent Books, 2001.

- STUERMER Michael, *Putin: And the Rise of Russia*, Paperback edition, London: Phoenix, 2009.
- SUNY Ronald Grigor, *The Making of the Georgian Nation*, 2nd. Edition, Bloomington: Indiana University Press, 1994.
- ŞAYLAN Gencay, *Postmodernizm*, 4. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2009.
- TAYLOR Charles, *Modernliğin Sıkıntıları*, 2. Baskı, Çev. Uğur Canbilen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011.
- TOURAINÉ Alain, *Critique of Modernity*, Massachusetts: Blackwell Publishing, 1995.
- TOURAINÉ Alain, *Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz?*, 4.Baskı, Çev. Olcay Kunal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011.
- TURAN Müslüm, *Postmodern Teori*, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2011.
- TWINING David T, *The New Eurasia: A Guide to the Republics of the Former Soviet Union*, Westport: Praeger Publishers, 1993.
- VATTIMO Gianni, *Şeffaf Toplum*, Çev. Ümit Hüsrev Yolsal, İstanbul: Say Yayınları, 2012.
- VEKUA David, *Reorganization of Social Security System of Georgia-Some Suggestions*, Tbilisi: United Nations Country Team (UNCT) in Georgia, 2003.
- VEYNE Paul, *Foucault Düşüncesi Kişiliği*, Çev. Işık Ergüden, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- VEYNE Paul, *Tarih Nasıl Yazılır?*, Çev. Nihan Özyıldırım, İstanbul: Metis Yayınları, 2014.
- WAKEFIELD Neville, *Postmodernism: The Twilight of the Real*, London: Pluto Press, 1990.
- WALL Derek, *Yeşil Politika: Tarihi, paydaşları ve kavramları ile...*, Çev. İlknur Urkun Kelso, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 2013.
- WALLERSTEIN Immanuel, *21.YY'da Siyaset*, 2. Baskı, Çev. Taylan Doğan ve Ender Abadoğlu, İstanbul: Aram Yayıncılık, 2005.
- WARD Glenn, *Theach Yourself Understand Postmodernism*, London: McGraw-Hill, 2010.
- WARD Glenn, *Postmodernizmi Anlamak*, Çev. Tufan Göbekçin, İstanbul: Optimist Kitap, 2014.
- WHITE Stephen K., *Political Theory and Postmodernism*, New York: Cambridge University Press, 1996.
- WIXMAN Ronald, *The Peoples of the USSR: An Ethnographic Handbook*, London: Macmillan Press, 1984.
- YANAR Savaş, *Türk-Rus İlişkilerinde Gizli Güç: Kafkasya*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2002.

- YILMAZ Hasan ve KAŞIKÇI Nihat, *Kafkasya Raporu*, Ankara: Çankaya Vakfı Yayınları, 2000.
- ZEKA Necmi, *Postmodernizm: Jameson Lyotard Habermas Zeka*, çev. Gülelgül Naliş ve Dumrul Sabuncuoğlu, İstanbul: Kıyı Yayınları, 1990.
- ZEVELEV Igor, *Russia and Its New Diasporas*, Washington D.C.: United States Institute of Peace Press, 2001.
- ZEYREK Yunus, *Acaristan ve Acarlar*, Ankara: Pozitif Matbaacılık, 2001.
- ZEYREK Yunus, *Ahıska Araştırmaları*, Ankara: Kozan Ofset Matbaacılık, 2006.
- ZHORZHOLIANI Giorgi, *Protection of The Rights of National (Ethnic) Minorities*, Çev. Valentine Amiranashvili, Tbilisi: Epokha Publishers, 1999.
- ZURCHER Christoph, *The Post-Soviet Wars: Rebellion, Ethnic Conflict and Nationhood in the Caucasus*, New York: New York University Press, 2009.
- АЧУГБА Т. А., *Этническая История Абхазов XIX-XX вв. Этнополитические и Миграционные Аспекты*, Сухум: Абхазский Институт Гуманитарных Исследований им. Д.И. Гулиа, 2010.
- ИВАНОВ игорь, *Новая Российская Дипломатия Десять Лет Внешней Политики Страны*, Москва: Олма-Пресс, 2002.
- МЕНДКОВИЧ Н. А., *Цена РЕФОРМ, или Почему у Грузии не Получилось?*, Москва: Российский Институт Стратегических Исследований, 2012.

Makaleler

- ABESADZE Ramaz and BURDULI Vakhtang, “Regional Problems of Accelerating Economic Development Rates in the Context of Globalization (A Georgian Case-Study)”, *The Caucasus & Globalization*, Volume 7, Issue 3-4, 2013.
- AMELINA Yana, “International Recognition of Abkhazia and South Ossetia: A (De)Stabilizing Factor in the Caucasus”, *Cetral Asia and the Caucasus*, Volume 13, Issue 3, 2012.
- ANCHABADZE Jurij, “History: the Modern period”, *The Abkhazians: A Handbook*, ed. George Hewitt, Surrey: Curzon Press, 1999.
- ANSHBA Rustam, “Georgia’s Overtures to Abkhazia and South Ossetia Are Flawed”, 26 November 2018, <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/georgia-s-overtures-abkhazia-and-south-ossetia-are-flawed>, (06.12.2018).
- APHRASIDZE David, “Georgia’s New Nationalism: A Better Opportuniny for State Building?”, *OSCE Yearbook 2004*, Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2005.
- ARI Tayyar, “Uluslararası İlişkilerde Büyük tartışmalar ve Post-Modern Teoriler”, *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri-2: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar*, der. Tayyar Arı, Bursa: Dora Yayınları, 2014.
- ARSLAN Elif, “Vatanlarına Dönemeyen Son Türk Topluluğu: Ahıska Türkleri”, *Avrupa’dan Asya’ya: Sorunlu Türk Bölgeleri* der. Bekir Günay, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları, 2005.
- ASANISHVILI Phikria, “Main Security Challenges in the South Caucasus Region: Perceptions of Two Countries”, Political Science Association of Armenia, Center for Social Sciences, *Armenian – Georgian Relations: Challenges and*

Opportunities for the Bilateral Cooperation, Yerevan, 2014, s. 68, <http://psaa.am/hosting/file/PDF-s/GEORGIAN-ARMENIAN%20RELATIONS.pdf>, (11.12.2018).

- AVES Jonathan, "Post Soviet Transcaucasia", *Challenges For the Former Soviet South*, ed. Roy Allison, Washington: Brookings Institution Press, 1996.
- AYDIN Mustafa, "New Geopolitics of Central Asia and the Caucasus: Causes of Instability and Predicament", *Sam Papers*, No. 2/20, Ankara, June 2000.
- AYDINGÜL Ayşegül Baydar, "A Deported Nationality: The Ahıska Turks", *Perceptions*, Volume III - Number 4, December 1998 - February 1999.
- AYDINGÜN Ayşegül, ASKER Ali, "Gürcistan: De Jure Üniter, De Facto Parçalı", *Bağımsızlıklarının Yirminci Yılında Azerbaycan, Gürcistan ve Ukrayna Türk Dilli Halklar-Türkiye ile İlişkiler* ed. İsmail Aydingün, Çiğdem Balım, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2012.
- BAAR Vladimír, BAAROVÁ Barbara, "De Facto States And Their Socio-Economic Structures In The Post-Soviet Space After The Annexation Of Crimea" *Studia z Geografii Politycznej i Historycznej*, tom 6 (2017).
- BADER Max, "Authoritarianism and Party Politics in the South Caucasus", *Exploring the Caucasus in the 21st Century: Essays on Culture, History and Politics in a Dynamic Context* ed. Françoise Companjen, László Marác and Lia Versteegh, , Amsterdam: Pallas Publications, 2010.
- BAEV Pavel K., "What Putin's Russia Aims For in the Caucasus?", *Promoting Institutional Response to the Challenges in the Caucasus The OSCE, UN, EU and the CIS: Analyses-Case Studies-Outlooks*, Vienna: 31st Vienna Seminar, Diplomatic Academy 5-7 July 2001.
- BACHMANN Veit and SIDAWAY James D., "'Zivilmacht Europa': A Critical Geopolitics of the European Union as a Global Power", *Transactions of the Institute of British Geographers*, New Series, Vol. 34, No. 1(Jan., 2009).
- BEGADZE Mariam, "Georgian Constitutional Agreement with the Georgian Orthodox Church: A Legal Analysis", *Occasional Papers On Religion In Eastern Europe*, (March 2017) Vol. 37: Iss. 2, <https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol37/iss2/2> , (09.12.2018).
- BARNOVÍ Andro, "Detailed Review on Samtskhe-Javakheti", *STanD – Tbilisi: Institute for Strategy and Development*, 1/22/2009, s. 13, <http://www.libmindiapora.am/wp-content/uploads/2011/02/33.pdf>, (11.12.2018).
- BENNETT Jane, "Modernity and It's Critics", *The Oxford Handbook of Political Science* ed. Robert E. Goodin, Wiltshire: Oxford University Press, 2009.
- BİSHKU Michael B., "The South Caucasus Republics: Relations with the U.S. and the EU", *Middle East Policy*, Vol. XXII, No. 2, Summer 2015.
- BLUM Douglas W., "Disintegration and Russian Foreign Policy", *Russia's Future Consolidation or Disintegration?*, ed. Douglas W. Blum, Boulder: Westview Press, 1994.

- BORRUD Gabriel, CONNOR Richard, IMPEY Joanna, “Kremlin Favorite Faces Run-Off In South Ossetia Elections”, 14.11.2011, <https://www.dw.com/en/kremlin-favorite-faces-run-off-in-south-ossetia-elections/a-15529729>, (07.12.2018).
- BORDZİKASHVİLİ Sulkhan, “Muslims in Batumi are Becoming Impatient for Second Mosque”, 2 February 2017, <http://oc-media.org/muslims-in-batumi-are-becoming-impatient-for-second-mosque/>, (09.12.2018).
- BROERS Laurence, “‘David and Goliath’ and ‘Georgians in the Kremlin’: a post-colonial perspective on conflict in post-Soviet Georgia”, *War and Revolution in the Caucasus: Georgia Ablaze*, ed. Stephen F. Jones, , Oxon: Routledge, 2010.
- BUBENOK Oleg, “The Ossets in the Southern Caucasus: Natives or Newcomers?”, *The Caucasus&Globalization*, Vol.1 (4), 2007.
- CECIRE Michael,” For Georgia's Ivanishvili, Interests Will Guide Russia Policy”, Monday, Oct. 8, 2012, <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/12397/for-georgias-ivanishvili-interests-will-guide-russia-policy>, (12.12.2018).
- CECIRE Michael Hikari, “The Merchant Hegemon: Georgia’s Role in Turkey’s Caucasus System”, *Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security*, ed. Kornely Kakachia and Michael Cecire, Tbilisi: Konrad Adenauer Stiftung, 2013.
- CHIGVARIA Natia, “A Thematic and Chronological Account of the Georgian Ossetian Conflict”, *Research on Russo-Georgian Conflict: Causes, Consequences and Prospects*, ed. Bakur Kvashilava, Tibilisi: Zevs Group Ltd., 2009.
- CHKHEIDZE Nino, METREVELI Ekaterine, “The Role of the Transportation Infrastructure in Overcoming Regional Isolation. Case of Samtskhe-Javakheti”, *Bulletin Of The Georgian National Academy Of Sciences*, vol. 4, no. 2, 2010, <http://science.org.ge/moambe/4-2/Chkheidze.pdf>, (02.10.2015).
- COFFEY Luke, “NATO Membership for Georgia: In U.S. and European Interests”, Heritage Foundation Special Report, No. 199, january 29, 2018, s. 12, https://www.heritage.org/sites/default/files/2018-01/SR-199_0.pdf, (12.12.2018).
- COFFEY Luke, “Russia’s Occupation Of Georgia And The Erosion Of The International Order”, Washington D. C.: Heritage Foundation, July 17, 2018, <https://www.csce.gov/sites/helsinkicommission.house.gov/files/III.%20Luke%20Coffey%20Written%20Statement.pdf>, (12.12.2018).
- CORNELL Svante E., “Georgian Politics since the August 2008 War”, *Georgia: Previous Experiences, Future Prospects*, Tehran: Published by Caucasus Studies Institute, 20 February 2011.
- CUPİTT Don, “Unsystematic Ethics and Politics”, *Shadow of Spirit: Postmodernism and Religion*, ed. Philippa Berry and Andrew Wernick, London: Routledge, 1992.
- DALE Catherine, “The Case of Abkhazia (Georgia)”, *Peace Keeping and the Role of Russia in Eurasia*, ed. Lena Jonson and Clive Archer, Boulder: Westview Press, 1996.
- DEMETRASHVILI Avtandil, “Chronicles of Constitutionalism in Georgia”, *Law&Justice Review*, Volume:1, Issue:1, September 2010, <http://www.taa.gov.tr/dosya/dergiler/lj1/index.html#/24/>, (01.10.2015).

- DEVDAIANI Jaba, “Conflicting Realities in Russia and the EU’s Shared Neighborhood”, 15.03.2018, <https://carnegie.ru/commentary/75800>, (12.12.2018).
- DILLON Millicent and FOUCAULT Michel, “Conversation with Michel Foucault”, *The Threepenny Review*, No.1, (Winter-Spring, 1980).
- DOLIDZE Valerian, “Power, Revolution, and Business In Post-Revolutionary Georgia”, *Cetral Asia and the Caucasus*, No. 2 (38), 2006.
- ELLIS Peter, “The Ethics of Taking Sides”, *Ethical Questions And International Ngos: An Exchange Between Philosophers And Ngos*, ed. Keith Horton and Chris Roche, y.y: Springer.
- ERALP Atila, “Hegemony”, *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*, der. Atila Eralp, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.
- ERDEM Tevfik, “Postmodernizmin “Ötekisi” Hangi “Öteki” ?”, *Düşünen Siyaset: Postmodernizm*, Sayı. 21, Ankara 2005.
- FAWN Rick and NALBANDOV Robert, “The Difficulties of knowing the start of war in the information age: Russia, Georgia and the War over South Ossetia, August 2008”, *Georgia: Revolution and War*, ed. Rick Fawn, Oxon: Routledge, 2014.
- FORESTIER-WALKER Robin, “Georgia wary of Russia 'expansion plans’”, 5 Jun 2014, <https://www.aljazeera.com/blogs/europe/2014/04/98786.html>, (12.12.2018).
- FOUCAULT Michel, “About the Beginning of the Hermeneutics of the Self: Two Lectures at Dartmout”, *Political Theory*, Vol, 21, No.2 (May, 1993).
- FOUCAULT Michel, “The Subject of Power”, *Critical Inquiry*, Vol. 8, No.4, (Summer, 1982).
- FOUCAULT Michel, “What is Enlightenment?” ed. Paul Rabinow, *The Foucault Reader*, New York: Pantheon Books, 1984.
- FOUCAULT Michel, “The Subject and Power”, ed. Paul Rabinow, *The Foucault Reader*, New York: Pantheon Books, 1984.
- FRASER Nancy, “Politics, Culture and the Public Sphere: Toward a Postmodern Conception”, *Social Postmodernism Beyond Identity Politics*, ed. Linda Nicholson ve Steven Seidman, Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- FRUHSTORFER Anna, “Paradoxes Of Constitutional Politics In The Post-Soviet Space”, *University Of Illinois Law Review*, Vol. 17, No.2, ss. 782-789. <https://illinoislawreview.org/wp-content/uploads/2017/03/Fruhstorfer.pdf>, (10.12.2018).
- FRUMKIN Boris, “Prospects for International Positioning of the Georgian Economy: A View from Moscow”, *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, Tbilisi: GFSIS, 2011.
- FUKUYAMA Francis “The Ambiguity of National Interest”, *Rethinking Russia’s National Interests, Significant Issues Series*, ed. Stephen Sestanovich, Washington D.C.: Center for Strategic and International Studies (CSIS), 1994.

- FULLER Liz, “Georgian Opposition Demands Referendum On Proposed Constitutional Amendments”, May 16, 2017, <https://www.rferl.org/a/caucasus-report-georgia-constitutional-amendments-controversial/28490578.html>, (10.12.2018).
- GEGESHIDZE Archil, “The Conflict in Abkhazia in the Context of Georgia’s Integration into the NATO”, *The Caucasus&Globalization*, Vol. 1(4), 2007.
- GERMAN Tracey, “Abkhazia and South Ossetia: Collision of Georgian and Russian Interests”, *Russie.Nei.Visions* no 11, ifri, 2006, <https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/germananglais.pdf>, (04.12.2018).
- GERRITS Andre W. M. and BADER Max, “Russian Patronage over Abkhazia and South Ossetia: Implications for Conflict Resolution”, 19 Jul 2016, *East European Politics*, 32:3, s. 298, https://is.muni.cz/el/1423/podzim2016/MVZ208/um/65500105/Russian_patronage_over_Abkhazia_and_South_Ossetia_implications_for_conflict_resolution.pdf, (10.12.2018).
- GILES Keir, “Russia’s Hybrid Warfare: A Success In Propaganda”, *Albeitspapier Sicherheitspolitik*, Nr. 1/2015, <https://www.baks.bund.de/de/aktuelles/working-paper-russias-hybrid-warfare-a-success-in-propaganda>, (04.05.2016).
- GİRGİN Kemal, “Gürcistan: Stratejik Durumu ve Türkiye ile İlişkileri”, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM), *Stratejik Öngörü Dergisi*, sayı:6, , http://tasam.org/Files/Icerik/File/gurcistan_stratejik_durumu_ve_turkiye_ile_iliskileri_bda25bcc-ed42-4545-bad8-0ed82dda3dce.pdf, (15.09.2014).
- GOBLE Paul A., “Defining Victory and Defeat: The Information War Between Russia and Georgia”, *The Guns of August 2008 Russia’s War in Georgia*, ed. Svante E. Cornell & S. Frederick Starr, New York: M.E. Sharpe, 2009.
- GOBLE Paul, “The Vote in Georgia: Why Saakashvili Lost, Why Ivanishvili Won, and What This Means for the Future”, *Eurasia Daily Monitor*, Volume: 9 Issue: 181, <https://jamestown.org/program/the-vote-in-georgia-why-saakashvili-lost-why-ivanishvili-won-and-what-this-means-for-the-future/>, (06.12.2018).
- GOODBY James E. and GROSS Donald, “Strategic Patience Has Become Strategic Passivity”, December 22, 2010, <https://www.brookings.edu/articles/strategic-patience-has-become-strategic-passivity/>, (13.12.2018).
- GÓRECKI Wojciech, “The Russian President Appoints Special Representatives In The Para-States”, 2012-03-28, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2012-03-28/russian-president-appoints-special-representatives-para-states>, (07.12.2018).
- GOGOLASHVILI Kakha, “The EU and Georgia: The Choice is in the Context”, *The European Union and the South Caucasus: Three Perspectives on the Future of the European Project from the Caucasus*, Tigran Mkrtchyan, Tabib Huseynov and Kakha Gogolashvili, Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2009.
- GREGORIOS, Paulos Mar, “Foreword”, Raghwendra Pratap Singh, *Philosophy Modern and Postmodern*, New Delhi: Intellectual Book Corner Pvt. Ltd., 1997.

- GROS Frederic, “Course Context”, *The Hermeneutics of the Subject: Lectures at the College De France, 1981-82*, Michel Foucault, ed. Frederic Gros General Edts: François Ewald and Alessandro Fontana, English Series Editor: Arnold I. Davidson Translated By Graham Burchell, New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- GUTMAN Huck, “Bir Benlik Teknolojisi Rousseau’nun İtirafları” *Kendini Bilmek*, Michel Foucault, Huck Gutman ve Patrick H. Hutton, Çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul: Om Yayınları, 1999.
- HABERMAS Jürgen, “Modernity: An Unfinished Project”, *Habermas and the Unfinished Project of Modernity*, ed. Maurizio Passerin d’Entrèves ve Seyla Benhabib, Cambridge: MIT Press, 1997.
- HAINDRAVA Ivlian, “Two Ossetias in the Context of Russian-Georgian Relations”, *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, Tbilisi: GFSIS, 2011.
- HAKKERT Ralph, “Populations Dynamics in Georgia: An Overview Based on the 2014 General Population Census Data”, *National Statistics Office of Georgia United Nations Population Fund (UNFPA) Office in Georgia*, Edited by: Thea Maisuradze Translated into Georgian by: Maia Gvitidze, Tbilisi: Vesta Ltd, 2017.
- HARDING Luke and WEAVER Matthew, “Barack Obama Calls for 'Reset' in US-Russia Relations”, 7 Jul. 2009, <https://www.theguardian.com/world/2009/jul/07/barack-obama-russia-moscow-speech>, (10.12.2018).
- HART Lindsay, “Radikal Doğrudan Eylemi Savunurken: Sivil itaatsizlik, sabotaj ve şiddetsizlik üzerine düşünceler”, *21. Yüzyıl Anarşizmi: Yeni Binyıl için Ortodoks Olmayan Fikirler*, ed. Jon Purkis, James Bowen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1998.
- HAS Kerim ve ÖZDAL Habibe, “İdeolojiden Pratiğe Putin’in “Megola İdea”sı Avrasya Birliği”, *Analist*, Ağustos 2014.
- HELLIWELL John F., HUANG Haifang, WANG Shun and SHİPLETT Hugh, “International Migration and World Happiness”, *World Happiness Report 2018*, ed. John F. Helliwell, Richard Layard and Jeffrey D. Sachs, s. 22, https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2018/WHR_web.pdf, (08.12.2018).
- HENZE Paul, “Gürcistan ve Ermenistan: Huzursuz Bağımsızlık”, *Kafkasya ve Orta Asya: Bağımsızlıktan Sonra Geçmiş ve Gelecek Konferansı Bildiriler Kitabı*, Ankara: Tika ve Bilkent Üniversitesi, 25-27 Mayıs 1995.
- HERADSTVEIT Daniel, “Nationalism and Ethnic Nationalism in the Caucasus”, ed. Ole Hoiris and Sefa Martin Yürükel, *Contrasts and Solutions in the Caucasus*, Aarhus: Aarhus University Press, 1998.
- HERD Graeme P., “Europe and Russia: From Strategic Dissonance to Strategic Divorce?”, *European Security in a Global Context Internal and External Dynamics*, ed. Thierry Tardy, Oxon: Routledge, 2009.
- HERD Graeme P. and FLESCH Daniel A., “The Georgia Crisis: Implications for the Partnership for Peace”, *Connections*, Vol. 8, No. 1 (Winter 2008).

- HERSZENHORN David M., “President of Georgian Abkhazia Resigns Under Pressure”, June 1, 2014, <https://www.nytimes.com/2014/06/02/world/europe/president-resigns-in-georgias-breakaway-region-of-abkhazia.html>, (06.12.2018).
- HOLLINGER Robert, “Postmodernism and Politics”, *Paradigms in Political Theory*, ed. Steven Jay Gold, Iowa: Iowa State University Press, 1993.
- IVANOV Yury, “Russia’s National Security Problems in the Transcaucasus in the Era of Globalization”, *Countdown to War in Georgia: Russia’s Foreign Policy and Media Coverage of the Conflict in South Ossetia and Abkhazia*, Managing ed. Ana K. Niedermaier, Minneapolis: East View Press, 2008.
- JONES Stephen ve PARSONS Robert, “Georgia and the Georgians”, *The Nationalities Question in the Post-Soviet States*, ed. Graham Smith, , 2nd Edition, New York: Longman Publishing, 1996.
- JOSHI Nirmala, “Russian Security Interests In The Transcaucasus”, *Nationalism in Russia and Central Asian Republics: Unfinished Democratic Revolution*, ed. Prof. Shams-Ud-Din, New Delhi: Lancers Book, 1999.
- KAKACHIA Kornely K., “Between Russian Assertiveness and Insecurity: Georgia’s Political Challenges and Prospects after the Conflict”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 26, Yaz 2010.
- KAKACHIA Kornely, “Europeanisation and Georgian Foreign Policy”, s.16, http://www.epc.eu/documents/uploads/pub_5598_article_-_kornely_kakachia.pdf?doc_id=1638, (17.12.2018).
- KAKACHIA Kornely K., “Russia- Georgia Today: An Illusory Stability”, *Georgia: Previous Experiences, Future Prospects*, Tehran: Published by Caucasus Studies Institute, 20 February 2011.
- KANBOLAT Hasan, “Caucasia: The New Frontier of Cold War”, *Eurasia Critic*, April 2008.
- KANET Roger E, “The New Members and Future Enlargement: The Impact of NATO-Russia Relations”, *NATO in Search of a Vision*, ed. Gülnur Aybet, and Rebecca R. Moore, Washington D. C.: Georgetown University Press, 2010.
- KANT Immanuel, “What is Enlightenment?”, 1784, http://www.indiana.edu/~cahist/Readings/2010Fall/Islam_and_Modernity/Kant_Enlightenment.pdf, s.1, (3.12.2018).
- KAPANADZE Sergi, “Georgia’s Vulnerability To Russian Pressure Points”, ECFR/106, June 2014, s.6, https://www.ecfr.eu/page/-/ECFR106_GEORGIA_MEMO_AW.pdf, (12.12.2018).
- KAVADZE Amiran and KAVADZE Tina, “NATO Expansion to the East: Georgia’s Way to NATO Membership, Perspectives and Challenges”, *Journal of Social Sciences*; ISSN: 2233-3878; Volume 3, Issue 2, 2014.
- KAYA Sezgin, “Sovyet Sonrası Dönem Rus Dış Politikasında Avrasyacılığın Etkisi”, *Avrasya ve Avrasyacılık*, ed. Ömer Göksel İşyar, Bursa: Dora Yayıncılık, 2010.

- KESKİN Ferda , “Özne ve İktidar”, *Özne ve İktidar*, Michel Foucault, 3. Baskı, Çev. Işık Ergüden-Osman Akınhay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011.
- KESKİN Ferda, “İktidar, Hakikat ve Entelektüelin Siyasi İşlevi”, *Entelektüelin Siyasi İşlevi*, Michel Foucault, 3. Baskı, Çev. Işık Ergüden, Osman Akınhay, Ferda Keskin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011.
- KESKİN Ferda, “İktidarın Gözü”, *İktidarın Gözü*, Michel Foucault, 4. Baskı, Çev. Işık Ergüden, İstanbul: Ayrıntı yayınları, 2015.
- KING Charles, “A Rose Among Thorns, Georgia Makes Good”, *Foreign Affairs*, Volume.83., Number 2, March/April 2004.
- KISS Annamária, “Georgian Presidential Elections 2018: The show must go on”, Opinion Paper, Stratpol,2018, s. 4., http://stratpol.sk/wp-content/uploads/2018/11/Annamaria_Kiss_Geo-2018-Presidential-Elections-stratpol-FINAL.pdf, (10.12.2018).
- KRYLOV Alexander, “Prospects of Normalization for Russian-Georgian Relations”, *In Search of Ways for Russian-Georgian Normalization*, ed. Jeffrey Morski, Tbilisi: Georgian Foundation for Strategic and International Studies (GFSIS), 2014.
- KRYLOV Alexander, “The Contemporary Internal Political Situation in Abkhazia and Perspectives for a Peaceful Resolution of the Georgian-Abkhazian Conflict”, 15 October 2008, <http://abkhazworld.com/aw/conflict/693-krylov-2003-conf-paper>, (04.12.2018).
- LANGE Sarah, “The End of Social Media Revolutions”, *The Fletcher Forum of World Affairs*, Vol. 38: 1, 2014, ss. 47-68. https://static1.squarespace.com/static/579fc2ad725e253a86230610/t/57ec77fabe6594808a454108/1475115002886/38-1_Lange1.pdf, (09.11.2018).
- LANGLOIS Anthony J., “Worldviews and International Political Theory”, *International Relations Theory for the Twenty-First Century: An Introduction*, ed. Martin Griffiths, Oxon: Routledge Taylor and Francis Group, 2007,
- LARSEN Joseph, “To Understand Constitutional Reform in Georgia, Look Beyond the President”, 04/05/2017, <http://gip.ge/understand-constitutional-reform-georgia-look-beyond-president/>, (09.12.2018).
- LEGVOLD Robert “Introduction”, *Russian Foreign Policy in the Twenty-First Century and the Shadow of the Past*, ed. Robert Legvold, New York: Columbia University Press, 2007.
- LOMSADZE Giorgi, “Now Hiring in Georgia: Presidential Candidates”, Jul 19, 2018, <https://eurasianet.org/now-hiring-in-georgia-presidential-candidates>, (07.12.2018).
- LORDKIPANIDZE Mariam and OTKHMEZURI Georgy, “Ossets in Georgia”, *The Caucasus&Globalization*, Vol.1, (4), 2007.
- LORENZ Wojciech, “Putting Georgia on the 2018 NATO Summit Agenda”, *PISM: Polski Instytut Spraw Miedzynarwdowych The Polish Institute of International Affairs*, Policy Paper, No. 3 (163), April 2018.
- LORTKIPANIDZE Shorena, “Georgia-Russia Relations in the Light of Democratization: Influences and Perspectives”, *In Search of Ways for Russian-*

- Georgian Normalization*, ed. Jeffrey Morski, Tbilisi: Georgian Foundation for Strategic and International Studies (GFSIS), 2014.
- LYOTARD, Jean-François, “The Postmodern Condition”, ed. Steven Seidman, *The Postmodern Turn: New perspectives on social theory*, Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
- LYOTARD Jean-François, “The Postmodern Condition”, *Twentieth Century Political Theory*, ed. Stephen Eric Bronner, 2nd. Edition, Newyork: Routledge, 2006.
- MACHARASHVILI Nani, “Is Georgia Following International Experience of National Reconciliation By Rejecting the Retributive Model?”, *The Caucasus&Globalization*, Volume. 1(4), 2007.
- MALPAS Simon, “Introduction”, *Postmodern Debates*, ed. Simon Malpas, Basingstoke and New York: Palgrave, 2001.
- MENDELSON Sarah E., “Conclusion: The Power And Limits Of Transnational Democracy Networks In Postcommunist Societies” *The Power and Limits of NGOs: A Critical Look at Building Democracy in Eastern Europe and Eurasia*, ed. Sarah E. Mendelson and John K. Glenn, New York: Columbia University Press, 2002.
- MARKEDONOV Sergey, “Elections in Abkhazia – a view from Russia”, <https://www.international-alert.org/blog/elections-abkhazia-view-russia-en>, (04.12.2018).
- MATEU Sandra Veloy, “The Armenian Minority In The Samtskhe-Javakheti Region Of Georgia: Civic Integration And Its Barriers”, 2016, s. 30, <http://grass.org.ge/wp-content/uploads/2016/08/Samtskhe-Javakheti-Policy-Paper-proofread-20160723.pdf>, (11.12.2018).
- MATUSIAK Marek, “Constitutional reform in Georgia: changing to stay the same?”, 2010-10-20, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2010-10-20/constitutional-reform-georgia-changing-to-stay-same>, (09.12.2018).
- McFAUL Michael, “Rusya’yı Doğru Anlamak”, *Foreign Policy* (Türkiye Baskısı), Yıl 2, Sayı 8, Kış 1999-2000.
- MELIKYAN Johnny, “Georgia’s Foreign Policy After the October 2012 Parliamentary Elections”, *Central Asia and The Caucasus*, Volume 15, Issue 1, 2014,
- MELKONYAN Ashot, “Pages of the Ethno-Demographic History of Javakhq”, *Ethnoregional Policy of Armenia and Georgia*, ed. Nikolay Hovhannisyan and Giorgi Gogsadze, Yerevan: Yegean Publishing House, 1999.
- MENABDE Giorgi, “Proposed Georgian Constitutional Amendments Lack Support of President, Opposition”, *Eurasia Daily Monitor*, Volume: 14 Issue: 63, May 11, 2017, <https://jamestown.org/program/proposed-georgian-constitutional-amendments-lack-support-president-opposition/>, (10.12.2018).
- METREVELI Eka, “Conflicting Threat Perceptions and Securitization of Minority Issue: The Case of Javakheti, Georgia”, December 2016, http://www.cascade-caucasus.eu/wp-content/uploads/2017/01/CASCADE_Paper_Eka_Metreveli.pdf, (11.12.2018).

- MİÇHTA Andrew A., “NATO Enlargement Post-1989: Successful Adaptation or Decline?”, *Contemporary European History*, Vol. 18, No. 3, Revisiting 1989: Causes, Course and Consequences (Aug., 2009).
- MORRISON Thea, “Parliament Overrules Presidential Veto on Constitutional Amendments”, 13 October 2017, <http://georgiatoday.ge/news/7846/Parliament-Overrules-Presidential-Veto-on-Constitutional-Amendments>, (09.12.2018).
- MOURAVI, George Tarkhan- “History”, *Eastern Europe, Russia and Central Asia 2004*, ed. Imogen Gladman, 4.th Edition, London: Europa Publications, 2003.
- MOURAVI G. Tarkhan, “Prospects for Settling Russian-Georgian Relations”, *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, , Tbilisi: GFSIS, 2011.
- MOURAVI George Tarkhan, “Trends and Changes in georgian Society and Politics ahead of 2012-2013 Elections”, *Georgia: Previous Experiences, Future Prospects*, Tehran: Published by Caucasus Studies Institute, 20 February 2011.
- NEWNHAM Randall E., “Georgia on my mind? Russian sanctions and the end of the ‘Rose Revolution’”, *Journal of Eurasian Studies*, 6 (2015).
- NICHOL Jim, “Georgia (Republic): Current Developments and the U.S. Interests”, *Georgia: Current Issues and Historical Background*, ed. T. O. Sirap, New York: Nova Science Publishers, 2002.
- NIZHARADZE George “Public Opinion on Civil Society in Georgia and on the Rose Revolution”, *Civil Society and the Rose Revolution in Georgia*, ed. George Khutsishvili, Tbilisi: International Center on Conflict and Negotiation Publication, 2008.
- NODIA Ghia, “The Georgian Perception of the West”, *Commonwealth and Independence in Post-Soviet Eurasia*, ed. Bruno Coppieters, Alexei Zverev and Dmitri Trenin, , London: Frank Cass Publishers, 1998.
- NODIA Ghia, “Georgia’s Policy towards Russia and the Conflict Regions: Options Now”, *Russian Analytical Digest*, No. 68, 23 November 2009.
- ÖZTÜRK Zerrin Ayşe, “Uluslararası İlişkilerde Güvenliği Yeniden Düşünmek: Geleneksel ve Alternatif Yaklaşımlar”, *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar 2*, ed. O Arı, Bursa: Dora Yayınları, 2014.
- PANJIKIDZE H. E. Maia, “Foreign Policy Priorities of Georgia”, 22 May, 2013, <https://www.spf.org/smeif/news/dbfiles/464236f9615.pdf>, (12.12.2018).
- PAPAVA Vladimer, and TOKMAZISHVILI Micheil, “Necroeconomic Foundations and the Development of Business in Post-Revolution Georgia”, *The Caucasus&Globalization*, Vol 1. (4), 2007.
- PAPAVA Vladimer, “On the First Generation Post-Communist Reforms of Georgia’s Economy (A retrospective Analysis)”, *The Caucasus&Globalization*, Volume 5, Issue 3-4, 2011.

- PAPAVA Vladimer, “The Evolution of Economic Relations Between Georgia and Russia in the Post-Soviet Period: Past Trends and Perspectives”, *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, Tbilisi: GFSIS, 2011.
- PAPKOVA Irina, “Great Power Misalignment: The United States and the Russo-Georgian Conflict”, *The Great Power (mis)Management :The Russian–Georgian War and its Implications for Global Political Order*, ed. Alexander Astrov, Surrey: Ashgate, 2011.
- PAVLIASHVILI Solomon, “The World Economic Crisis and Georgia”, *The Caucasus&Globalization*, Volume 5, Issue 3-4, 2011.
- PETERS Michael A., “The Enlightenment and its Critics1”, *Educational Philosophy and Theory*, 13 Nov 2018, To link to this article: <https://doi.org/10.1080/00131857.2018.1537832>, (3.12.2018).
- PHILLIPS Anne, “Politics in Isolation? Recent Developments in Political Theory”, *Critical Political Studies: Debates and Dialogues from the Left*, ed. Abigail B. Bakan ve Eleanor Macdonald, Montreal: McGill Queen’s University Press, 2002.
- PKHALADZE Tengiz, “Occupied Territories”, *“Soft Power”- The New Concept of the Russian Foreign Policy Toward Georgia (August 2008 Postwar Period)*, ed. Tengiz Pkhaladze, Tbilisi: Mtatsmindeli Publishing House, 2010.
- PKHALADZE Tengiz, SILAEV Nikolay, “Russian-Georgian Relations in the Context of European Security”, *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, Tbilisi: GFSIS, 2011.
- PKHALADZE Tengiz, “The Concept of Russian ‘Soft Power’ and Main Objectives in Georgia”, *“Soft Power”- The New Concept of the Russian Foreign Policy Toward Georgia (August 2008 Postwar Period)*, ed. Tengiz Pkhaladze, Tbilisi: Mtatsmindeli Publishing House, 2010.
- PROZOROV Sergei, “From Katechon to Intrigant: The Breakdown of the Post-Soviet Nomos”, *The Great Power (mis)Management :The Russian–Georgian War and its Implications for Global Political Order*, ed. Alexander Astrov, Surrey: Ashgate, 2011.
- RABINOW Paul, “Polemics, Politics, and Problemizations: An Interview with Michel Foucault”, ed. Paul Rabinow, *The Foucault Reader*, New York: Pantheon Books, 1984.
- REDİNG Andrew, “Georgian and Ukrainian Conflicts: The Limitations of NATO”, *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. 15, No. 2 (Spring/Summer 2009).
- ROBINSON P. Stuart, “Individualism, Identity, and Community in Globalizing Postmodern Society”, *International Relations and the Third Debate: Postmodernism and Its Critics*, ed. Darryl S. L. Jarvis, Westport: Praeger Publishers, 2002.
- RONDELI Alexander, “ The Russian- Georgian War and Its Implications for Georgia’s State Building”, *The Making of Modern Georgia 1918-2012*, ed. Stephen F. Jones, London: Routledge, 2014.
- RONDELI Alexander, “The Choice of Independent Georgia”, Edt. Gennady Chufirin, *The Security of the Caspian Sea Region*, Oxford University Press, Sipri, 2001,

- http://gfsis.org/media/download/library/articles/Choice_of_Independent_Georgia.pdf, (23.10.2015).
- RUKHADZE Vasili, “Breakaway Abkhazia Begins New Year With a New Phase of Political Turmoil”, *Eurasia Daily Monitor*, Volume: 15 Issue: 11, January 24, 2018, <https://jamestown.org/program/breakaway-abkhazia-begins-new-year-new-phase-political-turmoil/>, (06.12.2018).
- RUKHADZE Vasili, “New Rhetoric, but Old Policy on Adjara Autonomy”, *Eurasia Daily Monitor*, Volume:9 Issue:215, November 26, 2012, http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=40152&tx_ttnews%5BbackPid%5D=587&no_cache=1#.Vh-jueyqpBc, (15.10.2015).
- RUSSELL Wynne, “Russian relations with the “Near Abroad”, *Russian Foreign Policy Since 1990*, ed. Peter Shearman, Boulder: Westview Press, 1995.
- SAID Edward W., “Orientalism”, *Twentieth Century Political Theory: a reader*, ed. Stephen Eric Bronner, 2. Edition, New York: Routledge Taylor&Francis Group, 2006.
- SECRIERU Stanislav, “The visa-free 3D effect: Georgia, Moldova and Ukraine”, *European Union Institute for Security Studies (EUISS)*, 2017, p.1., https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief%2028%20Visa%20liberalisation%20EaP_0.pdf, 10.11.2018
- SHAFFER Brenda, “Foreign Policies of the States of the Caucasus: Evolution in the Post-Soviet Period”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 26.
- SHARASHENDIZE Tornike ve SUKHOV Ivan, “North Caucasus from the Standpoint of Russian-Georgia Relations”, *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, Tbilisi: GFSIS, 2011.
- SICHINAVA David, “Shades of Red and Blue—Regional Characteristics of Georgia’s 2012 Parliamentary Elections”, *Caucasus Analytical Digest*, No. 43, 15 October 2012, Tbilisi, s.8. <https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/58207/1/eth-6116-01.pdf>, (04.12.2018)
- SILAGADZE Avtandil, TOKMAZISHVILI Mikhail, ATANELISHVILI Tamar, “Genesis of Post-Communist Economic Development: Obstacles and Prospects (A Georgian Case-Study)”, *The Caucasus&Globalization*, Volume 7, Issue 3-4, 2013.
- SIMMONS Sabrina, ESTES Zachary, “Individual Differences in the Perception of Similarity and Difference” *Cognition*, 108 (2008), <http://didattica.unibocconi.it/mypage/dwload.php?nomefile=SIMMONSESTES20120730112931.PDF>, (18.12.2018).
- SOLDATOV Andrei and BOROCHAN Irina, “Russia’s New Mobility”, *Foreign Affairs*, September/October 2010.
- SWERDLOW Steve, “Understanding Post-Soviet Ethnic Discrimination and the Effective Use of U.S. Refugee Resettlement: The Case of the Meskhetian Turks of Krasnodar Krai”, *California Law Review*, Vol.94, Issue 6, (2006).

- TAYLOR, Victor E. "General Commentary", *Postmodernism: Critical Concepts*, ed. Victor E. Taylor and Charles E. Winquist, London: Routledge, 1998.
- TOMLINSON Kathryn, "Living Yesterday in Today and Tomorrow: Meskhetian Turks in Southern Russia", ed. James G. Crossley and Christian Karner, *Writing History, Constructing Religion*, Aldershot: Ashgate, 2005.
- TREISMAN Daniel, "Russia Renewed?", *Foreign Affairs*, Volume 81, No. 6, November/December 2002.
- TRENIN Dmitri, "From Pragmatism to Strategic Choice: Is Russia's Security Policy Finally Becoming Realistic?", *Russia After the Fall*, ed. Andrew C. Kuchins, Washington D.C.: Carnegie Endowment For International Peace, 2002.
- TRENIN Dmitri, "Russia Reborn: Deimagining Moscow's Foreign Policy", *Foreign Affairs*, November/December 2009.
- TURCAN Metin, "Hayalle Gerçek Arasında Rus Ordusu", *Analist*, Ağustos 2014.
- WAEVER Ole, "Figures of International Thought: Introducing Persons Instead of Paradigms", *The Future of International Relations: Masters in the Making?*, ed. Iver B. Neumann ve Ole Waever, London: Routledge, 1997.
- WELT Cory, "After the EU War Report: Can There be a "Reset" in Russian-Georgian Relations?", *Russian Analytical Digest*, No. 68, 23 November 2009.
- WHITMAN Richard G. and WOLFF Stefan, "The EU as a Conflict Manager? The Case of Georgia and Its Implications", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 86, No.1 (Jan., 2010).
- WRIGHT John F. R., "The Geopolitics of Georgia", *Transcaucasian Boundaries*, ed. John F. R. Wright, Suzanne Goldernberg and Richard Schofield, London: UCL Press, 1996.
- YARDIMCI Sibel, "Başka Türlü Bir Aşk: Hakikat, Kendilik, Cinsellik", *Özellik ve Hakikat College de France Dersleri 1980-1981*, Michel Foucault, Çev. Sibel Yardımcı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017.
- ZAGORSKI Andrei V., "Traditional Russian Security Interests in the Caucasus and Central Asia perceptions and realities", *Russia, The Caucasus, and Central Asia: The 21st Century Security Environment*, ed. Rajan Menon, Yuri E. Fedorov, and Ghia Nodia, Volume 2, New York: East-West Institute, 1999.
- ZAGORSKI Andrei, "Modus Vivendi: Ways to Make It Operational", *Russia and Georgia: Searching the Way Out*, ed. Kakha Gogolashvili, , Tbilisi: GFSIS, 2011.
- ZALKALIANI Davit, "Georgian Foreign Policy in a New Era", 18 March 2014, ss.2-3, https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/home/chatham/public_html/sites/default/files/20140318GeorgianForeignPolicyZalkaliani.pdf, (12.12.2018).
- ZON Hans van, "The Unholy Alliance of Neoliberalism and Postmodernism", *Politieke Filosofie*, Jaargang 47 Nummer 2, Zomer 2013, <http://www.imavo.be/vmt/13214-van%20Zon%20postmodernism.pdf>, (26.05.2015).
- АМЕЛИНА Яна, "Международное Признание Абхазии И Южной Осети Как Фактор (Де)Стабилизации На Кавказе", *Центральная Азия И Кавказ*, Том 15 Выпуск 3 2012.

- ГАСАНЛЫ Джамиль, “Новая Геополитическая Ситуация В Черноморско-Каспийском Регионе После Августа 2008 Г.” *Черноморье-Каспий: Поиск Новых Форматов Безопасности И Сотрудничества*, Ed. А.А. Язьковой, Москва: Российская Академия Наук Институт Европы, 2011.
- ГЕГЕЛАШВИЛИ Нана, “Особенности Политики США На Южном Кавказе В Контексте Новой Парадигмы Российско-Американских Отношений” *Черноморье-Каспий: Поиск Новых Форматов Безопасности И Сотрудничества*, Ed. А.А. Язьковой, Москва: Российская Академия Наук Институт Европы, 2011.
- СКАКОВ Александр, “Некоторые Итоги Независимого Развития Абхазии” 20.09.2018, <https://sputnik-abkhazia.ru/Abkhazia/20180920/1024614197/nekotorye-itogi-nezavisimogo-razvitiya-abxazii.html>, (05.12.2018).
- ХИЗРИЕВА, Галина Амировна, “Турки – месхетинцы просят президента Путина о реабилитации” 11.02.2015, <https://riss.ru/analitics/9354/>, (18.11.2018).
- КАРАГАНОВ Сергей, “Москва И Тбилиси: Начат Сначала”, *Россия В Глобальной Политике*, Том 2, № 1, Январь-Февраль 2004.
- ОКРОПИРИДЗЕ, Гога “Этнические Грузины, Проживающие На Территории Бывшей Юго-Осетинской Автономной Области”, *Южно-Кавказский Институт Региональной Безопасности*, 2004.
- РОНДЕЛИ Александр, “Особенности Процесса Формирования Регионального Комплекса Безопасности На Южном Кавказе”, *Посткоммунистические Демократические Преобразования И Геополитика На Южном Кавказе, Материалы Конференции 17-18 Октября 1997 Г.*, Тбилиси: Международный Центр Исследования Взаимоотношений Восток Запад, 1998.
- РЦХИЛАДЗЕ Гулбаат и ВЕКУА Георгий, “Русско-Грузинские Отношения-Россия И Грузия: Что Происходит”, *Исследование Института Евразии*, Тбилиси, Январь 2010.
- ЧЕДИЯ Бека, “Место Грузии На Политической Карте Европы: Формирование Новых Геополитических Реалий”, *Центральная Азия И Кавказ*, Том 13 Выпуск 1, 2010.
- ЧИКОВАНИ Нино, КАКИТЕЛАШВИЛИ Кетеван, “Грузия: Изображение Других В Учебниках Истории Для Общеобразовательных Школ”, *Современные Учебники Истории На Южном Кавказе* Под Редакцией. Любоша Веселего, Прага: Амо, 2009.
- ШИРГАЗИН О. Р., “Георолитические Интересы России В Период Глобального Передела Мира”, *Русский Георолитический Сборник*, №2., ‘у.у.’, ‘у.у.’
- ШУГАРОВ Гиви, “Грузино-Осетинские Отношения В Контексте Геополитической Ситуации На Кавказе”, *Южно-Кавказский Институт Региональной Безопасности, Специальный Выпуск (Проблемы И Перспективы Развития Грузино-Осетинских Отношений)*, 2004.

МЕТРЕВЕЛИ Екатерина, “Ключевые Тенденции В Системе Управления В Джавахети” ed. Владимир Папава, Екатерина Метревели, Тамара Абашидзе, Ирина Жвания, Анастасия Китиашвили, *Джавахети Вызовы И Перспективы*, Тбилиси: GFSIS, 2013.

ИСКЕНДЕРОВ Пётр, “Грузия: Победа Зурабишвили Как Меньшее Из Зол”, 30.11.2018, <https://interaffairs.ru/news/show/21121>, (06.12.2018).

Diğer Kaynaklar

"Paternalism", Stanford Encyclopedia of Philosophy Archive, <https://plato.stanford.edu/archives/sum2014/entries/paternalism/>, (15.01.2015).

“С Созданием Нового Федерального Округа Северный Кавказ Приобретает Особый Статус В России”, 20 Января 2010, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/164427/>, (19.01.2016).

“2014 General Population Census Main Results”, *Geostat*, 28.04.2016, http://geostat.ge/cms/site_images/files/english/population/Census_release_ENG_2016.pdf, (09.12.2018).

“Abkhazia and South Ossetia: Time to Talk Trade”, International Crisis Group Europe Report N°249 | 24 May 2018.

“Abkhazia’s de-Facto President Resigns”, 2 Jun 2014, <http://agenda.ge/en/news/2014/1336>, (06.12.2018).

“Central Election Commission (CEC) of Georgia, Report on the Parliamentary Elections Of Georgia October 8, 2016”, s.10, <http://cesko.ge/res/docs/AnnualReport2016-CeskoEng.pdf>, (09.12.2018).

“Ex-PM Ivanishvili 'Disappointed' in Margvelashvili”, 18 March 2014, <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=27048>, (08.12.2018).

“Fighting Corruption in Eastern Europe and Central Asia; Anti-corruption reforms in Georgia 4 th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan”, *OECD*, 2016, s.17, <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Georgia-Round-4-Monitoring-Report-ENG.pdf>, (17.12.2018).

“Final Report Of The National Democratic Institute On Georgia’s October 2016 Parliamentary Elections”, November 14, 2016, *National Democratic Institute for International Affairs*, [https://www.ndi.org/sites/default/files/Press%20Release%20\(English\)_0.pdf](https://www.ndi.org/sites/default/files/Press%20Release%20(English)_0.pdf), (09.12.2018).

“First Eastern Partnership European School Opens It’s Doors in Tbilisi” , 04-09-2018, <https://www.euneighbours.eu/en/east/stay-informed/news/first-eastern-partnership-european-school-opens-its-doors-tbilisi>, (17.12.2018).

- “Five years on, Georgia makes up with Russia”, BBC, 25 June 2013, <https://www.bbc.com/news/world-europe-23010526>, (06.12.2018).
- “Georgia: Shevardnadze Discusses 1992 South Ossetia Agreement”, *Radio Free Europe Radio Liberty*, February 23, 2006, <https://www.rferl.org/a/1066081.html>, (07.12.2018).
- “Georgian Muslims Protest Minaret Removal”, *RFERL*, August 27, 2013, <http://www.rferl.org/content/georgia-protest-minaret-muslims/25087349.html>, (13.06.2016).
- “Georgian PM Comments on New Constitution”, *Georgia Today*, 24 March 2018, <http://georgiatoday.ge/news/9625/Georgian-PM-Comments-on-New-Constitution>, (09.12.2018).
- “Georgian President Calls For 'Strategic Patience' Toward Russia”, RFE/RL, May 07, 2018, <https://www.rferl.org/a/georgian-president-calls-for-strategic-tolerance-of-russia/29204413.html>, (13.12.2018).
- “Georgian President signs new edition of Constitution”, 19 Oct 2017, <http://agenda.ge/en/news/2017/2287>, (10.12.2018).
- “Georgia's President Reluctantly Signs Constitutional Amendments”, October 20, 2017, <https://www.rferl.org/a/georgia-president-signs-constitutional-amendments/28806342.html>, (10.12.2018).
- “Impact of visa liberalisation on countries of destination”, May 2018, pp.20-23., https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/27a_sweden_visa_liberalisation_2018_en.pdf, (16.10.2018)
- “Impact of visa liberalisation on countries of destination”, May 2018, p.23., https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/27a_sweden_visa_liberalisation_2018_en.pdf, (16.10.2018)
- “Interview with Mikheil Saakashvili: Georgia’s Westward March”, *Turkish policy Quarterly*, Vol. 12. No. 1, Spring 2013.
- “OECD Anti-Corruption Network For Eastern Europe And Central Asia Istanbul Anti-Corruption Action Plan Third Round of Monitoring GEORGIA Monitoring Report” 25 September 2013, s.9, <http://www.oecd.org/corruption/acn/GEORGIAThirdRoundMonitoringReportENG.pdf>, (11.12.2018).
- “Pro-Russian Party Wins Toe-hold in Georgia's New Parliament”, October 11, 2016, <https://www.voanews.com/a/georgia-elections-pro-russian-party/3546064.html>, (05.12.2018).
- “Putin Congratulates Bibilov On Winning South Ossetian Presidential Election”, April 10, 2017, <http://tass.com/politics/940547>, (08.12.2018)., <http://en.kremlin.ru/events/president/news/54357>, (08.12.2018).
- “Return of the Meskhetians”, *The Economist*, Feb 18 2011.

- “South Ossetia Profile”, *BBC*, 21 April 2016, <https://www.bbc.com/news/world-europe-18269210>, (05.12.2018).
- “South Ossetia: The Burden Of Recognition”, *International Crisis Group*, Program Report N°205, 7 June 2010.
- “Statement Of The NDI International Observation Mission To Georgia’s October 28 Presidential Election”, October 29, 2018, Tbilisi, https://www.ndi.org/sites/default/files/NDI%20Georgia_2018%20Presidential%20elections%20preliminary%20statement_ENG.pdf, (10.12.2018).
- “Tbilisi Concerned By Tension In Abkhazia”, 28 May 2014, <http://agenda.ge/en/news/2014/1308>, (05.12.2018).
- “Абхазия Проголосовала За "Создателя" Дня Независимости”, Риа Новости, 13 Декабря 2009, <https://ria.ru/20091213/199013821.html>, (04.12.2018).
- “Война И Мир Хх1 Века Международная Стабильность И Баланс Нового Типа”, Международного Дискуссионного Клуба «Валдай» В Сочи В Октябре 2015, <http://valdaiclub.com/files/9636/>, (10.06.2016).
- “Закавказье В Стратегических Планах Сша И НАТО”, Москва: Центр Международной
- “Подписан Указ о мерах по реализации внешнеполитического курса”, 7 мая 2012 года, <http://kremlin.ru/events/president/news/15256>,
- “Приключения Продолжаются: Михаил Саакашвили Лишён Гражданства Грузии”, RT, 04.12.2015, <https://russian.rt.com/article/134703>, (11.01.2016).
- “Черное Море: Врата Пентагона К Трем Континентам И На Ближний Восток”, 03.03.09, <http://www.warandpeace.ru/ru/exclusive/view/33161/>, (24.11.2015)
- “Южная Осетия Прекращает Упрощенный Порядок Проезда Транспорта Через Границу С Грузией”, 25 Июля 2013, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/227595/>, (23.01.2016).
- Abhazya'nın Beyaz Kitabı 1992-1993 Belgeler, Materyaller, Tanıklıklar, Çev. Billur Behman ve Kayhan Yükseler, *Kafkas Derneği Yayınları*, Ankara, 2002.
- Abkhazia: EU Visa Free Travel Denounced as Georgian Trap by Foreign Ministry, Feb 06, 2017, <https://unpo.org/article/19827>, (06.12.2018).
- Akhalkalaki Local Action Group, “Akhalkalaki Local Development Strategy 2018-2020”, February, 2018, <http://enpard.ge/en/wp-content/uploads/2017/01/Local-Development-Strategy-LDS-of-Akhalkalaki.pdf>, (12.12.2018).
- ANGLEY Robyn E., “Escaping the Kmara Box: Reframing the Role of Civil Society in Georgia’s Rose Revolution”, *Studies of Transition States and Societies*, Vol 5, Issue 1, 2013, <http://publications.tlu.ee/index.php/stss/article/download/128/103>, (03.02.2015).
- ARAŞAN Ahmet, “Kentsel Dönüşümün Ötesinde: Foucault’nun Sorunsallaştırma, Nesneleştirme ve Özneleştirme Kavramları Perspektifinden Türkiye’deki Kentsel Dönüşüm Söylem Oluşumuna Bakış”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (11.11.2018)

- BOONSTRA Jos and MELVIN Neil, “Challenging the South Caucasus Security Deficit”, *Fride*, Working Paper, No: 108, April 2011, http://fride.org/download/WP108_South_Caucasus_Eng.pdf, (15.10.2015).
- Central Election Commission (CEC) of Georgia, Report on The Elections of the Parliament of Georgia 2012, s.60, <http://cesko.ge/res/old/other/13/13973.pdf>, (09.12.2018).
- Chapter7, The Ministries, <http://www.adjara.gov.ge/EngPage.aspx?pid=1425#.Vg1fK-yqpBc>, (01.10.2015).
- CHEDIA Beka, “New Georgian Leader: Non-Politician As President?”, <http://www.eastbook.eu/en/blog/2013/05/25/new-georgian-leader-non-politician-as-president/>, (11.06.2016).
- COENE Frederik, *The Caucasus An Introduction*, y.y: Taylor & Francis e-Library, 2009.
- Committee Reports, 2007 Annual Session, 170 ESCEW 07 E rev 2 - Economic And Political Transition In Georgia, <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=1171>, (21.11.2015).
- COPPIETERS Bruno, “The Georgian-Abkhaz Conflict”, s. 5., <http://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2004/1-2004Chapter5.pdf>, (01.01.2015).
- Delegation of the European Union to Georgia, “Visa Free Travel comes into effect for Georgia”, 29 Mart 2017, https://eeas.europa.eu/delegations/georgia_en/23697/Visa%20Free%20Travel%20comes%20into%20effect%20for%20Georgia, (11.11.2018)
- DZEBISASHVILI Shalva, *Sochi 2014- The Rubicon of Russian Neo-Expansionism*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2014.
- Flag of Georgia, <https://www.britannica.com/topic/flag-of-Georgia-national-flag>, (17.11.2018),
- FOUCAULT Michel, The Culture of the Self, First Lecture, Part 1 of 7, <https://www.youtube.com/watch?v=CaXb8c6jw0k>, (08.03.2017).
- GEGESHIDZE Archil, *Georgia's Foreign Policy Challenges in the Medium Term*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2013.
- Georgia Presidential Election, 27 October 2013 OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report, Warsaw, 14 January 2014, s. 26, <https://www.osce.org/odihr/elections/110301?download=true>, (06.12.2018).
- Georgia: The Javakheti Region's Integration Challenges, Europe Briefing N°63 Tbilisi/Yerevan/Brussels, *International Crisis Group*, 23 May 2011, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/caucasus/russianorth-caucasus/georgia-javakheti-region-s-integration-challenges>, (02.10.2015).
- Georgian Constitution Chapter Eleven, Article 78, <https://matsne.gov.ge/en/document/view/30346?publication=35>, (08.12.2018).

- Georgian External Trade by Countries,
http://www.geostat.ge/index.php?action=page&p_id=137&lang=eng,
(05.01.2016).
- Gürcistan Ülke Raporu, *Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı*, Ankara, 1998.
- Gürcistan'dan Acaristan'a Ambargo, 16 Mart 2004,
<http://arsiv.ntv.com.tr/news/261428.asp>, (15.10.2015).
- Gürcistan'dan Elektrik İthalatı Temmuz'da Arttı, 03/07/2014,
<http://enerjienstitusu.com/2014/07/03/gurcistandan-temmuzda-150-milyon-kilovatsaat-elektrik-ithal-edilecek/>, (29.11.2015).
- HERZIG Edmund, *The New Caucasus Armenia, Azerbaijan and Georgia*, Chatham House Papers, London: The Royal Institute of International Affairs, 1999.
- IOM (International Organization for Migration), *Deported Peoples of the Former Soviet Union: The Case of The Meskhetians*, Geneva, January 1998.
- KARABAĞ Mehmet, "Rus Emperyalizmi İçin Yeni Bir İdeoloji: Neo-Avrasyacılık" 20 Mayıs 2009, <http://www.bilgesam.org/incele/1071/-rus-emperyalizmi-icin-yeni-bir-ideoloji--neo-avrasyacilik/#.VAsabWOy2JA>, (06.09.2014).
- Kars Muahednamesi (Türkiye Ermenistan-Azerbaycan-Gürcistan Muahednamesi)
<http://ua.mfa.gov.tr/>, (15.10.2015).
- KESKİN Ferda, Foucault ve Öznellik, Felsefe Seminerleri Dizisi,
<https://www.youtube.com/watch?v=3ZTh8pKcVOY>, (05.04.2017).
- KHARSHILADZE Nodar, *Georgia Homeland Defence: Challenges and Perspectives*, Expert opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2013.
- KOGAN Eugene, *Quadruple Relations: Russia/EU/NATO/US-Georgia*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2013.
- KOGAN Eugene, *Russian-Georgian Relations and the Reaction from the European Union*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2013.
- KOGAN Eugene, *Trilateral Military and Energy Security Co-operation: Reactions from Moscow and Washington*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2014.
- KRAMER Andrew E., "Georgia Becomes an Unlikely U.S. Ally in Iraq", OCT. 8, 2007,
http://www.nytimes.com/2007/10/08/news/08iht-ally.4.7803155.html?_r=0, (18.11.2015).
- KUCERA, Joshua "Georgians Wary of Turkey's Rising Influence in Batumi", Mar 9, 2017,
<https://eurasianet.org/georgians-wary-turkeys-rising-influence-batumi>, (18.12.2018)
- Legislation, *Official Journal of the European Union*, Volume 57, 30 August 2014, s. 261/7,
https://cdn1-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/VjycjKJ-ii28659I8FYZ8Phir2Qqs0f2jZUoh4un5IE/mtime:1473773763/sites/eeas/files/association_agreement.pdf, (13.12.2018).
- LEVINE Yasha, "The CNN Effect: Georgia Schools Russia in Information Warfare", Russia, August 13, 2008, <http://exiledonline.com/the-cnn-effect-georgia-schools-russia-in-information-warfare/>, (07.05.2016).

- List of Flags of Georgia,
[http://www.wikiwand.com/en/List_of_flags_of_Georgia_\(country\)](http://www.wikiwand.com/en/List_of_flags_of_Georgia_(country)), (17.11.2018).
- LOMSADZE Giorgi, “Georgia: The Unhappiest Country in the Ex-USSR?”, March 18, 2016, <http://www.eurasianet.org/node/77841>, (06.06.2016).
- MACFARLANE S. Neil, “Two Years of the Dream Georgian Foreign Policy During the Transition”, Chatham House Research Paper, May 2015, https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/20150529_GeorgianForeignPolicyMacFarlane.pdf , (27.05.2016).
- McGUINNESS Damien, “Georgia election: Scandal and intrigue split voters”, 30 September 2012, *BBC News*, <http://www.bbc.com/news/world-europe-19731467>, (11.01.2016).
- MEREBASHVILI Lika, “Georgian Foreign Policy after the Ukrainian Crisis”, Readings *Eastern Europe in Brief*, No. 4, September 2015, <http://www.eesc.lt/uploads/news/id885/Readings%20No%204.pdf>, (17.05.2015).
- MITCHELL Lincoln A., *Uncertain Democracy U.S. Foreign Policy and Georgia’s Rose Revolution*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009, https://books.google.com.tr/books?id=YZcMbouKxRMC&pg=PA138&dq=Uncertain+Democracy:+U.S.+Foreign+Policy+and+Georgia%27s+Rose+Revolution&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=Uncertain%20Democracy%3A%20U.S.%20Foreign%20Policy%20and%20Georgia's%20Rose%20Revolution&f=false, (14.04.2015)
- Ministry of Defence of Georgia, “National Military Strategy”, Tbilisi, 2014, pp.10-13., <https://mod.gov.ge/uploads/2018/pdf/NMS-ENG.pdf> (02.12.2018)
- Ministry of Defence of Georgia, “National Security Concept of Georgia”, pp.3-17., <https://mod.gov.ge/uploads/2018/pdf/NSC-ENG.pdf>, (02.12.2018).
- Ministry of Defence of Georgia, “Threat Assessment for 2010-2013”, pp.1-3., <https://mod.gov.ge/uploads/2018/pdf/TAD-ENG.pdf>, (01.12.2018).
- MUCHAIDZE Guram, *Alternative: Prospects of Development of the Postcommunist Society From the Viewpoint of Social-Democrats*, Tbilisi: ‘y.y’, 1995.
- MYERS Steven Lee, “White House Unveils \$1 Billion Georgia Aid Plan”, Sept. 3, 2008, http://www.nytimes.com/2008/09/04/world/europe/04cheney.html?_r=0, (03.02.2016).
- MIRIMANOVA Natalia, “Trans-Ingur/I Economic Relations: A Case For Regulation“, Volume 2, April 2015, s. 6-23, https://www.international-alert.org/sites/default/files/Caucasus_TransInguriEconRelationsRegulationVol2_EN_2015.pdf, (06.12.2018).
- NATION R. Craig, “Russia, The United States, And The Caucasus”, *Strategic Studies Institute (SSI) Publications*, 2007, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/PUB764.pdf>, (10.02.2016).
- National Istatistic of Georgia (GEOSTAT), http://www.geostat.ge/index.php?action=page&p_id=602&lang=eng, (20.07.2017).

- National Security Concept of Georgia, <http://www.mfa.gov.ge/MainNav/ForeignPolicy/NationalSecurityConcept.aspx>, (12.12.2018).
- NATO Parliamentary Assembly, “Georgia and The Black Sea Region in The New Geopolitical Order”, *97th Rose-Roth Seminar Report 23--25 April 2018 Batumi*, 18 May 2018.
- NILSSON Niklas and POPJANEVSKI Johanna, “State Building Dilemmas: The Process of National Integration in Post Revolutionary Georgia”, http://wh.agh.edu.pl/other/materialy/678_2015_03_17_22_03_19_State%20Building%20Dilemmas_The%20Process%20of%20National%20Integration%20in%20Post%20Revolutionary%20Georgia.pdf, (12.10.2015).
- O'SULLIVAN John, “Lessons Of A Postmodern War”, RFERL, August 28, 2008, http://www.rferl.org/content/Lessons_Of_A_Postmodern_War/1194561.html, (12.05.2016).
- PEEK Andrew, “Rebuilding Georgia: A Look Beyond Foreign Aid”, 15 December 2008, <http://www.cepa.org/content/rebuilding-georgia-look-beyond-foreign-aid>, (03.02.2016).
- PRASAD Conor, “Georgia’s Muslim Community: A Self-Fulfilling Prophecy?”, February 2012, *ECMI, Working Paper #58*, http://www.ecmi.de/uploads/tx_lfpubdb/Working_Paper_58_En.pdf, (13.06.2016).
- Report by the Government of Georgia, *On the Aggression by the Russian Federation Against Georgia*, 2.Edition, Tbilisi: ‘y.y’, January 2010.
- RONDELI Alexander, *Moscow’s Information Campaigning and Georgia*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2014.
- RONDELI Alexander, *Georgia-Russia: From Negative to Positive Uncertainty*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2013.
- ROZOFF Rick, “U.S. Prepares Georgia for New Wars in Caucasus and Iran”, 10 February 2012, <http://www.voltairenet.org/article172704.html>, (18.11.2015).
- Saakashvili's Ajara Success: Repeatable Elsewhere in Georgia?, Europe Briefing, Tbilisi/Brussels, 18 August 2004. [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/040818_saakashvili_ajara_success_repeatable_elsewhere_in_georgia.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/europe/040818_saakashvili_ajara_success_repeatable_elsewhere_in_georgia.pdf), (01.10.2015).
- Samtskhe-Javakheti Regional Development Strategy 2014-2021, Tbilisi 2013, <http://static.mrdi.gov.ge/52f9bfb50cf298a857ab7d59.pdf>, (02.10.2015).
- SEELY Robert, *The Russian-Chechen Conflict 1800-2000: A Deadly Embrace*, Digital Printing, Frank Cass Publishers, 2005. <https://books.google.com.tr/books?id=VoMsBgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false>, (15.02.2015).
- SMITH David J., *Azerbaijan and Georgia: The Enduring Strategic Importance of the South Caucasus East-West Corridor*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2014.

- South Ossetia: The Burden Of Recognition, Europe Report N°205, 7 June 2010, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/205%20South%20Ossetia%20-%20The%20Burden%20of%20Recognition>, (01.01.2015).
- Statistical Yearbook Of Georgia 2014, http://www.geostat.ge/cms/site_images/files/yearbook/Yearbook_2014.pdf, (28.04.2015).
- STRACHOTA Krzysztof and BARTUZI Wojciech, “Reintegration or Reconquest? Georgia’s Policy Towards Abkhazia and South Ossetia in the Context of the Internal and International Situation”, *Center for Eastern Studies*, Policy Briefs, Warsaw, May, 2008.
- SUMBADZE Nana ve MOURAVI George Tarkhan, “Democratic Value Orientations and Political Culture in Georgia”, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/unpan004780.pdf>, (17.10.2015).
- Survey of Public Opinion in Georgia February 22 – March 8, 2017, Center For Insights in Survey Research, s.9, http://www.iri.org/sites/default/files/iri_poll_presentation_georgia_2017.03-general.pdf, (08.12.2018).
- TARDIEU Jean-Flippe, “Russia and the Eastern Partnership After the War in Georgia”, ifri Russi/NIS Center, August 2009, http://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ifritardieueasternpartnershpaftergeorgiawarengjuly2009_1.pdf, (22.06.2015).
- TARGAMADZE Giorgi, *Information Warfare Against Georgia*, Expert Opinion Paper, Tbilisi: GFSIS, 2014.
- TARLOCK A. Dan, The Role of Non Governmental Organizations in the Development of International Environmental law, 68 Chi.-Kent L. Rev. 61 (1992), http://scholarship.kentlaw.iit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1661&context=fac_schol, (24.12.2015).
- The Statesman’s Yearbook The Politics, Cultures And Economies Of The World 2017*, London: Palgrave Macmillan, 2016.
- Thomas LILES, “Islam and Religious Transformation in Adjara”, *ECMI*, Working Paper #57 February 2012, http://www.ecmi.de/uploads/tx_lfpubdb/Working_Paper_57_En.pdf, (15.10.2015).
- TUCKER Maxim, “Much-reduced role for Georgia's new president Giorgi Margvelashvili”, 17 November 2013, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/much-reduced-role-for-georgias-new-president-giorgi-margvelashvili-8945518.html>, (08.06.2016).
- WELT, Cory “Regime Vulnerability and Popular Mobilization in Georgia’s Rose Revolution”, CDDRL Working Papers, No.67, September 2006, www.cddrl.stanford.edu, (17.10.2015).
- WHEATLEY Jonathan, “Obstacles Impeding the Regional Integration of the Javakheti Region of Georgia”, *European Centre For Minority Issues (ECMI)*, Working

- Paper # 22, September 2004,
http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2009/1902/pdf/working_paper_22.pdf,
(02.10.2015).
- WHEATLEY Jonathan, “The Integration of National Minorities in the Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli Provinces of Georgia”, *European Centre For Minority Issues (ECMI)*, Working Paper # 44, September 2009,
http://www.ecmi.de/uploads/tx_lfpubdb/working_paper_44_en.pdf, (02.10.2015).
- YALÇINKAYA Alaeddin, Gürcistan’da Yeni Dönem ve Kars Antlaşması, 03.11.2013,
<http://www.usgam.com/tr/index.php?l=844&cid=2134&konu=27&bolge=7>,
(15.09.2015).
- ZASZTOWT Konrad, “Georgian Dream’s Foreign Policies: An Attempt to Change the Paradigm?”, *PISM*, Policy Paper, No. 3 (51), February 2013,
https://www.pism.pl/files/?id_plik=12830, (27.05.2016).
- Армяне Джавахка Не Хотят, Чтобы Турки-Месхетинцы Вернулись На Свои Земли, 24 мая 2011,
<http://kavkazcenter.com/russ/content/2011/05/24/81839/gruziya--armyane-dzhavakhka-ne-khotyat-chtoby-turki-meskhentintsy-vernulis-na-svoi-zemli.shtml>,
(09.10.2015).
- БУТБАЯ Майя, Эшерская Лаборатория: Мифы И Реальность,
<http://www.apsny.ge/analytics/1135365300.php>, (18.02.2015).
- ВАЛЕРЬЕВИЧ Кирчанов Максим, “Основные Направления Развития Грузинского Национализма В Условиях Политической Нестабильности 1990-Х Гг.” *Теория И Практика Общественного Развития*, (2010, № 4),
<http://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-napravleniya-razvitiya-gruzinskogo-natsionalizma-v-usloviyah-politicheskoy-nestabilnosti-1990-h-gg>, (20.06.2015).
- ВИНОГРАДОВ Дмитрий, “Южная Осетия: 5 Лет Без Грузии, Но С Грузинами”, 08.08.2013, <http://ria.ru/ocherki/20130808/954899179.html>, (25.01.2016).
- ГЕННАДИЙ Пулин, От Гамсахурдиа До Саакашвили: "Грузия - Для Грузин", Опубликовано В Выпуске № 48 (264) За 10 Декабря 2008 Года, Подробнее: <http://vpk-news.ru/articles/2412>, (05.10.2015).
- ДАНИЛОВ Дмитрий, “Россия В Закавказье: В Поисках Международной Легитимации”, <http://poli.vub.ac.be/publi/ContBorders/rus/ch0501.htm>,
(01.02.2016).
- ДЖОРДЖ Джулия А., “Один Год «Грузинской Мечты»”, *Pro Et Contra*, Ноябрь — Декабрь 2013, http://carnegieendowment.org/files/PeC_61_88-101.pdf,
(13.06.2016).
- ДУГИН Александр, “Грузинские Сценарии”, *Российская Газета*, № 3399 от 6 февраля 2004 г., <http://www.rg.ru/2004/02/06/stsenarij.html>, (20.10.2015).
- Журналистики и Исследований, 10.12.2014, <http://pano.ria.ru/reports/doklad.pdf>,
(14.10.2015)
- КАХИШВИЛИ Леван, “Факторы, Препятствующие Сотрудничеству Грузии И России На Северном Кавказе”, *Грузия – Россия: Две Перспективы По Вопросам Политики, Безопасности И Экономики Сборник Статей 2014*,

- http://caucasianhouse.ge/wp-content/uploads/2015/09/Geor-Russ_Website-version.pdf, (19.01.2016).
- КИКАЛЕЙШВИЛИ Мэги, “Михаила Саакашвили Лишили Гражданства Грузии”, *Риановости*, 04.12.2015, <http://ria.ru/world/20151204/1335750224.html>, (10.01.2016).
- КОЭН Ариэль, ИРВИН Конвей, “Требуется: Черноморская Стратегия США”, http://www.harvard-rgp.org/static/files/272/blacksea_US_strategy.pdf, (21.11.2015).
- МАННТОЙФЕЛЬ Инго, “Россия-Грузия: Непродуктивный Обмен Опытом”, 10 Августа 2008, <http://www.rosbalt.ru/main/2008/08/10/511966.html>, (01.02.2016).
- МАРКЕДОНО Сергей, “Российско-Турецкие Отношения И Проблемы Безопасности Кавказского Региона “№ 45 *Валдайские Записки*, Апрель, 2016, <http://ru.valdaiclub.com/files/11978/>, (03.06.2016).
- МЕДВЕДЕВ Андрей, Турки-Месхетинцы Не Могут Попасть На Родину, 16 Июля 2011, *Вести*, <http://www.vesti.ru/doc.html?id=511372#>, (07.10.2015).
- МЕНДКОВИЧ Никита, “Реформы М.Саакашвили: Неолиберальный Эксперимент И Его Результаты”, http://www.perspektivy.info/oykumena/krug/reformy_m_saakashvili_neoliberalny_eksperiment_i_jego_rezultaty_2012-05-22.htm, (05.10.2015).
- МИЛОВ Владимир И ЯШИН Илья, “Путин. Итоги. 2018. Независимый Экспертный Доклад”, М.: ИП Ермаков Д.Д., 2018.
- МИНАСЯН Сергей, “Этнические Меньшинства Грузии: Потенциал Интеграции На Примере Армянского Населения Страны”, Кавказский Институт СМИ И Союз Общественных Организаций «Еркир», Ереван, 2006, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/GEO/INT_CCP_R_NGO_GEO_91_8914_R.pdf, (08.10.2015).
- МИРЗАЯН Геворг, “Перспективы Российско-Грузинских Отношений”, Грузия – Россия: Две Перспективы По Вопросам Политики, Безопасности И Экономики, *Сборник Статей* 2014, http://caucasianhouse.ge/wp-content/uploads/2015/09/Geor-Russ_Website-version.pdf, (19.01.2016).
- МИХАЙЛОВИЧ Ермаков Сергей, “Политика США И НАТО На Постсоветском Пространстве”, Проблемы Национальной Стратегии, № 1 (2) 2010, http://riss.ru/images/pdf/journal/2010/1/Ermakov_2010_1.pdf, (21.11.2015).
- МОСКВИН Л., “Снг: 1991-2001”, http://observer.materik.ru/observer/N11_01/11_09.HTM, (11.02.2016).
- МУНАМЕТОВ Р. С., Проблемы Российско-Грузинских Отношений На Современном Этапе, *Международные Отношения*, 18 Января 2013, s.155, <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/19826/1/iuro-2013-115-15.pdf>, (11.12.2018).
- МУРАДЯН Игорь, “Внешние Актеры На Южном Кавказе”, 08.07.2013, <http://inosmi.ru/sngbaltia/20130708/210687483.html>, (11.05.2016).

- МУРАДЯН Игорь, “Лдернизм – Новая Геополитика”, 11 Декабря 2009, <http://www.lragir.am/index.php/rus/0/comments/view/11831>, (11.12.2015).
- МУХАМЕТОВ Р. С., Проблемы Российско-Грузинских Отношений На Современном Этапе, Сер.3, *Общественные науки*. 2013, No.2., <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/19826/1/iuro-2013-115-15.pdf>, (25.05.2015).
- На Неверном Пути: Что Может И Должен Сделать Вашингтон В Отношении России И США, *Доклад Независимой Рабочей Группы*, Нью-Йорк, 2006.
- Нато Не Признает Президентские Выборы В Абхазии, ВВС, 27 Августа 2011, https://www.bbc.com/russian/rolling_news/2011/08/110827_rn_nato_abkhaziya_elections, (05.12.2018).
- ОЗОЛИНЫШ Айварс, Потеря Грузии – Предупреждение Для Латвии, 08 Октября 2012, <http://www.elections-ices.org/russian/smi/textid:15936/>, (13.04.2015).
- ОТИДЗЕ Ирина, У Москвы Проблема С Восприятием Ближнего Зарубежья, Интервью с Тедо Джапаридзе, <https://lenta.ru/articles/2014/01/18/japaridze/>, (04.06.2016).
- ПАНТИН В.И., СЕМЕНЕНКО И.С., “Проблемы Идентичности и Российская Модернизация”, <http://spkurdyumov.ru/future/problemy-identichnosti/>, (24.12.2015).
- ПУТИН В. В, “Новый Интеграционный Проект Для Евразии — Будущее, Которое Рождается Сегодня”, *Евразийская Интеграция В Хxi Веке*, Ред. Группа: А. А. Климов, В. Н. Лексин, А. Н. Швецов, , Москва: Urss, 2012, <http://docplayer.ru/26134094-Evraziyskaya-integraciya-v-hhi-veke.html>, (26.02.2016).
- САВИНА (ЦХИНВАЛИ) Екатерина, СМИРНОВ Сергей, ВИНОКУРОВА Екатерина, “Суд Отменил Победу Оппозиции”, 29.11.2011, https://www.gazeta.ru/politics/2011/11/29_a_3851354.shtml, (07.12.2018)., <https://www.youtube.com/watch?v=T6j16pOsSWs>, (07.12.2018).
- ТАССИНАРИ Фабрицио, Синергия Черноморской Региональной Кооперации 31 Октября 2006 Года, Конференция Речи,s. 2., <http://www.harvard-bssp.org/static/files/243/tassinari.pdf>, (11.12.2015).
- ТИШКОВА Валерия и ФИЛИППОВОЙ Елены, Этническая Ситуация и Конфликты в Государствах Снг И Балтии Ежегодный Доклад 2004, Сети Этнологического Мониторинга, Москва, 2005.
- ТИЩЕНКО Григорий Григорьевич, “Военно-Политическая Обстановка В Кавказском Регионе”, 01.11.2013, <http://riss.ru/analitycs/4214/>, (20.11.2015).
- Турецкая Община Аджарии-Рычаг Влияния На Гуризию, <http://iratvakan.com/news/113625.html>, (30.09.2015).
- Турки-Месхетинцы Провели Пикет У Здания Посольства Грузии В США, 14.11.2014, *Риа Новости*, <http://ria.ru/world/20141114/1033379118.html>, (07.10.2015).

Хаджимба объявил о своей победе на выборах в Абхазии”, BBC, 25 Августа 2014, https://www.bbc.com/russian/international/2014/08/140825_abkhazia_elections_k_hadzhimba, (05.12.2018).; <https://tass.ru/infographics/7982>, (05.12.2018).

ХОРБАЛАДЗЕ Э.Л., “Перспективы Российско-Грузинских Отношений”, с. 163, <https://pglu.ru/upload/iblock/f0e/statuya-54.pdf>, (13.12.2018).

ЧАРКВИАНИ Нестан, Грузия: Интеграция В Евроатлантические Структуры Остается Приоритетом, 19.11.2012, <http://www.golos-ameriki.ru/content/article/1548983.html>, (15.10.2015).

ЧЕРНОУС Виктор Владимирович, “Этноконфессиональные Аспекты Формирования Общероссийской Идентичности На Северном Кавказе”, <https://riss.ru/smi/25261/>, (19.01.2016).

ЧИКАДЗЕ Елена, Узбекистан: В Поисках Безопасного Дома, http://cisr.ru/files/publ/Chikadze/Chikadze_Yzbekistan.pdf, (07.10.2015).

<http://41.ge/About-Us>, (11.12.2018)

<http://abkhazworld.com/aw/current-affairs/534-the-population-of-abkhazia-stands-at-240705>, (30.09.2015).

<http://agenda.ge/en/news/2018/2285>, (08.12.2018)

http://archive.mid.ru/Brp_4.nsf/arh/C52E5FBF13FC3FE7C3257523003F9F4F?OpenDocument, (25.01.2016).

http://census.ge/files/results/Census_release_ENG.pdf, (04.12.2018)

<http://data.worldbank.org/country/georgia>, (24.04.2015).

https://files.transparency.org/content/download/2172/13704/file/CPI2017_FullDataSet.xlsx, (10.12.2018).

<http://fsi.fundforpeace.org/rankings-2015>, (16.04.2016).

<http://geostat.ge>, (20.07.2017).

<http://humanrightshouse.org/Articles/18631.html>, (11.01.2016).

<http://kremlin.ru/acts/bank/40729>, (11.12.2018).

<http://kremlin.ru/acts/news/51539>, (11.12.2018).

<http://kremlin.ru/events/president/news/45326>, (11.12.2018).

<http://mfa.gov.ge/News/EU-Georgia-Association-Agreement-fully-enters-into.aspx?CatID=5&lang=en-US>, (13.12.2018).

http://mfaapsny.org/en/helpful-information/history/index.php?sphrase_id=3050, (05.12.2018).

http://news.bbc.co.uk/hi/russian/russia/newsid_7092000/7092798.stm, (05.05.2015).

<http://patriarchate.ge/geo/eklesia/saeklesio-samartali/state-and-church-legal-aspects/>, (09.12.2018).

http://presidentofabkhazia.org/respublika_abkhazia/respublika-abkhaziya-obshchaya-informatsiya/, (05.12.2018).

<http://results.cec.gov.ge/eng/>, (09.12.2018)

<http://vestnikkavkaza.net/news/Karasin-and-Abashidze-to-meet-in-Prague-again.html>- (17.12.2018).

http://worldhappiness.report/wp-content/uploads/sites/2/2016/03/HR-V1_web.pdf, (06.06.2016).

<http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-08-26/putin-wants-me-dead-or-caged-georgia-president-saakashvili-says>, (02.06.2016).

<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=28174>, (29.04.2015).

<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1085468/Putin-planned-topple-president-Georgia-hang-b---says-Nicolas-Sarkozys-chief-adviser.html>, (02.06.2016).

<http://www.eaeunion.org/#about-countries>, (02.02.2016).

http://www.erjournal.ru/journals_n/1354741456.pdf, (11.12.2018)

<http://www.france24.com/en/20160422-interview-giorgi-margvelashvili-georgian-president-russia-nato>, (12.06.2016).

<http://www.france24.com/en/20160422-interview-giorgi-margvelashvili-georgian-president-russia-nato>, (12.06.2016).

http://www.gazeta.ru/social/news/2012/09/19/n_2535921.shtml, (11.01.2016)

http://www.gazeta.ru/tags/bidzina_ivanishvili.shtml, (14.06.2016).

http://www.geostat.ge/cms/site_images/files/english/bop/2018/Import%20Country%201995-2018_eng.xlsx, (19.12.2018)

<http://www.geostat.ge/index.php?action=0&lang=eng>, (20.07.2017).

http://www.geostat.ge/index.php?action=page&p_id=134&lang=eng, (19.12.2018)

<http://www.geostat.ge/index.php?lang=eng>, (04.12.2018).

<http://www.heraldika.ge/?m=36&lng=eng>, (17.11.2018)

http://www.parliament.ge/en/saparlamento-saqmianoba/plenaruli-sxdomebi/plenaruli-sxdomebi_news/irakli-kobaxidze-dges-chven-vigebt-erovnul-interesebze-dafudznebul-evropuli-tipis-konstitucias.page, (09.12.2018).

<http://www.state.gov/documents/organization/222429.pdf>, (13.06.2016).

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/3454154/Vladimir-Putin-threatened-to-hang-Georgia-leader-by-the-balls.html>, (02.06.2016).

<http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/1993.shtml>, (27.05.2018)

http://www.un.org/en/sc/repertoire/2000-2003/Chapter%208/Europe/00-03_8_Georgia.pdf, (05.12.2018).

<http://www.unhcr.org/pages/49e48d2e6.html>, (28.04.2015).

http://www.wikiwand.com/en/Levan_Varshalomidze, (10.12.2018).

http://www.wikiwand.com/en/Sapere_aude, (3.12.2018).

http://www.wikiwand.com/en/South_Ossetian_name_change_referendum,_2017, (06.12.2018).

<http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0632.pdf>, (29.11.2015).

<https://1tv.ge/en/news/tornike-rizhvadze-approved-chairman-adjara-government/>(10.12.2018).

<https://data.worldbank.org/country/georgia>, (10.12.2018).

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/eastern-partnership_en, (18.12.2018).

https://eeas.europa.eu/delegations/georgia_en/9740/EU/Georgia%20Association%20Agreement, (13.12.2018).

https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/european-neighbourhood-policy-enp/330/european-neighbourhood-policy-enp_en, (13.12.2018).

https://files.transparency.org/content/download/2172/13704/file/CPI2017_FullDataSet.xlsx, (10.12.2018).

<https://knoema.ru/atlas/Грузия/ВВП>, (10.12.2018).

<https://knoema.ru/atlas/Грузия/ВВП-на-душу-населения>, (10.12.2018).

<https://knoema.ru/atlas/Грузия/Уровень-безработицы>, (10.12.2018).

<https://matsne.gov.ge/en/document/download/19132/5/en/pdf>, (06.12.2018).

<https://matsne.gov.ge/en/document/view/30346?publication=35>, (10.12.2018).

<https://matsne.gov.ge/ru/document/download/18940/1/en/pdf>, (01.10.2015).

<https://old.civil.ge/eng/article.php?id=25401>, (10.12.2018).

https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE%20RU_920624_AgreementOnPrinciplesOfSettlementGeorgianOssetianConflict.pdf, (07.12.2018).

<https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/countries/EasternPartnershipcountries/Georgia/Pages/default.aspx>, (09.12.2018).

<https://results20181028.cec.gov.ge/eng/>, (09.12.2018)

<https://tradingeconomics.com/georgia/unemployment-rate>, (12.12.2018)

<https://www.imdb.com/title/tt1486193/>, (11.12.2018).

<https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/65932/>, (04.12.2018).

<https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/68466/>, (04.12.2018).

<https://www.kinopoisk.ru/film/avgust-vosmogo-2012-565158/dates/>, (11.12.2018).

<https://www.kinopoisk.ru/film/avgust-vosmogo-2012-565158/ord/rnd/rnd/1410999753/>,
(11.12.2018)

https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_38988.htm, (22.11.2018)

<https://www.usaid.gov/georgia/history>, (03.02.2016)

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2017\)006-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2017)006-e), (10.12.2018).

ÖZGEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Burcu GÜÇLÜ AKPINAR		
Doğum Yeri ve Yılı	Bursa	1982	
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce	Rusça	Almanca
Ve Düzeyi	İleri	Orta Üstü	Temel
Eğitim Durumu	Başlama-Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	1996	2000	İnegöl Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesi
Lisans (Burslu)	2000	2004	Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Yüksek Lisans (Burslu)	2006	2008	Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Doktora	2010	2019	Uludağ Üniversitesi
Çalıştığı Kurum(lar)	Başlama-Ayrılma Yılı		Çalışılan Kurumun Adı
1.	2006	2008	Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi-Araştırma Görevlisi
2.	2008	2009	Gazi Paşa İlköğretim Okulu İnegöl/Bursa-İngilizce Öğretmeni
3.	2009	2010	Murat Erbay İlköğretim Okulu Malkara/Tekirdağ-İngilizce Öğretmeni
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar	<p>- Burcu Güçlü, II. Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresi, 19-22 Nisan 2007, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşa.</p> <p>- Burcu Güçlü, Kriz Yönetimi ve Psikopolitik, 12-13 Mayıs 2008, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşa.</p> <p>- Burcu Güçlü Akpınar, “90’lardan Günümüze Kadar Yaşanan Süreçte Uluslararası Sistemdeki Dönüşüm ve Kırılma Noktalarının Örümcek Ağı Modeli ile Analizi”, Siyasi İlimler Türk Derneği IX. Lisansüstü Konferansı, 3 Aralık 2011, Okan Üniversitesi, İstanbul.</p>		

	<ul style="list-style-type: none"> - Burcu Güçlü Akpınar, T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü 1. Dış Politika Çalıştayı, 23-25 Aralık 2011, Konya. - Burcu Güçlü Akpınar, 13. Ulusal, Uluslararası İlişkiler Öğrenci Kongresi, 1-2 Mart 2012, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul. - Burcu Güçlü Akpınar, I. International Politics & Diplomacy Congress The Arab Spring: Reasons and Effects, 8-11 March 2012, Bilkent University, Ankara. - Burcu Güçlü Akpınar, "Looking to the Azar's Protracted Social Conflict Model: The Analysis of Russian-Chechen Conflict", I. International Interdisciplinary Social Inquiry Conference, 17-21 June 2012, Uludağ University, Bursa.
Yayınlar	<ul style="list-style-type: none"> - Burcu Güçlü Akpınar, "Azar'ın Sürüncemeli Toplumsal Uyuşmazlıklar Modeline Göre: Gürcistan-Güney Osetya Çatışma Analizi", Edt. Hasret Çomak, Arda Ercan, Bilge Ercan, <i>Uluslararası Kafkasya Kongresi 26-27 Nisan 2012 Bildiriler Kitabı</i>, Kocaeli Üniversitesi Matbaası, Kocaeli, 2012. - Burcu Güçlü Akpınar, "Uluslararası İlişkilerde Kimlik Sorunsalı", Edt. Hasret Çomak ve Caner Sancaktar, <i>Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar</i>, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013. - Burcu Güçlü Akpınar, "Soğuk Savaş Sonrası Türk-Rus İlişkilerinde Güney Kafkasya'nın Rolü", Edt. Hasret Çomak ve Caner Sancaktar, <i>Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler</i>, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013. - Burcu Güçlü Akpınar, "Arap-İsrail Savaşlarının Etkileri", Edt. Hasret Çomak ve Caner Sancaktar, <i>Ortadoğu Analizi</i>, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014. - Burcu Güçlü Akpınar, "Enerji Politikaları Bağlamında Türk-Rus İlişkileri: Kafkaslarda "Enerji Güvenliği"", Edt. Hasret Çomak, Ayşegül Gökalg Kutlu, <i>Uluslararası Güvenlik Kongresi 8-9 Ekim 2013 Bildiriler Kitabı</i>, Kocaeli Üniversitesi Matbaası, Kocaeli, 2014. -Burcu Güçlü Akpınar, "Rusya'da Aşırı Milliyetçi Siyasal Hareketler: Liberal Demokratik Parti Örneği", Edt. İrfan Kaya Ülger, <i>Putin'in Ülkesi: Yeni Yüzyıl Eşiğinde Rusya Federasyonu Analizi</i>, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015. -Burcu Güçlü Akpınar, "Uluslararası Hukuk

	Çerçevesinden Arktik Güvenliği Politikalarının Analizi: Rusya ve ABD Örneği”, <i>Savunma Bilimleri Dergisi The Journal of Defense Sciences</i> , Kasım/Nov 2017, Cilt/Volume 16, Sayı/Issue 2. ISSN (Basılı): 1303-6831 ISSN (Online): 2148-1776
Diğer	
İletişim (e-posta)	i.gucluburcu@gmail.com
	Tarih İmza Adı Soyadı Burcu GÜÇLÜ AKPINAR

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Burcu GÜÇLÜ AKPINAR
Tez Adı	Postmodern Siyasi Söylemler Çerçevesinde 1990 Sonrası Gürcistan-Rusya İlişkilerinin Analizi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler
Tez Türü	Doktora Tezi
Tez Danışman(lar)ı	Prof. Dr. Ömer Göksel İşyar
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Patent Kısıt (2 yıl) ☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 24/12/2018

İmza :